

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**VZPOSTAVITEV KAVCIJSKEGA SISTEMA POVRATNE
EMBALAŽE V SLOVENIJI**

Ljubljana, september 2024

ALEKSANDRA ROŠER

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Aleksandra Rošer, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Vzpostavitev kavcijskega sistema povratne embalaže v Sloveniji, pripravljenega v sodelovanju s svetovalcem doc. dr. Markom Budlerjem

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.
11. da sem preveril verodostojnost informacij, ki izhajajo iz zapisov na podlagi uporabe orodij umetne inteligence.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študenta(-ke): _____

KAZALO

1	UVOD	1
2	KAVCIJSKI SISTEM POVRATNE EMBALAŽE	5
2.1	Uvod v področje obratne logistike kot logistike odpadkov	8
2.2	Procesni vidik kavcijskega sistema povratne embalaže	10
2.3	Zakonodajna podlaga in predpisi na področju ravnanja z odpadno embalažo	18
2.3.1	Evropska unija	18
2.3.2	Slovenija	19
3	PREGLED STANJA VZPOSTAVITEV KAVCIJSKIH SISTEMOV V EVROPSKI UNIJI.....	21
3.1	Primer uspešno delujočega sistema v Nemčiji.....	22
3.2	Primerjalna tabela kavcijskih sistemov in identifikacija možnosti izboljšav	24
4	DELEŽNIKI KAVCIJSKEGA SISTEMA	31
4.1	Proizvajalci pijač	31
4.2	Trgovci	32
4.3	Okoljevarstvene in nevladne organizacije	32
4.4	Komunalna podjetja	34
4.5	Družbe za ravnanje z odpadno embalažo	36
5	RAZISKOVALNI DEL.....	36
5.1	Vrsta raziskave	37
5.2	Merski instrument in viri podatkov	37
5.3	Opis vzorca	38
5.4	Zbiranje in analiza podatkov	39
5.5	Predstavitev rezultatov	41
6	DISKUSIJA S PREDLOGI UKREPOV	52
6.1	Diskusija priložnosti in izzivov ter uporabna vrednost	52
6.2	Smernice za prihodnji razvoj	56
7	SKLEP	57
	LITERATURA IN VIRI	58
	PRILOGE	65

KAZALO TABEL

Tabela 1: Primerjava arhetipov A, B, C in D	18
Tabela 2: Primerjava značilnosti kavcijskih sistemov po Evropi	24
Tabela 3: Stroškovna ocena treh scenarijev zbiranja in sortiranja v Sloveniji.....	35

KAZALO SLIK

Slika 1: Medsebojna odvisnost tradicionalne in obratne logistike	10
Slika 2: Arhetip A – način zapiranja z operaterjem sistema	12
Slika 3: Arhetip B – način zapiranja s trgovcem.....	13
Slika 4: Arhetip C – način zapiranja s proizvajalcem	15
Slika 5: Arhetip D – zapiranje s potrošnikom	16
Slika 6: Primerjava različnih arhetipov kavcijskih sistemov in drugih zbirnih metod ...	17

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Stroški in prihodki vseh štirih arhetipov.....	1
Priloga 2: Vprašalnik za intervju z deležniki	6
Priloga 3: Transkript intervjuja z okoljevarstveno in nevladno organizacijo 1	7
Priloga 4: Transkript intervjuja z okoljevarstveno in nevladno organizacijo 2	13
Priloga 5: Transkript intervjuja z industrijo pijač	20
Priloga 6: Transkript intervjuja z družbo za ravnanje z odpadki 1	26
Priloga 7: Transkript intervjuja s trgovcem.....	29
Priloga 8: Transkript intervjuja z javno komunalo 1.....	38
Priloga 9: Transkript intervjuja z interesnim združenjem iz naslova komunale	42
Priloga 10: Transkript intervjuja z družbo za ravnanje z odpadki 2	55
Priloga 11: Tabelarni prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema	69

SEZNAM KRATIC

angl. – angleško

CO₂ – (angl. carbon dioxide); ogljikov dioksid

COVID-19 – (angl. coronavirus disease 2019); koronavirusna bolezen 2019

DDV – davek na dodano vrednost

DPG – Deutsche Pfandystem GmbH

DROE – družba za ravnanje z odpadno embalažo

DRS – (angl. Deposit-refund system); Depozitno-kavcijski sistem

EUR – evro

GTIN – (angl. A Global Trade Item Number); Globalna trgovinska številka izdelka

KOE – komunalni odpadek

NKOE – nekomunalni odpadek

PET – Polietilen tereftalat

PPW – (angl. Packaging and Packaging Waste); embalaža in odpadna embalaža

PRO – proizvajalčeva razširjena odgovornost

RVM – (angl. reverse vending machine); Avtomat za povratno embalažo

SUP – (angl. Single Use Plastics); plastični proizvodi za enkratno uporabo

WFD – (angl. Waste Framework Directive); Direktiva o odpadkih

ZVO-2 – Zakon o varstvu okolja

1 UVOD

Okoljska problematika predstavlja enega izmed najpomembnejših izzivov sodobnega časa, ki zahteva celovit pristop in nenehno angažiranost tako javnosti kot tudi političnih odločevalcev in drugih deležnikov. Z naraščajočimi grožnjami, ki izhajajo iz onesnaževanja okolja, izgubo biotske raznovrstnosti, podnebnih sprememb in izčrpavanja naravnih virov, se soočamo na globalni ravni. Takšna problematika ni le vprašanje varstva narave, temveč tudi vprašanje človekovega zdravja, socialne pravičnosti, ekonomske stabilnosti ter dolgoročne vzdržnosti našega planeta, zato je ključno vzpostaviti sinergijo med različnimi segmenti družbe in iskati rešitve, ki bodo omogočile harmonično sobivanje človeka z naravo (Wallace-Wells, 2019).

Razmere v praksi kažejo na perečo problematiko ravnanja s plastenkami in drugimi plastičnimi odpadki, zlasti glede ustreznega ravnanja z njimi. Za boljšo in širšo predstavbo – statistični podatki področja Evropske unije kažejo, da je v bilo v letu 2021 proizvedenih 188,7 kg odpadne embalaže na prebivalca, kar znaša 10,8 kg na prebivalca več kot pa leto poprej in pomeni največje povišanje odpadne embalaže v zadnjih 10-ih letih, v primerjavi z letom 2011 pa kar 32 kg na prebivalca več. V letu 2021 je vsak prebivalec Evropske unije povprečno ustvaril 35,9 kg odpadne plastične embalaže, od katere je bilo recikliranih 14,2 kg. V primerjavi z letom 2020 ugotovimo, da sta se povečala tako nastajanje odpadne plastične embalaže za 1,4 kg na prebivalca (+4,0 %) kot tudi recikliranje za 1,2 kg na prebivalca (+9,5 %) (Eurostat, 2023). Med 27-imi državami članicami se Slovenija leta 2021 po recikliranju komunalnih odpadkov znajde v samem vrhu in nad evropskim povprečjem – na 3. mestu (za Nemčijo in za Avstrijo) s 60,8 % (European Environment Agency, 2023).

K uspešnosti recikliranja komunalnih odpadkov v Sloveniji po vsej verjetnosti pripomore visoka dostopnost javno-komunalnih uslug in način zbiranja odpadkov, ki pa je v vsaki državi organizirana nekoliko drugače. V Sloveniji je zbiranje odpadkov organizirano po sistemu »od vrat do vrat«, preko ekoloških otokov in javno dostopnih zabojnikov za ločeno zbiranje (Seyring in drugi, 2015). Če upoštevamo izključno recikliranje plastične embalaže za Slovenijo za leto 2021, recikliramo polovico plastične embalaže, kar nas za Slovaško, Španijo in Italijo uvršča na 4.mesto. Leto prej je delež slabši – 44,6 % (9. mesto), je pa v tem časovnem obdobju potrebno upoštevati turbulentno dogajanje po Evropi in širše – pandemije koronavirusne bolezni 2019 (angl. coronavirus disease 2019, v nadaljevanju COVID-19) (Eurostat, 2024).

Do podatkov o zbrani in reciklirani embalaži pijač, je težko oz. nemogoče dostopati, se pa z letom 2024 spremeni obveznost zavezancev (tistih, ki na trg dajejo embalažo) do vodenja natančne evidence o plastenkah pijač, danih na trg (Vlada Republike Slovenije, 2023). Gospodarska zbornica Slovenije (Leban in Medved Djurašinović, 2022,

str. 10) je v letu 2022 izdala Analizo ravnanja z embalažo pijač v kateri primerjajo porabo plastenk za pijačo v letu 2019 in 2020. Ugotavljajo, da je bilo v Sloveniji v letu 2019 uporabljenih in zavrženih 257 milijonov plastenk pijače (s skupno maso 8.018 t), leta 2020 pa malenkost manj, in sicer 236 milijonov plastenk (s skupno maso 7.292 t). Točni podatki naj bi bili znani tekom leta 2024, zato v času izdelave svojega magistrskega dela z njimi ne razpolagam. Na Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo so prejeli novejši podatke o oceni mase ločeno zbranih PET plastenk pijač s strani družb za ravnanje z odpadki (v nadaljevanju DROE), Zbornice komunalnega gospodarstva Slovenije in predelovalcev odpadkov, kjer je bilo za leti 2021 in 2022 s strani več kot polovice sortirnic odpadkov izsortiranih 76 % in 84 % odpadne PET embalaže pijač. Podatki DROE z vsemi sortirnicami kažejo na 72 in 82 % izsortiranih PET plastenk. Ministrstvo je glede na podatek, da je v posameznem koledarskem letu na trg dano 8100 PET plastenk pijač, izračunalo, da delež sortiranih plastenk leta 2021 znaša 65 %, leta 2022 pa 70 % (Vlada Republike Slovenije, 2023).

Kljub čedalje večjemu zavzemanju za čistejše okolje, odpadna embalaža še vedno velikokrat ostaja del konvencionalnega, linearnega sistema gospodarstva, pri katerem način organizacije proizvodnje in potrošnje temelji na izkoriščanju surovin, njihova nadaljnja proizvodnja, potrošnja in odstranitev pa zares ne predstavlja dolgotrajne rešitve (Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo, 2023). Še več, sosledje vzorca linearnega gospodarstva: »vzemi - naredi - porabi – odvrzi«, dopušča porabo velike količine surovin in energije s ciljem načrtnega staranja. Ker to pomeni, da so izdelki zasnovani tako, da jih je potrebno zavreči in kupiti nove, se ustvarja dodaten pritisk na gospodarstvo in okolje. Na drugi strani pa se kot drug koncept organizacije, proizvodnje in potrošnje uveljavlja in predstavlja krožno gospodarstvo, ki je organizirano tako, da »proizvodnja in potrošnja temelji na delitvi, ponovni uporabi, popravilu, prenovi in recikliranju obstoječih materialov in izdelkov, kakor dolgo je to mogoče« (Evropski parlament, 2023). Glavni poudarek krožnega gospodarstva se nanaša predvsem na fizične in materialne vidike gospodarstva in cilja na recikliranje z omejevanjem surovin ter uporabo izdelkov na koncu njihove »življenjske« poti, kot vira novega proizvoda (European Environment Agency, 2014). Doseganje cilja krožnega gospodarstva spodbuja zeleno okrevanje, svetovna prizadevanja trajnostnega razvoja, omejuje negativne učinke podnebnih sprememb, omogoča energetske prihranke in ščiti biotsko raznovrstnost.

V okviru krožnega gospodarstva je ena od ključnih strategij uvedba sistemov povratne embalaže, kot je kavcijski sistem za embalaže pijač, v nekateri slovenski literaturi poimenovan kot depozitno-kavcijski sistem (angl. Deposit Refund System, v nadaljevanju DRS). V zadnjem času se je v Sloveniji ponovno – kot že večkrat obravnavano s strani medijev – odprla debata o zbiranju povratne embalaže pijač preko DRS sistema. Predstavniki stroke deležnikov kolebajo med sledečimi možnostmi, in sicer med zavzemanjem za nadaljevanje in nadgradnjo trenutne prakse z zbiranjem odpadne embalaže preko za to pooblaščenih družb, oz. se nagibajo k pričetku digitalizacije

komunale z digitalnim DRS-jem in med vzpostavitev klasičnega DRS. K slednji opciji teži tudi Slovenija, in sicer zaradi priporočila Evropske unije, ki bi DRS do 2029 uvedla povsod po Uniji v namen spodbujanja vračanja in ponovne predelave embalaže (MMC RTV Slovenija, 2023). Glede na izračune deleža ločeno zbranih plastenk za leti 2021 in 2022 obstaja možnost, da z obstoječim sistemom ločenega zbiranja, ki izhaja iz vse strožjih evropskih ciljev, ne bomo dosegli (Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo, 2023).

Pretekle raziskave kažejo, da je DRS učinkovit način za vračanje prazne embalaže. Prazna embalaža je hkrati možen način prihodka trgovcev, ki med sabo tekmujejo za njeno pridobivanje in nadaljnjo prodajo podjetjem, ki se ukvarjajo z reciklažo (Kulshreshtha in Sarangi, 2001). S pomočjo DRS pa razbremenimo tudi okolje, saj so študije (Simon in drugi, 2016; Özdemir-Akyıldırım, 2015; Acuff in Kaffine, 2013) potrdile učinkovitost v boju proti onesnaževanju le-tega. V navedenih študijah je bil primerjan DRS s pristojbinami za odlaganje in subvencijami za recikliranje prek parametrov kot so emisije CO₂ med samim procesom in med odstotkom reciklirane odpadne embalaže. Pri preučevanju kavcijskega sistema embalaže je pomembno razumeti njegov potencialni vpliv na zmanjšanje količine odpadne embalaže ter spodbujanje ponovne uporabe in recikliranja. Zbiranje in sortiranje plastenk sta začetek verige recikliranja, ki je ključen za ohranitev materialov visoke kakovosti, povečanja učinkovitosti rabe virov, doseganja evropskih ciljev recikliranja in zapiranje zanke v krožnem gospodarstvu. V Sloveniji in širše, odlaganje plastenk skupaj s preostalo embalažo različne kemijske sestave in navzkrižne kontaminacije povzroča nezmožnost ponovne uporabe plastenk v prehranski industriji (Allassali in drugi, 2021). Praksa nakazuje na pogostost odlaganja plastenk v mešane plastične odpadke, ki jih (delno) še vedno izvažamo v države območja jugovzhodne Azije, dogajajo se številne nepravilnosti pri trgovanju z vrednim materialom (Okorn, 2022). Slovenija se uvršča med 10 največjih izvoznih plastičnih odpadkov (EIA, 2021, str.18).

Organizacija Ekologi brez meja je objavila analizo nasmetenosti slovenskih cest, pri čemer je tretjino odpadkov predstavljala odpadna embalaža pijač, vključno s plastenkami, pločevinkami in steklenicami. Ugotavljajo, da je od skoraj 145 kg zbranih odpadkov, 51 kg odpadkov, ki bi jih lahko zajeli s DRS-jem (Ekologi brez meja, brez datuma). Največji delež iz te skupine predstavljajo pločevinke, in sicer 68 %, čemur sledijo plastenke s 26,8 %. Pri tem je pomembno to, da bo raziskava po morebitni uvedbi kavcijskega sistema ponovljena in primerjana s prejšnjo. Ta korak bo igral relevantno vlogo pri nadaljnji analizi učinkovitosti kavcijskega sistema po njegovi uvedbi (Kirn, 2023).

Namen magistrskega dela je predstaviti sistem vzpostavitve kavcijskega sistema povratne embalaže v Sloveniji po vzoru dobrih praks obstoječih sistemov in možnosti izboljšav pomanjkljivejših sistemov po Evropski uniji. V kolikor bodo pri predstavitvi kavcijskega sistema za Slovenijo ugotovljene pomanjkljivosti in nezmožnost opredelitve

(o smiselnosti vzpostavitve), bo magistrsko delo služilo kot opozorilo odločevalcev pred kakršnokoli preuranjeno odločitvijo in večjo kritičnostjo do podatkov posameznih deležniških skupin.

Zastavljeni **cilji magistrskega dela** so:

- V teoretičnem delu pregledati relevantno literaturo, tj. znanstvene članke, uradne statistike, analize, ankete, strokovne študije itd.
- V teoretičnem delu preučiti smernice, ki vodijo k uspešni vzpostavitvi kavcijskega sistema povratne embalaže v Sloveniji.
- V empiričnem delu s pomočjo izvedbe intervjujev pridobiti kvalitativne podatke o trenutni situaciji glede ravnanja z odpadno embalažo v Sloveniji in smiselnosti vzpostavitve kavcijskega sistema.
- V empiričnem delu preučiti stališča, potrebe ter pričakovanja deležnikov različnih panog, ki bi bili vpeti v vzpostavitev takšnega sistema.

S pomočjo literature in znanja, pridobljenega tekom študija, odgovorim na naslednja **raziskovalna vprašanja**:

- Kakšna je trenutna situacija glede ravnanja z odpadno embalažo v Sloveniji?
- Kakšni so predvideni ekološki in ekonomski učinki vzpostavitve kavcijskega sistema?
- Kako delujejo in kakšne rezultate dosegajo kavcijski sistemi povratne embalaže v drugih državah Evropske unije?
- Kako bi bilo mogoče doseči trajnostnost in dolgoročno vzdržnost kavcijskega sistema povratne embalaže v Sloveniji?
- Kako lahko v Sloveniji vzpostavimo uspešen kavcijski sistem povratne embalaže?

Raziskava magistrskega dela temelji na kvalitativni raziskavi, katere glavni raziskovalni element so polstrukturirani intervjuji. Po Yin (1989) se poslužim rabe več različnih virov pridobivanja podatkov in dokazov: televizijski pogovori z deležniki, uradni statistični podatki, ankete, analize, strokovne študije, članki (tako znanstveni kot poljudni), intervjuji, objavljeni v medijih. Ker hitro ugotovim, da v literaturi obstaja več neskladnosti pri podatkih in mnenjih deležnikov, velik del magistrskega dela namenim zbiranju podatkov s pomočjo polstrukturiranega intervjuja z intervjuvanci (naj)višjih pozicij podjetij, društev, organizacij.

Magistrsko delo razdelim na tri sklope. V prvem delu predstavim sistem DRS s pomenom obratne logistike, procesni vidik kavcijskega sistema s primeri študije t. i. arhetipov po Evropi in zakonodajno podlago ter predpise na področju ravnanja z odpadno embalažo. Nato prikažem mnenja in stališča petih slovenskih deležnikov, ki bi bili ključni pri soustvarjanju kavcijskega sistema. Sklop zaključim s primerom podrobnejšega opisa ureditve nemškega kavcijskega sistema, ki ga v večini literature zasledim kot

najuspešnejšega. Za boljši pregled sistemov po Evropski uniji dodam še primerjalno tabelo s smiselno vključenimi podatki in možnostmi izboljšav nekaterih težav.

Ker sem pri preučevanju možnosti vzpostavitve kavcijskega sistema v Sloveniji omejena zgolj na vire in literaturo, ki jo pridobim predvsem s pomočjo javno objavljenih člankov novinarjev, deležnikov samih, televizijskih oddaj, se v drugem delu osredotočim na poglobljeno analizo intervjujev, na podlagi katerih v zadnjem, tretjem delu oblikujem lastno diskusijo s predlogi ukrepov, tj. diskusijo priložnosti, izzivov, uporabno vrednostjo in smernicami za prihodnji razvoj.

V magistrskem delu se povratna embalaža navezuje na embalažo pijač, ki je del vračljive embalaže za večkratno uporabo in na nevračljivo embalažo za enkratno uporabo. Obe možnosti sta predmet vključitve v kavcijski sistem.

2 KAVCIJSKI SISTEM POVRATNE EMBALAŽE

Za lažje razumevanje se bomo v nadaljevanju sprva osredotočili na osnovno razvrstitev embalaže glede na (Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo, 2023; Eko krog, brez datuma a; Sklep Vrhovnega Sodišča RS, 2023):

1. Namen uporabe:

- prodajna (primarna embalaža)
- skupinska (sekundarna embalaža)
- transportna (terciarna embalaža)

2. Možnost ponovne uporabe:

- vračljiva embalaža za večkratno uporabo
- nevračljiva embalaža za enkratno uporabo. Predlog kavcijskega sistema v Evropski uniji se po evropski uredbi o embalaži in odpadni embalaži nanaša na odpadno nepovratno PET embalažo in pločevinke volumna od 0,1 l do 3,0 l. V skladu s tem so države članice do 2029 dolžne prilagoditi nacionalne pravne predpise minimalnim zahtevam. V društvu za naravovarstvo in okoljevarstvo – Eko krog, bi k PET embalaži dodali še embalažo povratnih steklenic.

3. Vrsto embalažnega materiala: papir, karton, plastika, les, kovine, steklo, sestavljeni in drugi materiali, kot so keramika, tekstil itd.

Slovenija ima področje ravnanja z odpadki predpisano na podlagi Zakona o varstvu okolja (ZVO-2), Ur. l. RS, št. 44/22, 18/23 – ZDU-10, 78/23 – ZUNPEOVE in 23/24. Osnovni predpis, ki ureja področje odpadkov določa Uredba o embalaži in odpadni embalaži, Uradni list RS RS, št. 54/21, 208/21, 44/22 – ZVO-2 in 120/22. Pogojuje jo z ustreznim ravnanjem proizvodnje, uporabe in distribucije embalaže. Prav tako so v uredbi natančno določena pravila glede embalaže na trgu države, njeni ponovni rabi, zbiranja, predelovanja in odstranjevanja, vsaka izjema je določena s posebnimi predpisi. Za boljše

prepoznavanje materiala, ki sestavlja embalažo, so možne, ne pa tudi obvezne, posebne oznake na embalaži. Le-te pripomorejo k učinkovitejšem razvrščanju in nadaljnji predelavi odpadkov (Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo, 2023). Od leta 2022 je v veljavi nov zakon o varstvu okolja, Zakon o varstvu okolja 2 (ZVO-2), ki je prinesel spremembe glede pravnih in evropskih določil, pravil, pogojev in ureditve sistema proizvajalčeve razširjene odgovornosti (v nadaljevanju PRO) (Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo, 2022). Več o pravnih pogojih ravnanja z odpadno embalažo opisujem v 2. poglavju.

Glede na vir nastanka odpadno embalažo delimo tudi na embalažo, ki je komunalni odpadek (v nadaljevanju KOE) in nastaja pretežno v gospodinjstvih. Embalaža, ki ni komunalni odpadek (v nadaljevanju NKOE), nastaja zaradi opravljanja različnih dejavnosti, kot so trgovske, proizvodne, storitvene itd. Uredba določa, da morajo KOE ustrezno prevzeti izvajalci javne službe za zbiranje in prevoz komunalnih odpadkov, medtem pa za NKOE ustrezno poskrbijo družbe za ravnanje z odpadno embalažo (v nadaljevanju DROE). To je gospodarska družba, ki v skladu z vsemi predpisi in ustreznim ravnanjem zagotavlja prevzem odpadne embalaže v obliki komunalnega odpadka, njeno ponovno uporabo, predelavo ali odstranjevanje. V Sloveniji je ravnanje z embalažo in odpadno embalažo regulirano s PRO, ki nosi odgovornost tako za vzpostavitev, kot tudi za financiranje sistema ravnanja s komunalno in nekomunalno odpadno embalažo, nanašajoč se na embalažo, ki nastaja v Sloveniji. Obveza izvajalca javne službe je predaja zbrane odpadne embalaže družbi za ravnanje z odpadno embalažo (Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo, 2023).

Besedna zveza **kavcijski sistem povratne embalaže predstavlja »način organiziranega zbiranja embalaže, pri katerem potrošniki plačajo manjšo vsoto denarja – kavcijo na licu mesta nakupa, plačan znesek pa dobijo povrnjen, ko vrnejo prazno embalažo na vnaprej določena zbirna mesta«** (ZWE, 2021). Z DRS-jem je možno podobno ohranjati življenjski cikel embalaže za enkratno uporabo, kot je to možno pri povratni embalaži. Uredba o embalaži in odpadni embalaži povratno embalažo definira kot embalažo, »ki je bila zasnovana, oblikovana in dana na trg v RS, da bi v svojem življenjskem ciklu opravila več poti ali krogov, tako da bi se znova napolnila ali uporabila za isti namen, za katerega je bila zasnovana;« (Uredba o embalaži in odpadni embalaži, 2021). Če se potrošnik odloči, da odpadke odstrani na način, ki pomeni onesnaževanje okolja, se mu zneska kavcije ne povrne. Vračilo kavcije je celovit sistem in zahteva medsebojno sodelovanje proizvajalcev, potrošnikov, trgovcev vlade in operaterjev (Zhong in Zhao, 2012). Slednji nosijo odgovornost glede delovanja DRS-ja, od upravljanja in načrtovanja sistema in financ, infrastrukture, doseganja ciljev, sklepanja pogodb s ponudniki storitev, vpisovanja proizvajalcev in novih izdelkov v sistem, zagotavljanja kakovosti. Praksa kaže, da ga lahko upravljajo proizvajalci pijač, vlada, neprofitna organizacija, ali več strank z individualno dodeljeno odgovornostjo (Reloop, 2022).

Pomembno je, da je znesek kavcije dovolj visok, da potrošnike spodbudi k vračilu povratne embalaže in dovolj nizek, da preprečuje potencialne goljufije. Potrošniki igrajo ključno vlogo v tem procesu, saj njihove izbire vplivajo na nadaljnje ravnanje z nabavljeno embalažo in izdelki. To lahko vodi v dve možnosti: ali embalaža sledi tradicionalnemu linearnemu modelu in konča na odlagališčih ali pa se vrne nazaj v proizvodno verigo, s čimer se vzpostavi krožni tok materialov (Forlin in Scholz, 2020).

V praksi delovanja sistema DRS potrošnik vrne prazno embalažo pijače v avtomat za povratno embalažo, ki jo nato skenira in pridobi ustrezne informacije glede na kategorijo, v katero jo je treba razvrstiti: plastično, stekleno ali kovinsko embalažo. Prav tako se embalaža ločuje glede na možnost ponovnega polnjenja. Ločevanje embalaže je ključnega pomena za ohranjanje visoke kakovosti materiala. Embalaža, ki ni primerna za ponovno polnjenje, se stisne, kar omogoča prihranek pri skladiščnem prostoru. Stisnjena embalaža se nato loči po barvi in materialu ter prepelje v reciklažni predelovalni obrat, kjer se pripravi za recikliranje. Transport je organiziran prek lokalnih oblasti, zasebnih podjetij za ravnanje z odpadki ali v skladu z zakonodajo o razširjeni odgovornosti, kar pomeni, da za to lahko poskrbijo proizvajalci sami. Embalaža, ki izpolnjuje pogoje za ponovno polnjenje, se vrne k polnilcu ali proizvajalcu na čiščenje pred ponovnim polnjenjem in prodajo. V predelovalnem obratu se materiali embalaže za enkratno uporabo obdelujejo v skladu z visokimi kakovostnimi in higienskimi standardi, da so primerni za izdelavo nove embalaže. Plastično embalažo je treba ustrezno očistiti in toplotno obdelati, da se stopi in oblikuje v granule, medtem ko se aluminijasta embalaža stopi in oblikuje v plošče. Sledi zadnja faza oz. ponovno polnjenje novonastale embalaže (TOMRA Systems ASA, 2022).

Sistem DRS povratnih steklenic je v Sloveniji že dobro znan. Prisoten je v zelo okrnjenem obsegu, vendar se, kot trdijo okoljevarstveniki, opaža neustrezna skrb za ozaveščenost državljanov. Premalo ljudi je seznanjenih z dejstvom, da lahko del embalaže, v tem primeru steklene, tudi vrne, oznake v trgovinah pa so nejasne (MMC RTV Slovenija, 2023). Vsaka trgovina (z omogočenim kavcijskim vračilom steklene embalaže) individualno sprejme odločitev ali kavcijo vračajo v gotovini ali je lahko unovčena ob naslednjem nakupu, pri čemer obstajata dve možnosti – kavcija lahko znižuje vrednost celotnega nakupa, ali pa se vrednost kavcije upošteva ob prihodnjem nakupu pijače.

Po izvedeni spletni anketi društva Eko krog¹, je bilo ugotovljeno, da 49 % (540) od 1102 potrošnikov, ne kupuje več pijač v povratni embalaži, ker je ponudba pijač v povratnih steklenicah preskopa (51 %), ker ni ustreznih označb (38%), za to možnost niso vedeli (31 %), ker je vračanje prezapleteno (16 %). Zelo visok odstotek (91 %) anketirancev, ki že kupujejo pijače v povratnih steklenicah meni, da so označbe glede vračil in kavcijskih možnosti v trgovinah slabe. Prav tako so slabo seznanjeni s postopkom vračila (Eko krog,

¹ Opozarjam, da je bila anketa objavljena na spletni strani Eko krog in lahko vpliva na možnost pristranskosti pri analizi in interpretaciji

brez datuma b). Zveza potrošnikov Slovenije je konec novembra 2022 izvedla anketo o kavcijskem sistemu, pri čemer je od 1200 anketiranih, 85 % vprašanih izrazilo stališče, da bi sistem zagotovo uporabljali, obenem pa si 95 % sodelujočih v kavcijskem sistemu prav tako želi, da bi bile v sistem vključene tudi povratne steklenice (Zveza potrošnikov Slovenije, 2022)².

V preteklosti smo v Sloveniji že preizkušali sistem DRS povratnih steklenic Donata, ki so od leta 2021 na voljo le še v plastenkah iz 100% recikliranega polietilen tereftalata (v nadaljevanju rPET) in predstavlja za 79 % manj ogljičnega odtisa od tako imenovane deviške PET plastike (Alpla, 2017). Kot pobudo, da so v Atlantic Grupi, ki je tudi lastnik blagovne znamke Donat, pričeli s polnjenjem v rPET plastenke, so navedli nekaj finančnih in ekoloških razlogov; steklenice Donata je bilo potrebno pred ponovno uporabo ustrezno sanitizirati v skladu z vsemi higienskimi standardi, pri čemer so se posluževali pitne vode, specializiranih čistilnih sredstev in čistilnih naprav. Po ukinitvi sistema za vračilo steklene embalaže, so zabeležili pomembne okoljske koristi, vključno s prihrankom skoraj milijon litrov čiste pitne vode, prihrank električne energije na 98.000 kWh, prihrank zemeljskega plina je znašal približno 60.000 Nm³, obremenjevanje okolja z raznimi čistilnimi sredstvi pa se je zmanjšalo za 12 t (Pangerl, 2022).

2.1 Uvod v področje obratne logistike kot logistike odpadkov

V slovenski strokovni literaturi poleg pojma »obratna logistika«, zasledim še dva, in sicer »povratna« in »razbremenilna logistika« (Logožar, 1999). V svojem magistrskem delu uporabljam poimenovanje obratna logistika. Medtem, ko tradicionalno logistiko razumemo kot pretok izdelkov od proizvajalcev, distributerjev do potrošnikov kot končnih uporabnikov, ima obratna logistika ravno obratno vlogo (Rodrigue, 2018).

Rogers in Tibben-Lembke (1998, str. 2) v svojem delu obratno logistiko definirata kot: »Proces efektivnega in stroškovno učinkovitega načrtovanja, izvajanja in nadziranja pretoka neobdelanih surovin, materialov v procesu, končnih izdelkov in informacij povezanih od točke uporabe do točke izvora z namenom ponovne pridobitve vrednosti ali ustrezne odstranitve«.

V nekaterih primerih bodo nek izdelek v krožni oskrbovalni verigi najprej prevzeli distributerji in ga posredovali nazaj trgovcem, v drugih primerih pa izdelek ciljno prevzame prav za ta namen specializiran del distribucije, ki ga delno ali v celoti reciklira. Uporaba materialov v razvitih gospodarstvih je tesno povezana s številnimi odpadki. Glede na oskrbovalno verigo se ogromno – več kot polovica uporabljenih materialov

² Opozarjam, da je bila anketa objavljena na spletu in nima reprezentativnega pomena (Zveza potrošnikov Slovenije, 2022).

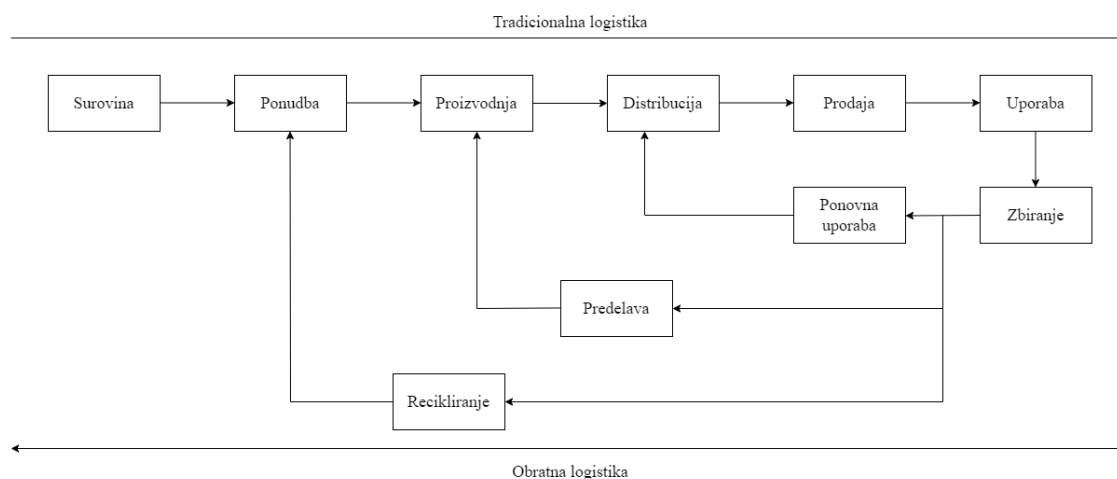
sežge ali zavrže, le manjši delež je ponovno uporabljen ali ustrezno recikliran. Razlogi za to so mnogoteri, vendar izstopajo primerjalni stroški, ki so povezani s stroški pridobivanja novih materialov v primerjavi z reciklažo. Ustrezne strategije oskrbovalnih verig lahko predstavljajo možnost za povečevanje trajnosti, saj omogočajo nove načine pridobivanja potrebnih materialov (Rodrigue, 2018).

Krožno gospodarstvo s svojo vlogo pripomore kot sistem s povratno zanko, ki skuša zmanjšati vnose in nastajanje odpadkov in tesno povezanost z obratno logistiko, ki pripomore k vračanju izdelkov preko (štirih) procesov, ki so vzdrževanje, ponovna uporaba, remontiranje in recikliranje. Vse več načel krožnega gospodarstva je integrirano v strategije proizvodnje in distribucije podjetij. Tudi vlade pritiskajo na podjetja, da postanejo čim bolj trajnostno in okoljevarstveno naravnana in zbirajo okolju prijazne možnosti znotraj logističnih procesov. Za tista podjetja, ki so del nasičenja trga, na katerem ponujajo svoje izdelke, je veliko bolj verjetna nagnjenost k uvedbi krožnih oskrbovalnih verig za pridobivanje ali pa ohranjanje tržnega deleža. Prednosti izhajajo iz doseganja učinkovitosti izkoristkov virov in energije, kar pa posredno izhaja iz izboljšav procesov obratne logistike (Rodrigue, 2018). Po mnenju Mitre (2007), načrtovanje in uvedba ustrezne mreže obratne logistike pripomoreta k zmanjševanju odpadkov v okolju, saj se materiali ponovno uporabijo, namesto, da bi se porabljali novi viri in energija. Posebej je potrebno izpostaviti tehnološko sposobnost podjetij, saj lahko le ustrezno posodobljeni obrati pripomorejo k zgoraj omenjeni prednosti. Kljub velikemu potencialu za povečanje učinkovitosti, je vrednost obratne logistike nemalokrat podcenjena zaradi strahu pred izgubo nadzora nad organizacijskimi procesi in uvajanju nove strukture (Gechevski in drugi, 2016, str. 66).

Izzivi, s katerimi se lahko sooča obratna logistika, so še časovno, kakovostno in količinsko variiranje vračil izdelkov, pomanjkljivosti pri uradnih postopkih, pomanjkanje strokovnosti, doslednosti in ocenjevanja ohranjene kvalitete vrnjenih izdelkov, tveganje za kanibalizacijo novih tržišč in pomanjkljivosti pri merjenju učinkovitosti procesa (Srivastava, 2008, str. 537).

Slika 1 prikazuje splošno medsebojno odvisnost tradicionalne in obratne logistike. Tok tradicionalne logistike poteka v eno smer od surovine do porabe, nasprotni tok obratne logistike pa prikazuje povratno smer nazaj v zbiranje, ponovno uporabo, predelavo in recikliranje obstoječih proizvodov.

Slika 1: Medsebojna odvisnost tradicionalne in obratne logistike

Vir: prirejeno po Sellitto (2018).

2.2 Procesni vidik kavcijskega sistema povratne embalaže

Sistem DRS in obratna logistika sta med sabo zelo povezana koncepta, ki spodbujata trajnostno ravnanje z embalažo in zmanjševanje vpliva na okolje. Številne študije (Zhou, in drugi, 2020; Linderhof, in drugi, 2019; Walls, 2013; Dinan, 1993 in Bohm, 1981) dokazujejo, da ima sistem DRS pozitiven učinek na okolje. Kot opisujem v naslednjih poglavjih, se je kot eden izmed najučinkovitejših izkazal sistem, ki ga prakticirajo v Nemčiji. V letu 2014 je stopnja recikliranja steklenic znašala 97 %, standardnih pločevink 96 %, plastenk pa 98 % (CM Consulting, 2017). Študija, ki je bila osredotočena na evropske kavcijske sisteme, kaže, da je možno ločiti 4 modele oz. t. i. arhetipe. Analiza obsega delovanje na Hrvaškem, na Danskem, v Estoniji, na Finskem, v Nemčiji, Litvi, na Nizozemskem, Švedskem in tudi na Norveškem ter Islandiji (Calabrese in drugi, 2021, str. 1). Vsak arhetip zajema opis procesa vračila PET embalaže, analizo finančnega bremena pripadajočega modela in povezavo z obratno logistiko (Calabrese in drugi, 2021):

1. Arhetip A – način zapiranja z operaterjem kavcijskega sistema

Ta način je najbolj razširjen, saj se uporablja v kar sedmih od desetih preučevanih držav (glej oznake na slikah): na Hrvaškem (HR), Danskem (DK), v Estoniji (EE), Litvi (LT), Finski (FI), na Norveškem (NO)³, Švedskem (SE). Spodnja slika prikazuje denarno-materialne tokove in finančna bremena za vsakega od akterjev tega arhetipa.

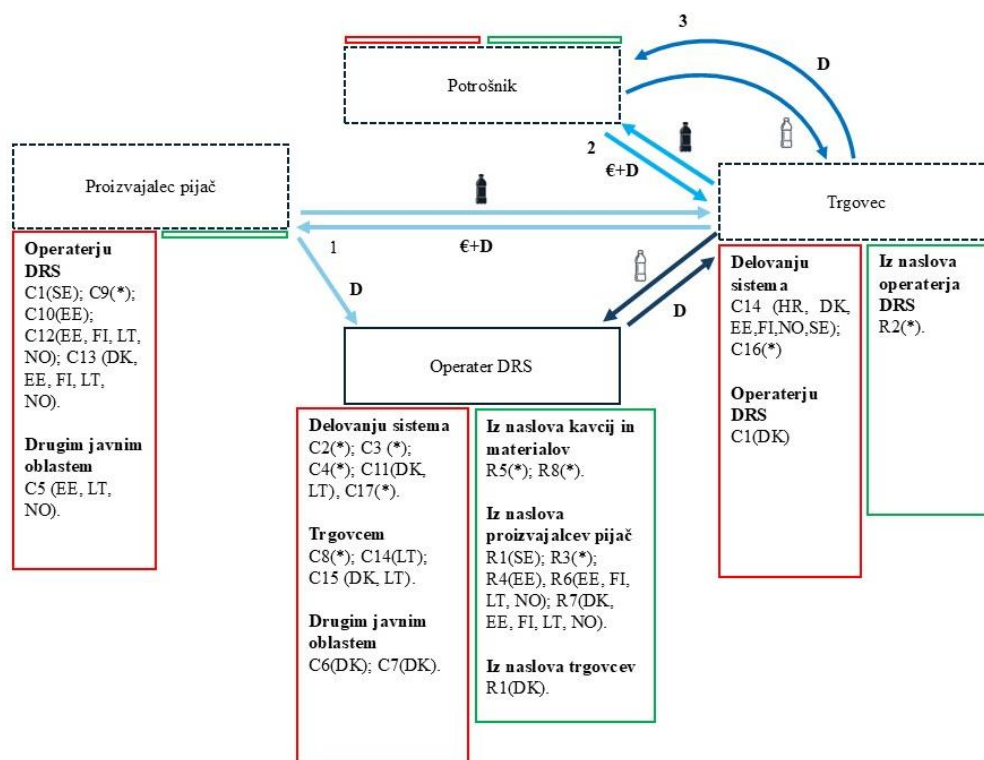
Model DRS, ki je uporabi v zgoraj naštetih državah, je centraliziran, kar pomeni, da na območju izbrane države deluje en sistem DRS, ki je odgovoren za vso organizacijo in

³ Norveška in Islandija nista članici Evropske unije.

recikliranje. V tem arhetipu operater DRS upravlja s praznimi embalažami in kavcijami, proizvajalci pa sistem financirajo. V prvi fazi trgovec kupi embalažo pijače in proizvajalcu pijače plača kavcijo. Nato sledi druga faza s potrošnikom, ki to pijačo kupi, in plača kavcijo trgovcu. Ko v tretji fazi potrošnik vrne prazno embalažo trgovcu, prejme povračilo kavcije. V zadnji, oz. četrti fazi, v kateri trgovec dobi povrnjeno kavcijo, operater DRS zbere prazno embalažo trgovcev in s tem postane odgovoren za njihovo nadaljnjo ravnanje bodisi ponovno prodajo bodisi recikliranje. Naloga operaterja je tudi, da izvaja odstranitev in prevoz prazne embalaže do zbirnih centrov in s tem zapre krog v procesu.

Slika 2 prikazuje zbiranje in odstranjevanje prazne plastične embalaže s strani operaterja DRS. Financiran je s pomočjo treh virov: prihodkov od ravnanja proizvajalca, ki so določeni na podlagi stroškov upravljanja toka s prazno embalažo (R3), s prihodki od prodane embalaže (R5) in z neizplačano kavcijo (R8). Proizvajalci, ki nimajo vira prihodka, morajo prav tako financirati stroške sistema. To pomeni, da plačajo pristojbino (C9) operaterju DRS, ki krije dejavnosti zbiranja, odstranjevanja za vsako enoto tržene embalaže in upravljanja kavcij (C2-4, C16, C17). Prav tako so proizvajalci v nekaterih državah zavezani k poravnavi okoljskega davka (C5), ki se spreminja (viša/niša) glede na odstotek zbrane prazne embalaže. Stroške, kot sta priprava prostorov trgovine, da bodo primerni za zbiranje embalaže in koordinacija zaposlenih, nosijo trgovci, kot odgovorni za zbiranje prazne embalaže. Deloma jih krije tudi operater DRS iz prihodkov ravnanja (R2). Naloga trgovcev je tudi, da priskrbijo avtomate za povratno embalažo (RVM) za zbiranje le-te (C14). Kar se tiče arhetipa A, ima samo Litva drugače urejen sistem, kar v nadaljevanju pomeni, da trgovcem avtomatov za zbiranje povratne embalaže ni potrebno priskrbeti.

Slika 2: Arhetip A – način zapiranja z operaterjem sistema

Legenda

Puščice enake barve se pojavijo naenkrat: **prva faza**, **druga faza**, **tretja faza**, **četrti faza**.

C1 – Upravna taksa; **C2** – Načrtovanje kavcijskega sistema; **C3** – Upravljanje kavcijskega sistema;
C4 – Dejavnost prodaje odpadkov; **C5** – Okoljska dajatev/trošarina na enoto embalaže za enkratno uporabo;
C6 – Pristojbina Ministrstvu za okolje; **C7** – Pristojbina Ministrstvu za finance;
C8 – Pristojbina na enoto embalaže za enkratno uporabo zbrano s strani trgovcev;
C9 – Pristojbina na enoto embalaže za enkratno uporabo, prodane s strani proizvajalcev pijač; **C10** – Pristojbina izgube;
C11 – Tržna dejavnost; **C12** – Enkratna pristojbina registracije;
C13 – Pristojbina za registracijo na enoto embalaže za enkratno uporabo; **C14** – Nakup in vzdrževanje avtomatov za vračanje embalaže;
C15 – Dobava zbirnih sredstev; **C16** – Operativni stroški prevzema; **C17** – Stroški transporta.

R1 – Upravni prihodki; **R2** – Prihodek iz naslova obdelave embalaže za enkratno uporabo na enoto, zbrane s strani trgovcev; **R3** – Prihodek z naslova ravnanja na enoto embalaže za enkratno uporabo prodane s strani proizvajalcev;
R4 – Izguba prihodkov;
R5 – Prodana embalaža; **R6** – Enkratni prihodki registracije;
R7 – Enkratni prihodki registracije na enoto embalaže za enkratno uporabo **R8** – Neizplačana kavcija.

Polna embalaža

Prazna embalaža

€ Cena pijače

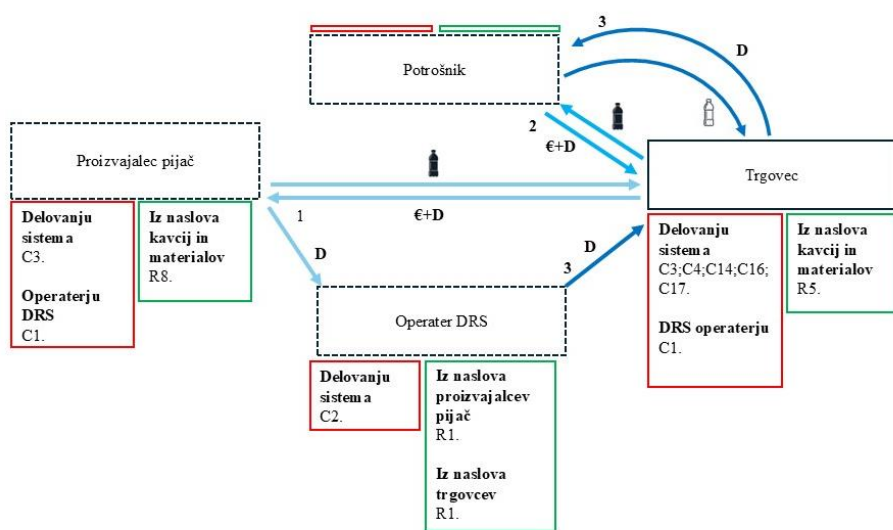
D Kavcija

Vir: prirejeno po Calabrese in drugi (2021).

2. Arhetip B – način zapiranja s trgovcem

Ta model DRS, ki ga prikažem s sliko 3, je decentraliziran in značilen izključno za Nemčijo. V primerjavi s arhetipom A – način zapiranja operaterja, obstajata dve razliki, in sicer se ena nanaša na proces, druga pa na stroške za vsakega deležnika. Razlika v procesu je pri vračilu prazne embalaže v zadnji fazi, ki se v arhetipu A vrne operaterju DRS, v arhetipu B pa trgovcem in ena faza ostane izločena. Trgovcem sicer ostane embalaža, vendar vseeno obstaja možnost tveganja, da je ne bodo mogli prodati. Nosijo tudi odgovornost za prevoz, odstranitev ali prodajo embalaže. Procesne razlike med arhetipom A in B vodijo do različne porazdelitve stroškov in prihodkov za vsakega udeleženca. Operater DRS oblikuje sistem (C2), trgovci in proizvajalci pa upravljajo kavcije. Ta aktivnost je prenosljiva na drugo pooblaščenno podjetje s plačilom pristojbine (C3). Naloga trgovcev in proizvajalcev je tudi odgovorno ravnanje za prazno embalažo: zbiranje, shranjevanje, prevoz, odstranjevanje in prodaja (C4, C14, C16, C17), poleg tega pa ju veže poravnava nadomestila administrativnih stroškov operaterju DRS (C1). Za ta arhetip je značilno tudi, da proizvajalci zadržijo neizplačane kavcije (R8) in ne plačajo stroškov za ravnanje s prazno embalažo. Prav tako jim operater DRS ne dolguje nobenih sredstev za kritje stroškov skladiščenja in odstranjevanja (C14, C16).

Slika 3: Arhetip B – način zapiranja s trgovcem

Legenda

Puščice enake barve se pojavijo naenkrat: **prva faza**, **druga faza**, **tretja faza**.

C1 – Upravna taksa; **C2** – Načrtovanje kavcijskega sistema; **C3** – Upravljanje kavcijskega sistema;

C4 – Dejavnost prodaje odpadkov; **C14** – Nakup in vzdrževanje avtomatov za embalažo;

C16 – Operativni stroški prevzema; **C17** – Stroški transporta.

R1 – Upravni prihodki; **R5** – Prodana embalaža; **R8** – Neizplačana kavcija.

Polna embalaža

Prazna embalaža

€ Cena pijače

D Kavcija

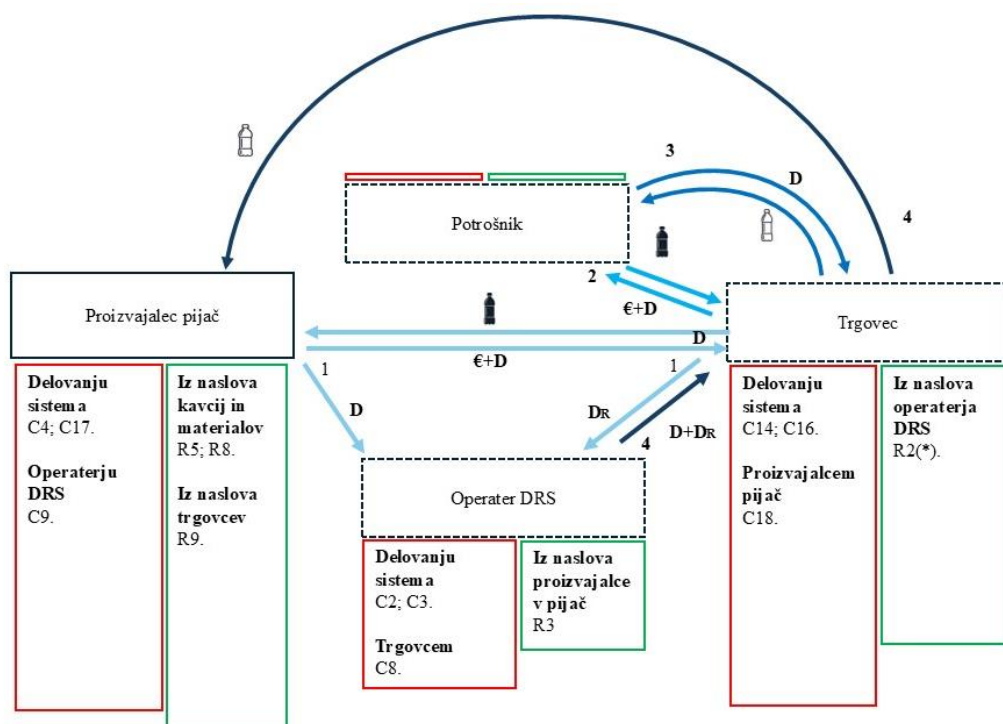
Vir: prirejeno po Calabrese in drugi (2021).

3. Arhetip C – način zapiranja s proizvajalcem

Model DRS – arhetip C, slika 4, je značilen za področje Nizozemske. Ta način se v procesu od arhetipa A in B razlikuje v procesu, stroških in prihodkih. Kar se tiče procesne razlike, proizvajalci zadržijo prazno embalažo in je ne predajo operaterju DRS kot pri arhetipu A, na sliki 2, ali trgovcem kot pri arhetipu B, na sliki 3. Glavna značilnost arhetipa C je, da so proizvajalci tudi lastniki prazne embalaže in se v zadnji, četrti fazi organizirajo kot zbiralci, odstranjevalci, prodajalci ali posredovalci prazne embalaže. Pri drugi razliki, ki govori o stroških in prihodkih, trgovci ob nakupu izdelka plačajo dodatno kavcijo (DR). Možno je, da trgovci izgubijo kavcijo, če potrošniki prazne embalaže ne vrnejo (C18). Proizvajalcem (C4, C17) in trgovcem (C14, C16) so naloženi stroški ravnanja, kot so zbiranje, odstranjevanje in prodaja. Proizvajalci imajo tudi možnost, da obdržijo t. i. neizkoriščene presežne kavcije (R9), neizkoriščene kavcije (R8) in dobičke, ki so iztrženi iz prodaje prazne embalaže (R5). Prav tako je možno, da trgovci prejmejo povračilo za prazno embalažo, ki je bila zbrana v presežku glede na tisto, ki je bila prodana (R2*), tj. zbrana prazna embalaža minus polna prodana embalaža.

Neto stroške za trgovce, ki vključujejo nakup avtomatov za vračilo embalaže (C14) in morebitno izgubo neizkoriščenih presežnih kavcij (C18), predstavljajo tudi stroški skladiščnih prostorov in osebja za ravnanje s prodano embalažo (C16). Za razliko od arhetipa A, na sliki 2, kjer stroške bremena sistema nosijo proizvajalci in arhetipa B, kjer so za to zadolženi trgovci, je pri arhetipu C breme stroškov porazdeljeno med ta dva akterja.

Slika 4: Arhetip C – način zapiranja s proizvajalcem

Legenda

Puščice enake barve se pojavijo naenkrat: prva faza, druga faza, tretja faza, četrta faza.

C2 – Načrtovanje kavcijskega sistema; C3 – Upravljanje kavcijskega sistema; C4 – Dejavnost prodaje odpadkov;
C8 – Pristojbina na enoto embalaže za enkratno uporabo zbrano s strani trgovcev;
C9 – Pristojbina na enoto embalaže za enkratno uporabo, prodane s strani proizvajalcev pijač;
C14 – Nakup in vzdrževanje avtomatov za vračanje embalaže; C16 – Operativni stroški prevzema;
C17 – Stroški transporta; C18 – Neizplačan presežek kavcij.

R2* – Prihodek iz naslova obdelave embalaže za enkratno uporabo na enoto, zbrane s strani trgovcev;
R3 – Prihodek iz naslova ravnanja na enoto embalaže za enkratno uporabo prodane s strani proizvajalcev;
R5 – Prodane embalaže;
R8 – Neizplačane kavcije;
R9 – Neizplačan presežek kavcij.

* Ti prihodki pokrivajo samo prazne embalaže, zbrane v presežku glede na prodane.

Polna embalaža
 Prazna embalaža
€ Cena pijače
D Kavcija

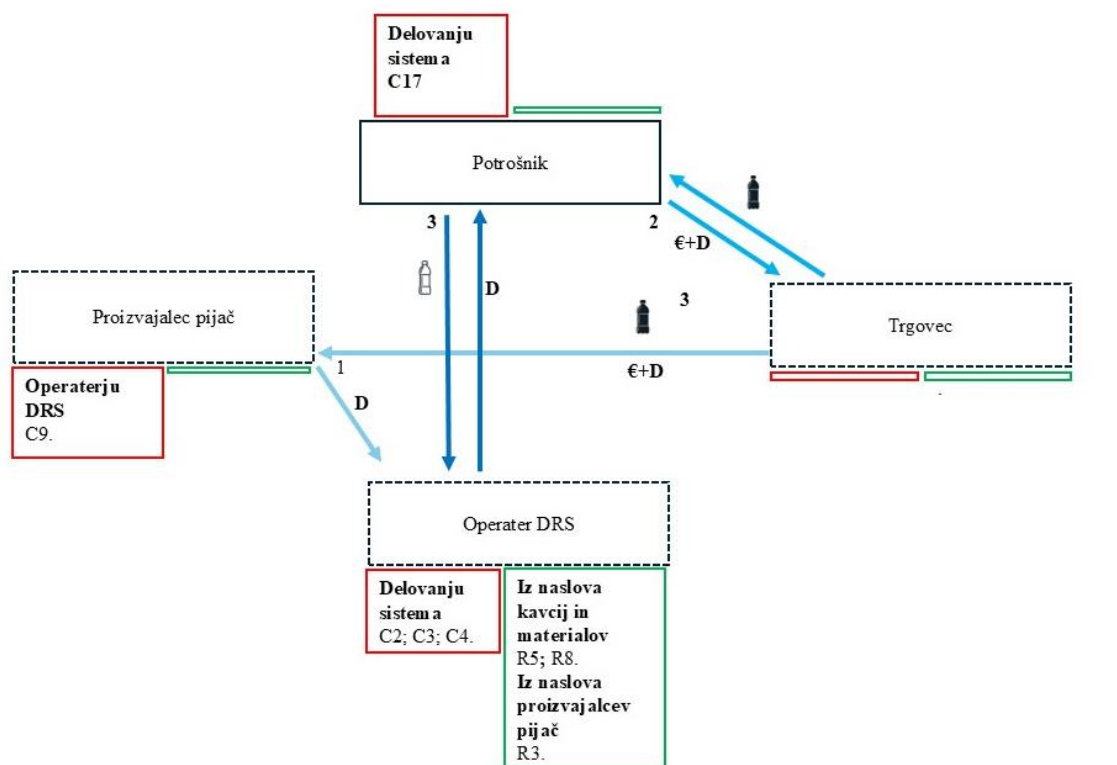
Vir: prirejeno po Calabrese in drugi (2021).

4. Arhetip D – zapiranje s potrošnikom

Arhetip D, ki ga ponazorim s sliko 5, je edinstven in značilen izključno za Islandijo. Trgovci tu nimajo nobene vloge v povezavi s postopkom zbiranja, odlaganja embalaže in s tem povezanih stroškov ali prihodkov. Kot pišejo Calabrese in drugi (2021, str. 6), je to po vsej verjetnosti posledica geografske strukture in koncentracije prebivalstva. Značilno je, da potrošniki prazno embalažo vrnejo neposredno v zbirni center operaterja DRS. Ta, kot pri arhetipu A, upravlja celotno logistiko: od kavcij, odstranjevanja, prodaje praznih embalaž (C2-4) in obdrži celoten prihodek od prodaje prazne embalaže in neizkoriščenih kavcij (R5, R8). Razlika v primerjavi z arhetipom A je ta, da operater DRS ni dolžan skrbeti za logistiko prazne embalaže trgovcev do zbirnih centrov (za odlaganje ali

nadaljnjo prodajo), ker je to odgovornost potrošnikov (C17). Vloga proizvajalcev pa je zgolj kritje stroškov povezanih z odstranjevanjem in prodajo embalaže (C9).

Slika 5: Arhetip D – zapiranje s potrošnikom

Legenda

Puščice enake barve se pojavijo naenkrat: **prva faza**, **druga faza**, **tretja faza**.

C2 – Načrtovanje kavcijskega sistema; **C3** – Upravljanje kavcijskega sistema; **C4** – Dejavnost prodaje odpadkov;

C9 – Pristojbina na enoto embalaže za enkratno uporabo, prodane s strani proizvajalcev pijač;

C17 – Stroški transporta.

R3 – Prihodek iz naslova ravnanja na enoto embalaže za enkratno uporabo prodane s strani proizvajalcev;

R5 – Prodana embalaža; **R8** – Neizplačana kavcija.

Polna embalaža

Prazna embalaža

€ Cena pijače

D Kavcija

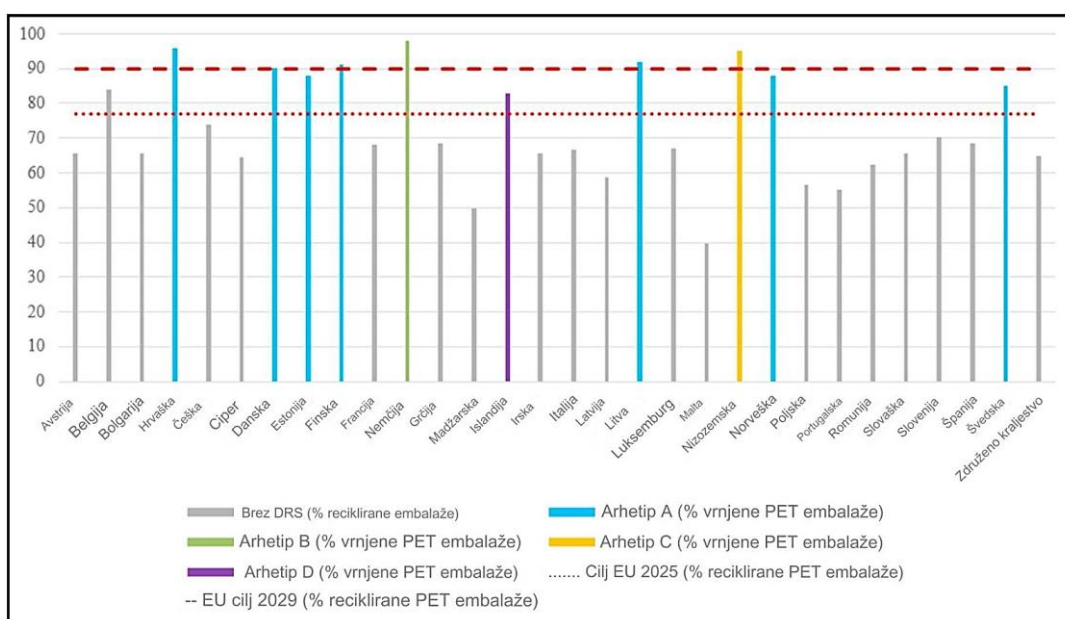
Vir: prirejeno po Calabrese in drugi (2021).

Obstoječi arhetipi se med sabo razlikujejo po načinu delovanja in imajo različno stopnjo uspešnosti. Ena izmed razlik je obdavčitev na embalažo, ki ni enotna; osnovni davek proizvajalca na embalažo je vključen v stroške ravnanja za operaterja DRS v vseh državah, ki so bile zajete v študijo, razen pri Nemčiji in Nizozemski (arhetipa B in C). Proizvajalci na Norveškem, v Estoniji in Litvi morajo plačati okoljski davek in še osnovno dajatev na embalažo proizvajalcev v kolikor prazna embalaža ni vrnjena (C5, slika 2). Pri arhetipu A, na sliki 2, se dobiček operaterjev DRS operaterjev steka danskemu Ministrstvu za finance, v drugih državah pa operaterji proizvajalce podprejo s popustom na stroške ravnanja z odpadno embalažo za naslednje leto. Na Hrvaškem (arhetip A) je operater DRS javno podjetje, medtem pa ga v drugih državah upravljajo

združenja proizvajalcev in trgovcev, ki so hkrati lastniki proizvodnje pijač (npr. Lidl in Aldi).

Na spodnjem grafu, na sliki 6, so prikazani združeni rezultati zbiranja PET embalaže različnih sistemov (v odstotkih), razdeljenih po arhetipih in primerjani z rezultati v drugih evropskih državah, ki kavcijskega sistema še nimajo (Spasova, 2019; CM Consulting, 2017). Odstotek vrnjene PET embalaže arhetipa A je 89%, arhetipa B 98 %, arhetip C dosega 95 %, arhetip D pa najmanj, in sicer 83%. Graf na spodnji sliki prikazuje še cilj (v odstotkih) zbiranja odpadne reciklirane PET embalaže za leto 2029 (tj. 90 %) z vmesnim ciljem leta 2025 (tj. 77 %). Povprečje držav brez uvedenega DRS v študiji znaša 64 %. Kot je razvidno iz podatkov, ima sistem DRS še najboljši potencial ravnanja z odpadno embalažo. Od vseh preučevanih držav, ki ne uporabljajo sistema DRS, le Belgija dosega stopnjo, višjo od 80 %, medtem ko je v vseh desetih preučevanih državah s sistemom DRS ta vrednost vedno presežena.

Slika 6: Primerjava različnih arhetipov kavcijskih sistemov in drugih zbirnih metod

Vir: prirejeno po Calabrese in drugi (2021).

Tabela 1 prikazuje primerjavo arhetipov A, B, C in D. Islandija (arhetip D) ima s 83 % najnižji odstotek donosnosti. Z 88 % oz. za 5 % v povprečju so boljše države z vpeljanim arhetipom A. Nizozemska in Nemčija (arhetip B in C) kot posamezni državi prednjačita za približno 10 odstotnih točk. Kot domnevajo v študiji, je to posledica sociokulturnih dejavnikov, kot so gostota prebivalstva, celotna stopnja recikliranja, potrošniške navade itd. Pri arhetipu A je razvidna glavna vloga operaterja DRS, ki je odgovoren za vse faze procesa in upravljanja, proizvajalci pa plačajo stroške sistema. Pri arhetipu B in C so za stroškovno poravnavo odgovorni proizvajalci in trgovci. Ker je vloga trgovca (arhetip B) in vloga proizvajalca (arhetip C) največja pri zbiranju in odlaganju embalaže, nosijo tudi

največje breme načina delovanja posameznega arhetipa. Na Islandiji (arhetip D) ima potrošnik glavno vlogo pri zbiranju in vračanju odpadne embalaže, s čimer deli breme načina delovanja kavcijskega sistema z operaterjem DRS. Podatki kažejo, da so sistemi tam, kjer odgovornost zbiranja in odstranjevanja skupaj nosita trgovec in proizvajalec, najuspešnejši (arhetip B in C).

Tabela 1: Primerjava arhetipov A, B, C in D

	Arhetip A	Arhetip B	Arhetip C	Arhetip D
Stroškovno breme	proizvajalci	trgovci/ proizvajalci	trgovci/ proizvajalci	proizvajalci
Nosilec bremena delovanja	operater DRS	trgovci	proizvajalci	operater DRS/potrošniki
Stopnja vračila	89 %	98 %	95 %	83 %

Vir: prirejeno po Calabrese in drugi (2021).

2.3 Zakonodajna podlaga in predpisi na področju ravnanja z odpadno embalažo

Kot opisuje Petek (2021), članstvo Slovenije v Evropski uniji določa opravljanje določenih pravno-strateških zahtev tudi pri ravnanju z odpadki. Med drugim sta to strategiji na področju ravnanja z odpadno embalažo. Novi akcijski načrt za krožno gospodarstvo in Evropska strategija za plastiko v krožnem gospodarstvu. Od leta 2018 je strateško ravnanje za plastiko, ki je naslovljeno na krožno gospodarstvo in vključuje akcijski načrt za krožno gospodarstvo, vključevalo mnoge prihodnje ukrepe Evropske unije na področju ravnanja s plastiko, kot so: ukrepi za spodbujanje recikliranih materialov, izboljšanje ločenega zbiranja plastičnih odpadkov, zmanjšanje količine plastičnih proizvodov enkratne uporabe in izboljšanje zasnov proizvodov (Petek, 2021).

2.3.1 Evropska unija

Petek (2021, str. 7) strne 4 glavne predpise Evropske unije s področja obravnave odpadne embalaže pijach in delovanja kavcijskega sistema:

- Direktiva 2008/98/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. novembra 2008 o odpadkih in razveljavitvi nekaterih direktiv, UL L 312 (angl. WFD direktiva), ki govori o ključnih načelih Evropske unije ravnanja z odpadki v krožnem gospodarstvu in neposredni ter učinkoviti izrabi surovin, hierarhiji ravnanja z odpadki in proizvajalčevi razširjeni odgovornosti.

- Direktiva (EU) 2019/904 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. junija 2019 o zmanjšanju vpliva nekaterih plastičnih proizvodov na okolje, UL L 155 (angl. SUP direktiva), ki konkretizira specifične cilje ločenega zbiranja, ponovne rabe in reciklaže odpadkov za enkratno uporabo, med drugim plastične embalaže pijač. **Najpomembnejša cilja, ki ju morajo države članice sprejeti kot ukrep za namene ločenega recikliranja SUP direktive:**
 - **cilj glede zbiranja 90 % plastenk za enkratno uporabo za recikliranje je določen do leta 2029. Vmesni cilj je s 77 % določen za leto 2025** (9. člen Direktive o zmanjšanju vpliva nekaterih plastičnih proizvodov na okolje);
 - **za PET platenke velja, da morajo do leta 2025 vsebovati vsaj 25 % reciklirane plastike in za vse vrste plastenk velja, da morajo do 2030 vsebovati 30 % reciklirane plastike** (9. člen Direktive o zmanjšanju vpliva nekaterih plastičnih proizvodov na okolje).
- Direktiva Evropskega Parlamenta in Sveta 94/62/ES z dne 20. decembra 1994 o embalaži in odpadni embalaži, UL L 365 (angl. PPW direktiva) velja za pravno pomembnejšo direktivo o ravnanju z odpadno embalažo. Kot navaja Petek (2021, str. 8), »vzpostavlja pravno podlago za vzpostavitev morebitnih kavcijskih sistemov v Državah članicah«.
- Sklep Sveta (EU, Euratom) 2020/2053 z dne 14. decembra 2020 o sistemu virov lastnih sredstev Evropske unije in razveljavitvi Sklepa 2014/335/EU Euratom, UL L 424 (znan kot Sklep Sveta EU). Sklep med drugim spodbuja zmanjševanje potrošnje plastike za enkratno uporabo, hkrati pa spodbuja recikliranje in krožno gospodarstvo na način »uporabe enotne vpoklicne stopnje za težo nerekiclrane odpadne plastične embalaže, nastale v posamezni državi članici. Enotna vpoklicna stopnja je 0,80 EUR na kilogram« (2. člen Sklepa o sistemu virov lastnih sredstev Evropske unije in razveljavitvi Sklepa 2014/335/EU Euratom).

2.3.2 Slovenija

Največji pravni zaviralec kavcijskega sistema je ZVO-2, ki je v času pisanja magistrskega dela v ustavni presoji. Del vsebine zakona že postavlja temelje uvedbe kavcijskega sistema (za platenke in pločevinke) (Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo, 2022). Nov zakon ZVO-2 oz. okoljska ustava, kot ga je poimenoval prejšnji minister prejšnje vlade (2020-2022) za okolje in prostor, Andrej Vizjak, se je dopolnil, ker je Slovenija potrebovala moderniziran zakon na področju varstva okolja, saj je ZVO-1 zaradi večkratnega dopolnjevanja postal nepregleden in administrativno zahteven, prav tako pa je bilo potrebno odpraviti kršitve prava Evropske Unije.

Nov zakon omogoča več evropskih določil: načelo krožnega gospodarstva, finančno odgovornost onesnaževalca in ukrepe za varovanje okolja in zdravja ljudi, ki so nujni za prehod na krožno gospodarstvo in stremenje k zagotavljanju dolgoročne konkurenčnosti Evropske unije. Na novo določa temeljna pravila ravnanja z odpadki, pogoje in merila za prenehanje statusa odpadka in ureditev proizvajalčeve razširjene odgovornosti (v nadaljevanju PRO). PRO je definirana kot: »Sklop predpisanih ukrepov, ki zagotavljajo, da v fazi odpadkov znotraj življenjskega kroga proizvodov proizvajalci določenih proizvodov nosijo finančno ali finančno in organizacijsko odgovornost za ravnanje z odpadki iz proizvodov« (ZVO-2). Organizacija slednjega je osrednji namen ZVO-2 in pomeni, da bi bila za vsak masni tok odpadkov določena izključno ena neprofitna organizacija, ki v proizvajalčevem imenu išče najugodnejše ponudnike. Gre predvsem za to, da bi proizvajalci z ustanovitvijo ene organizacije poslovali s čim nižjimi stroški in trgovanje z odpadki pa ne bi predstavljalo tekme za čim večje dobičkarstvo. Poleg tega so glavne značilnosti ureditve sistema PRO jasna ločitev med organizacijo in predelovalci odpadkov (ki prepoveduje kakršnokoli kapitalsko povezanost z organizacijo), neprofitnost in proizvajalčevo upoštevanje, opravljanje nalog, delovanje v javnem interesu in doseganje okoljskih ciljev (Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo, 2022).

Do sedaj so lastniki predelovalci odpadkov (izvajalci obdelave odpadkov oz. recikliranja odpadkov), med seboj tekmovali za čim večji tržni delež, medtem ko Direktiva o odpadkih zahteva naravnost k čim nižjim stroškom, ki bi jih morali nositi proizvajalci. Kot pojasnjujejo na Ministrstvu za okolje, podnebje in energijo, je pozitivna lastnost finančne odgovornosti proizvajalcev za odpadno embalažo tudi odgovornost za njeno odstranitev iz gospodinjstev. Domnevajo, da je takšen PRO način nujen in pravičen, saj zasleduje vizijo oz. koncept »onesnaževalec plača« (Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo, 2022).

Kot je Sklep Vrhovnega Sodišča RS, št. U-I-104/22-15) strnila Starič Petrovič (2022), se je z zakonom ZVO-2 zalomilo, ko je bila aprila 2022 na Ustavno sodišče podana pobuda za presojo ustavnosti zakona (s strani embalažne družbe Intersoh in drugih gospodarskih družb, za katere velja PRO). Sodišče presoja, da se do končne odločitve zadrži izvrševanje določenih odstavkov ZVO-2. Pobudniki presoje se predvsem naslanjajo na prilagoditev izvajanja PRO obveznosti (275. člen ZVO-2) in na kršenje pravic iz Ustave, kot so med drugimi: pravica do zasebne lastnine in prosta gospodarska pobuda, kršenje nekaterih členov Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, Direktive o embalaži in odpadni embalaži in Pogodbe o delovanju Evropske unije. Kot navajajo pobudniki presoje, ZVO-2 spodbuja oblikovanje monopolne ureditve trga embalaže (kar pomeni višje cene za potrošnike) in posega v izvajanje dejavnosti najmanj drugih 24 gospodarskih družb, ki izvajajo dejavnost skupnega izvajanja PRO obveznosti (Starič Petrovič, 2022; MMC RTV Slovenija, 2023). Zaradi teh posegov obstaja možnost, da bi družbe prenehale s svojim delovanjem. Po mnenju vlade, so ukrepi ustrezno preneseni iz Direktive o odpadkih. Prispevki proizvajalcev naj ne bi presegali dejanskih stroškov skupnega

izpolnjevanja obveznosti. Celoten namen je zasledovanje okoljskih ciljev glede recikliranja odpadkov in neprofitnost organizacije. Vlada je očitek o omejevanju proste gospodarske družbe branila z utemeljitvijo, da ne gre za opravljanje gospodarske dejavnosti, sistem z eno organizacijo za proizvajalce istovrstnih proizvodov pa bi pomenil še večjo učinkovitost sistema. Glede na vse je Ustavno sodišče ocenilo in odločilo, da bi izvrševanje določb iz ZVO-2 zaradi protiustavnosti povzročilo možne nepopravljive posledice, kot je nova ureditev razmerij med vsemi deležniki s strani proizvajalcev, lahko privedla do izrazitejšega finančnega in organizacijskega bremena (VS RS U-I-104/22-15 in Starič Petrović, 2022). Dejanski razplet med izdelavo tega magistrskega dela ni znan.

3 PREGLED STANJA VZPOSTAVITEV KAVCIJSKIH SISTEMOV V EVROPSKI UNIJI

Kot prva evropska država je s sistemom DRS leta 1984 pričela Švedska z zbiranjem pločevink (Tomra, 2022). Evropske države (14) izmed 27, ki sistem že poznajo, so Danska, Estonija, Finska, Nizozemska, Hrvaška, (Islandija), Litva, Latvija, Slovaška, Nemčija, (Norveška), Švedska in Malta. V letu 2023 je sistem DRS uvedla tudi Romunija. Vsi sistemi so z izjemo Nemčije urejeni centralizirano. Nemški sistem po procesnem vidiku delovanja spada v arhetip B in po pregledu literature dosega najvišje rezultate, zato ga podrobneje opišem v podpoglavju 3.1.

Če zaradi nedavne uvedbe (november 2023) še ne štejemo Romunije, je v DRS sistem vključenih približno 114,3 milijonov ljudi (Reloop, 2022). Financiranje obstoječih sistemov DRS poteka iz treh virov: pristojbine za zbiranje in predelavo odpadne embalaže tistih, ki pijačo dajejo na trg, prihodkov od prodaje zbrane odpadne embalaže in neizplačanih kavcij (Eko krog, brez datuma a). Poročilo za leto 2022, ki prikazuje zadnje podatke o uspešnosti vračil preučevanih držav in za leti 2020 in 2021 kaže, da povprečna stopnja vračila znaša 90 %. Strošek kavcije za kupca se giblje od 0,07 EUR do 0,40 EUR (Reloop, 2022).

Države z urejeno zakonodajo pri vzpostavitvi kavcijskega sistema so Ciper, Grčija, Irska, Madžarska, Poljska, Portugalska in Avstrija. Za slednjo državo s podobnim sistemom ravnanja z odpadno embalažo kot pri nas, je na državnem nivoju izvedla študijo, s pomočjo katere so preko štirih scenarijev ugotovili, da bi najvišjo stopnjo ločenega zbiranja (95 %) dosegli zgolj s sistemom DRS (Hauer in drugi, 2020, str.2). Razprave glede uvedbe pa še vedno potekajo v Belgiji, Franciji, Luksemburgu, na Češkem, v Španiji, Italiji in Sloveniji (Reloop, 2022).

3.1 Primer uspešno delujočega sistema v Nemčiji

Literatura nakazuje (Calabrese in drugi, 2021; Zhou in drugi 2020; CM Consulting, 2017), da Nemčija dosega najvišji skupni delež vrnjene embalaže (PET, kovinske in steklene sestave) za enkratno uporabo preko sistema DRS. Kot že zgoraj opisano, je nemški sistem DRS opredeljen kot arhetip B – način zapiranja s trgovcem. Operater DRS oblikuje sistem, naloga trgovcev in proizvajalcev pa je odgovorno ravnanje z odpadno embalažo.

Sprejeta zakonodaja je julija 1991 določila zakonsko odgovornost proizvajalcev glede reciklaže prazne odpadne embalaže in v naslednjem koraku je januarja leta 2003 pričel delovati sistem DRS odpadne plastične (v večini PET sestave), kovine (aluminijeve sestave) in steklene embalaže (Zhou in drugi, 2020; Reloop, 2022). Sistem sprejema embalažo pijač volumna od 100 ml do 3 l in izključuje vsako pakirno embalažo. Embalaža pijač za enkratno uporabo, ki se razlikuje od prej zapisane prostornine, je izvzeta iz obveznosti kavcije. Vso regulativo ureja Ministrstvo za okolje. Nemški sistem je edini v Evropski uniji, ki je urejen decentralizirano, kar pomeni, da obstaja več ponudnikov zbirnih centrov vključujoč CCR Clearing GmbH, Clearing Solution GmbH, Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland GmbH, Intercycle GmbH, Interseroh Pfand-System GmbH, Reconsys Dienstleistungsgesellschaft mbH in Remondis Recycling GmbH & Co. KG. Kot operaterji sistema nastopajo proizvajalci in trgovci (v primeru zasebnih znamk) (Reloop, 2022).

V letu 2005 je bila sprejeta tretja sprememba Uredbe o embalaži in ustanovljeno podjetje Deutsche Pfandystem GmbH (v nadaljevanju DPG), ki je še zdaj odgovorno za celotno delovanje upravljanja kavcijskega sistema za embalaže pijač in ima vlogo systemskega administratorja. Gre za neprofitno podjetje, ki uporablja centralno bazo podatkov za obračunavanje kavcije in je zadolženo za upravljanje standardov oznak kavcij z DPG varnostni oznako in identifikacijsko oznako v obliki črtne kode. Oznako sestavlja posebna barva DPG in Globalna trgovinska številka izdelka (v nadaljevanju GTIN), ki je ustvarjena izključno za nemški trg. Vso embalažo je s pomočjo primerjanja z referenčnimi podatki, shranjenimi v centralnem podatkovnem sistemu, možno dodeliti točno določenemu proizvajalcu ali uvozniku – prvemu distributerju. Prav tako integracija avtomatov povratne embalaže in sortirnic omogoča branje GTIN številke ter ustvarjanje elektronskega podatkovnega zapisa, ki vsebuje vse podatke o embalaži. Za tiskanje številke je odgovorno podjetje s certifikatom DPG. Proces elektronskega podatkovnega zapisa nastaja med fizičnim uničevanjem in reciklažo embalaže (DPG Deutsche Pfandsystem GmbH, brez datuma a). Ena izmed dobrih rešitev je uporaba črtne kode z namenom sledenja materialnemu in finančnemu toku.

Ustanovitelja DPG sta Zveza nemških trgovcev in Zveza nemške živilske industrije in industrije pijač. (DPG Deutsche Pfandsystem GmbH, brez datuma a). Vsak izmed

ustanovitelj je tudi polovičen delničar. (Reloop, 2022). Proizvajalci in uvozniki se pri DPG registrirajo kot t. i. prvi distributerji, kar pomeni, da za njih velja pravilo, da za dano embalažo vnesejo podatke v podatkovno bazo sistema operaterja. Pri distribuciji pijač s strani prvih distributerjev so trgovine dolžne plačati kavcijo za embalažo, ki pa jo na koncu zaračunajo končnim potrošnikom. Znesek kavcije znaša 0,25 EUR za embalažo za enkratno uporabo. Nemški sistem DRS se financira iz prihodkov pristojbin letnih članskih prispevkov, ki jih plačujejo proizvajalci kot člani DPG. DPG tako pokrije stroške povezane z vzdrževanjem centralne podatkovne baze črtnih kod. Druge operativne stroške, ki se tičejo infrastrukture sistema ali poteka logistike, krije posamezna stranka (Reloop, 2022).

V Nemčiji obstaja približno 130.000 zbirnih mest DRS s približno 90 % avtomatiziranim in 10 % ročnim delovanjem. Trgovci in drugi končni distributerji embalaže pijač, ki so primerne za sistem DRS, sprejemajo le iste vrste embalaže, ne glede na to, kje je bila embalaža prodana. Če trgovina, katere površina meri več od 200 m², prodaja samo PET embalažo (ne glede na znamko, vendar znotraj predpisanega volumna), ni dolžna sprejeti embalaže iz drugih materialov. Če je površina trgovine manjša, ta predpis zanjo ni obvezujoč in mora sprejeti svojo prodajno embalažo izdelkov brez zamaškov (Reloop, 2022).

Nemška vlada nima vidne vloge pri upravljanju kavcijskega sistema. Obveznosti distributerja izdelkov so določene s Pravilnikom o embalaži in so opredeljene kot obvezno zaračunavanje kavcije, obveznost do ustreznega označevanja in zavezanost k sodelovanju v sistemu. Trgovci (na drobno) potrošnikom zaračunavajo kavcijo in jo vrnejo, ko potrošniki embalažo odgovorno vrnejo nazaj, prihodke od materiala pa trgovci zadržijo zase (Zhou, 2020).

Kot novost nemškega sistema za leto 2024 zasledim, da se je opredeljena embalaža, ki jo nemški sistem DRS sprejema, z Zakonom o embalaži (VerpackG) razširila še v sprejemanje prav vse embalaže mleka in mlečnih izdelkov, ki so v ponudbi kot pri plastenkah za enkratno uporabo s prostornino med 0,1 do 3 L. Prvi distributerji so imeli možnost izpolniti zakonske zahteve že od marca 2023. Embalažo so lahko ustrezno sistemsko zabeležili in označili z GTIN številko in kavcijsko oznako DPG. Na ta način so imeli možnost pravočasno upoštevati dobavne roke in uskladiti optimalno sinhronizacijo z vsemi ključnimi sistemskimi partnerji (DPG Deutsche Pfandsystem GmbH, brez datuma b).

3.2 Primerjalna tabela kavcijskih sistemov in identifikacija možnosti izboljšav

V tabeli 2 poleg osnovnih značilnosti držav (velikost države, število in gostota prebivalstva) vključim še leto vzpostavitve sistema DRS, delež uspešnosti zbiranja, vrsto vključenega embalažnega materiala, vrsto sistema, nosilca odgovornosti in prevzemnika embalaže.

Tabela 2: Primerjava značilnosti kavcijskih sistemov po Evropi

Država, število in gostota prebivalstva	Velikost (km ²)	Leto vzpostavitve	Leto uzakonjene legalizacije vzpostavitve sistema	Procentna uspešnost zbrane embalaže	Vključeni embalažni materiali	Višina kavcije embalaže za enkratno uporabo	Vrsta sistema	Nosilec odgovornosti	Prevzemnik embalaže/odkupnik
Danska 5,8 mio, 138,5 /km ²	42,9	2002	2001	93,0 % (2021) -Plastika (PET): 95,0 %	Steklo, kovina in plastika	Variacije: -Steklo in kovina <1 l: 0,13 EUR	C	OS	T

se nadaljuje

Tabela 2: Primerjava značilnosti kavcijskih sistemov po Evropi (nad.)

				-Kovina: 92,0% -Steklo: 93 %		-Plastika <1 l: 0,20 EUR -Steklo, plastika, kovina 1-20 l: 0,39 EUR			
Estonija 1,3 mio, 30,5/km ²	45,3	2005	2004	89,0 % (2020) -Plastika (PET): 91,0 % -Kovina: 94,0 % Steklo: 87,0 %	Steklo, kovina in plastika	0,10 EUR	C	OS	T

se nadaljuje

Tabela 2: Primerjava značilnosti kavcijskih sistemov po Evropi (nad.)

Finska 5,5 mio, 18,2/km ²	338,5	1996	1994	96,0 % (2021) -Plastika (PET): 90,0 % -Kovina: 97,0 % -Steklo: 98,0 %	Steklo, kovina in plastika	Variacije: -Plastika ≤ 350 ml: 0,10 EUR (z DDV) -Plastika med 351 ml in 999 ml: 0,20 EUR (z DDV) -Plastika ≥ 1 l: 0,40 EUR(z DDV) - Kovina: 0,15 EUR (z DDV) -Steklo: 0,10 EUR (z DDV)	C	OS	T
--	-------	------	------	---	-------------------------------	--	---	----	---

se nadaljuje

Tabela 2: Primerjava značilnosti kavcijskih sistemov po Evropi (nad.)

Nizozemska 17,5 mio, 507,3/km ²	41,5	2005	2003	70,0% (2021) -Plastika<1 l: 57,0 % -Plastika 1-3 l: 90,0 %	Plastika (z 31. 12. 2022 dodana pločevina)	Variacije: -Plastika <1 l: 0,15 EUR -Plastika 1-3 l: 0,25 EUR	C	PDU	T
Hrvaška 3,9 mio, 69/km ²	56,6	2006	2005	90,7 % (2020) -Plastika (PET): 87,9 % -Kovina: 81,1 % Steklo: 93,4 %	Steklo, kovina in plastika	0,07 EUR	C	OS	T
Islandija 0,4 mio, 3,6/km ²	103,6	1989	1989	91,4 % (2021) -Plastika (PET): 92,1 % -Kovina: 93,2% Steklo: 82,5 %	Steklo, kovina in plastika	0,12 EUR	C	OS	ZC

se nadaljuje

Tabela 2: Primerjava značilnosti kavcijskih sistemov po Evropi (nad.)

Litva 2,8 mio, 44,6/km ²	65,3	2016	2014	90,0 % (2021) -Plastika (PET): 90,0% -Kovina: 92,0 % -Steklo: 84,0 %	Steklo, kovina in plastika	0,10 EUR	C	OS	T
Latvija 1,9 mio, 30,2/km ²	64,6	2022	2019	/	Steklo, kovina in plastika	0,10 EUR	C	OS	T
Slovaška 5,5 mio, 112,0/km ²	49,0	2022	2019	/	Kovina in plastika	0,15 EUR	C	OS	T
Nemčija 83,2 mio, 235,2/km ²	357,6	2003	1991	98,0 % (2021)	Steklo, kovina in plastika	0,25 EUR (z DDV)	D	PT	T
Norveška 5,4 mio, 17,3/km ²	385,2	1999	1993	92,3 % (2021) -Plastika (PET): 92,8 % -Kovina: 91,5%	Kovina in plastika	Variacije: -Plastika in kovina <0,5 l: 0,20 EUR -Plastika in kovina ≥ 0,5 l: 0,30 EUR	C	PDU	T

se nadaljuje

Tabela 2: Primerjava značilnosti kavcijskih sistemov po Evropi (nad.)

Švedska 10,4 mio, 25,2/km ²	447,4	1984	1982	88,2 % (2021) -Plastika (PET): 86,4 % -Kovina: 89,0 %	Kovina in plastika	Variacije: - Kovina: 0,11 EUR (z DDV) - Plastika ≤1 l: 0,11 EUR, (z DDV) -Plastika >1 l: 0,19 EUR, (z DDV)	C	OS	T
Malta 0,5 mio, 1,6/km ²	316,0	2022	2020	/	Steklo, kovina in plastika	0,10 EUR	C	OS	T
Romunija 18,9 mio, 84/km ²	238,4	2023	2021	/	Steklo, kovina in plastika	0,10 EUR	C	OS	/

Legenda:

- C: Centraliziran sistem
- D: Decentraliziran sistem
- OS: Operater sistema DRS
- PDU: Proizvajalci/distributerji/uvozniki
- PT: Proizvajalci in trgovci (v primeru zasebnih blagovnih znamk)
- T: Trгоvec
- ZC: Zbirni center
- /: Ni podatka

Vir: prirejeno po Sensoneo (2023), Eunomia (2022), Macrotrends (brez datuma), Consulte aqui a Política de privacidade da APA (2022) in Zhou in drugi (2020).

Kot opazimo, se obstoječi sistemi DRS glede na odstotek uspešnosti dobro obnesejo, pa vendar še vedno najdemo nekaj manevrskega prostora za izboljšave. Leta 2017 so v medijih poročali o situaciji, ko so Slovenci in prebivalci predvsem balkanskih držav zbirali odpadne plastenke in pločevinke ter jih oddajali v hrvaški sistem DRS in prejeli ugodnost v obliki kavcije. Hrvaška vlada je sistem uvedla in ga upravlja od leta 2006. Cena kavcije embalaže znaša 0,065 EUR in zajema embalažo sokov, mineralne in druge vode, piva, žganih pijač in mlečnih napitkov volumna manj kot 0,2 l (Zhou in drugi, 2020).

Praksa oddaje embalaže tujih državljanov na Hrvaškem je pozitivna v smislu, da odpadna embalaža konča na ustrezni lokaciji, namesto v naravi. Do problema pa prihaja, ker proizvajalci pijač na kavcijsko embalažo lepijo etikete na vse svoje proizvode, ne glede na to ali so namenjeni prodaji na Hrvaškem ali drugod. To je povzročilo izgubo hrvaškega sklada za varstvo okolja, ki je bil odgovoren za izplačevanje kavcij embalaže. Leta 2017 se je tako sklad znašel v rdečih številkah z izgubo v višini skoraj sto milijonov evrov, ki so jo morali kriti hrvaški davkoplačevalci (Kralj, 2017).

Ena izmed dobrih rešitev je uporaba črtne kode z namenom sledenja materialnemu in finančnemu toku. Sledenje embalaži s pomočjo črtne kode omogoča natančno spremljanje količine embalaže dane na trg in količine embalaže, ki je zbrana povratno. Sistem sledenja embalaži deluje krožno, kar pomeni, da embalaža potuje od potrošnika do trgovca, nato do upravitelja sistema in se vrača nazaj k trgovcu in k potrošniku. Vsaki embalaži je dodana unikatna črna koda, ki omogoča identifikacijo in sledenje embalaži skozi celoten tok, kar se tudi dobro obnese v Nemčiji. Prednosti takega sistema so torej: zmožnost natančnega spremljanja količine embalaže in ustrezna optimizacija procesov, če pride do kakršnekoli napake ali izgube v toku embalaže ter preprečevanje različnih oblik goljufij. Črna koda omogoča preverbo avtentičnosti embalaže in posledično preprečevanje ponarejanja, kar je pomembno tudi z vidika zagotavljanja kakovosti izdelkov in zaščite potrošnikov pred nevarnimi snovmi embalaž.

Možno rešitev v Sloveniji ponuja mednarodna organizacija GS1 ki že zdaj določa standarde za označevanje in sledljivost izdelkov ter embalaže. Po dogovoru s Trgovsko zbornico Slovenije in nekaterimi večjimi trgovskimi podjetji je že zdaj omogočena sledljivost povratne (steklene) embalaže preko GTIN številke v obliki črtne kode. S tem se omogoča in spodbuja nadzor, ustreznost zakonskih zahtev, olajšuje knjiženje in elektronsko poslovanje v zvezi s povratno embalažo. Embalaža je sledljiva skozi celotno verigo – od proizvajalca do potrošnika in nazaj v smeri povratne logistike. Tak način pripomore k pospešenemu in učinkovitejšemu upravljanju zalog, načrtovanju procesov in preprečevanju nastanka napak pri knjiženju (GS1 Slovenija, brez datuma). Ključno je ustrezno izvajanje, sodelovanje, izmenjava realno-časovnih podatkov na strani vseh deležnikov in zagotavljanje ustrezne infrastrukture za branje in beleženje črtnih kod.

4 DELEŽNIKI KAVCIJSKEGA SISTEMA

Poglavje 4 se osredotoča na krajši opis slovenskih deležnikov kavcijskega sistema, ki jih kasneje vključujem v raziskovalni del magistrske naloge (preko intervjujev). Po pregledu literature, opažam, da se mnenja in utemeljitve glede uvedbe sistema DRS razlikujejo, javno dostopni in kvalitetni podatki pa so razmeroma skopi. Opažam še, da sta se oblikovala dva pola: zagovorniki in nasprotniki kavcijskega sistema. Na eni strani zagovorniki menijo, da evropskih ciljev brez kavcijskega sistema ne bo mogoče doseči, po drugi strani pa nasprotniki menijo, da so potrebne le spremembe trenutnega sistema.

4.1 Proizvajalci pijač

Proizvajalci pijač–Združenje industrije pijač s člani: Coca-Cola HBC Slovenija d. o. o., Bio-Sad d. o. o., Dana d. o. o., Atlantic Droga Kolinska d. d., Fructal d. o. o., Nektar Natura d. o. o., Pivovarna Laško Union d. o. o., Radenska d. o. o., Costella d. o. o., Vipi d. o. o. in Vital Mestinje d. o. o. podpirajo uvedbo sistema DRS. So mnenja, da brez vpeljave sistema, zahtev o zmanjšanju vpliva nekaterih plastičnih proizvodov na okolje, ki jih pogojuje Evropska unija za leti 2025 in 2029, ne bo mogoče doseči. Kot poudarjajo, sistem DRS krožnega gospodarstva pomeni trajnostno rabo virov in minimizacijo odpadkov ter visoko stopnjo vračil embalaže. Uresničuje okoljske cilje v Sloveniji in EU glede zbiranja, recikliranja in zmanjševanja emisij CO₂, s poudarkom na recikliranju PET in aluminija (vse v skladu z živilskimi standardi). Prav tako je ključno omejevanje izpustov plastičnih delcev v okolje, krepljenje ozaveščenosti potrošnikov in optimizacija uporabe recikliranega materiala za zmanjšanje uporabe deviškega materiala (Gospodarska zbornica Slovenije, 2023 a).

Da bi bil sistem DRS funkcionalen, mora biti enoten, obvezujoč za vse proizvajalce pijač in mora vključevati odgovorno ravnanje, primerno infrastrukturo za prevzem ter integracijo z drugimi shemami DROE. Družba za upravljanje sistema mora vključevati proizvajalce pijač in trgovce ter zagotavljati neprofitno in transparentno sodelovanje in kavcijo brez vključenega DDV. Učinkovit nadzor zahteva ustrezno zakonodajo, preprečevanje zlorab, skladnost poročanja in visoko varovanje podatkov. Upravljanje finančnih prilivov mora zagotavljati, da prihodki ostanejo v sistemu, stroški pa morajo biti optimizirani in transparentni. Pomembna je usmerjenost k potrošnikom, s poudarkom na visoki razpoložljivosti in dostopnosti do prevzema embalaže, jasnim oznakam, močni komunikaciji s potrošniki, čemur ob trenutnem sistemu zbiranja steklene embalaže ni tako (Gospodarska zbornica Slovenije, 2023 a).

Sodeč po javno dostopnemu povzetku študije norveškega strokovnjaka Olea Lunda Haugena, ki so jo naročili v Gospodarski zbornici Slovenije, je sistem DRS nujen za doseganje ciljev Slovenije, ki jih je zadala Evropska unija. V krajšem povzetku je zapisano, da načrt sistema vključuje zbiranje embalaže brezalkoholnih pijač, ki zajema

PET plastenke in pločevinke, zbiranje embalarane vode, sokov, nektarjev, piva, mešanice na osnovi piva in vina volumna od 0,1 l do 3,0 l Predlaga se obvezno sodelovanje proizvajalcev pijač in trgovcev ter en nacionalni neprofitni sistem upravljanja, oz. t.i. administrator, ki ga vodi sektor proizvodnje pijač. Predlagana višina kavcije za potrošnike znaša 0,20 EUR brez DDV-ja, ki mora biti ločeno prikazana od maloprodajne cene pijač in v celoti povrnjena. Načrtuje se en – centraliziran zbirni in sortirni center v osrednjem delu Slovenije ter dve lokalni središči v Prekmurju in Primorski regiji. Za vzpostavitev sistema je ocenjena predvidena doba najmanj 18 mesecev od podelitve licence administratorju, poleg tega pa bi bilo potrebno izvesti še študijo trgovin po Sloveniji in njihovih prodajnih ter prevzemnih količin embalaže pijač (Gospodarska zbornica Slovenije, 2023b).

4.2 Trgovci

Maloprodajna trgovca, ki javno podpirata vzpostavitev kavcijskega sistema, sta Lidl in Spar (Eko krog, brez datuma c), nasprotujejo pa mu mali trgovci (Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo, 2024). Kakršnih koli javno dostopnih analiz in diskusij o kavcijskem sistemu in organizaciji dela s strani trgovcev trenutno ni na voljo. Je pa dostopen podatek o količini povratno zbrane steklene embalaže s strani Spara. Najnovejši podatki trgovine kažejo, da je bilo leta 2020 zbranih skoraj 3,7 milijonov povratne steklene embalaže, 2 leti kasneje pa 2,8 milijona. Uporabniki avtomatov prejmejo tudi t.i. embalažni listek, ki ga lahko vnovčijo pri nakupih v trgovini, kjer so opravili vračilo (Spar, brez datuma).

Društvo Eko krog je opravilo lastno raziskavo o ponudbi pijač v povratnih steklenicah. Ugotavljajo, da je nabor pijač v povratnih steklenicah v manjših trgovinah zelo skromen, v večjih trgovinah je možnosti malenkost več. Opažajo pomanjkanje natančnega in težko berljivega označevanja povratne embalaže. Trgovcem je prepuščena individualna odločitev o vračilu kavcije v gotovini ali upoštevanju kavcije pri prihodnjem nakupu (Eko krog, brez datuma b). Trenutno na sistem DRS zbiranja plastenk najbolj spominja dobrodelna akcija zbiranja v Lidlu, s katero so zbrali 600.000 plastenk volumna od 0,1–3 l (Lidl, brez datuma).

4.3 Okoljevarstvene in nevladne organizacije

Največjo zavzetost in podporo glede uvedbe kavcijskega sistema izkazuje društvo Eko krog, ki prav tako povzema znanje in podatke že vzpostavljenih sistemov DRS Evropske unije preko drugih neprofitnih organizacij, kot sta Reloop in Zero Waste Europe. Društvo velja za ustanovitelja kampanje Zaprimo krog. Kot pozitivne učinke navajajo bolj kakovosten in čist material za proizvajalce pijač, saj bi odpadna embalaža tako krožila popolnoma ločeno od drugih vrst odpadkov kot tudi zagotavljala obratno logistiko v smislu večkratnega potovanja nazaj po oskrbovalni verigi in recikliranja v zaprtem krogu

znotraj industrije pijač. Predviden učinek bi bil premo-sorazmeren: zmanjšana poraba izvirnega materiala, naravnih virov, poraba energije in manj toplogrednih plinov, bi pomenilo zmanjšano količino odpadkov in prispevek k trajnejšemu okolju.

Prednosti vidijo tudi v stroškovni učinkovitosti: občine imajo manj stroškov pri odvozu odpadkov, manj je stroškov s čiščenjem, sortiranjem in sežigom odpadkov. Predlagajo financiranje kavcijskega sistema iz prihodkov iz naslova prodaje materialov in neizplačanih kavcij v primeru, če potrošnik ne bi vrnil embalaže na ustrezno prodajno mesto. V financiranje bi bila vključena tudi embalažnina, ki jo proizvajalci trenutno plačujejo DROE. Menijo, da družba ali proračun ne smeta nositi stroška delovanja kavcijskega sistema, saj primeri prakse z že vzpostavljeni sistemi DRS niso financirani iz javnih sredstev ali gospodinjstev. V društvu javno zagovarjajo vključevanje povratnih steklenic in spodbujanje njihove uporabe, čeprav – kot je opisano že v uvodnem delu – po izračunih in podatkih Atlantic grupe ravno njihova ponovna uporaba ni najbolj ekološka in finančno sprejemljiva (Eko krog, brez datuma d).

V septembru leta 2021 so v Eko kogu pričeli s kampanjo za vzpostavitev kavcijskega sistema. Uvedbo podpira 15 nevladnih organizacij, 15 občin, 2 komunalni podjetji⁴ (Eko krog, brez datuma e). Kot kronološko opisujejo potek kampanje, so bili v oktobru istega leta deležni podpore kavcijskega sistema vseh političnih strank prejšnjega sklica parlamenta, kmalu zatem tudi podpore proizvajalcev pijač (Eko krog, brez datuma c). V aprilu nova vlada Republike Slovenije v Programu za delo koalicije 2022–2026, navede vzpostavitev kavcijskega sistema za embalažo pijač kot enega ključnih ciljev na področju ravnanja z odpadki: »Uvedli bomo kavcijski sistem za embalažo pijač in preučili možnost uvedbe kavcijskega sistema za ostale vrste odpadkov« (Vlada Republike Slovenije, 2022, str.59).

Na ustavno sodišče je bila nato podana pobuda za presojo ustavnosti ZVO-2 s strani Embalažne družbe. Zbornica komunalnega gospodarstva, večina embalažnih podjetij in večina trgovcev so nasprotovali uvedbi kavcijskega sistema, večkrat so tudi zavrnili posvet. Društvo Eko krog je v sodelovanju s Strateško razvojno-inovacijsko partnerstvom pripravilo webinar o primerih dobrih praks sistemov DRS v Latviji in Estoniji, vendar so vsi deležniki zavrnili sodelovanje. Nazadnje, oktobra 2023, so v Eko krogu poskušali pridobiti stališča trgovcev in političnih strank glede podpore pri vzpostavitvi kavcijskega sistema ter predlaganega časovnega okvirja. Svoje odgovore sta posredovala samo Spar

⁴ Nevladne organizacije: Ekologi brez meja, društvo Cipra, društvo Morigenos, društvo Doves, Taborniki, društvo Eko, društvo Bober, Šolski ekovrt, TRS, neodvisna globalna organizacija Greenpeace, društvo Focus, društvo Danes, Slovenska fundacija Umanotera, društvo Destilator, društvo Planet Zemlja. Občine: Ajdovščina, Prebold, Lenart, Bohinj, Bled, Hrastnik, Medvode, Maribor, Majšperk, Apače, Razkrižje, Benedikt, Zagorje ob Savi, Log - Dragomer. Komunalni podjetji: Komunala Zagorje, Infrastruktura Bled.

in Lidl. Pri političnih strankah sta se odzvali Levica in Socialni demokrati, ki izražata podporo vzpostavitvi kavcijskega sistema leta 2025 (Eko krog, brez datuma c).

4.4 Komunalna podjetja

Pregled literature je pokazal, da se največ vprašanj o opravičljivosti vzpostavitve kavcijskega sistema pojavlja med komunalnimi podjetji in DROE. Direktor družbe za ravnanje z odpadki Simbio je mnenja, da je sistem DRS predvsem drag tako v smislu investicije v opremo, v namestitvev ustreznih avtomatov, opremo za baliranje embalaže, ureditve skladiščne površine kot upravljanja sistema z ustrezno delovno silo in logistiko. Za predstavbo; v Litvi so se ob uvedenem kavcijskem sistemu stroški sistema zbiranja PET plastenkov dvignili za 864 EUR/t. Sistem DRS je primeren za okolja, kjer ni ustrezno poskrbljeno za sistem (ločenega) zbiranja komunalnih odpadkov in okolja z nizko okoljevarstveno ozaveščenostjo prebivalstva. V teh okoljih gre za ogromne količine odpadkov, vključno z embalažo, ki je prosto odvržena v okolje in predstavlja resničen higienski izziv, zato bi bila vpeljava in izvajanje kavcijskega sistema kljub visokim stroškom smiselna. Kot ocenjuje, sistem ravnanja z odpadki in okoljska ozaveščenost v Sloveniji deluje na visokem nivoju.

Odpadna embalaža (KOE) se pri nas pojavlja v treh masnih tokovih: prvi in največji masni tok je ločeno zbrana KOE v zabojnikih za odpadno embalažo, drugi je KOE, ki je nepravilno odvržena v zabojnike za odpadno embalažo, tretji masni tok pa je prosto smetenje okolja. Slednji naj bi v Sloveniji predstavljal manjši problem, ker naj bi se 99 % KOE pojavljalo zgolj v prvih dveh masnih tokovih. Dobra praksa pri nas je tudi izločanje KOE v postopku obdelave mešanih komunalnih odpadkov, kjer je s pomočjo naprav za razvrščanje na letni ravni izločenih približno 3.500 t odpadne embalaže. S takšnim ustreznim ravnanjem z obema masnima tokovoma bi zagotovili doseganje predpisanih okoljskih ciljev, ki so določeni za leto 2025 in 2030. Trenutno imamo v Sloveniji postavljeno ustrezno komunalno infrastrukturo, zbirne centre, organizirano zbiranje odpadkov »od vrat do vrat«, sortirnice in dobro opremljena komunalna podjetja (Zidanšek, 2022). Po podatkih Evropske komisije sistem »od vrat do vrat« predstavlja najboljšo rešitev glede stopnje zbiranja in kakovosti recikliranih materialov (Albizzati in drugi, 2023).

Ker je trenutni sistem neurejen, bo preteklo vsaj eno leto po izvedbi določil, da se bodo uvedle vse evidence masnih tokov embalaže in njihovih materialov in da se bo lahko pričelo z verodostojnim ocenjevanjem izpolnjenih okoljskih ciljev. Kot zatrjuje Zidanšek (2022, str. 38-39), se vsa komunalna embalaža pravilno zbere in sortira v okviru izvajanja gospodarske javne službe zbiranja komunalnih odpadkov. Razlog za slabše doseganje okoljskih ciljev je v embalažnih materialih, ki imajo sicer pozitivno vrednost na trgu, a se jih ne prodaja pod nadzorom in s tem zniža prihodke, namesto, da bi znižali stroške upravljanja z odpadno embalažo. Dogaja se tudi, da izvajalci obdelave zmeljejo in

energetsko izrabijo embalažne materiale, ki v procesu reciklaže predstavljajo dodatno stroškovno obremenitev. Visoke stroške kavcijskega sistema bi plačevali potrošniki preko maloprodajnih cen v trgovini. Če bi se proizvodi zato podražili, bi to zmanjšalo kupno moč prebivalstva (Zidanšek, 2022, str. 38–39).

Edine številčne analize s tremi scenariji za prihodnost Slovenije, ki vključujejo stroške sistemov zbiranja in recikliranja, zasledim na strani Zbornice komunalnega gospodarstva Slovenije in jih prikažem v tabeli 3. Za osnovo kalkulacij vzamejo 100.000 t. Strošek predelave mešanih KOE (MKOE) bi bil najvišji pri temeljitem ciljnem sortiranju. Strošek logistike do sortirnic ob upoštevanih 30 EUR/t, je za 235.200 EUR nižji pri scenariju s sistemom DRS.

Podatek o višini kavcije in številu PET in aluminijaste embalaže pridobijo iz študije Gospodarske zbornice Slovenije. Samo kavcijo pri Zbornici komunalnega gospodarstva Slovenije obravnavajo kot strošek za potrošnika (njegovo delo in čas), tj. 74.000.000 EUR. Vse stroške na koncu plačajo potrošniki bodisi preko položnice bodisi preko izdelka, ki so v primeru vzpostavitve DRS sistema s 107.910.797 EUR konkretno višji od predlaganega temeljitejšega sortiranja. Če znesku dodamo še vplačilo Slovenije v proračun Evropske unije (0,80 EUR/kg) za nerecikliranje plastike, so stroški v primeru uvedbe DRS sistema skoraj 122.875.737 EUR, v primeru temeljitejšega sortiranja pa malo nižji kot 50.832.940 EUR (Zupanc, 2023).

Tabela 3: Stroškovna ocena treh scenarijev zbiranja in sortiranja v Sloveniji

	Ocena trenutnega sortiranja (EUR)	Temeljitejše sortiranje (EUR)	Ocena trenutnega sortiranja + DRS sistem (EUR)
Strošek predelave MKOE	12.705.000	17.748.000	15.803.597
Strošek logistike do sortirnic (upoštevano 30 EUR/t)	3.000.000	3.000.000	2.764.800
Strošek zbiranja MKOE (položnice in upoštevano 220 EUR/t)	22.000.000	22.000.000	20.275.200
Strošek DRS (upoštevana kavcija 0,20 EUR in 370.000.000 pločevink in plastenk)	0	0	74.000.000

se nadaljuje

Tabela 3: Stroškovna ocena treh scenarijev zbiranja in sortiranja v Sloveniji (nad.)

Prihodek DRS	0	0	4.932.800
Strošek DRS s prihodki od prodaje PET in aluminijaste embalaže	0	0	69.067,200
Skupaj Slovenija (potrošnik)	37.705.000	42.748.000	107.910.797
Vplačilo v proračun Evropske unije zaradi nerecikliranja plastike (0,80 EUR/kg)	15.924.940	8.084.940	14.964.940
Stroški Slovenija	53.629.940	50.832.940	122.875.737

Vir: Zupanc (2023).

4.5 Družbe za ravnanje z odpadno embalažo

Še najmanj dostopnih podatkov, javnih razprav in sodelovanja na okroglih mizah zasledim s strani šestih obstoječih družb za ravnanje z odpadki – DROE, zato je izvedba intervjujev še nujnejša.

V intervjuju za slovenski spletni portal, nekdanji direktor enega izmed DROE podjetij – Slopaka,, opozori na neurejene vloge posameznih deležnikov trenutnega sistema: Ravnanje z odpadno embalažo je dobičkonosen posel, je netransparenten, ni okoljsko usmerjen, niti ni ustrezno nadzorovan. Manjkajo tako podatki o količini embalaže, dane na trg, kot tudi podatki o količini zbrane odpadne embalaže. Z vzpostavitvijo kavcijskega sistema bi vključili zgolj del odpadne embalaže, drug del pa bi morali še vedno zbirati posebej. Takšna dva vzporedna tokova bi posledično podražila oba načina zbiranja. Sistem DRS velja za učinkovito orodje zgolj v primeru, ko sistem PRO ne deluje. Konkretno bi bila preuranjena odločitev brez analiz, dejstev in finančnih kalkulacij nesmiselna (TSmedia, medijske vsebine in storitve, d.o.o, 2022).

5 RAZISKOVALNI DEL

Glede na teoretično ozadje magistrske naloge in zadana raziskovalna vprašanja se v poglavju 5 osredotočam na analizo možnosti vzpostavitve sistema DRS v Sloveniji. Poleg uradnih statistik, poročil inštitutov, vladnih dokumentov in druge znanstvene literature, je bilo pri oblikovanju magistrskega dela pomembno upoštevati še poljudno literaturo na dano tematiko. Glede na to, da sistem DRS v Evropi in širše poznamo že najmanj

desetletje, razprava glede uvedbe v Sloveniji šele poteka. S pomočjo poljudne literature pridem do statističnih podatkov, opravljenih intervjujev in anketiranj, ki bi jih bilo sicer zaradi nove, specifične teme težko zaslediti v nastajajoči znanstveni literaturi. Pri zbiranju podatkov naletim na številna razhajanja v podatkih in mnenjih, poleg tega pa je tematika pogosto politizirana.

5.1 Vrsta raziskave

Pred empiričnim delom opravim širok pregled literature o sistemih DRS embalaže in se glede na cilje magistrskega dela in raziskovalna vprašanja, na katera po obdelani literaturi nisem mogla podrobneje odgovoriti ali pa sploh odgovoriti, odločim za kvalitativno raziskavo s polstrukturiranimi intervjuji. Pri tem je potrebno opozoriti, da so pri interpretaciji kvalitativne raziskave in analize v veljavi drugačni kriteriji za potrjevanje veljavnosti in zanesljivosti kot pri kvantitativnih raziskavah (Vogrinc, 2008). Fraenkel in Wallen (2006, str. 462) veljavnost kvalitativnega raziskovanja potrjujeta s primernostjo, pomenskostjo in koristnostjo podatkov glede na preučevano temo, zanesljivost pa z doslednostjo podatkov v času, prostoru in okoliščinah. Potrjevanje veljavnosti in zanesljivosti je- kot navajata- možno potrjevati z uporabo različnih tehnik zbiranja podatkov; triangulacijo, preverjanjem izjav in opisov, ki jih posreduje intervjuvanec, pri čemer avtorja opozarjata, da lahko nastane razlika v opisih kot posledica različnih perspektiv intervjuvancev.

Tretja možnost je potrjevanje z večkratnim intervjuvanjem iste osebe, pri čemer bi se ugotavljalo nekonsistentost odgovorov. Ker ne gre za raziskavo psihološke narave, pri kateri bi morala pozorno spremljati občutke in spremljati telesne kretnje intervjuvanca, slednjega ne izvajam.

5.2 Merski instrument in viri podatkov

Za namen raziskave kot metodološki pristop uporabljam delno strukturiran, oz. polstrukturiran intervju. Wilkinson in Birmingham (2003, str. 45) navajata, da je pri polstrukturiranem intervjuju potrebne manj prilagodljivosti, saj je v primerjavi z nestrukturiranim intervjujem vnaprej določenih več vprašanj, ki dajejo več fleksibilnosti pri odgovorih. Še vedno pa vprašanja sledijo določenemu protokolu.

Vprašanja so lahko določena glede na nek predhoden okvir, lahko pa so prosta. S tem odprtim tipom intervjuja dosežem pregled nad določeno temi in kako/na kakšen način se ljudje, v mojem primeru strokovnjaki, nanjo odzivajo (Kordeš in Smrdu, 2015, str.40). Intervjuji deležnikov mi omogočajo globlje razumevanje, saj lahko kot raziskovalka postavljam dodatna vprašanja ali jih preoblikujem/prilagajam na način, da pridobim podrobnejše in specifične vidike obravnavane teme, kot bi jih sicer pri drugi obliki intervjuja oz. drugem metodološkem pristopu, na primer z anketo. Ker je intervju oblika

neposredne interakcije med raziskovalcem in udeležencem, je to način s katerim je mogoče doseči boljše razumevanje konteksta, podrobne in kakovostne podatke. Polstrukturirani intervjuji razkrivajo interese deležnikov, njihova pričakovanja o vzpostavitvi sistema DRS pri nas in delovanju sistema v drugih evropskih državah, ekološke in ekonomske učinke, oceno trenutne situacije in pogled v prihodnost z napovedjo trajnosti in dolgoročne vzdržnosti sistema. Podatki so obogatili preučeno literaturo in pripomogli k zaključkom o smernicah uporabne vrednosti za Slovenijo, smernicah za prihodnji razvoj in mogočih izzivih in tveganjih za prihodnost.

5.3 Opis vzorca

Nabor intervjuvancev temelji na namenskem vzorčenju (angl. purposive sampling), izbranih po subjektivni presoji, glede na namen raziskave. To so strokovnjaki s področja proizvodnje pijač, trgovci, strokovnjaki s komunalnih podjetij in strokovnjaki s podjetij družb za ravnanje z odpadno embalažo. Relevanten deležnik je tudi Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo, vendar ga zaradi osredotočenosti na praktične izvajalce in preprečevanje še večje politizacije teme magistrskega dela nisem določila. V vzorec zajamem tudi dve nevladni in okoljevarstveni organizaciji, ki v praktičen proces vzpostavitve kavcijskega sistema nista vključeni, se pa ravno ena izmed njiju s svojo kampanjo aktivno zavzema za vzpostavitev sistema DRS. Običajno ravno okoljevarstvene in nevladne organizacije odpirajo pomembna družbena vprašanja, zagovarjajo, promovirajo širše okoljevarstvene cilje, s svojo vključenostjo v mednarodne projekte pa pridobivajo dobre prakse in inovativne rešitve drugih držav.

Z namenskim vzorčenjem izberem posameznike, oz. zastopnike podjetij, ki imajo najboljšo možnost posredovanja najbolj relevantnih informacij načrtovane raziskave. V pomoč je vzorčenje po principu snežne kepe (angl. snowball sampling). Pri slednjem so v pomoč kontaktirani intervjuvanci, ki naknadno predlagajo še kakšnega primerneega sogovornika – strokovnjaka za izvedbo intervjuja. To se je zgodilo v treh primerih. Splošno gledano so za intervju izbrane osebe, ki s svojimi odgovori najbolj pripomorejo pri doseganju ciljev intervjuja (Vogrinc, 2008, str. 56, 113-114). Raziskave so lahko veljavne, v kolikor so v njih uporabljene jasne opredelitve konceptov, ki so predmet proučevanja (Vogrinc, 2008, str. 154-155).

Kvalitativno raziskavo zasnujem na osnovi principa triangulacije (angl. triangulation), ki z rabo več različnih metod, virov in dodatnega pregleda literature s sekundarnimi podatki povečuje zanesljivost in veljavnost ugotovitev. Yin (1989, str. 42), podobno kot zgoraj omenjena avtorja Fraenkel in Wallen (2006, str. 462), navaja tri taktike za izboljšanje veljavnosti v kontekstu kvalitativnih raziskav in sicer: več virov podatkov, veriga jasnih in sledljivih dokazov od začetnih domnev do sklepov in vključevanje proučevanih oseb v kritično oceno poročila. S sledjo taktiko je mogoča notranja veljavnost, ki govori v prid smiselnosti in povezanosti, verodostojnosti, dobremu opisu stanja, teoretični podlagi in

ustreznih zaključkih ter napovedih. Možna pa je tudi zunanja veljavnost, ki bi kazala v smer posplošljivosti ugotovitev na druga področja (Kordeš in Smrdu, 2015, str. 71).

Izmed 42 kontaktiranih podjetij, oz. posameznikov, jih na intervju privoli 9 (21,4%), in sicer: dve okoljevarstveni nevladni organizaciji, oz. društvi, eden iz vrst združenja proizvajalcev pijač, trije iz naslova komunale, en trgovec, in dva z naslova družbe za ravnanje z odpadno embalažo. Prejemem še tri negativne odgovore glede privolitve s pojasnilom, da politika poslovanja podjetja ne dovoljuje posredovanja nikakršnih informacij. Osem intervjujev poteka preko videokonferenčne platforme ZOOM, eden pa v živo, natančneje na sedežu podjetja sogovornika. Z vnaprejšnjim dogovorom in privolitvijo, intervjuje glasovno posnamem. Intervjuji trajajo od 35 min do dve uri, izvajam jih v marcu in aprilu 2024. Zaradi tehničnih težav pri enem izmed intervjujev (javno komunalno podjetje), podrobnejša analiza pogovora ni mogoča. Vse intervjuje transkriptiram in jih uredim (priloge od 3 do 10). Večina podjetij oz. posameznikov je želela ostati anonimnih, zato se odločim, da v magistrskem delu vse intervjuvance obravnavam anonimno do te mere, da je razvidno, za katero vrsto deležnika gre (npr. trgovec ali proizvajalec).

5.4 Zbiranje in analiza podatkov

Za vsako glavno temo pripravim splošna vprašanja, ki pokrivajo področja delovanja podjetja in njihovo (potencialno) vlogo pri vzpostavitvi kavcijskega sistema. To omogoča globino in širino podatkov, ki jih s samo teorijo ni mogoče zajeti, hkrati pa raznolikost deležnikov omogoča pridobitev različne perspektive in izkušenj intervjuvancev. Intervjuvancem poleg standardnih vprašanj dodajam specifična vprašanja, če na to nanese tema pogovora (npr. določitev zneska kavcije, trenutno stanje glede ZVO-2, ki je na ustavni presoji ...) ali vprašanje prilagodim določenemu intervjuvancu, na primer trgovcu o izzivih pri skladiščenju in transportu povratne embalaže v okviru kavcijskega sistema, strankah itd. Ko je dosežena nasičenost podatkov in ne pridobim nadaljnjih novih podatkov, mnenj, idej ali pogleda na tematiko, zaključim z vprašanji.

Vprašalnik, ki ga pripravim sama, sestoji iz 11-ih vprašanj, ki si sledijo v sledečem zaporedju: na začetku želim preveriti panogo delovanja, velikost organizacije, dobo zaposlitve in delovne izkušnje, oz. trenutni položaj, ki ga intervjuvanec zaseda v podjetju. S tem pridobim vpogled v razumevanje industrije, v kateri podjetje deluje, tj. poslovno okolje v katerem deluje podjetje oz. posameznik. Velikost podjetja igra vlogo pri dinamičnosti in prilagodljivost delovnega okolja, medtem ko delovna doba in izkušnje kažeta na strokovnost in pridobljena znanja tekom trenutne zaposlitve. Vsa kontaktirana podjetja, ki so privolila na intervju, mi dodelijo sogovornika s trenutnim položajem, ki je relevanten glede na temo magistrskega dela.

Sledi splošnejše vprašanje o stališču in pristopu k ravnanju z odpadno embalažo v podjetju. Namenjeno je pridobivanju vpogleda v obravnavanje problematike do odpadne embalaže podjetja in strategiji za njeno obvladovanje.

Nadaljujem s specifičnima vprašanjema o potencialu uvedbe kavcijskega sistema v Sloveniji glede na področje delovanja podjetja in morebitnim optimalnejšim ravnanjem z odpadno embalažo preko kavcijskega sistema. Z vprašanjema želim pridobiti poglobljen vpogled v oceno podjetja pri potencialni uvedbi kavcijskega sistema v Sloveniji, kako vidi svojo vlogo in pripravljenost za sodelovanje pri tem projektu ter pogled na trenutno organizacijo sistema zbiranja. Ker tekom prebiranja literature naletim na dva predloga, kakšno embalažo naj bi sistem DRS pri nas zajemal, za mnenje prosim še intervjuvance. Zavedam se, da sistem DRS steklene embalaže pri nas že imamo, da gre za ločeno urejen tok, vendar ga v kavcijski sistem vključuje večina evropskih držav, ki sistem že poznajo.

Sledi vprašanje o vključitvi v vzpostavitev in delovanje kavcijskega sistema, s katerim želim preveriti celovit vpogled v pripravljenost, sposobnost, načrte in stališča. Ker mi za sogovornika ne uspe pridobiti proizvajalca pijač, to vprašanje združenju iz naslova proizvajalcev pijač oblikujem drugače. Zanima me potencialna sprememba vloge proizvajalcev pijač v smislu PRO. Nato prilagodim vprašanja glede na vrsto deležnika. Družbi za ravnanje z odpadno embalažo in komunali postavim vprašanje glede spremembe procesa ravnanja z odpadki in prilagoditvam tem spremembam, trgovcu pa vprašanje, ki se nanaša na izzive pri skladiščenju, transportu embalaže, odnosu s strankami. Zanima me tudi višine kavcije.

V nadaljevanju raziskave vprašanja zopet posplošim, in sicer na njihovo oceno ekonomskih stroškov in koristi, povezanih z uvedbo kavcijskega sistema. Pred izvedbo intervjujev sem bila opozorjena, da lahko govorimo zgolj o ocenah, saj do zdaj še ni bila izdelana natančna napoved za prihodnost, že omenjena študija Gospodarske zbornice Slovenije z vsemi projekcijami za prihodnost pa širši javnosti ni na voljo.

Čeprav bi lahko morebitne izzive in priložnosti pri vzpostavitvi kavcijskega sistema razbrala že iz predhodnih vprašanj, se vseeno odločim za ločeno vprašanje glede te tematike. Ločeno vprašanje omogoča identifikacijo vidikov, ki morda niso bili izpostavljeni skozi splošna vprašanja in poudarja celovitost zbranih informacij za bolj temeljito analizo in interpretacijo. Glede na to, da je v Sloveniji verjetno pričakovati uvedbo kavcijskega sistema, nadaljujem z vprašanjem o trajnosti in dolgoročni vzdržnosti kavcijskega sistema. S tem vprašanjem pridobim vpogled na kakšen način bi dve nasprotujoči strani glede klasičnega kavcijskega sistema prišli do kompromisov in soglasij ter praktičnih rešitev implementacije.

Intervju zaključim z vprašanjem, povezanim s poznavanjem sistemov DRS po Evropski uniji. Intervjuvancev ne omejujem na zgolj dobre prakse, ki bi se potencialno prenesle na slovenski sistem, temveč dovolim, da izražajo tako pozitivne, kot negativne vidike. Z vprašanjem preverim znanje in izkušnje s področja poznavanja evropskih ureditev

sistemov DRS, kar nakazuje njihovo sposobnost sodelovanja v razpravah glede uvedbe kavcijskega sistema na državni ravni (omenjeni vprašalnik opisuje priloga 2).

Večina posameznikov je želela ostati anonimna, zato jih v nadaljevanju poimenujem s pomočjo spodnjih oznak, ki si sledijo v zaporedju, kot so potekali intervjuji:

- Izbrano podjetje 1: **Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1**
- Izbrano podjetje 2: **Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2**
- Izbrano podjetje 3: **Industrija pijač**
- Izbrano podjetje 4: **DROE 1**
- Izbrano podjetje 5: **Trgovec**
- Izbrano podjetje 6: **Javna komunala 1**
- Izbrano podjetje 7: **Interesno združenje iz naslova komunale**
- Izbrano podjetje 8: **DROE 2**

Z uporabo polstrukturiranih intervjujev pridobim dovolj kakovostne podatke in strokovna mnenja posameznikov in strokovnjakov, ki imajo temeljito znanje in oblikovano določeno mnenje glede obravnavane teme. Polstrukturirani intervjuji omogočajo globlje razumevanje perspektiv in stališč intervjuvancev, kar je prispevalo k obogatitvi magistrskega dela. Da sem po izvedenih intervjujih prišla do zaključkov in odgovorila na namen magistrskega dela in zastavljena raziskovalna vprašanja, najprej združim ključne stične točke, nasprotujoča mnenja in ostale pomembne vidike, ki so jih intervjuvanci izpostavili. Prikaza se lotim s pomočjo Excelove tabele, kjer v vrsticah navajam zastavljena vprašanja, vključujoč informacije o podjetju, delovni poziciji itd., v stolpcih pa prikažem ključne ugotovitve posameznih odgovorov. Ker gre ponekod za daljše in bolj izčrpne intervjuje, dopišem še druga pomembna mnenja, ki sicer niso neposredni del odgovora na zastavljeno vprašanje, vendar dajejo doprinos k obogatitvi analize in vpogleda v razmišljanje intervjuvancev. Ugotovitve predstavljam v spodnjem podpoglavju, tabelarični prikaz pa se nahaja v prilogi 11.

5.5 Predstavitev rezultatov

Pri prvem, osnovnem vprašanju o panogi delovanj, velikosti organizacije, dobi zaposlitve in trenutnem položaju v podjetju oz. organizaciji ugotovim, da intervjuvanci različnih panog delovanja prihajajo iz različnih velikosti organizacij, podjetij, društev, združenj. Pri manjših organizacijah izstopa Izbrano podjetje 2, ki bazira več ali manj na prostovoljstvu, pri večjih pa Izbrano podjetje 5 z več kot 2000-imi zaposlenimi. V večini imajo intervjuvanci več kot 15 let izkušenj na svojem področju (bodisi v sedanjem podjetju bodisi z delom na podobnem področju v preteklih letih), le pri Izbranem podjetju 5 je oseba v podjetju zaposlena več kot 3 leta, pred tem pa je delovala v okviru javne uprave. Večletna zaposlitev intervjuvancev kaže na visoko stopnjo strokovnosti in poglobljeno znanje, ki so ga pridobiti skozi leta delovnih izkušenj na različnih funkcijah: **generalni sekretar (Izbrano podjetje 1), koordinatorica društva (Izbrano podjetje**

2), strokovna direktorica (Izbrano podjetje 3), vodja komercialnega sektorja (Izbrano podjetje 4), vodja logistike (Izbrano podjetje 5), vodja službe za ravnanje z odpadki (Izbrano podjetje 6), direktor združenja (Izbrano podjetje 7), prokurist organizacije (Izbrano podjetje 8). Vsi intervjuvanci zasedajo visoke vodstvene položaje v svojih organizacijah, kar pomeni, da imajo močne vodstvene sposobnosti, vodijo ključne oddelke in imajo pomembno vlogo pri odločanju in vodenju svojih organizacij.

Vprašanje o stališču in pristopu do odpadne embalaže odpre naslednje tematike: krožno ravnanje z odpadno embalažo, pomembnost ozaveščanja ljudi in zakonodaja, trenutna uspešnost ločenega zbiranja v Sloveniji in proizvajalčeva odgovornost. **Vsem intervjuvancem je skupno prizadevanje za čim bolj smotrno ravnanje z odpadki, kjer je poudarek na preprečevanju njihovega nastajanja, ki je tudi na vrhu hierarhije ravnanja z odpadki.** Izbrana podjetja 3, 4, 5, 6 in 8 so v neposrednem stiku z odpadno embalažo ali odpadki nasploh, zato delujejo v skladu z vsemi uredbami, direktivami in zakoni. Izbrano podjetje 2 posebej poudari, da spodbujajo ponovno uporabo brez vmesnega koraka recikliranja, ki je energetske in emisijske potraten. Zastavljanju ciljev ponovne uporabe in ne zgolj reciklaže sledi tudi Izbrano podjetje 5. Embalaža bi morala biti dolgotrajna, varna, trpežna in trajna.

Kar se tiče trenutnega stanja Slovenije glede zbiranja embalaže, Izbrano podjetje 7 meni, da zbiramo vso embalažo in ne samo tiste, ki se jo izplača, kot to počnejo drugod po Evropi. Že danes dosegamo cilje za leto 2025, oz. jih celo presegamo. Z natančnim sortiranjem bi na trenutnem vzorcu dosegli 84 % ločene PET embalaže, aluminija zberemo med 97-98 %. Z osveščanjem bi lahko dosegli še boljše rezultate. Kakovost sortiranja v Sloveniji je zelo odvisna od gibanja cen materialov na trgu (glede na ceno plastike se odloča, ali se jo obrestuje reciklirati ali sežgati). Z obstoječim sistemom, ki ga poznamo sedaj, lahko dosežemo, oz. presežemo cilje 90 % ločeno zbrane embalaže. Potrebno je le prisluhniti stroki, ki ima ustrezno rešitev. Kot izpostavita Izbrano podjetje 1 in 2, si v organizaciji prizadevajo, da je embalaža dolgotrajnejša, varna, da je pri nastanku odpadka čim manj nekoristne izrabe (po mnenju Izbranega podjetja 2, je to za sežig ali sosežig), čim manj nevarnih snovi, zavržkov in izpustov. Izbrano podjetje 3, ki sodi v industrijo proizvajalcev pijač zavrzi, da ima vsako podjetje, ki proizvaja pijačo v Sloveniji, odgovorno urejen odnos (sploh v zadnjih letih) in urejeno ravnanje z odpadno embalažo, saj proizvajalčeva odgovornost zahteva od vsakega, ki daje embalažo na trg, pokritje stroškov ravnanja za embalažo tudi, ko ta postane odpadna. To v nadaljevanju pomeni, da imajo proizvajalci pogodbeno razmerje z DROE (eno izmed šestih v Sloveniji), da le-ti prevzamejo odpadno embalažo v skladu z vsemi zakoni in predpisi. Enako obvezo glede odpadne embalaže imajo v Izbranem podjetju 5, ki je hkrati trgovec in proizvajalec. Izdali so že dva poročila o ravnanju z odpadki in odpadno embalažo. Izbrano podjetje 5 še poudari, da zakonodaja v Sloveniji ni ustrezno urejena. Na eni strani določa visoke cilje, na drugi strani pa jih omejuje. Intervjuvanec Izbranega podjetja 8

meni, da se v Sloveniji srečujemo s problemom neizpolnjevanja ciljev in prerekanj zaradi konkurence med podjetji DROE.

Ko intervjuvance povprašam o oceni potenciala uvedbe kavcijskega sistema embalaže v Sloveniji glede na njihovo področje delovanja, dobim pričakovane odgovore glede na preučeno literaturo glede deležnikov. Največji potencial vidijo v Izbranem podjetju 1, 2, 3 in 5 (torej obe okoljevarstveni in nevladni organizaciji, industrija pijač in trgovec). Pri tem me tekom intervjuja več intervjuvancev opozori, da se uvedbi kavcijskega sistema upira del trgovcev, nenaklonjen pa je tudi del industrije in Zbornica komunalnega gospodarstva Slovenije.

Zagovorniki vzpostavitve kavcijskega sistema vidijo prednosti:

- **v reševanju problematike smetenja in onesnaževanja,**
- **izboljšanju snovne učinkovitosti,**
- **zmanjševanju porabe energije,**
- **prihrankih občin,**
- **večji gospodarnosti.**

Zagovorniki so enotnega mnenja, da se zelo hitro pokažejo visoki deleži vračanja embalaže, pri izbranem podjetju 5 (Trgovcu) se potencial v Sloveniji kaže glede na rezultate v državah z že uvedenim sistemom DRS kjer poslujejo. Iz vseh trendov in podatkov je jasno razvidno, da je doseganje visokih ciljev ločeno zbranega in čistega materiala možno le z ustrezno urejenim sistemom DRS.

Čistost materialov je tista, h kateri najbolj stremijo proizvajalci pijač, le-to pa kot edino pozitivno točko sistema DRS navede Izbrano podjetje 8 (DROE 2), ki uvedbi klasičnega sistema DRS nasprotuje. Izbrano podjetje 3 (Industrija pijač) je sodelovalo v mnogih diskusijah (tudi z Združenjem slovenskih pivovarn glede pločevink), izdelalo je tri analize. Dve analizi sta bili narejeni glede obstoječega delovanja sistema na področju ravnanja z odpadnimi plastenkami pijač. Prišli so do skupnega mnenja, da sistem DRS v Sloveniji nujno potrebujemo tako za embalažo pijač za enkratno uporabo, kot pločevinke. Prepričani so, da brez kavcijskega sistema Slovenija ne bo dosegla ciljev Evropske unije. V industriji pijač, ki je tesno povezana s proizvajalci pijač, se vse bolj uveljavlja stališče, da bi morali proizvajalci bolj odločno zastopati svoje mnenje glede vzpostavitve kavcijskega sistema. Navsezadnje so tisti člen, ki mora poskrbeti za embalažo in zapreti zanko.

Po drugi strani so zadržani v Izbranem podjetju 4, 6, 7 in 8. Izbrano podjetje 4 je glede mnenja o kavcijskem sistemu zelo skromno zaradi še ne znanih podatkov o količini embalaže dane na trg in količini zbranih PET plasten. Šele ko bodo ti podatki na voljo in ko bo država združila poročila, bodo na vrsti analize in šele takrat bi lahko glede na cilje za leto 2029 in vmesne cilje podrobneje izrazilo mnenje. Vsi štirje intervjuvanci so mnenja, da je sistem DRS zelo drag, poleg tega pa je v nasprotju s hierarhijo z ravnanjem

z odpadki. Kot družba bi morali stremeti k ponovni uporabi in preprečevanju odpadkov. Konkretno so v Izbranem podjetju 7 so za leto 2021 izračunali, da bi potrošniki za ravnanje s plastenkami plačevali 80 EUR letno več. Potenciala kavcijskega sistema Izbrano podjetje 7 niti ne vidi zaradi rumenega zabojnika, ki bi bil njegov največji zaviralec – drugod po Evropi takšnega zbiranja odpadne embalaže namreč ne poznajo. Ljudje bodo embalažo raje odvrgli v rumen zabojnik ne da bi pogrešali kavcijo, ravnali nepravilno ali kako drugače povzročali okoljsko škodo.

Pogovor se je nadaljeval v smeri mnenja o možnem optimalnejšem ravnanju z odpadno embalažo preko kavcijskega sistema, kot je to v trenutnem sistemu. Podobno kot pri prejšnjem vprašanju, so intervjuvanci Izbranega podjetja 1, 2, 3 in 5 (obe okoljevarstveni in nevladni organizaciji, industrija pijač in trgovec) mnenja, da bi bilo ravnanje z odpadno embalažo s sistemom DRS optimalnejše. Izpostavljena je bila nervoza nasprotnikov, ki trdijo, da je sistem dražji. Sistem je dražji, če se ne upošteva negativnega vpliva, kot je goljufanje z nizkimi cenami pri ravnanju z odpadki. Izbrano podjetje 1 me opozori, da bi se nepravilnostim lahko izognili z neprofitno naravnanim sistemom, kar je v nasprotju s trenutno ureditvijo. Izbrano podjetje 3 (industrija pijač) meni, da bi sistem DRS morali uvesti na ravni države in s tem zagotoviti zapiranje zanke in prednostni dostop do materialov. Trenutno so določene sheme zelo dobro vertikalno povezane, lahko so mednarodna podjetja, ki ponujajo celotno storitev (od kamionov do storitev), osredotočajo se izključno na dobiček in se poslužujejo dampinga cen. Problem je, da na koncu v sistem ni dovolj vplačano, da bi z odpadki lahko pravilno ravnali. Kar skrbi komunalno gospodarstvo (po mnenju Izbranega podjetja 1) je, da bi ostali brez vrednih materialov (plastike in aluminija) in, da bi razpadel sistem ravnanja z odpadno embalažo (kot trdijo v Izbranem podjetju 2, se to ni zgodilo še v nobeni državi). V Avstriji načrtujejo vzpostavitev kavcijskega sistema kljub temu, da je delež zbrane embalaže podoben kot v Sloveniji. S pomočjo kavcijskega sistema bi proizvajalci dobili nazaj materiale, ki jih bodo v nasprotnem primeru prisiljeni uvažati. Takšna situacija bo po mnenju Izbranega podjetja 3 (Industrija pijač), Slovenijo in proizvajalce pijač privedla do izgube prednostnega dostopa do recikliranega materiala visoke kakovosti (ni pomembna zgolj količina zbrane embalaže, temveč tudi kakovost) in posledičnega rivalstva med proizvajalci pijač po nesprejemljivih cenah materialov, prav tako pa industrija pijač ne bo mogla prispevati k doseganju ciljev za vsebnost recikliranega materiala, ki ga določa uredba SUP. Če bi Slovenija šla v smer intenzivnejšega ločenega zbiranja in izločanja iz mešanih komunalnih odpadkov, je to po podatkih Izbranega podjetja 2, za 27 milijonov EUR dražja izbira. Po mnenju Izbranega podjetja 5 (Trgovec), bi bil sistem DRS lahko nadgradnja obstoječega sistema, komunalne storitve pa bi bile še vedno potrebne.

Kot večkrat izpostavijo nasprotniki vzpostavitve kavcijskega sistema, bi z njim zajeli le en del odpadne embalaže (natančneje 2 minorna masna tokova – PET embalažo in aluminij). Trenutni slovenski sistem ločenega zbiranja ocenjujejo kot dobrega, z dobrim, učinkom, vendar je pri sejalnih analizah še vedno veliko napačnega ločevanja (na primer

prevelik delež odpadne plastične embalaže v črnem zabojniku za mešano komunalno embalažo). Po podatkih Izbranega podjetja 7 (Interesno združenje iz naslova komunale), v Sloveniji dosežemo približno 80 % ločeno zbrane embalaže, medtem pa na Hrvaškem s pomočjo kavcijskega sistema v 15-ih letih pod 90 %. Trenutnega sistema ne znamo niti meriti, niti predstaviti oz. poročati o deležu danih in na trg prijavljenih plastenk, kar še posebej izpostavi Izbrano podjetje 4 (DROE 1). Izbrano podjetje 8 (DROE 2) meni, da nikjer drugod po Evropi ne poznajo tako visokega standarda glede ločevanja in zbiranja odpadkov. V Sloveniji imamo rumen zabojnik, ekološke otoke, zbirne centre, kljub temu pa prihaja do neverodostojnih podatkov, do načrtih nepravilnostih v sortirnih centrih in prodaje materiala na trgu.

Kot izpostavijo nasprotniki kavcijskega sistema, še posebej pa Izbrano podjetje 6 in 8, sistem DRS ni dobra začetka točka za namen izboljšanja količine ločeno zbrane embalaže:

- **z njim bi se ukvarjala enkrat večja količina ljudi,**
- **porabilo bi se več naravnih virov, upravljalo več transporta,**
- **stroški zbiranja odpadkov bi se povišali, smetenje pa se ne bi zmanjšalo (slednje bi se zmanjšalo s kaznimi),**
- **vzpostavili bi vzporeden sistem ločenega zbiranja, morali bi investirati v pralnice, preševalne centre itd.**

Pri vpeljavi kavcijskega sistema je potrebno pomisliti na trenutno znanje in navade ljudi: komunalna sfera je dolgo poučevala, da je treba vso komunalno embalažo zmečkati, da zavzame čim manj volumna (kar je v nasprotju z ravnanjem pri kavcijskem sistemu), ljudje so navajeni na domač rumen zabojnik. Kot so izračunali v Izbranem podjetju 7, bi za 4 % kavcijskih materialov plačevali 39 milijonov EUR letno. Še posebej kritično je Izbrano podjetje 8, ki meni, da je preuranjenost in vzpostavljanje sistema brez vseh transparentnih virov kriminal: investicija avtomata za povratno embalažo je ocenjena na 25 milijonov EUR in 4-7 milijonov EUR vsakoletnih administrativnih stroškov.

Skupna značilnost večine evropskih sistemov DRS je zbiranje tako plastične embalaže, pločevink kot tudi steklene embalaže, zato me preseneti neenotno mnenje intervjuvancev. Vprašanje glede možnosti vključitve povratne steklene embalaže v sistem DRS in zbiranje vseh treh vrst embalaž, se v praksi najbolj tiče trgovca (Izbrano podjetje 5). Meni, da je trenuten sistem zbiranja povratne steklene embalaže urejen in uspešno delujoč. Sistem DRS bi v Sloveniji pričeli z enostavnim modelom: z zbiranjem plastenk in pločevink, bi bilo pa zaradi prihajajočih evropskih uredb smiselno razmisliti v smeri nadgradnje. Pred tem bi bilo potrebno na podlagi izračuna okoljskega odtisa prevoza odpadkov in porabe vode določiti smiselnost dodajanja steklene embalaže h kavcijskemu sistemu. **Intervjuvani trgovec razširitvi ne nasprotuje, opozori pa na dodatne obremenitve za trgovca: upravno, logistično, prostorsko obremenitev, nezgode s steklom, časovna intenzivnost, dodatna potreba po delovni sili, dodatno**

zagotavljanje standardov. Izbrano podjetje 3 (Industrija pijač) je mnenja, da s sistemom DRS ni smiselno rušiti obstoječega in uspešnega kavcijskega sistema zbiranja povratnih steklenic (delež ločeno zbranega stekla je 95 % ali več).

Da je stekleno embalažo lahko vključiti v sistem DRS, menijo v Izbranem podjetju 1, 2 in 7, sploh zaradi **podobno vzpostavljene infrastrukture**. Izbrano podjetje 7 opozori na problem dodatnega prostora, ki bi ga potreboval trgovec, ampak vseeno meni, da bi bila združitev najbolj pametna, ker bi se tako **porazdelil strošek upravljanja**. Trenutni sistem za zbiranje povratne steklene embalaže v trgovini je vedno manj v uporabi, ljudje so navajeni odlaganja na ekološke otoke.

Izbrana podjetja 4, 6 in 8 opozorita na dva problema: prvi je **ločen snovni tok**. Tokovi so združeni na področju zbiranja, za avtomatom pa se ločijo. Pri stekleni embalaži je pomembno, da se vrne k proizvajalcu, medtem ko gredo zbrane plastenke in pločevinke v reciklažo. Drug **problem so dodatni stroški, dodaten prostor** in kar predhodno omeni že trgovec, povečano število delovnih ur in voženj.

Pri vključevanju v vzpostavitev in delovanje kavcijskega sistema kot deležnik imata Izbrano podjetje 1 in 2 podobno vlogo in mnenje: aktivno prizadevanje za vzpostavitev sistema DRS v Sloveniji. Kot nevladni organizaciji nadaljnjega sodelovanja ne vidita, bosta pa sodelovali pri zakonodaji z namenom, da bo sistem za končne uporabnike čim enostavnejši, da bo transparentno deloval in postavljen na temeljih, ki omogočajo dolgoročno delovanje in ekonomsko vzdržnost. Intervjuvancu Izbranega podjetja 1 se zdi pomembna vključenost nevladnikov v upravljalno shemo kot predstavnikov okolja. So člani evropskih mrež in imajo dober dostop do znanja glede delovanja sistemov drugih držav.

Večjo praktično vlogo pri vzpostavitvi imajo zopet proizvajalci in trgovci. Pri Izbranem podjetju 3 (Industrija pijač) menijo, da je vloga proizvajalcev odgovorna tako sedaj kot tudi v prihodnosti. Za embalažo želijo poskrbeti od začetka do konca. Tudi pri Izbranem podjetju 5 (Trgovec) vidijo aktivno vlogo pri sodelovanju: imeli bi vlogo zbirne točke v razpršenosti, frekventnosti in dostopnosti. Sistem bi soupravljali skupaj s proizvajalci v razmerju 50 % – 50 %. Drugače je pri komunalnih podjetjih: Intervjuvanec Izbranega podjetja 6 meni, da na spadajo zraven, ne vidi pa druge dodatne vrednosti. Kot menijo v Izbranem podjetju 7, komunala ne bi nič pridobila ali izgubila glede masnih tokov, niti ne bi imela več profita. Vprašanje je, čigava last bo embalaža, ki bo odvržena v rumen zabojnik. Komunala se bo v nekih segmentih srečala s sistemom DRS, niso pa prepričani, oz. informirani v katerih. Trenutna naloga javne komunale je, da zbere odpadke in jih brezplačno odda DROE. Intervjuvanec Izbranega podjetja 8 z naslova DROE meni, da bi se DROE znašel nekje vmes – med občani, komunalnimi podjetji, financerji sistema, sortirci in reciklerji, medtem pa je intervjuvanec Izbranega podjetja 4 (DROE 1) pri

mnenju zadržan. Najprej bi bilo potrebno natančno opredeliti, o kakšnem kavcijskem sistemu je govora.

Izbrani podjetji 1 in 2 imata kot okoljevarstveni organizaciji pri kavcijskem sistemu obstransko vlogo. Pri sodelovanju z drugimi deležniki si prizadevajo za odprto komunikacijo brez vpletanja medijev in politike. Vsekakor komuniciranje že zdaj otežuje netransparenten sistem brez preverjenih podatkov in informacij (tako je težko diskutirati o deležih zbranega materiala, stroških ...). Po mnenju Izbranega podjetja 2 vsak brani svoj poslovni model, zato se nasprotniki poslužujejo taktike zavlačevanja z namenom, da se sistem DRS čim kasneje uvede. Tudi Izbrano podjetje 3 (Industrija pijač) opozori na izziv pri sodelovanju z drugimi deležniki. Izbrano podjetje 5 (Trгоvec, ki je hkrati proizvajalec) kot podjetje že zdaj sodeluje z drugimi deležniki, dialog poteka uspešno. Pričakujejo aktivno sodelovanje in izražanje mnenj ostalih, z usmerjenostjo v skupne cilje in pristop k proizvajalcem, ki so ključni v kavcijskem sistemu. Če ti niso enotni, sistem ne more uspešno delovati. Enako je s trgovci. Potrebno je skomunicirati dva možna kompleksna izziva: snovni tok (ki se v večji meri teče komunalnih podjetij) in monetarni tok z uravnavanjem kavcije znotraj sistema (po navadi – razen v nemškem sistemu, trgovec prejme povračilo za strošek zbiranja. Ker bi embalaža, ki ni predmet kavcijskega sistema (ovojnina) ostala, Izbrano podjetje 4 meni, da bi s proizvajalci pijač še vedno sodelovali, tudi rumen zabojnik – kot že večkrat izpostavljeno, bi bil še vedno v uporabi. Izbrano podjetje 6 (Javna komunala 1) ima pomisleke ravno glede DROE podjetij. Izpostavlja skrb za slabšo kvaliteto materialov, s katero ne bi želeli imeti opravka kljub plačilu za odgovorno obravnavo celotne količine odpadkov.

Priložnosti kavcijskega sistema, so mnogotere, nekatere so izražene že preko odgovorov na pretekla vprašanja s strani zagovornikov vzpostavitve kavcijskega sistema: zmanjševanje porabe energije, zmanjševanje emisij, izredno zmanjševanje smetenje v naravi, omogoča prihranke občinam, manj čiščenja uličnih smetnjakov, proizvajalci dobijo nazaj materiale, 27 milijonov EUR cenejši sistem, kakor intenzivnejše ločeno zbiranje in izločanje iz mešanih komunalnih odpadkov, potencialno enostavno vključevanje povratne steklene embalaže v obstoječo shemo kavcijskega sistema, sledenje okoljskim ciljem, visoka razpoložljivost materiala, ki je primeren za ponoven stik z živili (ki jo zopet kot edino priložnost omeni Izbrano podjetje 8), višanje lojalnosti strank s pozitivno uporabniško izkušnjo, zrelost in pripravljenost potrošnika na sistem DRS. Izzivi, ki jih omenijo zagovorniki kavcijskega sistema (torej, Izbrano podjetje 1, 2, 3 in 5) so visoka začetna investicija, poenotenje sistemov na evropski ravni, neseznanjenost s prednostmi dobrih sistemov DRS, trenutni poslovni modeli gospodarskih družb, dolgotrajen proces vzpostavitve (vsaj leto in pol do dve leti), optimalna višina kavcije, ki spodbudi potrošnika k vračilu embalaže v sistem DRS, preprečevanje goljufij (kot se je zgodilo v hrvaškem sistemu) in zagotavljanje vzdržnosti sistema. **Posebej veliko izzivov bi imel trgovec z optimizacijo povratne logistike, z različnimi lokacijami poslovalnic, skladiščnimi prostori, skladiščenjem in**

kopičenjem embalaže. Vsekakor so nasprotniki kavcijskega sistema veliko bolj pozorni na izzive: kam z zbrano odpadno plastično embalažo, ali se zmanjšajo transportni stroški, je vzpostavitev ekonomsko smiselna, vzpostavitev regijskih centrov za zbiranje in morebitno proizvodnjo linijo, ozaveščanje potrošnikov, višina kavcije, vprašanje o smiselnosti klasičnega kavcijskega sistema ali druge oblike (digitalni sistem DRS), poslabšanje drugega dela zbiranja embalaže, promoviranje proizvajalcev avtomatov in drugih organizacij preko kavcijskega sistema, zanemarjanje stroškov amortizacije. Poleg tega bi moral naš sistem vsebovati slovensko kodo na izdelkih, kar bi še dodatno podražilo embalažo. Kot trdi intervjuvanec Izbranega podjetja 8, obstaja mnogo študij o razširjeni proizvajalčevi odgovornosti in sistemih DRS, ki temeljijo na objektivnih dejstvih. Niso naklonjene kavcijskemu sistemu, temveč jačanju sistema razširjene proizvajalčeve odgovornosti. Trenutni sistem v Sloveniji je med najboljšimi v Evropi. Tudi, ko Izbrano podjetje 6 (Javno komunalo 1) dopolnim z morebitno manjšo nasmetenostjo v naravi po vzpostavitvi sistema, ta odgovori, da zaradi prijav ustreznim organom smetenja v naravi že trenutno ni (vsaj ne na območju, kjer komunala deluje) in ga tudi ne bi bilo.

Pred vprašanjem o oceni ekonomskih stroškov in koristi sem s strani večih intervjuvancev opozorjena, da ne moremo govoriti o konkretnih številkah. Razlog za to so **različni podatki različnih deležnikov**, ki eden za drugega trdijo, da ne stojijo na neodvisnih podatkih in argumentih ter splošna zmeda z vseh strani. Zagovorniki kavcijskega sistema, konkretno intervjuvanec Izbranega podjetja 2 trdi, da so DROE največji nasprotniki kavcijskega sistema, ker bi s tem izgubili prihodke embalažnine in materiala, medtem pa so nasprotniki, konkretno Izbrano podjetje 8 (DROE 2) mnenja, da imajo tudi nevladne organizacije, pijačarji in proizvajalci svoje interese. Pijačarji in proizvajalci so bili subvencionirani 20 let delujočega sistema: ne plačujejo vseh stroškov za njihovo ravnanje z odpadno embalažo in za komunalni del. Slovenija bi morala že zdavnaj uvesti full cost sistem, s katerim bi se povečala embalažnina in financiranje tega stroška, ki ga zdaj plačujemo občani. Intervjuvanec Izbranega podjetja 4 (DROE 1) ravno zaradi zamujanja z uvedbo full cost sistema težko poda mnenje. Trenutna situacija je takšna, da vsi embalerji in proizvajalci, ki dajejo embalažo na trg, plačujejo približno tretjino stroškov, ostalo krijejo potrošniki. V primeru kavcijskega sistema bi potrošniki plačevali 100 % preko proizvoda. Proizvajalci razmišljajo v smeri, da se izognejo full cost sistemu, kar bi bilo mogoče s sistemom DRS. Izbrano podjetje 7 meni, da bi v primerjavi s trenutnim sistemom, ki ga imamo v Sloveniji, sistem DRS vse skupaj podražil in znižal kupno moč prebivalstva. Ekonomskih koristi za državo ne bi bilo, razen če bo v kavcijo vključen še DDV. Izbrano podjetje 6 posebnih ekonomskih učinkov komunalnih podjetij ne vidi; kot komunalno podjetje materiala ne morejo zbirati, prodajati in izločati, ker bi jih to uvrstilo med predelovalce odpadkov. Material, ki bi ga zbrali, bi oddali naprej in stroške zaračunali občanom.

Nihče od intervjuvancev ne meni, da je trenutni sistem zbiranja embalaže v Sloveniji slab, velik poudarek je na trenutni netransparentnosti in nedoseganju evropskih

ciljev brez kavcijskega sistema. Tudi zagovorniki kavcijskega sistema menijo, da je vzpostavitev kavcijskega sistema zelo draga (brez konkretnih podatkov), zato so v Izbranem podjetju 3 (Industrija pijač) izdelali model, pri katerem na začetku proizvajalci oz. deležniki vložijo začetna sredstva, na dolgi rok pa sistem postane samovzdržen. Model mora biti vzdržen, transparenten in neprofiten. Smiselno je, da sistem DRS ustanovijo proizvajalci pijač, možni ustanovitelji so tudi trgovci, saj so možni lastniki svojih blagovnih znamk pijač. Primarno se ne da govoriti o ekonomskih koristih, so pa koristi v smislu okoljskih koristi, prednostnega dostopa do materiala za proizvajalce pijač in smotrno ravnanje z odpadno embalažo. Kot meni Izbrano podjetje 5 (Trgovec), se pri trgovcih sčasoma kaže povračilo v obliki pristojbine. Gre za povračilo na kos zbrane embalaže; »več kot zbereš, večje je povračilo«. Trenutno v okviru SUP uredbe plačujejo stroške smetenja. Če se količina plastenk in pločevink v naravi zmanjša (kot v Litvi), bo finančna bremenitev nižja. Stroški bodo nastali, če kot država in kot proizvajalec ne bodo dosegali evropskih ciljev in bodo ti preneseni na gospodarstvo. Če material ni uravnan, ni dostopen po normalnih cenah, kar se pozna pri višini cene končnega produkta za potrošnika, ki pa bi imel pozitivno posledico, in sicer nižjo položnico komunalnih storitev, kar kaže praksa drugih držav s sistemom DRS.

Da bi bil sistem DRS v Sloveniji trajnosten in dolgoročno vzdržen, podporniki kavcijskega sistema (Izbrana podjetja 1, 2, 3, in 5) menijo, da je treba velik poudarek nameniti **sodelovanju in delovanju vseh relevantnih deležnikov, modernizaciji, prožnosti in prilagodljivosti na kakršne koli spremembe – od tega, da bi bil sistem DRS univerzalen za celotno Evropsko unijo in ne nacionalno zaščiten, do dobre zasnove sistema na začetku**, kot poudarja intervjuvanka Izbranega podjetja 3 (Industrija pijač), da trajnostnost in dolgoročnost sistema lahko dosežemo z delovanjem na neprofitni osnovi (da bi se dobiček namenil v izboljšave delovanja sistema in ne razdelil med lastnike sistema), transparentnostjo in pod nadzorom Ministrstva za okolje, podnebje in energijo. Intervjuvanec izbranega podjetja 1 (Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1) predlaga nadzorni odbor, ki ni nujno lastniško povezan. Le-ta bi poleg države spremljal finančno vzdržnost sistema, optimizacijo, stanje deleža vračil embalaže in skrbel za morebitno višanje zneska kavcije. Intervjuvanka Izbranega podjetja 5 (Trgovec) opozarja na drastične regulative s strani Evropske unije. Če sistem ne bo postavljen v smeri dolgoročnih ciljev, lahko pride do ogromnih sprememb glede investicij in stroškov.

Kar se tiče praktičnega smisla vračil, intervjuvanka Izbranega podjetja 2 predlaga **ustrezno višino kavcije, redno praznjenje avtomatov s strani trgovcev in široko mrežo vračilnih točk ...** z dobro zasnovo bo dober sistem DRS avtomatično skrbel sam zase. Podobnega mnenja je intervjuvanec Izbranega podjetja 4 (DROE 1), čigar mnenje glede kavcijskega sistema je zaradi primanjkljaja podatkov zadržano. Kljub temu verjame, da je sistem zamišljen tako, da bo vzdržal v dobrih in slabih časih. Intervjuvanec istega področja (Izbrano podjetje 8 — DROE 2) ostaja kritičen do uvedbe kavcijskega sistema. Uredba ne temelji na materialih za enkratno uporabo, temveč večkratno. PET

plastika ni okolju prijazen embalažni material. Po treh krogih se vezi v PET plastiki tako deformirajo, da je po četrtem krogu PET platenka primerna samo še za sežig. Zakonodaja pravi, da morajo do leta 2035 v platenke vgraditi 30 % r-PET-a. Kot meni, ta hip nobena kemična analiza ni sposobna določiti koliko r-PET-a je v platenki. Predlaga, da bi morali najprej prisiliti zakonodajalca, da čim prej uredi obstoječ sistem, uredi odnose med deležniki in jim da orodja za optimizacijo glede na njihov položaj v sistemu. Šele, ko bi z neodvisnimi analizami pokazali, da obstoječa orodja ne bodo prinesla zvišanja ločenega zbiranja, bi na vrsto prišel sistem DRS.

Intervjuvanec izbranega podjetja 7 (Interesno združenje iz naslova komunale) prav tako meni, da klasičnega kavcijskega sistema v Sloveniji ne potrebujemo: z njim spodbujamo neustrezno ravnanje z odpadki (nastajanje novih odpadkov in ne preprečevanje ter ponovno uporabo) dajemo potuho proizvajalcem, kar je v nasprotju z zavezo naše družbe in stremenjem Evrope. Tudi drugo podjetje s področja komunale (Izbrano podjetje 6) je pri omogočanju trajnosti in dolgoročne vzdržnosti kavcijskega sistema zadržano. Spremembo vidi zgolj pri finančnem toku.

Zadnje vprašanje temelji na poznavanju sistemov DRS v Evropski uniji in morebitnim posnemanjem sistemov ali določenih lastnosti. Ugotavljam, da so intervjuvanci širše seznanjeni z uveljavljanjem in uveljavljenimi sistemi DRS po Evropi, spet pa se oblikujeta dva pola. Izbrana podjetja 1, 2 in 3 glede na naravne danosti in velikost države pogostokrat omenjajo baltske države in Slovaško. Intervjuvanec Izbranega podjetja 1 je поблиžje spoznal litvanski sistem, kjer so za dosežene rezultate potrebovali malo več kot eno leto. Ne pozna dovolj podrobnosti vseh sistemov DRS po Evropi, da bi lahko določil, kateri bi bil najprimernejši za Slovenijo, izpostavi pa Litvo, ki je približno iste velikosti kot Slovenija, in ima visoko stopnjo ločenega zbiranja odpadkov. Kljub temu se v Litvi niso poskušali mikro optimizirati z ločevanjem iz rumenih zabojnikov, temveč so uvedli sistem DRS.

Intervjuvanka Izbranega podjetja 2 je mnenja, da bi bilo primerno posnemanje baltskih držav, ker so po ekonomskih parametrih, pa tudi glede poseljenosti in številu prebivalcev zelo podobne Sloveniji. Slovaška je zelo dober primer glede na bližino in dosežene rezultate; imajo dobro postavljen sistem in dobro komunicirajo. Uspelo jim je priti iz nekaj čez 60 % ločeno zbrane embalaže, do več kot 90 %. Podobno mnenje o Slovaški si deli intervjuvanka Izbranega podjetja 3 (Industrija pijač). Omeni še območje Skandinavije, ki je vodilna glede na rezultate (krepko preko 90 % ločeno zbrane embalaže), tu pa Izbrano podjetje 4 opozori na vprašanje o podobnosti naše kulture in miselnosti.

Vsak sistem mora upoštevati nacionalne karakteristike. Postaviti ga moramo na podlagi lastnosti slovenskega potrošnika, slovenske proizvodnje pijač, značilnosti trgovin, lokacije trgovin, velikosti trgovin, lokacij prevzemnih mest. Dober primer za

Slovenijo je glede na velikost in število prebivalstva estonski model. Intervjuvanka Izbranega podjetja 5 (Trgovec) izhaja z vidika svojega delovanja. Glede stika materiala je nemški sistem najbolj zanimiv, vendar splošno ne bi izpostavljala ene prakse, temveč kombinacijo. Slovenija mora upoštevati danosti in trenutne okoliščine, se orientirati po državah okrog sebe, posnemati in nadgrajevati koncepte. **Zgolj s posnemanjem smo koncept zgolj prenesli na drugo okolje, kjer ne bi deloval**, vendar gre večina sistemov delovanja po mnenju Intervjuvanca Izbranega podjetja 1 po podobnem vzorcu. Glede na danosti, je za Slovenijo –s tem se strinjajo vsi podporniki. – najbolj primeren **centraliziran** sistem.

Največ podatkov tekom intervjuja prikaže intervjuvanec Izbranega podjetja 8 (DROE 2), ki je prisostvoval evropskemu posvetu o sistemih DRS posameznih držav. Izpostavi nekatere ključne pomanjkljivosti sistemov DRS v Latviji (kjer ima sistem DRS vpliv na rumen zabojnik: zbrana in reciklirana količina vsebine se je podražila iz 130 na 300 EUR, glede na merjenje in izračun na trg danih plasten, pa iz 60 EUR na 120 EUR. Istočasno se čutijo negativni vplivi na Švedskem (kjer uvedba kavcijskega sistema ob istočasno predhodno delujočem sistemu PRO zmanjšuje prihodke tega sistema), v Estoniji (kjer sistem dosega višje reciklažne cilje, vendar na učinkovitost sistema vplivajo reveži, ki zbirajo PET plaste in pločevinke po parkih zaradi vračila kavcije). V Španiji so s projektom (ARIADNA) dokazali, da so sistemi DRS izrazito negativni tako iz socialnega kot iz ekonomskega vidika.

Belgija se dogovarja v smeri digitalnega kavcijskega sistema kljub visokemu deležu zbranih plasten (92 %) preko sistema PRO (tak sistem podpira tudi Izbrano podjetje 7). Na Slovaškem je študija iz leta 2018 najavila, da se bo pristojbina za PET v sistemu podražila za štirikrat, vendar so odločevalci vseeno določili sistem DRS ... Sistemi DRS so uveljavljeni povsod, kjer osnove komunalne infrastruktura ni, ali pa ne deluje uspešno, tj. predvsem v vzhodnoevropskih državah in manj v zahodnoevropskih.

Večina intervjuvancev kot slabše zasnovanemu sistem vsaj eno kritiko tekom intervjuja enotno nameni hrvaškemu sistemu. Če povzamem, gre za: **pomanjkljivo programsko opremo, ki omogoča zlorabe, prenizko postavljeno kavcijo, neučinkovit nadzor in upravljanje sistema izključno preko države.** Izbrano podjetje 6 (in 8) posebej poudari, da je Hrvaška sistem vzpostavila iz zgolj **političnih razlogov** (ljudje iščejo dodatna sredstva po zabojnikih). V sistem DRS prejmejo **veliko več plasten, kolikor jih je bilo vplačanih.** To je tudi razlog za negativno poslovanje, po drugi strani pa odklanjajo ukinitev sistema. Velik problem imajo z ostalo embalažo: v naravi so namreč odvrženi kupi neembalažne plastike, oz. embalaža, ki ni predmet kavcijskega sistema.

Na splošno opažam, da tekom intervjuja vsi intervjuvanci (ne glede na področje delovanja in opredelitve za/proti vzpostavitvi sistema DRS) vsaj enkrat izpostavijo

težavo z nepreverljivimi podatki glede odpadne embalaže ali netransparentnostjo trenutnega sistema.

6 DISKUSIJA S PREDLOGI UKREPOV

Zadnje poglavje usmerim na preverjanje doseganja ciljev magistrskega dela in odgovorim na zadana raziskovalna vprašanja. S pomočjo preučenega teoretičnega ozadja pridem do določenih spoznanj, ki jih dopolnim in preverim s pomočjo izvedbe intervjujev. Na tej podlagi pripravim diskusijo priložnosti, izzivov in uporabne vrednosti, prav tako pa pripravim smernice za morebitni prihodnji razvoj vzpostavitve kavcijskega sistema v Sloveniji. S tem izpolnim cilje magistrskega dela. Prva dva se v teoretičnem delu nanašata na pregled relevantne literature in na preučevanje smernic, ki vodijo k uspešni vzpostavitvi sistema DRS v Sloveniji. Pri empiričnem delu pa s pomočjo kvalitativnega raziskovanja z izvedbo intervjujev izpolnim še druga dva cilja, tj. pridobitev kvalitativnih podatkov o trenutni situaciji glede ravnanja z odpadno embalažo v Sloveniji in analizo stališč, potreb in pričakovanj deležnikov, ki bi bili potencialno vpeti v vzpostavitev kavcijskega sistema.

6.1 Diskusija priložnosti in izzivov ter uporabna vrednost

Osnovni namen magistrskega dela je predstaviti sistem vzpostavitve kavcijskega sistema povratne embalaže v Sloveniji po vzoru dobrih praks obstoječih sistemov in izboljšav pomanjkljivejših sistemov po Evropski uniji. Ker je tematika v Sloveniji že nekaj časa aktualna, se že na začetku raziskovanja srečam z javnimi diskusijami deležnikov in političnimi odločevalci, ki se s svojimi mnenji in podatki delijo na dve strani: za in proti. Osebnostno se zaradi primanjlkovanja verodostojnih podatkov in s tem nezmožnostjo izdelave podrobnejše analize v magistrskem delu ne opredeljujem.

S pomočjo kavcijskega sistema embalažo zbira večina evropskih držav, saj se zaradi vse bolj strogih okoljskih pravil in v izogib kaznim za neustrezno ravnanje z odpadno plastično embalažo, zanj odloča vse več držav.

Slovenija je sicer glede recikliranja odpadnih komunalnih odpadkov uvrščena v sam vrh v primerjavi z ostalimi državami Evropske unije, prav tako trenutna situacija glede ravnanja z odpadno embalažo kaže, da je med boljšimi pri recikliranju plastične embalaže. Zapleta se pri podatkih o plastenkah pijač, danih na trg. Proizvajalci pijač, oziroma tisti, ki na trg dajejo embalažo, do zdaj niso bili obvezani k poročanju. Prvi točni podatki naj bi bili znani med letom 2024. Glede na razpravo o vzpostavitvi kavcijskega sistema je Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo pridobilo oceno o masi ločeno zbranih PET plastenk za leto 2021 in 2022, na podlagi katerega izračuna, da obstaja možnost nedoseganja evropskih ciljev z obstoječim sistemom. Pri tem opozarjam, da gre zgolj za

oceno. Ker gre za vredne materiale, prave številke o poročanju na trg dane embalaže pa ne obstajajo, so pri ravnanju z odpadno embalažo možne nepravilnosti s strani določenih podjetij. Kot omeni Izbrano podjetje 7, je kakovost sortiranja v Sloveniji zelo odvisna od gibanja cen materialov na trgu. Pred vzpostavitev kavcijskega sistema, moramo najprej rešiti tri sledeče izzive, ki se dotikajo trenutne situacije glede ravnanja z odpadno embalažo v Sloveniji: poročanje, verodostojnost podatkov in ureditev zakonodaje.

Problem postane širši pri vprašanju, če Slovenija sistem DRS za namen doseganja dveh pomembnih ciljev (zbiranje 90 % plastenk za enkratno uporabo za recikliranje in določen delež vsebnosti reciklirane plastike za PET ter ostale plastenke) dejansko potrebuje. Leto 2025 se kot vmesni cilj neizbežno približuje in po mnenju intervjuvanke Izbranega podjetja 3, ki prihaja iz industrije pijač, gre pri kavcijskem sistemu za dolgotrajen proces vzpostavitve (vsaj leto in pol do dve leti). Kot že prej omenjeno, se intervjuvanci razdelijo na dva pola: nekateri so za vzpostavitev kavcijskega sistema, drugi proti. Nasprotniki večkrat poudarijo, da sicer ne nasprotujejo kavcijskemu sistemu, vendar ne želijo klasičnega kavcijskega sistema, pri katerem bi na podlagi neverodostojnih podatkov, brez konkretnih izračunov in odločitev strokovnjakov trpeli gospodarstvo bodisi občani.

Slovenija prednjači z ustrezno komunalno infrastrukturo, zbirnimi centri in organiziranim zbiranjem odpadkov od »vrat do vrat«. Iz literature je razvidno, da sistem pobiranja odpadkov »od vrat do vrat« predstavlja najboljšo rešitev glede zbiranja, kakovosti in recikliranih materialov, pa vendar obstaja odprto vprašanje glede strogih ciljev ločenega zbiranja. Kot pravi intervjuvanec Izbranega podjetja 7 (Interesno združenje iz naslova komunale), bi z natančnim sortiranjem na trenutnem vzorcu dosegli 84 % ločene PET embalaže, aluminija pa zberemo med 97-98 %. S pomočjo osveščanja bi iz mešanih komunalnih odpadkov »rešili« še več embalaže. Sistem DRS bi bil primeren za države, kjer komunalni sistem ne deluje, saj bi s finančnimi spodbudami ljudi v kratkem času dosegli cilje. Po drugi strani so se v sosednji Avstriji kljub podobnemu načinu zbiranja odpadkov in doseganja rezultatov vseeno odločili za vzpostavitev kavcijskega sistema.

Kot nakazuje literatura, sistem DRS sam po sebi prinaša kar nekaj priložnosti že iz vidika prednosti obratne logistike. Gre namreč za proces učinkovitega nadzorovanja materialov od točke uporabe do točke samega izvora z namenom ponovne pridobitve vrednosti. Neke vrste ekonomski in ekološki učinek je možnost zbiranja odpadne prazne embalaže za katero tekmujejo trgovci, saj jo lahko naprej prodajo podjetjem, ki se ukvarjajo z reciklažo. Ravno tako pa študije (Simon in drugi, 2016; Özdemir-Akyıldırım, 2015; Acuff in Kaffine, 2013) dokazujejo učinkovitost v boju proti onesnaževanju.

Mnenja se pri vprašanju o predvidenih ekoloških in ekonomskih učinkih vzpostavitve sistema DRS zopet delijo. Na eni strani zagovorniki DRS-ja kot predvidene pozitivne priložnosti ekološke in ekonomske tematike omenjajo: zmanjševanje porabe energije, zmanjševanje emisij, izredno zmanjševanje smetenja v naravi, omogočanje prihrankov

občinam, manj čiščenja uličnih smetnjakov, visoka razpoložljivost materiala za proizvajalce, ki je primeren za ponoven stik z živili in po podatkih okoljevarstvenikov prihrani okrog 27 milijonov EUR v primerjavi z intenzivnejšim zbiranjem. Na drugi strani pa se poudarja ravno obratne ekološke in ekonomske učinke: Sistem DRS pomeni enkrat več potrebne delovne sile, potrebo po prestrukturiranju trgovskih in skladiščnih prostorov, izrabi več naravnih virov, več transporta, investicij v pralnice, preševalne centre. Stroški zbiranja odpadkov bi se povišali, smetenje pa se niti ne bi zmanjšalo. Sistem DRS bi pomenil vzpostavitev vzporednega sistema ločenega zbiranja. Na podlagi izračuna intervjuvanca Izbranega podjetja 7 (Interesno združenje iz naslova komunale), bi za 4 % kavcijskih materialov (določeno glede na vso embalažo) letno plačevali približno 39 milijonov EUR več, kot bi to zneslo v primerjavi z intenzivnejšim zbiranjem.

Dejstva, da države s sistemom DRS v povprečju dosegajo zelo visoke rezultate, ni mogoče zanikati (Danska 93 %, Estonija 89 %, Finska 96 %, Nizozemska 70 %, Islandija 91,4 %, Litva 90 %, Nemčija 98 %, 92,3 %, Švedska 88,2 %). Primerjava t.i. arhetipov kaže, da je najuspešnejši sistem tisti, kjer odgovornost zbiranja in odstranjevanja nosita trgovec in proizvajalec (arhetipa B in C). Prav takšen je tudi predlog študije Gospodarske zbornice Slovenije in ugotovitev s pomočjo intervjuja s trgovcem: obvezno sodelovanje med proizvajalci pijač in trgovci. Predlagane študije nakazujejo, da je najuspešnejša Nemčija (98 %). Kljub tako visokemu odstotku zbiranja pa sistema v Sloveniji ne bi mogli popolnoma posnemati (poleg upoštevanja nacionalnih karakteristik) že zato, ker je decentraliziran (edini v Evropi). To pomeni, da obstaja več ponudnikov zbirnih centrov, kar pa – na to me opozori več intervjuvancev – za Slovenijo zaradi velikosti države, poseljenosti in na trg dane ter zbrane embalaže, ni primerno. Kot pravi intervjuvanka Izbranega podjetja 3 (Industrija pijač) in študija Gospodarske zbornice Slovenije, bi bil za Slovenijo primeren en centraliziran neprofitni sistem oz. en administrator z dvema glavnima središčema za pripravo ločeno zbranih plastenk in pločevink za nadaljnjo reciklažo.

Študija (Calabrese in drugi, 2021) uspešnost (evropskih) sistemov DRS povezuje s socio-kulturnimi dejavniki, kot so gostota prebivalstva, celotna stopnja recikliranja, potrošniške navade in navsezadnje ustrezna višina kavcije. Ta mora biti določena na način, ki spodbuja potrošnika k vračilu embalaže v sistem DRS, hkrati pa preprečuje razne goljufije. Za Slovenijo se s strani študije Gospodarske zbornice Slovenije predlaga višina kavcije 0,20 EUR brez DDV, poleg tega pa je, kot pravi intervjuvanka Izbranega podjetja 3 (Industrija pijač), potrebno opraviti še širše raziskave, ki vključujejo potrošniško analizo, sosednje trge ... Glede goljufij in sistema, ki si ga (kljub visokemu rezultatu 90,7 %) Slovenija ne bi smela vzeti za vzor, me intervjuvanci in novinarski članki večkrat opomnijo na Hrvaško: prenizko postavljena višina kavcije z 0,07 EUR in neefektivno označevanje kavcijske embalaže, ki ni nacionalno zavarovan. Zaradi navedenega hrvaški sistem DRS prejme veliko več embalaže, v primerjavi z dejanskim financiranjem v

sistem. Ta problem v Nemčiji učinkovito rešuje identifikacija v obliki črtne kode, ustvarjene posebej za nemški trg. V primeru, da centraliziran sistem z enim administratorjem ne bi upravljal standardov kavcijskih oznak z nacionalnimi varnostnimi črtnimi kodami, se lahko kot rešitev uporabi sistem GS1, ki že zdaj ponuja globalno sprejeto rešitev za sledljivost in identifikacijo izdelkov. Prav tako me intervjuvanci opozorijo na naslednje pomanjkljivosti: pomanjkljiva programska oprema – ki spada v sklop kavcijskih oznak ter nadzor in upravljanje sistema izključno preko države. Država po mnenju intervjuvank Izbranega podjetja 3 (Industrija pijač) in Izbranega podjetja 5 (Trgovec) ni primerna niti za upravljanje niti nadzorovanje sistema. Tema o hrvaškem kavcijskem sistemu je hitro postala politizirana, ker so bili, kot kritično presodita intervjuvanca Izbranega podjetja 6 in 8, nameni vzpostavitve sistema DRS izključno politični.

S pomočjo intervjujev z različnimi potencialnimi deležniki kavcijska sistema v Sloveniji pridem še to naslednjih mnenj o obstoječih sistemov DRS po Evropski Uniji: Glede na naravne danosti in velikost držav, bi bilo potrebno podrobneje pregledati sisteme baltskih držav in Slovaške, prav tako so zanimive skandinavske države. Podobno, kot trenutno v Sloveniji, so tudi v Litvi razpravljali o mikro optimizaciji ločevanja iz zabojnikov, vendar so se raje odločili za uvedbo kavcijskega sistema (90 % uspešnost). Pomembno je, da se Slovenija orientira zgolj po sebi podobnih in hkrati uspešnih državah. Izključno s posnemanjem bi bil dosežen prenos koncepta na okolje, kjer sistem ne bi deloval. Da so pred kakršno koli vzpostavitvijo potrebne res temeljite analize, govorijo podatki intervjuvanca Izbranega podjetja 8, zbrani na evropskem posvetu o sistemih DRS. Poudarja negativne socialne in ekonomske vplive in odpira vprašanje o smiselnosti kavcijskega sistema v državah, kjer je osnovna komunalna infrastruktura uspešna in dobro delujoča. Šele, ko bi z neodvisnimi analizami pokazali, da obstoječa orodja ne bi prinesla zvišanja ločenega zbiranja, bi na vrsto prišel sistem DRS. Še pred tem pa je naloga zakonodajalca, da čim prej uredi obstoječ sistem in odnose med deležniki ter jim da orodja za optimizacijo glede na njihov položaj v sistemu.

Opažam, da sistemi zbiranja po Evropi večinoma zajemajo povratno stekleno embalažo, pločevinke in platenke (Danska, Estonija, Finska, Hrvaška, Islandija, Litva, Latvija, Nemčija, Malta, Romunija). Sistem DRS povratne steklene embalaže pri nas sicer že obstaja, čeprav v zadnjih letih v okrnjenem obsegu; tako se na primer Donat iz finančnih in ekoloških razlogov polni v rPET platenke. Sodeč po izjavah intervjuvancev in pregledu javnih razprav, nekateri menijo, da je uspešno delujoč, drugi pa, da ga zaradi pomanjkljivih oznak in ustrezne komunikacije s potrošniki, koristi čedalje manj ljudi. S pomočjo intervjuja pridem do ugotovitve, da bi bila združitev dveh ločenih snovnih tokov (povratne in nepovratne embalaže) možna, vendar gre za problem dveh ločenih snovnih tokov: povratne steklenice se vrnejo nazaj k proizvajalcu, oz. polnilcu, platenke in pločevinke pa se lahko zbirajo skupaj in gredo v reciklažo in predelavo. Najprej bi pričeli z enostavnim modelom: z zbiranjem plasten in pločevink, vendar bi bili zaradi čedalje

strožjih evropskih regulativ morda k temu primorani priključiti še stekleno embalažo (ne brez dodatnih analiz in izračunov glede okoljskega odtisa, porabe vode, smiselnosti). Z največjimi izzivi bi se v praksi srečevali trgovci, saj bi zanje to pomenilo še dodatno upravno, logistično, prostorsko obremenitev, nezgode s steklom, časovno intenzivnost, dodatno potrebo po delovni sili in dodatno zagotavljanje standardov.

V osnovi je sistem DRS preverjena praksa, ki v različnih državah funkcionira na podoben način. Za doseganje trajnosti in dolgoročne vzdržnosti sistema je potrebno: sodelovanje in delovanje vseh relevantnih deležnikov, modernizacija, prožnost, fleksibilnost in prilagodljivost na kakršnekoli spremembe, sploh v primeru, če bi se Evropska unija usmerila v univerzalni kavcijski sistem. Pomembno je, da sistem deluje na neprofitni osnovi z namenom, da se dobiček nameni v izboljšave njegovega delovanja in ne razdeljevanja med lastnike. Ena izmed ključnih zadev, ki jo – žal – primanjkuje že zdaj, je nadzor nad sistemom.

Z odgovori na zastavljena raziskovalna vprašanja o trenutni situaciji ravnanja z odpadno embalažo v Sloveniji, predvidenimi ekološkimi in ekonomskimi učinki vzpostavitve sistema, delovanju in rezultatih sistemov DRS in trajnostjo ter dolgoročno vzdržnostjo lahko odgovorim še na vprašanje kako, oz. na kakšen način lahko v Sloveniji vzpostavimo uspešen sistem DRS. V prvi vrsti je potrebno ustrezno poročanje, verodostojnost podatkov in ureditev zakonodaje. Potrebna je hitrejša odzivnost države in pravnega sistema, da bi se v primeru nedoseganja zadanih ciljev ločenega zbiranja izognili visokim kaznim. V kolikor bi se pri neodvisnih analizah izkazalo, da gre Slovenija v smeri kavcijskega sistema in ne intenzivnejšega zbiranja predlagam, da se vzpostavi centraliziran neprofitni sistem oz. sistem z enim administratorjem, ki ga ne upravlja država. Seveda je pri tem potrebno upoštevati velikost države, poseljenost in na trg dane ter zbrane embalaže in druge nacionalne karakteristike in ne zgolj prenesti koncept sicer uspešne in ustaljene prakse druge države.

6.2 Smernice za prihodnji razvoj

Ker že na začetku raziskovalne poti magistrskega dela naletim na pomanjkljive podatke, je moj predlog smernic za prihodni razvoj ustrezno poročanje in analize o na trg dani, zbrani in obdelani embalaži. Pri ravnanju z odpadno embalažo, lahko, še posebej kadar gre za vredne materiale, pride do nepravilnosti, če ni ustreznega nadzora in regulacije med njimi: podcenjevanje količin embalaže, nepravilno ravnanje z odpadki, nepravilnosti pri prodaji vrednih materialov na trgu, izogibanje predpisov. Vse to je možno rešiti s poročanjem, torej s strožjim nadzorom, ki bi izboljšal sledljivost in preglednost, spodbujanjem proizvajalčeve odgovornosti in osveščanjem. Rezultati natančnega poročanja so sicer začrtani za leto 2024, vendar se tudi obveznosti za izpolnjevanje vse strožjih evropskih ciljev ločenega zbiranja embalaže vztrajno približujejo, ob čemer obstaja možnost, da jih ne bomo dosegli. Obstaja nekaj (javno dostopnih) razprav o

sistemih DRS, ki so neefektivne - na to me opozarjajo intervjuvanci- predvsem zaradi, raznovrstnih podatkov in analiz, ki so možen odraz zasledovanja cilja poslovnega modela podjetij ali zagovarjanja drugih širših ciljev.

Za morebitno vzpostavitev kavcijskega sistema so najprej potrebni uradni podatki o trenutnem stanju z embalažo, temu pa sledijo neodvisne analize s konkretnimi številkami in intenzivni pogovori (okrogle mize) z vsemi relevantnimi deležniki. Če se izkaže, da je sistem DRS dejansko učinkovitejše orodje za povečanje deleža odpadne embalaže (namesto intenzivnejšega zbiranja), naj nadaljnji pogovori in analize vključujejo:

- **Izbiri ustreznega modela kavcijskega sistema, oz. t.i. arhetipa** glede na nacionalne značilnosti Slovenije (na podlagi lastnosti slovenskega potrošnika, značilnosti trgovin, proizvodnje pijač, velikost trgovin, lokacij prevzemnih mest).
- **Nacionalno podatkovno bazo o embalaži, zajeto s pomočjo črtnih kod in nadzor nad sistemom ter delovanjem deležnikov.**
- **Vzpostavitev učinkovitega sodelovanja** med deležniki z jasno razmejeno odgovornostjo.
- **Ustrezna višina kavcije**, ki spodbuja vračanje in hkrati preprečuje zlorabe sistema.
- **Dostopna vračila mesta:** široka mreža (vračilnih mest) avtomatov, ki zagotavlja dostopnost sistema vsem potrošnikom.
- **Prilagodljivost sistema** z morebitnim postopnim širjenjem na ostale vrste embalaže in nadgradnjo bodisi glede tehnološkega napredka, sprememb v potrošniških navadah, vse strožjih zakonodajnih zahtevah ali prilagoditev na enotni evropski sistem vračanja.
- **Ozaveščanje:** kampanje za ozaveščanje potrošnikov o pomenu kavcijskega sistema in pomembnosti doseganja visokih stopenj vračanja odpadne embalaže.

7 SKLEP

Sistem DRS je mehanizem, ki kot del obratne logistike nastopa pri nadzorovanju materialov in predstavlja veliko priložnost za izboljšanje ravnanja z odpadno embalažo v Sloveniji. Že na samem začetku opazim pomanjkljivost podatkov glede na trg dane in zbrane embalaže in na to me opozorijo prav vsi intervjuvanci, ne glede na opredelitev za/proti vzpostavitvi kavcijskega sistema v Sloveniji. Pomanjkljivi, različni podatki različnih deležnikov in očitki o netransparentnem delovanju trenutnega sistema mi preprečujejo, da se v magistrskem delu tudi sama jasno opredelim. Del (intervjuvanih) deležnikov meni, da brez kavcijskega sistema ciljev ne bomo mogli doseči, del pa, da je cilje mogoče doseči in celo preseči s temeljitejšim ločenim zbiranjem, ki je hkrati tudi ekonomsko in ekološko sprejemljivejše. Sistem DRS je namreč primernejši za države brez ustrezno urejenega javno-komunalnega sistema, Slovenija pa pri tem (vsaj po Evropi) prednjači.

Pregovarjanja in pogajanja potekajo že nekaj let, v zadnjih dveh letih opažam, da je tema vse bolj aktualna. Vse strožji okoljski cilji, ki jih zapoveduje Evropska unija, se vztrajno približujejo. Glede na to, da bi morali biti podatki o na trg dani in zbrani embalaži na voljo med letom 2024, močno dvomim, da bomo dosegli vmesni cilj glede 77 % ločenega zbiranja plastenk za enkratni uporabo za recikliranja do leta 2025. Tudi v primeru, če bi neodvisne analize pokazale upravičenost vzpostavitve kavcijskega sistema, bi ves proces do dejanskega delovanja vzel še dodatno leto in pol do dve.

S pomočjo preučene literature in intervjujev pridem do naslednjih smernic: Da bi sistem DRS v Sloveniji uspešno deloval, mora upoštevati nacionalne karakteristike, čeprav študija (Calabrese in drugi, 2021, str. 9) nakazuje, da so sistemu najuspešnejši tam, kjer odgovornost zbiranja in odstranjevanja nosita trgovec in proizvajalec. Sistem DRS mora imeti ustrezno nacionalno podatkovno bazo o embalaži, nadzor nad sistemom ter delovanjem deležnikov. Sodelovanje slednjih mora biti učinkovito z jasno razmejeno odgovornostjo. Določena mora biti ustrezna višina kavcije, ki na eni strani spodbuja vračanje embalaže in hkrati preprečuje zlorabe sistema. Vzpostavljena mora biti široka mreža vračilnih mest. Sistem DRS mora biti prilagodljiv na spremembe tako glede postopne razširitve na ostale vrste embalaže, tehnološkega razvoja, spremembe v potrošniških navadah, zakonodajnih spremembah, kot tudi prilagoditve na enotni evropski sistem vračanja. Pri vsem tem je pomembno ozaveščanje potrošnikov o pomenu kavcijskega sistema in pomembnosti doseganju visokih stopenj vračanja odpadne embalaže.

Menim, da lahko Slovenija zgolj na podlagi neodvisnih analiz obstoječega stanja sprejme odločitve o najbolj ustreznem kavcijskem modelu ali intenzivnejšim ločenem zbiranju embalaže. Še več, potreben bo hitrejši odziv države in vseh relevantnih deležnikov, pripravljenost na sodelovanje in zavedanje, da je poleg možne kazni, ki bi jo kot država plačali za nedoseganje ciljev, pomembna še dolgoročna vzdržnost našega planeta.

LITERATURA IN VIRI

1. Acuff, K. in Kaffine, D. T. (2013). Greenhouse gas emissions, waste and recycling policy. *Journal of Environmental Economics and Management*, 65(1), 74–86.
2. Allassali, A., Picuno, C., Chong, Z. K., Guo, J., Maletz, R. in Kuchta, K. (2021). Towards higher quality of recycled plastics: Limitations from the material's perspective. *Sustainability*, 13(23).
3. Albizzati, P. F., Antonopoulos, I., Caro, D., Cristobal Garcia, J., Egle, L., Foster, G. in Tonini, D. (2023). *Development of an EU harmonised model for separate municipal waste collection and related policy support : literature review*. Publications Office of the European Union.

4. Alpla. (2017, 9. avgust). *Study confirms the excellent carbon footprint of recycled PET* [objava na blogu]. <https://blog.alpla.com/en/press-release/newsroom/study-confirms-excellent-carbon-footprint-recycled-pet/08-17>
5. Birmingham, P. in Wilkinson, D. (2003). *Using research instruments: A guide for researchers*. Routledge.
6. Bohm, P. (1981). *Deposit-Refund Systems: Theory and Applications to Environmental, Conservation, and Consumer Policy*. Baltimore: Resources for the Future.
7. Calabrese, A., Costa, R., Ghiron, N. L., Menichini, T., Miscoli, V. in Tiburzi, L. (2021). Operating modes and cost burdens for the European deposit-refund systems: A systematic approach for their analysis and design. *Journal of Cleaner Production*, 288, 1–9.
8. CM Consulting. (2017, 31. maj). *CM Consulting Releases Global Overview of Deposit Return Systems*. <https://www.cmconsultinginc.com/2017/05/cm-consulting-releases-global-overview-deposit-systems/>
9. Consulte aqui a Política de privacidade da APA. (2022). *Table 1 Deposit Return Systems (DRSs) for Single-use Drinks Containers in Europe: Comparison of Key Features*. <https://apambiente.pt/sites/default/files/2022-12/GDB-2022-Grid-of-Comparison.pdf>
10. Dinan, T. M. (1993). Economic Efficiency Effects of Alternative Policies for Reducing Waste Disposal. *Journal of Environmental Economics and Management*, 25(3), 242–256. .
11. Direktiva 2019/904 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. junija 2019 o zmanjšanju vpliva nekaterih plastičnih proizvodov na okolje (EU), UL L 155.
12. Direktiva 2008/98/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. novembra 2008 o odpadkih in razveljavitvi nekaterih direktiv (Direktiva o elektronskem poslovanju), UL L 312.
13. Direktiva Evropskega Parlamenta in Sveta 94/62/ES z dne 20. decembra 1994 o embalaži in odpadni embalaži (Direktiva o elektronskem poslovanju), UL L 365.
14. DPG Deutsche Pfandsystem GmbH. (brez datuma a). *Der DPG-Einwegpfandprozess*. <https://dpg-pfandsystem.de/index.php/de/das-einwegpfandsystem/der-dpg-einwegpfandprozess.html>
15. DPG Deutsche Pfandsystem GmbH. (brez datuma b). *Wissenswertes*. <https://dpg-pfandsystem.de/index.php/de/das-einwegpfandsystem/wissenswertes/104-gesetzesanderungen/344-ausweitung-pfandpflicht-januar-2024.html>
16. Državni Svet. (2023, 5. junij). *Posvet: Predvidena uvedba kavcijskega sistema za emba lažo pijač v Sloveniji* [Youtube]. <https://www.youtube.com/watch?v=9QGcEyEvDOE>
17. EIA. (2021). *Ocean. The Truth Behind Trash. The scale and impact of the international trade in plastic waste*. <https://eia-international.org/report/the-truth-behind-trash-the-scale-and-impact-of-the-international-trade-in-plastic-waste/>

18. Eko krog. (brez datuma a). *Odgovori na pogosta vprašanja*. <https://ekokrog.org/zapri-krog/pogosta-vprasanja/>
19. Eko krog. (brez datuma b). *Kako v praksi deluje vračanje steklenic za ponovno uporabo*. https://ekokrog.org/wp-content/uploads/2023/03/Analiza-povratne-steklenice_2strani.pdf
20. Eko krog. (brez datuma c). *Kavcijski sistem po polžje. Dve leti pogovorov o vzpostavitvi kavcijskega sistema za embalažo*. https://ekokrog.org/wp-content/uploads/2023/10/Kronologija_2.pdf
21. Eko krog. (brez datuma d). *Kavcijski sistem zapira krog embalaže za pijače*. <https://ekokrog.org/wp-content/uploads/2021/11/Dejstvenik-odlocevalci-FNL.pdf>
22. Eko krog. (brez datuma e). *Podporniki*. <https://ekokrog.org/zapri-krog/kavcijski-sistem-podpirajo/>
23. Ekologi brez meja. (brez datuma). *Raziskava o nasmetenosti slovenskih cest. Preliminarno poročilo ob zaključku prve faze*. https://ebm.si/m/DRS_raziskava_23.pdf
24. Eunomia. (2022, 27. januar). *PET Market in Europe. State of play. Production, collection and recycling*. <https://www.petcore-europe.org/news-events/409-pet-market-in-europe-state-of-play-2022.html>
25. European Environment Agency. (2014). *Resource-efficient green economy and EU policies*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
26. European Environment Agency. (2023, 19. december). *Municipal waste recycling rates in Europe by country*. https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/daviz/municipal-waste-recycled-and-composted-7#tab-chart_7
27. Eurostat. (2023, 19. oktober). *EU packaging waste generation with record increase*. <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20231019-1>
28. Eurostat. (2024, 5. julij). *Recycling rates for packaging waste*. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ten00063/default/bar?lang=en>
29. Evropski parlament (2023, 24. maj). *Krožno gospodarstvo: definicija, pomen in prednosti*. <https://www.europarl.europa.eu/topics/sl/article/20151201STO05603/krozno-gospodarstvo-definicija-pomen-in-prednosti>
30. Forlin, V. in Scholz, E.M. (2020). Strategic take-back programs when consumers have heterogeneous environmental preferences. *Resource and energy economics*, 60, 1–19.
31. Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill.
32. Gechevski, D., Kochov, A., Popovska-Vasilevska, S., Polenakovik, R. in Donev, V. (2016). Reverse Logistics and Green Logistics Way to Improving The Environmental Sustainability. *Acta Technica Corviniensis - Bulletin of Engineering*, 9(1), 63–70.
33. Gospodarska zbornica Slovenije. (2023a, junij. 5). *Kavcijski sistem za ločeno zbiranje embalaže pijač v Sloveniji. Vidik proizvajalcev pijač*. https://ds-rs.si/sites/default/files/posvet/05-marian_sefcovic.pdf

34. Gospodarska zbornica Slovenije. (2023b, 26. maj). *Arhiv: Združenje industrije pijač podpira uvedbo kavcijskega sistema za embalažo pijač: Gre za pomemben korak k trajnostnemu in krožnemu gospodarstvu*. <https://www.gzs.si/mediji/Novice/ArticleId/86065/zdruzenje-industrije-pijac-podpira-uvedbo-kavcijskega-sistema-za-embalazo-pijac-gre-za-pomemben-korak-k-trajnostnemu-in-kroznemu-gospodarstvu>
35. GS1 Slovenija. (brez datuma). *Vračljiva embalaža. Upravljanje z embalažo ima tudi izreden ekološki pomen*. <https://www.gs1si.org/panoge/trgovina-proizvodnja/embalaza>
36. Hauer, W., Merstallinger, M., Allesch, A., Beigl, P., Happenhofer, A., Huber-Humer, Obersteiner, G. in Wellacher, M. (2020). *Möglichkeiten zur Umsetzung der EU-vorgaben betreffend Getränkegebinde, Pfandsysteme und Mehrweg [Zusammenfassung]*. Dunaj: Bundesministerium für Klimaschutz, Umwelt, Energie, Mobilität, Innovation und Technologie.
37. TSmedia, medijske vsebine in storitve, d.o.o. (2022, 2. februar). *Več kot 20 milijonov razlogov proti zakonu za zaščito narave*. <https://siol.net/novice/slovenija/vec-kot-20-milijonov-razlogov-proti-zakonu-za-zascito-narave-572319>
38. Kirn, B. (2023, 13. februar). *Vsak tretji kos odpadkov ob slovenskih cestah bi lahko preprečili s kavcijskim sistemom*. <https://ebm.si/glavna/web/prispevki/vsak-tretji-kos-odpadkov-ob-slovenskih-cestah-bi-lahko-preprecili-s-kavcijskim-sistemom>
39. Kordeš, S. in Smrdu, M. (2015). *Osnove kvalitativnega raziskovanja*. Koper: Založba Univerze na Primorskem.
40. Kralj, M. (2017, 9. januar). *Donosni posli s prevažanjem slovenske embalaže čez mejo razburjajo Hrvate*. <https://www.dnevnik.si/1042758931>
41. Kulshreshtha, P. in Sarangi, S. (2001). "No return, no refund": an analysis of deposit-refund systems. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 46(4), 379-394.
42. Leban, J. in Medved Djurašinović, P. (2022). *Analiza ravnanja z embalažo pijač*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
43. Lidl. (brez datuma). *Plastenke za junake*. <https://podjetje.lidl.si/nas-trajnostni-razvoj/nasi-trajnostni-projekti/plastenke-za-junake>
44. Linderhof, V., Oosterhuis, F. H., Van Beukering, P. J. in Bartelingsv, H. (2019). Effectiveness of deposit-refund systems for household waste in the Netherlands: Applying a partial equilibrium model. *Journal of Environmental Management*, 232, 842-850.
45. Logožar, K. (1999). *Razbremenilna logistika in varstvo okolja*. Maribor: Studio Linea.
46. Macrotrends. (brez datuma). *Population Density by Country*. <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/ranking/population-density>
47. Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo. (2022, 14. april). *V veljavo stopil nov Zakon o varstvu okolja s pravičnim načelom onesnaževalec plača in načelom PRO*. <https://www.gov.si/novice/2022-04-14-v-veljavo-stopil-nov-zakon-o-varstvu-okolja-s-pravicnim-nacelom-onesnazevalec-placa-in-nacelom-pro/>

48. Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo. (2023, 10. marec). *Vrste odpadkov*. ž <https://www.gov.si teme/vrste-odpadkov/>
49. Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo. (2023, 6. junij). *Ravnanje z odpadki*. ž <https://www.gov.si teme/ravnanje-z-odpadki/>
50. Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo. (2024, 19. junij). *Na posvetu o kavcijskem sistemu soočili argumente za in proti ter se dogovorili o nadaljnjih korakih*. <https://www.gov.si/novice/2024-06-19-na-posvetu-o-kavcijskem-sistemu-soocili-argumente-za-in-proti-ter-se-dogovorili-o-nadaljnjih-korakih/>
51. Mitra, S. (2007). Revenue management for remanufactured products. *Omega*, 35(5), 553–562.
52. MMC RTV Slovenija. (2023, 25. januar). *Omizje: ŠGF: Prihodnost slovenskega trga z embalažo* [Pogovorna oddaja]. <https://365.rtvsllo.si/arhiv/omizje/174931429>
53. Okorn, B. (2022, 6. oktober). *Pod drobnogledom: uvedba kavcijskega sistema za embalažo pijač*. <https://www.zps.si/nasveti-in-vodniki/pod-drobnogledom-uvedba-kavcijskega-sistema-za-embalazo-pijac-2022-10-06>
54. Özdemir-Akyıldırım, Ö. (2015). Deposit-refund system vs. compliance scheme membership: How to comply with producer responsibility regulations? *International Journal of Production Economics*, 162, 25–44.
55. Pangerl, T. (2022, 22. oktober). *Varujejo vodni vir in zmanjšujejo ogljični odtis – ESG 173*. <https://www.zelenaslovenija.si/esg/varujejo-vodni-vir-in-zmanjsujejo-ogljicni-odtis-esg-173/>
56. Petek, A. (2021). *Vzpostavitev kavcijskega sistema za embalažo pijač v slovenskem pravnem redu*. Ljubljana: PIC.
57. Reloop. (2022). *Global Deposit Book 2022. An Overview of Deposit Return Systems for Single-Use Beverage Containers*. https://www.reloopplatform.org/wp-content/uploads/2022/11/RELOOP_Global_Deposit_Book_11I2022_P1.pdf
58. Rodrigue, J. P. (2018). *Efficiency and Sustainability in Multimodal Supply Chains*. *International Transport Forum Discussion Papers*. Paris: OECD Publishing.
59. Rogers, D. in Tibben-Lembke, R. (1998). *Going Backwards: Reverse Logistics Trends and Practices*. *Reverse Logistics Executive Council*. Reno: Reverse Logistics Executive Council.
60. Sellitto, M. A. (2018). Reverse logistics activities in three companies of the process industry. *Journal of Cleaner Production*, 187, 923–931.
61. Sensoneo. (2023, 23. november). *Detailed overview and results of the current deposit return scheme implementations in Europe*. <https://sensoneo.com/waste-library/deposit-return-schemes-overview-europe/>
62. Seyring, N., Dollhofer, M., Weißenbacher, J., Herczeg, M., McKinnon, D. in Bakas, I. (2015). *Assessment of separate collection schemes in the 28 capitals of the EU*. Luxembourg: Publications Office of the European Union,.
63. Simon, B., Amor, M. B. in Földényi, R. (2016). Life cycle impact assessment of beverage packaging systems: focus on the collection of post-consumer bottles. *Journal of Cleaner Production*, 112, 238–248.

64. Sklep Državnega sveta RS, številka: 065-02-10/2023/18 z dne 5. 7. 2023.
65. Sklep Sveta (EU, Euratom) 2020/2053 z dne 14. decembra 2020 o sistemu virov lastnih sredstev Evropske unije in razveljavitvi Sklepa 2014/335/EU Euratom, UL L 424.
66. Spar. (brez datuma). *Avtomati za povratno embalažo TOMRA*. <https://www.spar.si/skupaj-za-boljsi-jutri/skupaj-za-manj-plastike/avtomati-za-povratno-embalazo-tomra>
67. Spasova, B. (2019). *Deposit-refund systems for one-way beverage packaging in Europe*. Bruselj: ACR+.
68. Srivastava, S. (2008). Network Design for Reverse Logistics. *Omega*, 36, 535-548.
69. Starič Petrović, T. (2022, 16. junij) [objava na blogu]. *Ustavno sodišče zadržalo izvrševanje določenih členov novega Zakona o varstvu okolja, ki se nanašajo na PRO*. https://www.ozs.si/svetovanje/blogi/ustavno-sodisce-zadrzalo-izvrsevanje-dolocenih-clenov-novega-zakona-o-varstvu-okolja-ki-se-nanasajo-62ab3df32114e020ad80e8a3#_ftn2
70. TOMRA Systems ASA. (2022, 8. avgust). *What happens when you return used beverage containers for recycling?* <https://www.tomra.com/en/reverse-vending/media-center/feature-articles/what-happens-to-a-used-beverage-container-when-you-return-it-for-recycling>
71. Tomra. (2022, 5. december). *A changing landscape: The history of deposit return schemes*. <https://www.tomra.com/en/reverse-vending/media-center/feature-articles/history-deposit-return-schemes>
72. Uredba o embalaži in odpadni embalaži. (2021). Ur. l. RS, št. 54/21, 208/21, 44/22 – ZVO-2 in 120/22.
73. Vlada Republike Slovenije. (2022). *15. vlada Republike Slovenije*. https://www.gov.si/assets/vlada/Vlada_predstavitev_dokumenti/Koalicijski-dogovor-2022-2026-Programski-del-18.5.2022.pdf
74. Vlada Republike Slovenije. (2023). *Odgovor na Zaključke posveta glede predvidene uvedbe*. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije.
75. Vogrinc, J. (2008). *Kvalitativno raziskovanje v pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
76. Sklep Vrhovnega Sodišča RS, št. U-I-104/22-15 z dne 19. 5. 2022 .
77. Wallace-Wells, D. (2019). *The uninhabitable earth: life after warming* (1. izd). New York: Tim Duggan Books.
78. Walls, M. (2011). Deposit-refund systems in practice and theory. *Resources for the future discussion paper*, 11–47.
79. Yin, R. K. (1989). *Case Study Research: Design and Methods*. London: Sage Publications.
80. Zakon o varstvu okolja (ZVO-2), Ur. l. RS, št. 44/22, 18/23 – ZDU-10, 78/23 – ZUNPEOVE in 23/24.
81. Zhong, H. in Zhao, C. (2012). E-waste Deposit system under EPR in China: A view from closed-loop supply chain. V *ICSSSM12* (str. 239-243). IEEE.

82. Zhou, G., Gu, Y., Wu, Y., Gong, Y., Mu, X., Han, H. in Chang, T. (2020). A systematic review of the deposit-refund system for beverage packaging: Operating mode, key parameter and development trend. *Journal of Cleaner Production*, 251.
83. Zidanšek, M. (2022). Z odločitvijo o uvedbi je smiselno počakati. *EOL-Embalaža-okolje-logistika*, 166, 38–39.
84. Zupanc, S. (2023). *Posvet v Državnem svetu – Predvidena uvedba kavcijskega sistema za embalažo pijač v Sloveniji*. Ljubljana: ZKG.
85. Zveza potrošnikov Slovenije. (2022, 13. december). *Kavcijski sistem je Slovincem blizu*. <https://www.zps.si/novice/kavcijski-sistem-je-slovincem-blizu-2022-12-13>
86. ZWE. (2021, 6. oktober). *It's time to acknowledge the role of Deposit Refund Systems (DRS) in achieving a Circular Economy for beverage packaging in the EU*. <https://zerowasteeurope.eu/press-release/its-time-to-acknowledge-the-role-of-deposit-refund-systems-drs-in-achieving-a-circular-economy-for-beverage-packaging-in-the-eu/>

PRILOGE

Priloga 1: Stroški in prihodki vseh štirih arhetipov

Strošek	Definicija
C1 – Upravna taksa	Pristojbina, ki pokriva administrativne stroške, ki jih ima operater DRS za upravljanje sistema.
C2 – Načrtovanje kavcijskega sistema	Stroški oblikovanja kavcijskega toka med deležniki, na primer stroški tehničnih specifikacij za nemoteno delovanje pretoka kavcij. .
C3 – Upravljanje kavcijskega sistema	Stroški kavcijskega toka med deležniki, na primer namestitve in vzdrževanja programske opreme za upravljanje.
C4 – Dejavnost prodaje odpadkov	Stroški vodenja odlaganja / prodaje prazne embalaže. Tudi če se nekatere dejavnosti izvajajo preko zunanjih izvajalcev, so stroški tu vključeni, saj je tudi v tem primeru potrebno plačati provizijo.
C5 – Okoljska dajatev/trošarina na enoto embalaže za enkratno uporabo	Dajatev, ki jo plačajo proizvajalci sorazmerno s količino trženja embalaže. Davek se znižuje z večanjem odstotka vrnjene embalaže in uveljavlja načelo »onesnaževalec plača«. Če tržena embalaža ni vrnjena, plačajo davek tisti, ki so jo prodali.

se nadaljuje

Priloga 1: Stroški in prihodki vseh štirih arhetipov (nad.)

C6 – Pristojbina Ministrstvu za okolje	Pristojbina ministrstvu za okolje za koordinacijsko vlogo v sistemu.
C7 – Pristojbina Ministrstvu za finance	Pristojbina, ki jo operater DRS plača Ministrstvu za finance v primeru ustvarjanja dobička.
C8 – Pristojbina na enoto embalaže za enkratno uporabo zbrano s strani trgovcev	Provizija, plačana trgovcem na enoto embalaže za enkratno uporabo za kritje njihovih stroškov zbiranja.
C9 – Pristojbina na enoto embalaže za enkratno uporabo, prodano s strani proizvajalcev pijač	Pristojbina, ki jo proizvajalec plača upravljavcu DRS v zvezi z ravnanjem z embalažo (zbiranje, recikliranje, sortiranje, transport itd.). Pristojbina se plača za vsako trženo embalažno enoto in se razlikuje glede na državo. Lahko vključuje več kot eno postavko.
C10 – Pristojbina izgube	Pristojbina za pokrivanje izgub operaterja DRS.
C11 – Tržne dejavnosti	Stroški obveznih tržnih aktivnosti za promocijo sistema.
C12 – Enkratna pristojbina registracije	Pristojbina, ki jo enkratno plačajo proizvajalci za sodelovanje v sistemu.

se nadaljuje

Priloga 1: Stroški in prihodki vseh štirih arhetipov (nad.)

C13 – Pristojbina za registracijo na enoto embalaže za enkratno uporabo	Pristojbina, ki jo plačajo proizvajalci za vsako novo vrsto embalaže, dano na trg. Potrebno jo je plačati operaterju, ki je zadolžen za ureditev sistema, prevzema nove embalaže, na primer s posodobitvijo programske opreme avtomatov za vračanje embalaže in za njeno prepoznavanje.
C14 – Nakup in vzdrževanje avtomatov za vračanje embalaže	Stroški nakupa, namestitve in vzdrževanja avtomatov za vračanje embalaže.
C15 – Dobava zbirnih sredstev	Stroški nakupa osnovne opreme, ki se zagotovi trgovcem za njihove dejavnosti zbiranja embalaže, na primer vrečke, nalepke itd.
C16 – Operativni stroški prevzema	Stroški upravljanja zbiranja embalaže. Vključujejo osebje, ki skrbi za zbiranje, predmete za zbiranje (vrečke in etikete) ter dodaten prostor, potreben za shranjevanje zbrane embalaže.
C17 – Stroški transporta	Stroški prevažanja zbrane embalaže v zbirne centre ali na druga mesta za prodajo odpadkov.

se nadaljuje

Priloga 1: Stroški in prihodki vseh štirih arhetipov (nad.)

C18 – Neizplačan presežek kavcij	Stroški, nastali zaradi morebitne izgube presežnih kavcij. Presežek kavcije je pristojbina, dodana kavciji, ki jo trgovci plačajo proizvajalcem. Od proizvajalcev ga dobijo nazaj šele, ko vrnejo prazno embalažo. Če kupec prazne embalaže ne vrne, izgubi kavcijo; medtem ko trgovec izgubi presežek kavcije.
Prihodki	Definicija
R1 – Upravni prihodki	Prihodek operaterja DRS za kritje administrativnih stroškov upravljanja sistema.
R2 – Prihodek iz naslova obdelave na enoto embalaže za enkratno uporabo zbrane s strani trgovcev	Prihodek za trgovce za vsako zbrano prazno embalažno enoto. Ta prihodek pokriva stroške zbiranja.
R3 – Prihodek z naslova ravnanja na enoto embalaže za enkratno uporabo prodane s strani proizvajalcev	Prihodek upravljavca DRS za kritje stroškov v zvezi z upravljanjem z embalažo (zbiranje, recikliranje, sortiranje, transport itd.). Prihodki se zbirajo za vsako trženo embalažno enoto in se razlikuje glede na državo.
R4 – Izguba prihodkov	Prihodki za pokrivanje izgub operaterja DRS.

se nadaljuje

Priloga 1: Stroški in prihodki vseh štirih arhetipov (nad.)

R5 – Prodana embalaža	Prihodki od prodaje embalaže.
R6 – Enkratni prihodki registracije	Prihodki, ki jih proizvajalci ali trgovci plačajo operaterju DRS za sodelovanje v sistemu.
R7 – Enkratni prihodki registracije na enoto embalaže za enkratno uporabo	Prihodki, ki jih proizvajalci plačajo upravljavcu DRS za kritje stroškov prijave nove vrste embalaže v sistem.
R8 – Neizplačane kavcije	Prihodki neizplačanih kavcij.
R9 – Neizplačan presežek kavcij.	Prihodki neizplačanih presežnih kavcij.

Vir: prirejeno po Calabrese in drugi (2021).

Priloga 2: Vprašalnik za intervju z deležniki

1. Za začetek bi vam zastavila nekaj osnovnih vprašanj: panoga v kateri delujete, velikost organizacije, vaša doba zaposlitve in delovne izkušnje oziroma trenutni položaj ...
2. Kakšno je vaše stališče in pristop k ravnanju z odpadno embalažo v vašem podjetju?
3. Kako bi ocenili potencial uvedbe kavcijskega sistema povratne embalaže v Sloveniji glede na vaše področje delovanja?
4. Ali menite, da bi z uvedbo kavcijskega sistema prišli do bolj optimalnega ravnanja z odpadno embalažo, kot v trenutnem sistemu? Zakaj?
5. Predlog kavcijskega sistema pri nas se nanaša na odpadno PET embalažo in pločevinke volumna od 0,1 l do 3,0 l. Bi ga razširili še na stekleno embalažo, kot bi to storili pri kampanji Eko kroga?
6. Kako bi se kot deležnik vključili v vzpostavitev in delovanje kavcijskega sistema?
7. Kako bi ocenili ekonomske koristi in stroške, povezane z uvedbo kavcijskega sistema?
8. Če bo v Sloveniji prišlo do uvedbe kavcijskega sistema, kakšna so vaša pričakovanja glede sodelovanja z drugimi deležniki?
9. Kakšne izzive ali priložnosti vidite pri implementaciji kavcijskega sistema?
10. Kako bi bilo mogoče doseči trajnostnost in dolgoročno vzdržnost kavcijskega sistema povratne embalaže v Sloveniji?
11. Če poznate prakso kavcijskih sistemov v Evropski uniji, »posnemanje« katere bi bila najoptimalnejša izbira za Slovenijo in zakaj?

Priloga 3: Transkript intervjuja z okoljevarstveno in nevladno organizacijo 1

Jaz: »Najprej bi se vam rada zahvalila za privolitev na ta intervju. Za začetek bi vam postavila nekaj osnovnih vprašanj: panoga v kateri delujete, velikost organizacije, vaša doba zaposlitve in delovne izkušnje oziroma trenutni položaj v društvu.«

Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1: »Delujemo kot okoljevarstveniki, spadamo med mala društva, med 5 do 9 člani. Osebnostno delujem kot generalni sekretar, v društvu sem od leta 2009.«

Jaz: »Hvala, bi kar začela s prvim splošnim vprašanjem. Kakšen je vaš pristop k ravnanju z odpadno embalažo v vašem podjetju? Pri tem vprašanju me je predvsem zanimalo, če se zavzimate za recikliranje ponovno uporabo, angažirate pri lobiranju za uvedbo strožjih okoljskih predpisov in ozaveščate ter izobražujete potrošnike?«

Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1: »Prizadevamo si za čim bolj smotno ali pa čim bolj krožno ravnanje tako z odpadki, kot za kar koli drugega. Želimo, da je embalaža dolgotrajnejša, varna, in da je pri tem, ko nastane odpadki, čim manj nevarnih snovi. Potem, da je delež nevarnih odpadkov manjši. Če so v embalaži že prisotni polimeri, da so ti standardni in jih je lažje reciklirati. Želimo si čim manj zavržkov ali pa, kot bi lahko rekel, čim manj tehnoloških izpustov. Recimo, tisto embalažo od slamic, ki so bile včasih na Pingo sokovih. To je lahko narejeno iz najboljšega LDPE-ja, ampak če ni ustrezno sortirano, je to zavržek, ki ga lahko na koncu samo še sežgejo. Želimo dolgoživo embalažo, to pa je najlažje doseči z bolj trpežno in trajno embalažo. To pomeni, da v bistvu spodbujamo večjo rabo, oz. bom rekel rabo ponovno uporabljive embalaže, torej sisteme za ponovno uporabo, ki so v Sloveniji komaj še prisotni. Že nekaj časa imamo kavcijski sistem za steklenice in še par malenkosti zraven, ampak na primer v tujini, je ogromno enih sistemov na primer za kavne lončke, za embalažo hrane za na pot. Imajo cele mreže, kot bi rekel, ponudnikov hrane, ki se jim ni treba ukvarjati s tem ali bodo morali očistiti pripomočke, pribor, ker je pač poslovna iniciativa takšna. Tako da, ja, v bistvu mi se ravnamo osnovi po hierarhiji ravnanja z odpadki, kjer je preventiva na vrhu. V tem oziru imamo v gibanju še zadeve malo strožje definirane, včasih je kaj rešljivo že, če izberemo boljši material za embalažo.

Jaz: »Kako pa bi po vašem mnenju ocenili potencial uvedbe kavcijskega sistema povratne embalaže v Sloveniji glede na vaše področje delovanja?«

Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1: »Potenciala imamo ogromno. Smo ena od redkih držav, ki tega za platenke in pločevinke še nima. Letos so se zagnali novi sistemi po Evropi. Mi smo delali analize smetenja ob cestah in s tega vidika je bilo jasno, da kavcijski sistem lahko rešuje problematiko smetenja. Narejena je tudi analiza na državni ravni, kjer so dobili malo boljšo statistiko, kar je v redu, ker vedno, ko vzorčiš, je to možno. Smetenje se deloma že pokrije s prodajalčevo razširjeno odgovornostjo. In sploh s Single-use plastic direktivo so proizvajalci še dodatno primorani plačevati prav za smetenje. Seveda bi bilo najbolje, da smetenja sploh ni, ane. Mora pa še vedno to nekdo pobirat, najbrž je tudi že preveč

umazano, da bi šlo naprej v normalno predelavo. S tega vidika je kavcijski sistem rešitev pri problemu z onesnaževanjem, ima res velik potencial. Tudi z vidika izboljšanje snovne učinkovitosti in seveda potencial z vidika dobre volje. Tudi če gledamo evro parametre ... kogar koli vprašaš, podpira te stvari, je samoumeven ukrep. No, ne bom rekel kogar koli, ker recimo eni trgovci in en del industrije se upira uvedbi, ampak recimo pijačarska industrija je za kavcijski sistem. Opravili so tudi študijo, ki je javno objavljena. Ne vem sicer, v kolikšni meri ste seznanjeni, ampak v Sloveniji imamo kampanjo, ki si prizadeva za kavcijski sistem. **Jaz:** »Poznam Zaprimo krog.« **Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1:** »Res je. Tudi ministrstvo je na »naši« strani, čeprav se zdaj ta postopek že dolgo časa vleče. Dogajajo se pritiski iz vseh strani. Recimo, Zbornica komunalnega gospodarstva ima drugačno mnenje glede študije. V bistvu ne razumem ... drugače se poznamo in se dobro razumemo, ampak tu imajo pa prav poseben pogled. V ponedeljek se sestanem z ministrom, saj sem del tega posvetovalnega telesa ministra z nevladnimi organizacijami za krožno gospodarstvo. Na eni od lanskih sej smo se pogovarjali o kavcijskem sistemu pa tudi o Zakonu o varstvu okolja, ki je še vedno na Ustavnem sodišču in Evropskem sodišču, ki delno blokira napredek pri razširjene odgovornosti, tako da se veliko dogaja. Vsi čakamo, ker dokler ni zakonodaje, ni nič. Zdaj pa mislim, da je res neizogibno, ker se sočasno zdaj zaključujejo pogajanja za prenovo Direktive o embalaži in odpadni embalaži na evropski ravni, ki je postala uredba. To pomeni, da bo avtomatsko veljala v vseh državah članicah takoj, ko je potrjena. Za kakšne ukrepe še vedno veljajo prehodna obdobja. 3 strani se morajo strinjati – Evropska komisija, Evropski parlament in Evropski svet. Torej Evropski parlament in Evropski svet sta se strinjala, sta uskladila stališča Evropske komisije; to je tista, ki je dala prvi predlog. Tako da nek preliminarni dogovor imamo. Najbrž bo zdaj, 22. aprila, na zadnji seji parlamenta pred volitvami še dokončni podpis končnega predloga. Že v tem usklajenem besedilu je ostala praktično obveza za uvedbo kavcijskega sistema, izjema je lahko samo, če dosežeš na kakšen drug način 90 % stopnjo zbiranja teh odpadkov, kar je nemogoče. Tudi, če kavcijski sistemi še niso dobro implementirani, dosežejo včasih tudi 85 %, 88 %, niti do 90 % uspešnosti ne pridejo. Primer je prenizka kavcija. Po eni strani je kavcijski sistem praktično prisila, da bomo sploh kaj naredili, ker tudi, če bi hoteli izjemo uveljavljat, mislim, da bi zelo težko dosegli tako visoko stopnjo zbiranja. To tudi olajša pot, da se zadeva uveljavi v Sloveniji. Ena stvar je, da se ministrstvo s tem strinja in je to tudi najbolj logična zadeva, da to naredimo in nadgradimo še obstoječe kavcijsko zbiranje za steklo. Če je na oblasti ena močna stranka, ki ima večino, mogoče to še spravijo skozi. Ampak, če je pa to odločitev na evropski ravni, jo pač moramo upoštevati. Tako da čisto politično gledano, se je zdaj za uvedbo vse skupaj poenostavilo. Tudi roki so že, mislim, da do 2029. Nekaj časa so bile komunale in trgovci mnenja, da bi malo izboljšali naše ločeno zbiranje, ki je že tako dobro, ampak slej ko prej nas čaka sistem, ker tako visoko brez njega enostavno ne moremo« **Jaz:** »Kaj pa glede ZVO-2 ... zaenkrat nisem zasledila nič novega. Po mojem zadnjem raziskovanju, je še vedno na ustavni presoji na sodišču?« **Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1:** »Ja, je na ustavni presoji. Pri nas se niso mogli odločiti in so dali naprej na Evropsko sodišče. To bi se lahko zdaj tudi 5 let vleklo.

Na srečo noben ne misli čakati na to in je država rekla v smislu, da bomo že sami pripravili posodobitev ZVO-ja še enkrat in poskusili zaobiti te probleme. Te debate smo sicer že imeli še preden smo prišli do ZVO-2. Na mizi smo imeli približno 4 osnutke pod različnimi vladami, različnimi ureditvami in vse so nekako izničili drugi. V bistvu je bil kar dosežek, da smo prišli tako daleč. Država planira pripraviti nov zakon, ki ne bo ZVO-2 b, ampak kar ZVO-3. Če bo vse po sreči, gre že letos v javno obravnavo, da se začne širša javna razprava, pritiski iz vseh strani. Mislim, da so na ministrstvu rekli, da če imamo ločen zakon, lahko ne glede na zastoje s prenovo ZVO-2 pa tistih par členov, ki so obstali na sodišču, vseeno uvedejo kavcijo, ne da bi morali zelo spreminjati sistem gleda odločitev sodišča ... v osnovi je tudi en kavcijski sistem, ena manifestacija razširjene odgovornosti ... gre za nek upravni organ, ki je po navadi sestavljen iz proizvajalcev, trgovcev, širše deležniške skupine, ampak ni pa čisto identična kot recimo neka embalažna shema, ali pa nek recikler, ki je še vertikalno povezan.«

Jaz: »Bi po vašem mnenju z uvedbo kavcijskega sistema prišli do optimalnejšega ravnanja z odpadno embalažo kot je to v trenutnem sistemu?« **Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1:** »Seveda. Jaz tudi razumem, da so nasprotujoči nervozni, čeprav lahko vidijo, da se sistem uveljavlja povsod drugod. Dostikrat rečejo, da je to dražje. Ja, je dražje, če ne upoštevam vseh negativnih vplivov, ki so zdaj v bistvu goljufanje, če imaš tako nizko ceno.« **Jaz:** »Ravno včeraj sem gledala oddajo Prihodnost slovenskega trga z embalažo. Komunalci so nasprotovali uvedbi kavcijskega sistema z argumentom, da bi bila ureditev kavcijskega sistema monopolna, potrošniki bi tako plačevali višjo ceno.« **Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1:** »Gospodarstvo vedno to reče. Že od začetka pa pravimo, da mora biti to neprofitna zadeva, tako da sploh ni prostora za kakšne hude malverzacije. To je ena izmed prvih zadev na katero pomisliš – kako boš to ustanovil, da bo pravično in ne na način kanaliziranja sredstev v privatne žepce. Nervozni so tudi zato, ker so aluminij in plastenke vreden material v primerjavi z embalažno folijo, ki jo v končni fazi sežgemo ali pade skozi reže, je zanič, umazana itd. Glede plastenek je pritisk s strani SUP uredbe, ker morajo proizvajalci vedno več PET-a dobiti nazaj, da ga bodo lahko recikliranega vgradili v nove plastenke. Potem je tu še vsa industrija, ki želi iz PET-a delati poliestere za tekstil. Tega zmanjkuje na trgu, cena pa raste. Glede pločevink ne vem kakšne so cene – je pa to kovina in jo je enostavno vrniti, izločiti. Iz primarnega aluminija delati embalažo je veliko manj učinkovito, tako da to so vredni materiali. Komunala ima v mislih, da če jim bodo to vzeli, bo embalaža naenkrat brez vrednosti. Ja, delno se bo znižala, najbrž res, ampak to je zadeva, ki jo morate pa vi (komunala) naslavljal. Vi nastopate kot vmesni člen med proizvajalcem, ki mora poskrbeti za izdelek, tudi potem, ko postane odpadke in da teče krog informacij, da lahko pol proizvajalec potem reče: v redu, to pa moramo očitno spremeniti – menjati materiale, drugače pakirati ali it v kakšen sistem ponovne uporabe. Trenutno pa tega toka informacij sploh ni in se samo o istem pogovarjamo. Če samo pomislim ... med embalažno krizo je bila vedno taka panika, da ljudje mečejo med embalažo vse živo. Prej se pa niso nič pritoževali. Seveda, s tem ko smo začeli vedno bolj ločeno zbirati, je več zanič embalaže

pristalo med mešanimi odpadki in seveda imajo potem DROE višje stroške, da to izločajo. Ampak so pa le odgovorni za vso svojo embalažo in če ni te povratne zanke, bomo nonstop delali svinjarijo, potem ne vemo kaj početi. To predstavlja en sam strošek in slabo voljo za vse. Problem je, ker so določene organizacije v smislu shem zelo dobro vertikalno povezane, ali pa so celo mednarodna podjetja, ki ponujajo celo storitev od kamionov do recikliranja. Primarno gledajo skozi dobiček. Imamo pa po drugi strani recimo Slopak, ki je bila prva shema in dokler smo imeli samo eno, je sistem funkcioniral. Oni so sicer podjetje, ampak deluje po principu neprofitnosti. Več sistemov je problem, ker si konkurirajo in rečejo: ta monopol bo vse pokvaril. Se pa zdaj dogaja, da se gredo damping cen in seveda na koncu niti ni dovolj vplačano v sistem, da bi lahko pravilno ravnali. Bi raje kar drugo vprašanje, ker tu je sama slaba volja«.

Jaz: »Pri Gospodarski zbornici Slovenije sem zasledila, da se predlog kavcijskega sistema nanaša na odpadno PET embalažo in pločevinke. Zanima me, če bi ga vi še razširili še na stekleno embalažo, kot bi to storili v Eko krogu?« **Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1:** »Za stekleno embalažo že imamo kavcijski sistem, ampak tukaj se strinjam z Eko krogom. Če že vzpostavljamo en nov sistem, zakaj ne bi zdaj poenotili zadev? Mi bi si želeli sistem tudi za povratne stvari. Seveda so povratne steklenice najbolj očiten primer, ampak gre se tudi za to, da ni to samo en nov način ločenega zbiranja in gre vse samo v recikliranje, ampak da bi imeli na primer plastenke primerne za ponovno uporabo. Potrebno je še nekaj standardizacije. Včasih je lažje zagovarjat bolj ambiciozne ukrepe, da potem skozi usklajevanje in kompromise prideš na tisto, kar si si dejansko želel.«

Jaz: »Kako bi se pa vi kot deležnik vključili v vzpostavitev in v samo delovanje sistema?« **Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1:** »Kar se tiče te kampanje za vzpostavitev, je Eko krog nosilec, tako da smo aktivni kolikor smo le lahko in pomagamo. Vsake toliko časa imamo skupne sestanke, skupaj planiramo. Koristno je, da se iz različnih strani oglašamo in smo skladni. Kar se tiče same upravljalvske sheme, menim, da je čisto prav, da je kakšen nevladnik zraven kot predstavnik okolja. Smo tudi člani evropskih mrež, imamo zelo dober dostop do znanja glede drugih držav, kako jim tam funkcionirajo sistemi.«

Jaz: »Če bo v Sloveniji prišlo do uvedbe kavcijskega sistema, kakšna so vaša pričakovanja glede sodelovanja z drugimi deležniki?« **Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1:** »Naša pričakovanja so, da bo to naprej en tak odprt proces. Saj so roki, javna razprava, ampak v končni fazi pride do ustaljene tirnice. Dobro je, da smo začeli zgodaj, da »smo«, ker veliko večino so naredili v Eko krogu in na ministrstvu. Dobro je, da smo takoj začeli združevati širšo skupino z namenom, da se lahko dogovorimo vnaprej in še okrog vseh detajlov. Skratka, pomembno je, da z združevanjem olajšamo proces zakonodaje in se ne prepiramo, ko pridejo prvi predlogi na mizo že v uradnem postopku

– da poteka brez nekih političnih igric. Tudi prej pridemo do informacij, se dogovorimo, ne da bi bili tu nepotrebno vključeni še mediji.«

Jaz: »Če poznate prakso kavcijskih sistemov v Evropski uniji, »posnemanje« katere bi bila najoptimalnejša izbira za Slovenijo in zakaj?« **Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1:** »Na splošno se mi zdi, da gre večina teh sistemov po podobnem kopitu. Osebnost sem bil na ogledu v Litvi. Opazil sem, kako so vsi zadovoljni. Za dosežene rezultate so potrebovali malo več kot eno leto. Ko se z njimi pogovarjaš, dobiš občutek, da je bilo vse glede vzpostavitve kavcijskega sistema popolnoma samoumevno ... v redu, na začetku je res nekaj dela, ampak se je hitro obrnilo. V starejših kavcijskih sistemih so imeli kakšne težave recimo Hrvaške. Niso imeli dobre programske opreme, ni prepoznala plastenke, ni bilo dobre zaščite. Dobesedno so kupovali nove plastenke v Bolgariji in jih vozili na Hrvaško. Ampak z vidika transparentnosti samega snovnega toka, je to tudi odlično, ker so za vsako plastenko lahko vedeli kje se nahaja; ali je v rabi, ali nekje v tokokrogu, v fazi čiščenja, ali čaka na prevzem. Dobiš dobre podatke. Ne poznam podrobnosti vseh po Evropi, da bi lahko govoril o najbolj primernem sistemu za Slovenijo. Kar smo videli v Litvi, je bilo zelo dobro, na vse imajo odgovor. Vse funkcionira, država je približno isto velika kot mi, približno isto marginalna kot mi ... tudi z vidika ravnanja z odpadki so podobno uspešni. Imajo visoko stopnjo ločenega zbiranja in so vseeno šli na sistem DRS. Niso se poskušali mikro optimizirati z rumenimi zabojniki, da bi potem iz tistih ločevali.«

Jaz: »Kako bi ocenili ekonomske koristi in stroške, povezane z uvedbo kavcijskega sistema? Zasledila sem pogovore s strani komunale, ki menijo, da je uvedba kavcijskega sistema zelo draga in bi bilo bolje nadgraditi uspešen sedanji sistem ločenega zbiranja.«

Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1: »Kakor jaz razumem komunalno zbornico, bi si oni želeli digitalno verzijo. Ljudje bi morali z aplikacijami skenirati odpadke. To se mi zdi že v osnovi zgrešeno, zato ker tega nihče ne uporablja, je tudi zelo nedostopna rešitev. Če bi hotel biti del takšnega sistema z aplikacijo, mora imeti vsak pametni telefon in tudi vedno pri sebi. To pa mislim, da do starejših generacij ni pravično. Zdi se mi nepotrebna komplikacija. Sistem bi obsegal večino odpadkov, da bi jih lahko identificirali, lažje in pravičnejše obračunavali in plačevali razne prispevke za razširjeno odgovornost. Vseeno se mi zdi to *big picture thinking* pa tudi velika komplikacija. Če bi hoteli dobiti večje prednosti, bi morali precej več spremeniti. Kakor imamo trenutno urejeno – komunale zbirajo embalažne tokove in jih brezplačno oddajajo naprej DROE. DROE še naprej neposredno zbirajo od podjetij in od svojih strank. Preden smo bili v Evropski uniji, kjer je lahko komunala potem sama prodala plastenke naprej in imela kaj od tega, je bila to še dodatna motivacija. Zdaj pa morajo sheme kriti stroške ravnanja in zbiranja. Stroški proizvajalcev bodo v vsakem primeru šli gor in to se bo potem tudi poznalo pri komunalah, ker bodo dobili več izplačane osnove. Ne more bit potem to argument ... Ne vem zakaj imajo neke nesmiselne ideje, ker tako ali tako predajo vse

brezplačno naprej in to se ne bo spremenilo. Malo je zmedeno vse skupaj, ampak imamo vsaj obvezo z evropske strani.«

Jaz: »Kakšne izzive ali priložnosti vidite pri implementaciji kavcijskega sistema?«
Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1: »V praktičnem smislu je treba razmisliti, ali bodo povsod RVM-ji, ali bo kaj drugače. V Litvi je bilo zanimivo – večina trgovcev je imela interes, da se vračila izvršujejo pri njih, ker je potem dobil potrošnik listek za popust ali dobropis in so na ta način lahko višali lojalnost strank. Sicer pa tudi, če ni nobenega dobropisa ali pa kavcije, če je vedno na isti lokaciji, je bolj verjetno, da bo potrošnik pri tebi kupil pijačo, naslednjič vrnil in spet kupil. Potrošniki lahko dve navadi združijo v eno. V manjših krajih, so pa v navadnih trgovinah zbirali z vrečami in tako ustvarili možnost zbiranja povsod. Začetne težave so investicije, ampak ja, kar smo slišali od drugih, je to pač tako na začetku, čez par let se vrne in zadeva funkcionira. Proizvajalce RVM-jev tudi že imamo, večino jih dela Tomra. V praksi mislim, da tudi ne bo neke zmede s strani samih uporabnikov, ker recimo kot imajo drugod – pri ceni izdelka vedno piše vrednost izdelka in vrednost kavcije, tako da ni potrebno vsake zadeve posebej pregledat, če ima simbol za kavcijo ali ne. Dolgoročno bo izziv kako kakšne te zadeve poenotiti na evropski ravni. Več kot imamo držav, bolj smiselna je standardizacija. Če na primer živiš nekje blizu meje, na primer v Radencih. Če si turist, je dobro, da so sistemi interoperabilni. Včasih se trgovci pritožujejo glede prostora in infrastrukture ... meni je všeč, ko sem videl ladijski kontejner opremljen z RVM-jem na parkirišču ob trgovini. Potrebno je dobiti ljudi, vzpostaviti delovno organizacijo, pravno podlago, interne akte, kar pa spet ni tak problem. Imamo akterje na trgu, potreba je, treba jo je samo izvest.«

Jaz: »Kako pa bi bilo mogoče doseči trajnostnost in dolgoročno vzdržnost kavcijskega sistema povratne embalaže v Sloveniji?«
Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1: »Ključno je, da je to že od začetka skupen projekt vseh deležnikov. Tudi če se vsi ne strinjamo z vsem, bo na koncu veljal kompromis, država bo dala še potrditev in je zaključeno. Mi zagovarjamo tudi to, da mora biti v organizaciji, ki bo upravljala kavcijski sistem, nadzorni odbor, ki ni nujno lastniško povezan. Nadzorni odbor bi poleg države spremljal finančno vzdržnost sistema, optimizacijo, stanje deleža vračil embalaže in skrbel za morebitno višanje zneska kavcije in s tem bi privabili ljudi, da vračajo embalažo. Mislim, da je v sistemu možno vzpostaviti dovolj fleksibilnosti za prilagodljivost na kakršne koli spremembe, uvedbo dodatne embalaže, ker se pogosto diskutira tudi v smeri kavcijskega sistema za kartonsko embalažo.«

Priloga 4: Transkript intervjuja z okoljevarstveno in nevladno organizacijo 2

Jaz: »Najprej iskrena hvala, da ste se tako hitro odzvali na moje povabilo in mi s tem pomagali zaključiti študijsko pot. Za začetek bi vas prosila za nekaj splošnih podatkov o društvu in o vašem delu.« **Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2:** »Smo društvo za naravovarstvo in okoljevarstvo. Kot nevladna organizacija se ukvarjamo predvsem s področjem ravnanja z odpadki. Prizadevamo si za zmanjševanje količine odpadkov in za rešitve, ki vodijo bodisi v recikliranje, še raje pa v ponovno uporabo zato, da se zmanjša količina odpadkov in posledično seveda tudi potreba po ravnanju z odpadki.« **Jaz:** »Na portalu Bizi vidim, da gre za res malo organizacijo z dvema članoma.« **Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2:** »Ja, to je zdaj verjetno ostalo še od preteklega leta. Delujemo več ali manj na prostovoljni osnovi. Vsi ali pa večina ljudi, ki delajo v organizaciji, so zaposleni drugje in to delajo opcijsko. Razen, če dobimo kak projekt, potem za trajanje projekta dobimo kakšno zaposlitev osebja.« **Jaz:** »Kakšne pa so vaše delovne izkušnje in vloga v organizaciji?« **Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2:** »Sem koordinatorica znotraj društva, se pravi da povezujem prostovoljce, njihova specifična, specialna znanja. Sicer pa se ukvarjam z nevladnimi organizacijami. Zdaj je verjetno enih 15 let, odkar delujem na s fokusom na področju ravnanja z odpadki. Delala sem tudi za druge nevladne organizacije.« **Jaz:** »Po izobrazbi ste ekonomistka, če sem prav zasledila?« **Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2:** »Tako.«

Jaz: »Kakšen je pa vaš trenutni pristop do odpadne embalaže v vašem podjetju? Kot sem zasledila, osveščate ljudi in se angažirate za strožje okoljske predpise.« **Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2:** »Tako je, pa tudi pri konkretnem kavcijskem sistemu gre za to, da se vzpostavi ustrezna zakonodaja, ki je podlaga dejanski implementaciji sistema. Kot sem že prej povedala ... prizadevamo si predvsem za to, da nastane čim manj odpadkov, ki jih nekoristno izrabimo. Za nas kot nekoristno definiramo sežig ali pa sosežig, ker je vrednost materialov v teh odpadkih, kot je energija, delo in vse skupaj bistveno več vredno, kot lahko dobimo energije iz tega. Zato si prizadevamo seveda za zapiranje teh snovnih krogov kot ste omenili, kjer bi z ustreznim ločenim zbiranjem omogočili, da se materiali, ki so v teh odpadkih, čim bolj koristno uporabijo v smislu novih izdelkov. Če je le mogoče za enakovredne, ker se pri plastiki velikokrat dogaja, da se jo reciklira v embalažo oz. izdelke nižje kakovosti. Po drugi strani pa, kot rečeno, smo usmerjeni v spodbujanje ponovne uporabe. Se pravi, kot bi rekla, spet zapiramo krog, vendar brez vmesnega koraka recikliranja, ki je, če govoriva o embalaži za pijače, to embalaža, ki se samo zbere ločeno, potem pa očisti in znova napolni, se pravi, preskočimo korak recikliranja, kar je, energetske, emisijske in z drugih zornih kotov varstva okolja bistveno boljše od samega recikliranja.«

Jaz: »Kako bi pa, glede na vaše področje delovanja ocenili potencial uvedbe kavcijskega sistema v Sloveniji?« **Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2:** »Začela bi s tem, da nekje 95 % ljudi podpira uvedbo kavcijskega sistema v Sloveniji. Kar je, bi rekla, zelo

visoka številka, visok delež, ki sta ga potrdili 2 raziskavi. Ena je bila spletna anketa Zveze potrošnikov Slovenije, na katero mislim, da se je odzvalo nekaj čez 1000 ljudi, drugo pa je izvedla agencija Valicon, na katero se je odzvalo tudi nekaj 1000 ljudi. Zajela je pa mogoče širši spekter, se pravi generacijsko, geografsko. Je tak reprezentativni vzorec, ki je pokazal podobne rezultate. V smislu sodelovanja ljudi v kavcijskem sistemu se kaže zelo velik potencial. Seveda kavcijski sistem potrebuje neko infrastrukturo potem, tudi nadzor transparentnosti in tako naprej, ampak brez sodelovanja ljudi, ki embalažo potem vračajo nazaj v trgovine oziroma na vračilne točke, sistem ne bi deloval uspešno. Vse jasno kaže, da je ta potencial v Sloveniji zelo velik, kažejo pa tudi izkušnje iz drugih evropskih držav. Moram reči, da smo pregledali precej teh držav, nekaj sistemov tudi konkretno pobliže spoznali. Vse se kaže na to, da kavcijski sistemi zelo hitro pokažejo visoke deleže vračanja. Povprečje obstoječih kavcijskih sistemov v sistemu v evropskih državah je 90 %. Med najboljšimi, recimo Nemčija dosega 98 procentov. Slovaška ki je sistem vzpostavila 2 leti nazaj, je danes mislim, da tam že tam pri 92 % ali pa 93 % ločenega zbiranja, se pravi ta potencial je zelo velik. Drugo, kar se mi zdi v smislu potenciala omeniti, je tudi zelo pomembno, da so pri kavcijskim sistemu materiali, ki so zbrani, res čisti. In ta nekontaminirana, predvsem plastika je zelo pomembna za recikliranje v nove platenke. Vemo, da so za embalažo, ki prihajajo v stik s hrano seveda zelo visoke zahteve po kvaliteti in kavcijski sistem tu zagotavlja še dodatni potencial. Sicer je potreba po recikliranem PET materialu kar velika tudi v drugih industrijah, kot je tekstilna, ampak tam lahko naredijo samo en dodatni krog in potem spet končajo v sežigalnicah, odlagališčih ali pa državah tretjega sveta. Velik potencial je tudi okoljskih prednostih, ki sva jih že prej omenjali ... zmanjševanje porabe energije – pločevinke hranijo zelo veliko količino energije, če jih recikliramo v primerjavi s pridobivanjem aluminija iz surovin. Tukaj so potem še emisije, ki so bistveno nižje ravno zaradi tega, ker se izognemo pridobivanju teh materialov iz naravnih virov. Obstaja tudi poročilo, oziroma kaže se, da se po uvedbi kavcijskega sistema izredno zmanjša smetenja v naravi, ker predvsem te manjše platenke ali pločevinke ljudje vzamemo na pot in potem tudi tam dostikrat končajo. Po drugi strani pa mogoče tudi se kaže na osnovi obstoječih kavcijskih sistemov, da pride do prihrankov občin pri ravnanju z odpadkih, zato, ker je ta embalaža zelo voluminozna. Povprečne ocene kažejo, da zasede nekaj 40 % zabojnikov. S tem se zmanjša potreba po odvozih, zmanjša se potreba po nadaljnjem ravnanju s temi odpadki. Manj je tudi čiščenja uličnih smetnjakov, kjer embalaža s svojim volumnom embalaža pijač hitro zapolni.«

Jaz: »Kakšno pa je vaše mnenje glede uvedbe kavcijskega sistema? Bi lahko prišli do bolj optimalnega ravnanja z odpadno embalažo, kot je to v trenutnem sistemu?«

Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2: »Zdaj odvisno, kako se gleda. Mi smo prepričani, da z vseh zornih kotov, pravzaprav tudi z ekonomskega. Če greva na proizvajalce, vam verjetno bodo proizvajalci pijače kaj povedali, ker boste, domnevam, tudi z njimi govorili. Za njih je kavcijski sistem pozitiven z več zornih kotov, na primer, nazaj dobijo materiale. Kot rečeno, upoštevati moramo, da mora od 2030 nova plastika

vsebovati vsaj 30 %, reciklirane plastike in to za cel evropski trg, kar pomeni, da se zvišuje, oziroma, se bo zvišala potreba po reciklirani PET plastiki. Popolnoma logično je, da si proizvajalci želijo ta material dobiti nazaj. Vprašanje je, ali bodo dobili ta material nazaj kakovostno ločeno zbran s kavcijskim sistemom ali pa ga bodo prisiljeni uvažat. Tukaj je kar precej prednosti tudi za proizvajalce. Dostikrat se omenja nasprotnike kavcijskega sistema, tj. komunalno gospodarstvo. Govorijo, da bo potem razpadel sistem ravnanja z odpadno embalažo, kar ne drži za nobeno državo. V nobeni evropski državi, kjer so ga uvedli, se to ni zgodilo. V tem primeru poudarjam Nemčijo, ker se je tudi Slovenija glede ločenega zbiranja odpadne embalaže zgledovala po njej in po Avstriji. V Avstriji imajo načrtovan kavcijski sistem za leto 2025 in imajo podoben sistem ločenega zbiranja in dosegajo podobne deleže v primerjavi s Slovenijo, pa so se vendarle odločili za ta korak. Pokazalo se je, da je za 27 milijonov EUR cenejši, kot če bi šli v intenzivnejše ločeno zbiranje in izločanje iz mešanih komunalnih odpadkov. V glavnem, z več zornih kotov so se Avstrijci odločili, da je boljša uvedba kavcijskega sistema in jaz mislim, da to velja tudi za Slovenijo. Je pa težava v Sloveniji, ker je praktično nemogoče dobiti kakršnekoli res preverjene številke koliko ločenega zbiranja in kakšne kvalitete predvsem ločenega zbiranja imamo v Sloveniji. Zelo veliko se pogovarjajo o plastenkah, ki so seveda del evropske zakonodaje, ampak tukaj zraven je treba upoštevati vsaj še aluminij.«

Jaz: »To je tudi moje naslednje vprašanje, oz. trditev. Pri Gospodarski zbornici Slovenije podpirajo poleg uvedbe kavcijskega sistema plastične embalaže pijač podpirajo uvedbo sistema za pločevinke, pri kampanji Eko kroga pa sem zasledila še priključitev zbiranja povratne steklene embalaže.« **Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2:** »Ja tudi večina teh evropskih sistemov zaenkrat zbira vse troje, se pravi steklo, pločevinke, plastenke. Nam se zdi pomembno, da se v isti sistem vključi tudi steklena embalaža za vnovično polnjenje, ker je infrastruktura popolnoma ista in jo je popolnoma enostavno vključiti. Kot rečeno, že na evropski ravni obstajajo pobude oziroma pričakujemo, da bodo tudi v zakonodaji zapisani obvezni deleži povratne embalaže pijač. Ko govorim povratne, to moram poudariti, mislim vračljivo, za ponovno polnjenje. Za nas je pomembno, da se vračljiva embalaža za ponovno polnjenje vključi z razlogov, ki sem jih omenila, se pa po drugi strani seveda lahko v naslednjih letih pričakujemo, da bo Evropa zviševala obvezne deleže ponovne uporabe, je vsa infrastruktura že pripravljena.«

Jaz: »Kako bi se pa vi kot deležnik vključili vzpostavitev in delovanja kavcijskega sistema? Mogoče z raznovrstnim ozaveščanjem ljudi?« **Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2:** »Naša naloga je predvsem to, kar že zdaj delamo s kampanjo, da se kavcijski sistem v Sloveniji sploh vzpostavi. Nadaljnjega sodelovanja mi, kot nevladna organizacija, niti ne vidimo. Seveda bomo, ko se zakonodaja postavlja, pri tem sodelovali, ker si želimo, da je sistem postavljen res tako, da je enostaven za uporabo s strani končnih uporabnikov, se pravi ljudi, ki vračajo embalažo in da je transparenten, da transparentno deluje in da je postavljen na principih in temeljih, ki omogočajo dolgoročno delovanje in ekonomsko vzdržen sistem. To je v tem delu. Potem v nadaljevanju pa je

pomembno, da je kavcijski sistem, ki je vzpostavljen v Evropi, nepridobitno naravnano, ustanovljen s strani proizvajalcev in trgovcev. Oba delujeta znotraj tega. Trgovci imajo vračilne točke, proizvajalci so seveda finančno in organizacijsko odgovorni, za logistiko, infrastrukturo in tako naprej. Pomembna naloga upravljavca kavcijskega sistema, pa je nenehno komuniciranje z uporabniki sistema, se pravi z ljudmi. To poudarjajo praktično vsi obstoječi sistemi, sploh tisti uspešnejši, če mogoče omeniva Švedsko, Finsko, baltske države, pa tudi Slovaška recimo, ki nenehno komunicira rezultate in, bom rekla, popravlja ali pa usmerja delovanje ljudi, ki to embalažo vračajo. To je izjemno pomembno. Izjemno pomembno je tudi, da kavcija motivira ljudi, ne pa omogoča goljufij in tako naprej. Skratka, to komuniciranje je potem na naloga upravljavca sistema, ker mora nenehno početi. Ko ste omenili osveščanje ... jaz mislim, da to počnemo že 2 leti, tudi znotraj naše kompanije. Zbrali smo ogromno informacij o obstoječih sistemih. Kako delujejo, kakšni so rezultati. Naše komuniciranje ni usmerjeno samo na javnost, ampak tudi na odločevalce in druge deležnike sistema.«

Jaz: »Kakšna so vaša pričakovanja glede sodelovanja z drugimi deležniki?«
Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2: »Trenutno k uvedbi kavcijskega sistema nasprotujejo predvsem nekateri trgovci pa tudi del komunalnega gospodarstva, ampak tudi ne vse embalažne družbe, kot je meni znano. Komuniciranje je zelo težko, saj se je do določenega dela težko pogovarjati z argumenti zato, ker je naš obstoječ sistem izjemno netransparenten in nimaš podatkov. Ko nimaš podatkov, se težko pogovarjaš o konkretnih deležih o tem, koliko bi lahko potencialno zbral več in koliko bi to stalo in kdo ima od tega trenutno koristi in tako naprej. Ta debata je zelo, zelo otežena. Tisti, ki pač ne dajo, oziroma teh podatkov nimajo, je predvsem komunalno gospodarstvo, ki to trenutno zbira, potem so to komunalna podjetja, pa tudi embalažne družbe, ki zbrano embalažo najprej sortirajo, oziroma usmerjajo v recikliranje. Res se zelo težko pogovarjaš z argumenti. Zraven je treba upoštevati tudi to, da so se je v teh letih obstoječega sistema ravnanja z odpadno embalažo izoblikovali nekateri poslovni modeli, ki na tem temeljijo. V bistvu bi potem rekla, da je do neke mere tudi logično, da vsak brani svoj poslovni sistem. Vendar pa moramo kot družba razmisliti, ali je ta poslovni sistem dober, v smislu, da je ekonomsko vzdržen, po drugi strani pa tudi smislu ciljev sistema. Ali je sedanji sistem narejen tako, da omogoča doseganje rezultatov ali je transparenten ... Nasploh lahko ocenjujemo cilje ali so doseženi ali niso doseženi. Ali je mogoče informacije in podatke, ki jih ta sistem sporoča javnosti, pravzaprav preverjeni ... in tega žal pri nas ni. Teh podatkov zaenkrat ne moremo dobiti. Vem, da na ministrstvu delajo neko analizo glede plasten. Nihče pa se, kolikor je meni znano, ne pogovarja o oceni, oziroma informacijah glede pločevink. Po drugi strani je pa tisto, kar nas skrbi, da gremo kar naenkrat v pretirano analiziranje teh stvari. Jaz vem, da morajo seveda zaključiti v neke informacije, ampak zdaj mislim, da se to pretirano analiziranje in ponovno analiziranje in ponovno preverjanje, ki pravzaprav to ni, ker ni transparentno, zato, ker tega ne moreš preveriti. Pravzaprav gre samo za taktiko zavlačevanja s strani nasprotnikov kavcijskega sistema, da se kavcijski sistem čim kasneje uvede. Ta taktika zaenkrat dobro deluje.« **Jaz:** »Ja, to

se res zna še zavleči. Po mojem zadnjem preverjanju je zakon še kar na presoji na evropski ravni, to drži?»

Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2: »Ja, s tem, da ima država tudi druge možnosti. Država je možnost, da sprejme nov ZVO, ki bo iz obstoječega zavoja odstranil zadeve, ki so sporne. Ima možnost samostojnega sprejetja zakona o kavcijskih sistemih. Možnosti so, če bi bila res iskrena želja, bi to šlo tudi na drugačen način. Trenutno pa vsakič, ko vprašam, kaj dogaja kdaj, kdaj bo ta zakonodaja v javni obravnavi in tako naprej, dobimo odgovor, da se še vedno nekaj analizira in ne vemo točno kaj. **Jaz:** »Vsakič ko poskusim najti kaj o presoji, mi ne uspe pridobiti nič novega.«

Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2: »Naj bi bila ta zakonodaja sprejeta do konca leta, ampak ti postopki terjajo svoj čas, ki pa ga že zmanjkuje, če bi ministrstvo iskreno želelo to zakonodajo sprejeti. Potem je pa še kakšno leto in pol ta prehodni rok, da se ta sistem vzpostavi, da se prilagodijo proizvajalci, trgovci in tako naprej. Mislim, da leto 2026 bo že počasi postalo res pod vprašajem. Tisto, kar bi bilo mogoče za omeniti, je tudi to, da je politika pred volitvami uvedbo kavcijskega sistema zelo podpirala iz vseh političnih strank. Celo v koalicijski pogodbi trenutne vlade je zapisan, ampak zgodi se pa še vedno nič ne.«

Jaz: »Pri raziskovanju vaše kampanje sem zasledila, da se ukvarjate s preučevanjem evropskih kavcijskih sistemov po Evropi. Zanima me vaše mnenje ... kateri sistem je najoptimalnejši za Slovenijo?» **Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2:** »Naše stališče je ravnanje po baltskih državah. Zato, ker so po ekonomskih parametrih, pa tudi glede poseljenosti, število prebivalcev in tako naprej zelo podobne Sloveniji. Tudi Slovaška je zelo dober primer, predvsem tudi zato, ker mogoče nam je malce bližje in tudi zato, ker so v dveh letih naredili res ogromno – imajo dobro postavljen sistem, dobro komunicirajo in tako naprej, zato da jim je v dveh letih uspelo, kar jim je uspelo. Prišli so iz nekaj čez 60 % ločeno zbrane embalaže do preko 90 %.« **Jaz:** »Kaj pa recimo Nemčija? Imajo pa sicer decentraliziran sistem, mi smo si verjetno zamislili centraliziranega.«

Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2: »Ja, centraliziranega, oni so pa edini s tem sistemom. Slovenija je majhna. Razumljivo je potem decentraliziran v eni tako veliki državi kot je Nemčija. Za Slovenijo je pa z geografskega zornega kota, potem glede poseljenosti, predvsem tudi glede količine embalaže dane na trg in zbrane, absolutno popolnoma nesmiselno, da bi šli v decentraliziran sistem. V Sloveniji je tudi še ena taka lekcija, ki bi se jo lahko naučili, pa upam, da se bomo naučili, ane ... so tudi embalažne družbe. Ko se je šlo iz ene neprofitne, v več profitnih in tako naprej. Danes imamo stalni kaos, popolnoma netransparenten sistem, kot sem rekla prej, niti nobenih preverljivih podatkov ne moreš pridobiti. Deluje na pridobitni osnovi, kjer sami sortirci rečejo, da bi lahko iz sortirali več za recikliranje, pa tega ne naredijo, zato, ker tega nihče ne želi plačati ... Če bomo pri kavcijskem sistemu podobno napako naredil potem, »a)« se nismo nič naučili, »b)« bo kavcijski sistem obsojen na popolnoma enako stanje čez nekaj let, kot ga imamo danes glede odpadne embalaže. Tega si pa absolutno ne želimo.«

Jaz: »Kakšne izzive ali priložnosti pa vidite pri implementaciji kavcijskega sistema?«

Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2: »O priložnostih sva že veliko povedali, kaj pozitivnega prinese, izziv je pa predvsem v enem delu trgovcev, ki mogoče niso toliko seznanjeni s prednostmi, ki jih dober kavcijski sistem prinaša. Vem, da so komunalna podjetja in nekateri trgovci gledali sistem na Hrvaškem, ki za nas absolutno ni nek primer dobre prakse. Ima nekaj pomanjkljivosti, ki jih je popolnoma preprosto odpraviti. To ni pravi zgled, mogoče tudi zaradi tega ne. Na drugi strani pa imamo komunalno gospodarstvo. Zdaj komunalno gospodarstvo sicer v kavcijski sistem ni vključeno, ni deležnik znotraj tega kavcijskega sistema. Vendar pa, kot rečeno prej, se je vzpostavil nek poslovni model, na nekaterem embalažne družbe delujejo in se prihodkom tega poslovnega modela ne bodo tako enostavno odpovedali. Nad vsemi deležniki seveda pa je politika, ki bo sprejela končno odločitev v obliki zakonodaje ali pa predpisov, ki bodo ta sistem urejali. To je pa v končni fazi politična odločitev. Nam se načeloma ne zdi prav da neke koristi, ali pa dokazi, da se koristi nekega modela ali pa spremembe zavirajo s strani parcialnih interesov nekaterih deležnikov in tukaj mora politika narediti svoje delo. Upamo, da bo prisluhnila predvsem argumentom ali pa mogoče malo manj glasovom, ki so populistični in ne stojijo na argumentih, oziroma na nekih konkretnih podatkih.«

Jaz: »Kako pa bi ocenili ekonomske koristi ali stroške, povezane z uvedbo kavcijskega sistema? V medijih sem zasledila članke, predvsem komunalnih družb. Pravijo, da je sistem izjemno drag, da ga ne potrebujemo. Morali pa bi posodobiti in nadgraditi obstoječ sistem, ki je sicer že dobro zasnovan.« **Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2:** »No, te trditve ponovno in znova ne stojijo na nobenih podatkih in argumentih – vsaj ne na takšnih, ki bi jih lahko neodvisno nekdo preveril. To je prvo. Drugo ... kot rečeno, ima Avstrija zelo podoben sistem ravnanja z odpadno embalažo kot v Sloveniji. Tam so ocenili, da bi jih tovrstne pobude, kot jih daje naše komunalno gospodarstvo, stale bistveno več. 27 milijonov EUR več, kot če gredo v kavcijski sistem. Plus tega ima kavcijski sistem dodatne prednosti, ki sva jih že prej našteali, to je bistveno več ločenega materiala, kvalitetnega za ponovno recikliranje, zmanjša se smetenje, itd., česar naš sistem odpadne embalaže, ki ne moremo reči, da je slab, daleč od tega. Je pa netransparenten in ne bo zmožgel doseči teh visokih deležev 90 % ločenega zbiranja, nikakor ne. **Jaz:** »Zakaj je netransparenten?« Stanje pri nas je tako: slovenska zakonodaja je razmejila odgovornost podaljšane odgovornosti proizvajalca. Imamo deljeno odgovornost. Za ločeno zbiranje, se pravi organizacijsko in finančno so odgovorne občine. Občine pa to odgovornost prenesejo komunalnim združbam. Nekatere so javne, nekatere v zasebni lasti. Se pravi, to so komunalne združbe, ki na primer v rumenih zabojnikih zbrano embalažo odpeljejo v svoj center na začasno skladiščenje in nato to embalažo brezplačno predajo naprej embalažnim družbam (DROE), ki jih je 6. Te embalažne družbe embalažo prevzamejo, presortirajo. Potem se odločijo, ali jo bodo reciklirale, izvozile, predale sežigalnicam. DROE se financirajo iz embalažnine. Vsi proizvajalci, ki dajejo embalažo na trg morajo plačati embalažnino. DROE tako v imenu njih poskrbi za odpadno embalažo. DROE se financira iz embalažnine in prodaje

materiala na trgu. DROE so tudi verjetno zato večji nasprotniki vzpostavitve kavcijskega sistema, ker se embalažnina prenese na kavcijski sistem in s tem izgubijo material. S tem bi izgubili del prihodka svojega poslovnega modela. V Sloveniji imamo tudi veliko »free ridinga«. Proizvajalci trenutno dajejo pijače, sporočajo pa bistveno manjše količine, da jim potem ni potrebno plačevati embalažnine. Pri kavcijskem sistemu pa tega ne mora bit. Število, koliko embalaže je bilo dane na trg in koliko jo ljudje vrnejo, se morata ujemati. Domnevam, ne morem trditi, ker sploh ni konkretnih podatkov – že sama ideja, da je sistem netransparenten pomeni, da je znotraj sistema veliko »free ridinga«. Mislim, da je prehod v kavcijski sistem neizogiben, da gre tukaj za neko taktiko, ki je naprej usmerjena v to, da se za čim dlje časa odloži.«

Jaz: »Kako bi bilo mogoče doseči trajnostnost in dolgoročno vzdržnost kavcijskega sistema povratne embalaže v Sloveniji?«

Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2: »Prvo je, da je sistem zasnovan tako, da vsem deležnikom omogoča čim bolj enostavno in pregledno vključevanje. Se pravi, da imajo ljudje dosti še zadosti široko mrežo vračilnih toč in da enostavno vrnejo embalažo. Seveda nihče ne bi bil zadovoljen, da recimo v neki manjši trgovini lahko kupi pijačo in plača kavcijo, potem je pa v tej isti trgovini ne more vrniti, oziroma dobit izplačane kavcije. To bi bilo zelo narobe. Tudi zato je pomembno, da je sistem naravnan nepridobitno, ampak o tem malo kasneje. Tukaj pri javnosti bi omenila sprotno in stalno komuniciranje upravljalca kavcijskega sistema z ljudmi: zakaj je vračanje pomembno, kaj so dosegli z vračanjem, koliko je bilo ločeno zbranega, koliko manj je smetenja ... potem, da je sam sistem naravnan nepridobitno. To je povezano tudi s široko mrežo, ker vemo iz izkušenj, pa tudi trgovci dobro vedo, koliko pijač se proda v velikih trgovinah in tudi tja se vrne največji delež embalaže tudi po izkušnjah drugih evropskih sistemov. Če pa bi bili sistemi pridobitno naravnani, potem so vračilne točke po velikih centrih, kar pa je za ljudi izjemno neprijazno in nepravilno. Ker tako enostavno, kot je vplačati kavcijo, tako bi mogla biti kavcija tudi vrnjena. Potem je seveda pomembna tudi razmejitev odgovornosti pa tudi na nek način koristi med proizvajalci pijač in trgovci, zato je pomembno, da so oboji vključeni v upravljanje sistema. Trgovci imajo vračila mesta. Ta seveda zahtevajo od trgovcev nek določen prostor ni pa nujno, da se posega v prodajni prostor trgovine. Mi smo pri obstoječih sistemih videli recimo kontejnerje na parkiriščih pred trgovinami, do recimo tega, da so postavljeni sredi manjših trgovin ... potem pri vходу v notranjosti trgovin e so manjši avtomati za vračanje in tako naprej. Od trgovcev je zahtevano, da avtomate redno praznijo, da je izkušnja uporabnika, ki embalažo vrača dobra in pozitivna. Trgovci za svoj trud ali pa vložek v sistema dobijo od sistema tudi povrnjene določene stroške. Kar pomeni, da mora biti ta dogovor narejen med proizvajalci in trgovci, oziroma, med kavcijskim sistemom in trgovci, tako da so vsi zadovoljni. Neprofitnost sistema konec koncev pomeni tudi to, da se dobiček ne deli med lastnike sistema, ampak da se nameni v izboljšave delovanja sistema. Pa tudi kavcija – kot sem že prej omenila – biti mora postavljena ustrezna višina – ne sme biti prenizka, da si potrošnik ne misli, da se mu embalaže ne splača nosit nazaj. Ne sme pa biti tudi

previsoka, ker višja kot je kavcija, večje so možnosti za goljufije. Se pravi želimo preiščati kavcijski sistem, ki bi zajel nekatere značilnosti slovenskega prostora. Mislim, da se za njegovo trajnostnost, ekonomsko učinkovitost in druge vidike konec koncev ni za bati. Dejansko je že preverjen sistem. Ima ga že polovica Evropske unije. Z dobrim premislekom, bo dober sistem avtomatično skrbel sam zase.« **Jaz:** »Ste mogoče seznanjeni kako, oziroma na podlagi česa izračunajo pravo višino kavcije?« **Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2:** »Odvisna je od kupne moči v določeni državi. Če na primer neko pivo v Nemčiji stane 10 EUR, je potem kavcija višja. To zelo dobro poznajo trgovci in proizvajalci pijač in mislim, da bi oni znali postaviti ustrezno kavcijo.«

Priloga 5: Transkript intervjuja z industrijo pijač

Jaz: »Najprej bi se vam rada zahvalila za privolitev na ta intervju. Za začetek bi vas prosila za nekaj osnovnih podatkov: panoga v kateri delujete, velikost organizacije, vaša doba zaposlitev in delovne izkušnje, oziroma trenutni položaj v društvu.« **Industrija pijač:** »Smo sektorsko organizirana zbornica. Na našem oddelku nas je okrog 15. Jaz sem na tej zbornici zaposlena 19 let. Ta trenutek sem strokovna direktorica, ampak istočasno sem tudi v vlogi sekretarke, plus še na sekretariatu združenja ter drugih določenih horizontalnih področjih. Moja ožja ekipa šteje pet oseb, tako da v bistvu skupaj pokrivamo določena področja. So pa pijače sektorsko tisto glavno področje, s katerim se ukvarjam.«

Jaz: »Kakšen je trenutni pristop proizvajalcev pijač do ravnanja z odpadno embalažo?« **Industrija pijač:** »Po mojem vedenju, oziroma po tem, kar je naše vedenje, je to del poslovnega modela. Vsako podjetje, ki proizvaja pijačo v Sloveniji, ima urejeno ravnanje z odpadno embalažo, ker jo mora imeti po zakonu. Ta proizvajalčeva razširjena odgovornost zahteva od vsakega, ki daje na trg embalažo, da pokrije stroške ravnanja tudi za embalažo, ko ta postane odpadna. Tukaj svojo vlogo igrajo družbe za ravnanje z odpadno embalažo in vsako podjetje lahko izbere katerokoli izmed 6 različnih družb v Sloveniji. To so pogodbeni razmerja. Jaz lahko rečem, da imajo naše proizvajalci pijač ta trenutek zelo odgovoren odnos. V bistvu, kar zadeva embalažo, že od vedno. Morda v zadnjih letih še toliko bolj, ker želijo v imeti korekten odnos z lokalno skupnostjo, s komunalnimi podjetji, občinami. Skratka, tukaj mislim, da absolutno sistem omogoča, da se z embalažo ravna odgovorno. So pa določene kritične točke, do tega pa še prideva.«

Jaz: »Kako bi ocenili potencial uvedbe kavcijskega sistema povratne embalaže v Sloveniji glede na področje delovanja proizvajalcev pijač?« **Industrija pijač:** »Tukaj moram omeniti, da smo o tem zelo veliko diskutirali tudi z Združenjem slovenskih pivovarn. Kakor vemo, so tudi pločevinke vrsta embalaže, ki se zelo pogosto pojavlja tudi v pivovarstvu. Mi smo se o tem zelo veliko pogovarjali, ampak ne brez podatkov. Zato smo opravili 3 analize. 2 analizi obstoječega sistema v Sloveniji, kako sistem deluje na področju ravnanja z odpadnimi plastenkami pijač. Prišli smo do določenih ocen, sploh

vemo, kaj morajo biti, oziroma kaj so naša izhodišča za postavitev kavcijskega sistema. Naše skupno mnenje je, da kavcijski sistem v Sloveniji potrebujemo. Ena je povratna embalaža, se pravi tista, ji je tudi lahko single use, se pravi, ki je na poti v reciklažo ali pa za ponovno polnjenje. Kavcijski sistem v Sloveniji ta trenutek zajema take za ponovno polnjenje. Mi si pa prizadevamo, da bi kavcijski sistem vzpostavili tudi za single use plastično embalažo in pa za aluminijaste pločevinke. Absolutno smo mnenja, da je to nujno potrebno. Država ima določene cilje z evropsko zakonodajo. Mi smo direktivo SUP prenesli v slovenski pravni red. Imamo lastno uredbo, cilji so isti. Mimogrede, prihaja pa tudi nova Uredba o embalaži in odpadni embalaži, ki bo cilje samo še stopnjevala. Na združenju smo prepričani, da brez kavcijskega sistema ne bo mogoče doseči teh ciljev kot država, proizvajalci pa moramo povedati naše mnenje na glas, ker bomo mi tisti, ki bomo mogli za to embalažo poskrbeti in nenazadnje tudi zapreti zanko, se pravi plastenka za plastenko. Če je plastenka od pijač ločeno zbrana, mora it v predelavo in spet postati material, namenjen za izdelavo nove plastenke.«

Jaz: »Menite, da bi z uvedbo kavcijskega sistema prišli do bolj optimalnega ravnanja z odpadno embalažo, kot v trenutnem sistemu?« **Industrija pijač:** »Z vidika embalaže pijač je odgovor sigurno pritrđen. S kavcijskim sistemom bi prišli do bolj optimalnega, ne samo optimalnega, bolj krožnega sistema ravnanja z odpadno embalažo. Trenutni sistem za odpadno embalažo je dober, ima pa določene pomanjkljivosti. V prvih dveh analizah ravnanja z odpadnimi plastenkami smo podali nekaj predlogov, se pravi, kaj bi lahko izboljšali v trenutnem sistemu, da bi prišli še do boljših deležev ločenega zbiranja. V zadnjih petih letih se ni nič od tega spremenilo na bolje, tako da jaz mislim, da sigurno. Mi bi morali poskrbeti, da uvedemo ta sistem na ravni države, da bi lahko zagotovili zapiranje zanke in hkrati prednostni dostop. Industrija pijač nikakor ne bo mogla prispevati k doseganju ciljev tudi za vsebnost recikliranega materiala, kar je drugi pomemben vidik uredbe SUP, če ne bomo imeli dostopa do tega materiala. Zdaj smo v bistvu v zoperstavljenem položaju. Zakaj? Ker vse sosednje države vpeljujejo kavcijski sistem po našem vedenju, razen Italija, mislim, da še ne, tudi Madžarska, Avstrija ... Hrvaška ga že ima in ga sicer lahko še malo izboljša. Dejstvo je, da Slovenija ne bo imela dostopa do recikliranega materiala visoke kakovosti, kar pa ne smeva pozabiti – ni vsak recikliran material primeren za ponoven stik z živili. Tukaj vseeno govorimo o nujnosti in sprejemljivosti tega materiala, ki mora biti preverjen z vidika varnosti in o primernosti materiala. Mi trdimo, da je primeren zgolj in samo, če je ločeno zbran, da ne prihajajo te plastenke enkrat, ko so odvržene v stik z drugimi, embalažnimi materiali, ker se lahko kontaminirajo in enostavno, ta material ni tako dovolj čist, da bi bil primeren za ponovno uporabo.« **Jaz:** »Torej bi nas tudi finančno veliko stalo, če bi morali material kupovati na trgu?« **Industrija pijač:** »Če bi ga sploh dobili. Države, ki imajo sistem, imajo določene kvote, prednostni dostop. Se pravi, če ti daš v reciklažo in imaš doma v svoji državi urejen kavcijski sistem, imaš prednost do tega materiala. Ne samo, da je problem visoka cena recikliranega material ... problem je, če ga sploh dobiš. In Slovenija, ker kavcijskega sistema nima, se bo morala, oziroma, se bodo morali vsi proizvajalci boriti na trgu in po

absolutno nesprejemljivo visokih cenah kupovati material, če sploh bo na voljo. To to opozarjamo mi: ni pomembna samo številka v Sloveniji, ali zberemo 70 % zbranih plastenk – pa jih sicer ne – ali jih 63 % ali jih 50 %. Pomembno je tudi, kakšne kakovosti je.«

Jaz: »Predlog kavcijskega sistema s strani Gospodarske zbornice Slovenije se nanaša na odpadno PET embalažo in pločevinke. Bi ga mogoče še razširili še na stekleno embalažo? Večina evropskih držav ima vključene kar vse tri.« **Industrija pijač:** »Kavcijski sistem, ki ga ima ta trenutek Slovenija za povratne steklenice, ki so namenjene za ponovno polnjenje, funkcionira zelo dobro. Okvirno 20 let temelji na uzancah. To je en tak gentlemanski sporazum med tremi zbornicami: trgovinsko, Zbornico kmetijskih živilskih podjetij in pa Turistično gostinsko zbornico. To niso obveze po zakonodaji. Kar pa mi zdaj govorimo na glas, smo glasnogovorniki in zagovarjamo nujnost vpeljave kavcijskega sistema za embalažo single use, se pravi, da bi obstoječi sistem ne nadgradili, ampak vsaj skušali povezati. Če vpeljemo kavcijski sistem za plastenke in pločevinke, gre praktično lahko za zelo podobne avtomate na prevzemnih mestih in oba sistema bi se dalo povezati. Mi z novim sistemom ne bi rušili tega obstoječega in uspešnega sistema zbiranja stekla. V bistvu imamo tudi delež ločeno zbranega stekla precej visok, 95 % ali pa še več. V vsakem primeru je steklo že v akciji, tu je samo potrebno raziskati, kako povezati oba sistema povezati, morda tudi bolj jasno definirati v zakonodaji« **Jaz:** »Nekateri uvedbi kavcijskega sistema nasprotujejo. Obstoječ sistem bi lahko zgolj nadgradili in dosegali višje rezultate, primerne zastavljenim ciljem. Mi lahko poveste kaj več o tem?« **Industrija pijač:** »Ja in tudi mi smo isto govorili par let nazaj. Naredili smo analizo ,ki je dostopna na spletni strani, kjer lahko vidite kakšna so naša priporočila. Pa vendar se ni nič zgodilo. Zdaj pa leta tečejo, cilji se nam približujejo, država pa bo mogla zagovarjat svoje doseganje ciljev evropski komisiji. Kako jih bo dosegla, ne vemo. Roko na srce, vsak od teh deležnikov operira s svojimi podatki in Ministrstvo za okolje podnebje energijo, nima lahke naloge, ker mora enostavno uskladiti podatke za državo in jasno povedati, ali smo s trenutnim sistemom sposobni dvigniti delež ločeno zbranih plastenk. Po našem mnenju nismo. Nismo in tudi, če smo, kot rečeno, ta delež ne pomeni še nič. Mi moramo priti do materiala najvišje kakovosti, primerne za ponoven stik z živili. Komunalna podjetja zelo rada temu oporekajo, ker gledajo sani z vidika koliko trenutno zberemo. Ja, ampak, mislim da preko 60 % plastenk ta trenutek, ki se zberejo ali pa izsortirajo, gredo na sežig. Mi sežgemo te plastenke, ker plastenka dvigne kalorično vrednost sežiga in nismo naredili nič z vidika krožnega gospodarstva. Se pravi, če mi ta trenutek tudi, če jih zberemo 60 %, 70 % – pa jih ne – jih zberemo ločeno ali pa jih sortiramo. To gre naprej v sežig, ne gre v ponovno predelavo in uporabo za nove plastenke. Tako da ja, poznam mnenja drugih deležnikov. Prav je, da jih slišite tudi vi. Mogoče se ne bomo nikoli strinjali, tudi vemo zakaj. Oni so direktno vključeni v ta sistem. Verjetno imajo komunalna podjetja določene prednosti v trenutnem sistemu. Mi želimo poskrbeti za embalažo od začetka do konca in to glasno zagovarjamo.«

Jaz: »Kako bi se pa spremenila vloga proizvajalcev pijač v smislu proizvajalčeve razširjene odgovornosti? **Industrija pijač:** »Nič. Že zdaj poznajo odgovornost za embalažo tudi potem, ko ta postane odpadna. Novosti prinaša sicer uredba SUP s stroški smetenja, se pravi, proizvajalci bodo krili tudi stroške smetenja za tisti del embalaže, ki se odvrže na javnih mestih, ob cestah, kjer koli ... pijačarji s tem nimajo težav in so pripravljeni tudi prispevati in vlagati vzpostavitev kavcijskega sistema. Bo pa kavcijski sistem v Sloveniji zaživel samo, ko bomo imeli več deležnikov istega mnenja. Tu bodo zelo pomembni tudi trgovci. Prevezna mesta so ponavadi organizirana ob večjih centrih ali pa na prodajnih mestih, kar je logično, ker potem potrošnik odda plastenko, dobi izplačano kavcijo, gre v trgovino. Vseeno mislim, da nas čaka še kar nekaj debat. Vloga proizvajalcev je odgovorna sedaj in bo odgovorna, mogoče celo olajšana potem, če in ko dobimo kavcijski sistem.«

Jaz: »Sicer izhajate iz industrije pijač, niste pa dejanski proizvajalec pijač. Vseeno me zanima vaše mnenje ... Če bo v Sloveniji prišlo do uvedbe kavcijskega sistema, kakšna so vaša pričakovanja glede sodelovanja med proizvajalci pijač in drugimi deležniki?«

Industrija pijač: »Kot rečeno, brez sodelovanja nič ne bo. Po eni strani nas veseli, da so tudi nekateri drugi deležniki v Sloveniji, ki zagovarjajo pomembnost vzpostavitve kavcijskega sistema. To so nevladne organizacije, na primer Eko krog, potem Zveza potrošnikov Slovenije. Nekateri trgovci so se javno izpostavili s sporočili za medije in povedali, zakaj potrebujemo kavcijski sistem v Sloveniji. Mi smo opravili številna srečanja, javne diskusije, sploh, ko smo predstavljali rezultate naše študije. Imeli smo zelo razburljivo debato v državnem svetu s komunalnimi podjetji. Nekateri nasprotujejo, nekateri so strateško tihi. Skratka, v Sloveniji še nimamo soglasnega mnenja in tudi ne vem, če ga bomo kadarkoli imeli. Moramo formirati dovolj močno koalicijo v podporo kavcijskemu sistemu. Jaz mislim, da na dolgi rok ima to lahko prednosti za vse: za okolje, za industrijo pijač, ki bo imela prednostni dostop do materiala in bo lahko pomagala državi dosegati cilje, ki bo vpeljala sistem krožnega gospodarstva. Nazadnje je veliko govora o zelenem prehodu. Ne bom rekla, da so številne prednosti in slabosti, predvsem so izzivi. Mogoče je sodelovanje eno od tega.«

Jaz: »Kako bi, glede na proizvajalce pijač, ocenili ekonomske koristi in stroške povezane z uvedbo kavcijskega sistema?« **Industrija pijač:** »Ne bom primarno govorila, ker tukaj, ko govorimo o kavcijskem sistemu, ne govorimo o ekonomskih koristih. Okoljske koristi, ki jih lahko potem tudi naštejemo, so številne. Kavcijski sistem bi sigurno prinesel koristi za proizvajalce, v smislu tega prednostnega dostopa do materiala recikliranega materiala, kar sem že omenila. Seveda so izzivi stroški vzpostavitve kavcijskega sistema, ampak naš model, ki smo ga v bistvu tudi javno predstavili, temelji na logičnem toku kavcije in kontra temu je tok materiala, kar pomeni: proizvajalci, deležniki vložijo začetna sredstva v vzpostavitev tega sistema, ampak na dolgi rok mora sistem postati samovzdržen. Mora ohraniti lasten model vzdržen, transparenten in hkrati neprofiten. Se pravi tista družba, ki bo vodila kavcijski sistem v Sloveniji mora delovati na neprofitni osnovi. To je lahko podjetje lahko, ki ga lahko ustanovijo ali pa je smiselno, da ga ustanovijo proizvajalci

pijač. Možni ustanovitelji so tudi trgovci, saj so tudi oni lastniki svojih blagovnih znamk v segmentu pijač. To pomeni, da so v dveh vlogah – v vlogi proizvajalca in pa ponudnika storitev, torej trgovine. Tako, da tak sistem absolutno pije vodo. Ne moremo primarno govorit o ekonomskih koristih, sigurno pa imajo koristi tudi za proizvajalce pijač, predvsem z vidika dostopa do materiala in pa enostavno smotrno rokovanje z odpadno embalažo.«

Jaz: »Mogoče vidite še kakšne druge izzive ali pa priložnosti pri vzpostavitvi sistema?«

Industrija pijač: »En tak lep izziv je sigurno kako se bo v praksi odzval potrošnik. Zdaj po mnenju Zveze potrošnikov je Slovenec pripravljen, sploh mlajše generacije. Vi ste mogoče že del te generacije, ki bi bili pripravljeni. Jaz sem velikokrat predavala študentom in absolutno so vsi rekli, da bi vračali tudi plastenke in pločevinke v trgovine, se pravi na prevzemna mesta. Dosti bolj ste okoljsko zavedni, kot smo bili mogoče mi. Mi smo se tega priučili, vi ste pa v to okolje rodili in vam je samoumevno. Starejšim generacija mogoče ne. Tako da, to bi bil en tak zanimiv izziv, ampak jaz se ga ne bojim. Z dobro komunikacijo, dobro kampanjo v Sloveniji in analizo, ki so jo naredili na Zvezi potrošnikov, je tudi slovenski potrošnik zrel za zbiranje prazne embalaže doma in predajo na zbirno mesto v trgovino, kjer dobi izplačano kavcijo. Naš model temelji na dveh različnih scenarijih, dveh različnih kavcijah. Kavcija mora biti dovolj visoka, da se potrošniku splača vračati, ampak hkrati taka, da je sistem vzdržen. Tu malo spremljamo sosednje države. To je lahko izziv. Moramo znati pametno določiti višino kavcije, ki je za slovenski trg, za slovenskega potrošnika sprejemljiva. Priložnosti je pa tudi veliko, res veliko: vpeljava krožnega sistema, zmanjšanje porabe osnovnega materiala, zapiranje zanke, sledenje okoljskim ciljem, zmanjšanje izpustov CO₂, visoka razpoložljivost materiala, ki je primeren za ponoven stik z živili ... Jaz mislim, da se ne bojimo vzpostavitve tega sistema, kljub temu, da se zavedamo, da je to absolutno zelo kompleksen model in terja kar nekaj časa za vzpostavitev. Ne moremo pričakovati, da bomo kavcijski sistem v Sloveniji vzpostavili v pol leta. Za to potrebujemo vsaj leto pa pol, do dve leti, tako da že zelo zamujamo s tem, ko o tem samo diskutiramo in se ne lotimo konkretnjših faz.« **Jaz:** »Zdaj, ko ste omenili višino kavcije ... na kakšen način se jo določi, oziroma, kako se izračuna?« **Industrija pijač:** »Zdaj, mi smo modelirali z našim mednarodnim strokovnjakom 2 scenarija. Je pa za opredelitev višine kavcije še vedno fino narediti eno potrošniško analizo. Mislim, da so se tudi na Zvezi potrošnikov tega lotili. Ne vem točno kakšno višino kavcije so preverjali pri potrošniku. Mi smo delali modeliranje na 15-ih centih na enoto in na 20-ih centih na enoto. Katera je bolj ustrezna, težko opredelimo, ker bi bilo treba opraviti nadaljnje raziskave s potrošniki in se ozreti na sosednje trge. Hrvaška ima relativno nizko. Mislim, da njihov model kavcijskega sistema pravzaprav ni najboljši model, nenazadnje tudi zato, ker ga upravlja ali pa nadzoruje samo in izključno, mislim da država, vlada. To ni podjetje, ki bi lahko to peljalo na, bom rekla poslovni način. Mislim, da se v Avstriji vpeljuje kavcija 25 centov na Madžarskem, nisem prepričana ... moramo imeti v mislih, da bomo pametno izbirali višino kavcije tudi z vidika okoliških držav – da ni prenizka in ne previsoka.«

Jaz: »Kako bi bilo mogoče doseči trajnostnost in dolgoročno vzdržnost kavcijskega sistema v Sloveniji?« **Industrija pijač:** »Mislim, da v Sloveniji ne rabimo odkrivati tople vode. Kavcijski sistem je preverjen sistem, ki ga zdaj tudi uzakonja Uredba za embalažo in odpadno embalažo. Kavcijski sistem v 13-ih, 14-ih državah funkcionira na dosti podoben način. Trajnosten in vzdržen model, so dokazale druge države. Nekatere ga imajo že več kot 20 let. Mi smo po ena strani to tudi že dokazali s steklom za ponovno polnjenje. Mimogrede, uredba določa kvote tudi za obvezen delež embalaže za ponovno polnjenje. Tako da tukaj praktično ne rabimo diskutirati o trajnosti, ker ta sistem je dober. To je potrjeno večkrat. Dolgoročna vzdržnost je pa sigurno, če sistem pametno zasnuješ v začetku, se pravi, kot sva rekli ... podjetje, ki ga opravlja na neprofitni osnovi, transparentno, pod budnim očesom Ministrstva za okolje, podnebje in energijo, saj država vseeno da neke zakonske osnove in izhodišča. Po drugi strani mora biti sistem samovzdržen. Ko potrošnik ta sistem enkrat poosebi, se pravi, da ga vzame za svojega, potem mislim, da absolutno ni dvoma o vzdržnosti sistema.«

Jaz: »Če poznate prakso kavcijskih sistemov v Evropski uniji, »posnemanje« katere bi bila najoptimalnejša izbira za Slovenijo in zakaj?« **Industrija pijač:** »Mi smo si ogledali kar nekaj primerov kavcijskih sistemov, kako delujejo v praksi v drugih državah. Slovaška je zelo zanimiva, ker je sistem relativno nov. Mislim, da zdaj drugo leto funkcionira. Skandinavija je absolutno vodilna. Prednjači v lepih rezultatih kavcijskega sistema. Dosegajo že krepko preko 90 % ločeno zbrane embalaže. Nam mogoče – po velikosti, številu prebivalstva, je najbližji estonski model. V vsakem primeru pa smo mnenja, da je, glede na velikost Slovenije, dobro imeti centraliziran sistem, mogoče z dvema glavnima središčema za pripravo ločeno zbranih plastenk in pločevink za nadaljnjo reciklažo. Primer Estonije je dober primer. Ne smemo pa pozabiti, da mora vsak sistem upoštevati nacionalne karakteristike. Se pravi, da ne moremo samo kopirati sistema neke druge države. Sistem moramo postaviti na podlagi lastnosti slovenskega potrošnika, slovenske trgovine, slovenske proizvodnje pijač, lokacije, značilnosti trgovine, lokacijo trgovin, velikost trgovin, lokacijo prevzemnih mest. Če me že vprašate, no, mogoče estonski sistem. V bistvu pa bi lahko od vsakega sistema dobre stvari potegnili in pripravili slovenskega.« **Jaz:** »Nemški sistem pa kljub največjemu deležu zbrane embalaže ni primeren, ker je decentraliziran?« **Industrija pijač:** »Tako, nemškega smo si tudi ogledali. Tam formiran tako imenovan administrator ali pa podjetje, ki naj bi ga opravljal, ampak nima prave vloge, kot jo ima na primer po drugih državah. Če bi šli tam v k trgovcu, ima vsak sistem znotraj sistema in ga pelje na svoj način. Vse sam organizira, praktično tudi vso logistiko. Za Slovenijo ni primeren ne nemški in ne hrvaški sistem. Absolutno smo za centraliziran sistem, se pravi, da se postavi, ustanovi podjetje, ki bo zgolj in samo skrbelo za opravljanje kavcijskega sistema.«

Priloga 6: Transkript intervjuja z družbo za ravnanje z odpadki 1

Jaz: »Hvala, da ste se odzvali na moje povabilo in si vzeli čas za intervju. Najprej bi vas prosila za nekaj osnovnih informacij o podjetju in vaše delovne izkušnje.« **DROE 1:** »Družba je ustanovljena s strani gospodarstva za izpolnjevanje obveznosti proizvajalčeve razširjene odgovornosti, pred več kot 20-imi leti, prvenstveno za naslov embalaže, prenos obveznosti ravnanja z embalažo in odpadno embalažo skozi. Skozi zgodovino podjetja se je pa proizvajalčeva razširjena odgovornost razširila na več programov, kar pomeni, da imamo trenutno 6 programov: odpadno, električno in elektronsko opremo, odpadne baterije, izrabljene gume, fitofarmaceutvska sredstva, zdravila in pa SUP proizvode. Smo malo podjetje, s približno 14-imi zaposlenimi. Jaz sem v družbi že 20 let in sem vodja komercialnega sektorja.«

Jaz: »Kakšen je vaš trenutni pristop do odpadne embalaže v vašem podjetju?« **DROE 1:** »Delujemo preko uredb. Krovna uredba je uredba, ki je v bistvu evropska direktiva, ker na tej osnovi tudi naše dovoljenje, oziroma smo bili tudi ustanovljeni. Po naši uredbi o Embalaži in odpadni embalaži moramo zagotavljati predpisano ravnanje z vso embalažo, ne glede na mesto nastanka.«

Jaz: »Kako bi ocenili potencial uvedbe kavcijskega sistema embalaže v Sloveniji glede na vaše področje delovanja?« **DROE 1:** »Težje vprašanje. Predvsem je pomembno, kaj bodo plačniki – gospodarstvo rekli o tem in ne kaj bomo mi. Mi samo izvajamo storitve, oziroma obvezni del, tisto, kar je naše poslanstvo, oziroma k čemur smo zakonsko obvezani. Trendi v Evropi so v smeri kavcijskega sistema, ki je seveda dražji, ima pa seveda tudi boljše rezultate. Kakšni so pa pravilni, točni podatki količini embalaže dane na trg in o količini zbranih PET plastenk pa trenutno še ni znano, bo pa čez par mesecev. Zdaj se na osnovi SUP uredbe, se šele prvič poroča za leto 2023 do 31. marca, kar pomeni, da danes nosilci skupnih načrtov oddajo poročila in ko bo država to naredila, bomo lahko govorili o nekih analizah. Šele takrat bi vam lahko bolj odgovoril, koliko smo blizu ali pa daleč tistih ciljev, ki jih imamo za 2029 in še tiste vmesne.«

Jaz: »Ali menite, da bi z uvedbo kavcijskega sistema prišli do bolj optimalnega ravnanja z odpadno embalažo, kot v trenutnem sistemu?« **DROE 1:** »Plastenke so samo en del celotne odpadne embalaže. Če se pogovarjamo o vsej embalaži, ostala embalaža zato ne bo nič boljše zbrana ali pa nič slabše zbrana. Tako da, zdaj je prehitro, da bi ocenjeval. Preveč je neznank, da bi lahko komentirali o tem, ali bi bil ta sistem dober ali ne. Se pravi, če imamo na eni strani kavcijski sistem, moramo vedeti, kakšen. Kakšna je mreža teh točk, kjer bi bile postavljene. Če imamo približno 1400 prodajnih mest v Sloveniji, če bi bile na primer samo na 100-ih mestih, potem kavcijski sistem ne bo dobro deloval. Zaradi tega je preveč neznank, da bi to lahko tako na hitro rekel. Govorim strogo strokovno. Če bi bila mreža dosti široka in ustrezna višina kavcije, potem bi bili pa lahko za plastenke dobri rezultati, ampak trenutno se pogovarjala zgolj teoretično. Imamo premalo

informacij, da bi vam lahko tako enoznačno odgovoril. Preko znanja, ki ga imamo, vemo, kje so slabosti sistema, vemo, kje so pomanjkljivosti in te pomanjkljivosti je treba v sistemu pravilno zgraditi, da se potem ta del daje. Mi ne moremo zdaj gledat samo tisto, kar je zbrano. Moramo dat najprej prvi podatek, s katerim se nihče ne ukvarja – poročanje. Kako bomo pravilno poročali, kako bomo zajeli vse zavezance v sistem, kakšen bo nadzor nad tem. Če imate na trg danih 100 plastenk in se jih prijavi samo 70, vam jih manjka 30 in bodo cilji na koncu zelo uspešni. Ta del: poročanje, dano na trg ... Ne moremo gledati samo zbiranje, ampak celoto. In ta del poročanjem se mi zdi ključen, da vemo, kaj je kaj ni.«

Jaz: »pri Gospodarski zbornici Slovenije sem zasledila, da se predlog kavcijskega sistema nas nanaša na odpadno PET embalažo in pločevinke. Zanima če bi ga vi še razširili še na stekleno embalažo, kot bi to storili v Eko krogu?« **DROE 1:** »Ne, to sta dva ločena snovna tokova. Povratne steklenice se vrnejo nazaj embalerju oziroma polnilcu. Če dam konkreten primer, lahko se vrnejo k pivovarni ali Radenski. Oni jih ustrezno očistijo in vrnejo nazaj. Se pravi, steklenico radenske moraš vrniti proizvajalcu Radenske, steklenico piva proizvajalcu piva, zato da jih očisti in ima isto. Medtem ko tukaj, se pa vse plastenke ali vse pločevinke zberejo in čisto vseeno od katerega proizvajalca in gredo potem v ustrezno reciklažo, predelavo, da se naredijo nove platforme in se predelajo. To sta dva ločena snovna tokova. Tega dela ne moremo združiti. Mogoče samo na delu področju zbiranja, ampak že takoj za tem strojem, sta pa dva čisto ločena sistema.«

Jaz: »Kako bi se spremenilo sodelovanje s proizvajalci pijač?« **DROE 1:** »Prva zadeva je taka, da s kavcijskim sistemom DROE določene embalaže nima več v sistemu, ampak s proizvajalci pijač. Poročali bodo manjšo količino embalaže. Zavezanci za embalažo bodo še vedno, ker na trg ne dajejo samo plastenk, ampak tudi ovijalno folijo, palete, kar pomeni, da namesto teh plastenk ne bi poročali družbi za ravnanje z embalažo, ampak bi družbi, ki skrbi za kavcijski sistem. Tisto ovojnino, stično ovojnino, ki obdaja recimo te plastenke, karton ali palete, bi pa še vedno poročali, kar pomeni, da bi se družbi, ki bi to poročala, zmanjšale vhodne količine embalaže. Sodelovali bi še vedno, ker so še vedno zavezanci.«

Jaz: »Kako bi lahko kavcijski sistem povratne embalaže vplival na vaše procese ravnanja z odpadki in kako bi se lahko prilagodili tem spremembam?« **DROE 1:** »Vplival bi, ker bi bile s tem manjše vhodne količine. Bolj pa bi vplival na sortirne linije, oz. na podizvajalce. Mi nimamo svojih podizvajalcev, mi nimamo svojih sortirnih linij in tako naprej, ki ločujejo to odpadno embalažo, ker danes se ločuje tudi PET, v tem primeru PET plastenk ne bi bilo, ali pa bi jih bilo bistveno manj. Embalažo kisa ali olja bi sicer še vedno imeli. Na podizvajalce bi pa to imelo vpliv.«

Jaz: »Kako bi ocenili ekonomske koristi in stroške, povezane z uvedbo kavcijskega sistema?« **DROE 1:**» Vse je odvisno od tega, kakšen bi bil ta kavcijski sistem. Bi bil to samostojni snovni tok ali bi bil digitalni, ne vem v kakšni smeri se razmišlja. Pri nas je še dodaten problem ... v Sloveniji še nismo uvedli full cost sistema, se pravi sistema polnega kritja stroškov, ki bi ga morali uvest že najkasneje 4.1.2023. Država tukaj zamuja. Bili so poskusi uvedbe proizvajalčeve razširjene odgovornosti, ki pa je trenutno zadržan. Dokler tega nimamo uvedenega, potem jaz, niti kdorkoli drug, ki bi to komentiral, nimamo cele slike, da bi videli, kakšen je full cost sistem, oziroma kakšen je strošek in kaj bi potem to vplivalo na kavcijski sistem, oziroma embalažnino. Dokler tega nimamo, težko komentiramo. Tam, kjer so to uvedli, se je strošek embalažnine povečal. Ampak, kot rečeno, dokler nimamo tega prvega temelja ali pa dokler nismo naredili prvega koraka, težko komentiram drugega.«

Jaz: »Kakšne izzive in priložnosti vidite pri vzpostavitvi kavcijskega sistema?« **DROE 1:**» Izzivov je veliko: kam potem to zbrano odpadno plastično embalažo plasirati, ali jo je dovolj, ali gre v tujino, se zmanjšajo stroški transporta, da bi bilo mogoče možnost vzpostavitve tudi v Sloveniji, če bi bilo to ekonomsko smiselno. Potem vzpostavitev nekih regijskih centrov za zbiranje in mogoče celo proizvodnjo linijo. Jaz mislim, da je to en del izzivov. Potem so tu izzivi glede ozaveščanja potrošnikov, naslednji izziv je višina kavcije, tudi izzivi v smislu, ali gre za mogoče kakšno drugo obliko kavcijskega sistema, kakor tistega, ki ga običajno poznamo v drugih državah, tako da je izziv veliko. Mislim, da se je strokovna skupina o tej smeri do zdaj premalo pogovarjala z odprtimi kartami. Koristi ... za realno sliko imamo premalo informacij, so pa sigurno, da pride do nekega nadzora nad materiali. Ta druga zadeva je izpolnjevanje obveznosti, ki jih imamo kot država. Te koristi so sigurno na prvem mestu. In seveda proizvajalci, ki so plačniki tega sistema ... tisti morajo pogledati, katere so koristi in koristi za njih. Seveda verjamem, da so tudi v tem, da lahko dostopajo do materiala.«

Jaz: »Kako bi bilo mogoče doseči trajnostnost in dolgoročno vzdržnost kavcijskega sistema povratne embalaže v Sloveniji?« **DROE 1:** »Finančna?« **Jaz:** »finančna, pa tudi v povezavi z deležniki med sabo, sploh trgovci in proizvajalci pijač.« **DROE 1:** »Študije, kaj je treba narediti, so že narejene. Je pa treba po mojem še par stvari prediskutirati. Jaz verjamem, da je sistem je zamišljen tako, da bo zdržal v dobrih in slabih časih.«

Jaz: »Če poznate prakso kavcijskih sistemov v Evropski uniji, »posnemanje« katere bi bila najoptimalnejša izbira za Slovenijo in zakaj?« **DROE 1:** »Skandinavske države. So stvari, ki so tam so dobro zapeljane. Vprašanje je, če je naša kultura skandinavska – ali smo kulturni in razmišljamo podobno kakor tam. Vse je odvisno od finančne motivacije in dostopnosti točk, kjer se to lahko daje. Mislim, da sem to že na začetku povedal ... če bo na primer samo 100 točk in se moraš 30-40 km peljat, da daš to nazaj, potem je to problem. Verjamem, da te točke ne morejo bit pred vsako hišo, je neracionalno. Kot sem

rekel, ravnati se moramo po dostopnosti točk, pomemben je tudi finančni povratek. Tako je ta sistem lahko uspešen.«

Priloga 7: Transkript intervjuja s trgovcem

Jaz: » Najprej bi se vam rada zahvalila za privolitev v ta intervju. Začela bi z nekaj osnovami o podjetju in vašimi delovnimi izkušnjami ter opisom obsega odgovornosti na trenutnem delovnem mestu.« **Trgovec:** »Na slovenskem trgu smo prisotni okrog 17 let in imamo že več kot 2000 zaposlenih. Naša glavna dejavnost je trgovinska branža – prodaja prehrabnega in neprehrambenega asortimenta. Velik poudarek v našem podjetju je na kakšen način delujemo, se pravi trajnostno. Izdelujemo trajnostna poročila, kjer poskušamo čim bolj transparentno komunicirati navzven, kakšne korake dosegamo ali pa včasih tudi ne dosegamo. Večinoma gre za dolgoročne cilje, spremljanje napredka. V zvezi s tem smo izdali že dva poročila, kjer je deloma predstavljen sklop ravnanja z odpadki in odpadno embalažo. Nekje do jeseni izide poročilo za 2 pretekli poslovni leti. Zelo lepo se vidi napredek tega področja. Ko smo začeli s poslovanjem v Sloveniji, smo bili eni izmed pionirjev trajnostnih poročil, zdaj so pa to v bistvu že zahteve s strani Evropske unije in države. Osebnost sem v podjetju zaposlena že več kot 3 leta. Začela sem v logistiki, od začetka lanskega leta pa sem vodja tega oddelka. Največ delam v okviru centralne logistike. Sem spada upravljanje z odpadki Temu rečemo razbremenilna logistika, se pravi, da v sklopu poslovalnic in skladišč ustrezno poskrbimo za odpadke, ki tam nastanejo. To so izkušnje, ki jih imam s področja logistike. Sem pa v bistvu prišla iz javne uprave v zasebno podjetje.«

Jaz: »Kakšno je vaše stališče in pristop k ravnanju z odpadno embalažo v vašem podjetju?« **Trgovec:** » Tega področja ne zapostavljamo. Smo ogromno podjetje in se zavedamo kakšen je naš vpliv na okolje v okviru dejavnosti, ki jo opravljamo. Pri nas nastajajo različne vrste embalaže, to so razni kartoni in negospodinjska transportna embalaža. S tem upravljamo v skladišču, se pravi, da moramo poskrbeti za zaposlene, da jih izobražujemo, dajemo navodila, da je vse ustrezno predsortirano in pripravljeno. Potem se to lahko preda DROE, se pravi družbi za ravnanje z odpadno embalažo. Ta del embalaže tako rekoč ne pride v stik s trgovcem, vendar moramo zanjo vseeno ustrezno poskrbeti in to je pogodbeno z DROE, kot je v Sloveniji tudi določeno. Kar se pa tiče tega drugega dela, se pravi gospodinjske embalaže, pa smo že v okviru zakonodaje primorani kot prodajalec ali pa tisti, ki to daje na trg, poravnati ostale dajatve – okoljske dajatve, embalažnino, potem zdaj za plastične proizvode, kamor spadajo platenke in strošek smetenja. Slednji se je pojavil letos prvič in nimamo točnih podatkov, kaj zdaj to v znesku pomeni. Je pa ogromno inputa s strani podjetja ali pa s strani trgovca, da zagotovi vnos podatkov ali pa sploh nabor dobavitelja, potem ustrezno formira v poročilu in poroča družbi za ravnanje z odpadno embalažo. Mi oddajamo letno poročilo o odpadkih, vse ostalo je definirano v enem dokumentu, ki je sestavni del podjetja, se pravi načrt za upravljanje z odpadki. Bi pa tudi rekla, da izpolnujemo celotno zakonodajno obveznost in dodajamo neko dodano vrednost pri odpadni embalaži ali pa odpadkih na splošno.

Pomembno nam je, kaj se zgodi z njimi takrat, ko zapustijo našo podjetje. Z našimi izvajalci smo izvedli dodatno zahtevo, da nam poročajo, na kakšen način so ti odpadki obdelani. To se potem komunicira dalje na podlagi dokumentacije, da je nek odpadek recikliran, predelan v bioplin. To je dodatna vrednost, ki jo naše podjetje zahteva in lahko tudi transparentno kaže navzven. Prav tako zadnji zakon ZVO-2 zakon nalaga odgovornost proizvajalcu do konca poti odpadka. Do zdaj je naša odgovornost zajemala samo oddajo odpadkov preko pogodbe. Zdaj pa imamo subsidiarno odgovornost, kar pomeni, da, če izvajalec obveze glede oddaje odpadkov ne bi ustrezno izvajal in bi se na primer naše plastenke znašle v naravi, smo še vseeno odgovorni. Smo se pa odločili, da od izvajalcev zahtevamo tudi potrdila glede njihovega dela, ves čas pa imamo v mislih, če so še kje možnosti za izboljšave, če se lahko gremo en hierarhični nivo odpadka višje. Ne zanima nas samo reciklaža, ampak si zastavljamo cilje ponovne uporabe. Je pa res, da v Sloveniji – sploh če primerjamo dobrimi praksami iz drugih držav – marsikaj ni omogočeno. Sploh zakonodaja. Po ena strani nam pripisuje visoke cilje, po drugi strani nas pa omejuje. Tu je dostikrat diskrepanca med tem kaj je možno, kaj bi v bistvu lahko zagotovili in kaj bi lahko dosegli naši partnerju na tem področju. Po drugi strani imamo pa že obstoječo zakonodajo, ponekod neustrezno posodobljeno, ki pa tega ne omogoča. Včasih smo primorani kakšno stvar opustiti, se pa trudimo v okviru dopuščenega čim bolje poskrbeti in ustrezno komunicirati. Ta vidik je zelo pomemben, da se stvari brez zelenega zavajanja in z ustrezno komunicirajo. En tak primer to trajnostno poročilo s poročilom revizorja. Ocenila bi, da so te zadeve pri nas narejene na zelo visokem nivoju. Potem je tu še druga zakonodaja, taksonomija. V prihodnosti bo po vsej verjetnosti dodaten cilj podjetij tudi to, da bodo vedno bolj zeleno naravnana in da bodo to ustrezno izkazovala. Poročala bodo trajnostne dosežke, ker bodo na ta način lažje dostopala do sredstev. Banke jim bodo na ta način odobraval posojila. Pri nas odpadek ni nepomemben, ampak naša odgovornost.«

Jaz: »Vaše podjetje pa ni samo trgovec ampak tudi proizvajalec pijač?« **Trgovec:** »Tako je. Imamo lastne blagovne znamke in v nastopamo v bistvu dveh vlogah. Dobavitelji polnijo za nas, tako, da v tem primeru moramo tudi s tega vidika poskrbeti. Zato je tudi pomemben kavcijski – večina trgovcev pri nas v Sloveniji ima hkrati tudi svoje blagovne znamke.«

Jaz: »Kako bi ocenili potencial uvedbe kavcijskega sistema povratne embalaže v Sloveniji glede na vaše področje delovanja?« **Trgovec:** »Izpostavila bi, da ko govorimo o povratni embalaži, je to steklena embalaža, za ponovno polnjene. Ko pa govorimo o nepovratni, so pa to pločevinke in plastična embalaža. Sistem povratne embalaže v Sloveniji že obstaja. Naše podjetje v to ni vključeno, tako da težko podam mnenje, na kak način deluje. Vem, da deluje podlagi uzanc, oz. na dogovoru. Po naših podatkih se v Sloveniji zbere visoka količina povratne steklene in neke potrebe po takem sistemu trenutno ni. Mislim, da ga pri nas zbirajo trije večji trgovci. Kar se pa potenciala glede nepovratne embalaže ... imamo pločevinke, imamo plastenke, prav tako nas ta

zakonodaja dosega ravno s tega vidika, ker smo in proizvajalec in trgovec. Tu definitivno vidimo ogromen potencial predvsem z vidika zelo visokih predpisanih okoljskih ciljev. V tujih državah, tam kjer imajo kavcijski sistem, so rezultati hitro doseženi. Seveda obstajajo različne implementacije, različni sistemi, vsem pa so skupni hitro vidni rezultati, manj smetenja, predvsem pa je pomembna kavcija, ki je res tisti glavni motivator za nekega potrošnika. Potem imamo še drugi cilj, kjer vidimo potencial, oziroma je potrebno, da se uredi tok embalaže. Način, ki ga imamo sedaj, ni primeren za nadaljnjo uporabo materiala. Če zdaj govoriva o plastiki, ni primerna za nadaljno uporabo za embalažo živil. Trenutno prakticiramo zbiranje embalaže v rumene zabojnike, kjer je ogromno napačno sortiranih odpadkov že v gospodinjstvih. V bistvu se lahko plastenke pomešajo s pločevinkami za pasjo hrano, s kozmetičnimi produkti itd. Ta material smatramo kot kontaminiran, se pravi, da nima tiste ustrezne čistosti, ki jo pa v bistvu trenutno po svetu zagotavlja samo kavcijski sistem. Kavcijski sistem torej v bistvu zagotovi najvišjo možno ločeno zbranost od vseh teh primesi. Na ta način se lahko uporabi ponovno kot reciklat rPET v novi embalaži živil. To je vidik, ki je pri debatah včasih malce spregledan, je pa predvsem z vidika proizvajalca zelo pomemben. Evropski cilji nam zapovedujejo, da bo potrebno umestiti določen delež reciklatov že do leta 2025 in potem do leta 2029 in ti cilji se še višajo na ravni Evropske unije. Lahko pričakujemo, da bodo tudi potrebe po tem materialu večje in tu vidimo potencial kavcijskega sistema pri nas, ker je potrebno zagotoviti material. Evropa, naši proizvajalci, oziroma tudi naše podjetje, mora dat na police izdelke, ki bodo imeli nek delež reciklata. Če je ta material kontaminiran ali neustrezno zbran, tega ne moremo narediti, oziroma, ni več primeren za embalažo živil. Sicer obstajajo neki kompleksni postopki, ampak jaz zaenkrat nimam potrditve, da je to ustrezno, ekološko smotno ali pa ekonomično. Z vidika gospodarstva imaš tudi vidik gospodarnosti. Vprašanje, če je en tak postopek smiseln ali ni. Večina držav, tudi v naši neposredni bližini, se odloča za kavcijski sistem. Madžarska, Avstrija je predlog že sprejela, v Italiji potekajo zelo konkretne debate. Vse imajo svoje specifične, eno pa zagotovo. Države se odločajo za kavcijske sisteme, ker je iz vseh trendov in podatkov zelo jasno razvidno, da je doseganje tako visokih ciljev ločeno zbranega in tega čistega materialov možno samo s kavcijskim sistemom, ki pa seveda more biti ustrezno urejen. V našem podjetju ocenjujemo, da ima kavcijski sistem ogromen potencial, tudi glede na prakso držav kjer delujemo. Zadeva deluje zelo hitro in k temu nagovori potrošnika. Kavcijski sistem deluje v smislu zbranega materiala in zmanjševanja nasmetenosti.«

Jaz: »Ali menite, da bi z uvedbo kavcijskega sistema prišli do bolj optimalnega ravnanja z odpadno embalažo, kot v trenutnem sistemu?« **Trgovec:** »Na nek način sem že odgovorila, da bi bil kavcijski sistem lahko v bistvu nekakšna nadgradnja obstoječega sistema. V vsakem primeru so komunalne storitve še vedno potrebne. Je pa kavcijski sistem potreben ravno zaradi čistosti materiala in transparentnosti embalažnega toka. Z urejenim kavcijskim sistemom, kjer bi bili vključeni relevantni deležniki, bi zagotavljali večjo transparentnost sistema in urejena ter jasna razmerja med njimi, bila pa bi

omogočena večja dostopnost materiala za proizvajalce, kar je za v prihodnje nujno potrebno. Vedno moramo imeti pred sabo evropske cilje, ki so za vse enaki in to pomeni, da mora biti kavcijski sistem implementiran na ravni držav. V našem podjetju vidimo rešitev trenutnega sistema samo v urejenem in transparentno delujočem kavcijskem sistemu, ker seveda gre za vreden material in potrebno biti zelo jasn pri uravnavanju vlog v sistemu. Sploh v različnih sistemih je to lahko bolj ali manj kompleksno.«

Jaz: »pri Gospodarski zbornici Slovenije sem zasledila, da se predlog kavcijskega sistema nas nanaša na odpadno PET embalažo in pločevinke, v društvu Eko krog bi ga razširili še na zbiranje povratne steklene embalaže. Kaj menite o tem?« **Trgovec:**» Obstoječ sistem zbiranje povratne steklene embalaže je urejen in očitno deluje, če izhajamo samo iz tega kakšne cilje dosegamo. Tu ne vidimo dodatne potrebe. Če bi v Sloveniji s kavcijskim sistemom res začeli, bi bilo najprimerneje začeti na začetku – najprej z enostavno zadevo, se pravi s plastenkami in pločevinkami. Šele potem bi bilo smotrno razmišljati v smeri nadgradnje tudi zaradi prihajajočih evropskih uredb, ki bodo te cilje bolj konkretizirale. Zato v našem podjetju temu ne nasprotujemo, zagotovo pa predstavlja upravno, logistično in prostorsko obremenitev za trgovca. Preden se sprejme kakršnokoli uredbo v tej smeri, je res potrebno upoštevati okoljski odtis samega prevoza odpadkov, porabe vode ... potreben je konkretni izračun smotrnosti takega sistema v Sloveniji. Vprašanje, če bo to na koncu nacionalna odločitev, ali bo predpisana s strani Evropske unije. Najverjetneje bo predpisana. V vsakem primeru se nam poraja dvom glede okoljskega odtisa – enega ali drugega. Ko govorimo o povratni embalaži, to pomeni ponovno polnjenje, kar pomeni prihranek nekaterih virov, po drugi strani gre pa za ogromno porabo virov. Plastično embalažo in aluminij, kar zdaj zajema SUP uredba pri nas ... to se lahko stisne, prihrani pri volumnu in tako je omogočeno prevažanje ogromnih količin. Nasprotno pa je pri stekleni embalaži. Ogromno je nekih raziskav, smiselno bi se bilo opreti na nek konkreten vir. Eno so menja in ogromno je o tem povedanega. Razumemo tudi vidik okoljevarstvenih organizacij, deloma se z njimi strinjamo. Smo pa trgovci, izhajamo iz naše dejavnosti in lahko ocenimo vidik logistike ali samih poslovalnic. Zelo dobro je potrebno premisliti ali je to sploh možno umestiti v obstoječo infrastrukturo, že samo, če govoriva o prvih dveh tokovih, se pravi o plastenkah in pločevinkah. Že tu imamo izziv. Če pa to prenesemo na steklo, pa še večjega. So pa še drugi vidiki. To je še vseeno odpadna embalaža in potrebno je zagotoviti standarde, jih opredeliti, ker smo trgovci z živili. Na primer, pri delu s steklom lahko pride do nesreč. Tudi tu imamo ogromno izkušenj iz ostalih držav. En primer je Hrvaška. Sam postopek zbiranja steklene embalaže je pri trgovcu zelo časovno intenziven. Pojavila bi se še dodatna potreba po delovni sili. Pri zbiranju z avtomati, večino dela opravi avtomat sam in gre za manjše obremenitve, ki so pa vseeno dodatne obremenitve. Medtem pa gre pri zbiranju steklene embalaže za ogromne obremenitve, v bistvu potrebujejo skoraj eno celo osebo, ki s tem opravlja v ozadju. Pri tem je problem trenutno stanje na trgu dela, kako zagotoviti ves dodaten kader. Vsak trgovec bi potem nekoga potreboval. Zagotovo nismo

proti, pa pozdravljamo to, da se tak predlog ovrednoti še z vidika okoljskega odtis in konkretnega izračuna.«

Jaz: »Kako bi se kot deležnik vključili v vzpostavitev in delovanje kavcijskega sistema?«

Trgovec: »Kot trgovec zagotovo vidimo priložnosti in izzive. To je neka dodatna storitev, ki jo, ki so ti lahko nekomu ponudiš. Če je dobro urejena, če dobro poteka – vsaj glede na izkušnje ostalih držav, je to dodatna vrednost za stranko. Če gledamo z našega vidika, mi poznamo več sistemov v državah, kjer delujemo. V Nemčiji je ta sistem decentraliziran in tam imajo trgovci poglavitno vlogo, predvsem z vidika, da opravljajo z materialom. Se pravi, material ostane njim. So pa neka specifika Evropske unije, ker vse ostale države sledijo trendu ene neprofitne organizacije, ki opravlja celoten sistem. Po vsej verjetnosti bo tako tudi v Sloveniji. Sistem bo centraliziran, upravljalo ga bo neko upravljalno telo – upravljalec, ki pa nekih modernih sistemih sestoji nekako v enakih deležih, se pravi 50 % – 50 %, iz trgovcev in proizvajalcev. To pa je tudi sistem, ki se ostalih državah Evropske unije izkazuje kot učinkovit. Zelo pomembno je, da so ta razmerja – med trgovci, proizvajalci in ostalimi deležniki – znotraj sistema urejena. Predvsem potrebno je vključiti proizvajalce, ki dajejo produkte na trg in trgovce, ki te produkte prodajajo. Sistem, kjer nastopajo relevantni deležniki, ki sistem sooblikujejo in soupravljajo, so se tudi izkazali za ekonomično ugodnejše pa tudi uspešnejše v smislu doseganja okoljskih ciljev. Ne na ta način proizvajalci in trgovci zasledujejo cilj čim večjega deleža zbranega. Zelo so vključeni v upravljanje sistema, v zmanjševanje stroškov in optimizacijo. Logično je, da je tak sistem na koncu tudi bolj uspešen. Sami sebe vidimo del tega sistema in da ga soupravljamo skupaj s proizvajalci. To so tudi tiste dve poglavitni vloge, ki imata v bistvu največji vpliv znotraj sistema. Tu nastajajo tudi stroški tako na eni kot na drugi strani in tu je potrebno ta razmerja dobro definirati. Nekako 50 % – 50 % je uravnoteženo v nekih modernih sistemih, poznamo pa tudi čisto drugačne principe. Recimo na Hrvaškem ima sistem državno telo. Mislim, da se je tudi v Bolgariji z nekaj odstotki vključila država in tako naprej. Mi absolutno trdimo, da je to v domeni proizvajalca in trgovca. Trgovci imajo to vlogo, da se v sistem vključijo kot neka zbirna točka iz razpršenosti, z vidika dostopnosti in z vidika nekega frekventnega mesta. Vemo, da ljudje opravljamo nakupe v neki frekvenci in v bistvu je na voljo statistika, ki to zelo jasno nakazuje. Tam, kjer so v zbiranje vključeni trgovci, se tudi zbere največ materiala. Najverjetneje je to posledica tega, da je trgovina neko dostopno mesto, zagotovo pa ni edino. Tu ne govorim samo o trgovinah kot zbirnih točkah, tu samo v trgovinah kot zbirnih točkah, smiselna so vsa višje frekventna mesta, od železnic, letališč in tako naprej. Take primere iz tujine že imamo. Zdi se mi, da v Sloveniji ne bi bilo potrebno odkrivati nekih posebnosti. Sistem deluje takrat, ko je dostopen – in v sklopu trgovin in v sklopu neke geografske razpršenosti. Tudi naše trgovine ni povsod, je pa mogoče neka druga. Zagotovo pa vidimo aktivno vlogo v soupravljanju sistema.«

Jaz: »Kakšna so pa vaša pričakovanja glede sodelovanja z drugimi deležniki, se bo kaj spremenilo?« **Trgovec:** »Jaz bi rekla, da že sodelujemo, dialog poteka. Predvsem je pomemben je dialog z deležniki. Kavcijski sistem je zelo kompleksen z vidika dveh stvari.

Eno je snovni tok, ki se mogoče bolj tiče na primer komunalnih podjetij, deležnikov, ki opravljajo sortirnice. Drugo je pa monetarni tok. Tu se pa uravnava kavcija znotraj sistema – kako potuje, kakšni stroški nastajanje in še povračila znotraj sistema. Po navadi trgovec – razen v nemškem – prejme neko povračilo za ta strošek zbiranja. Glede tega že potekajo dogovori na državni ravni. Kar nekaj dogodkov je že bilo na trgovinski zbornici, potekala je tudi delovna skupina znotraj, katere so se pač pogovarjali trgovci. Tudi nekaj skupnih dogodkov je že bilo z Gospodarsko zbornico Slovenije, tako, da se mi kot podjetje zelo vključujemo v ta dialog. V tem dialogu smo aktivni, imamo jasno opredeljeno stališče. Kar se pa tiče naših pričakovanj, je pa predvsem to, da bodo ostali aktivni, izrazili svoja pričakovanja. Zagotovo imamo med trgovci razlike, različne principe trgovin, različne pristope do strank ali pa različne poslovne modele. Smo si pa v določenih zadevah enaki. Z vidika trgovcev bo zelo pomembno, da najdemo skupne točke znotraj tega sistema ali pa zasledujemo skupne cilje in seveda najbolj pristopimo k proizvajalcem. Ta kontakt se pač mora zgoditi – najprej uskladitev znotraj ene in druge branže, potem pa skupni dialog. Zagotovo je eden izmed deležnikov tudi Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo. Oni predpisujejo, mi pa moramo to implementirati v praksi. Pričakovanja so predvsem v smeri dialoga in uskladitve glede skupnih ciljev tako znotraj trgovcev, kot tudi s proizvajalci. Tako kot sem že omenila, vidimo uspešen sistem v 50 % – 50 % deležu in na tak način je tudi treba pristopiti in se uskladiti. Drugače tega sistema ne moremo imeti. Proizvajalci so ključni, ker dajejo embalažo na trg. Če ne sodelujejo ali pa so proti, potem sistem ne more delovati in enako je tudi pri trgovcih. Morajo se definirati izjeme znotraj sistema. Vemo, da imamo premajhne trgovine, da imajo določeni trgovci zelo majhen format, ali pa čisto izven serijske lokacije. Zastaviti je treba nek moderen sistem, ki je primeren tudi za Slovenijo.«

Jaz: »Kakšne izzive ali priložnosti vidite pri implementaciji kavcijskega sistema? Kakšni so vaši izzivi pri skladiščenju in transportu povratne embalaže v okviru kavcijskega sistema?« **Trgovec:** »Trenutnih izzivov v zvezi s skladiščenjem in transportu povratne embalaže ni, ker ta embalaža konča v gospodinjstvu. Zagotovo pa jih pri kavcijskem sistemu vidimo. Pomemben je aspekt povratne logistike. Lokacije poslovalnic so različne, različne so danosti. Zagotovo nihče od trgovcev nima ogromnega prostora za skladiščenje embalaže. Naša skladišča so v prvi meri namenjena našemu sortimentu. Tu bi bilo potrebno zagotoviti logistiko, ki bo to opravljala ali zunanje izvajalca ali pa dopustiti možnost uporabe povratne logistike, se pravi, da se taka embalaža zbira, in vrača s povratno logistiko v centralno skladišče. V našem podjetju bi to bilo centralno skladišče. Izziv bi zagotovo lahko bil to, da se ta embalaža začne kopičiti. To vidimo na primeru Hrvaške. Mi tega ne moremo postaviti ven, ne moremo pa tudi dati zraven sortimenta, ker je to prehraben sortiment in smo spet omejeni. Naša osnovna dejavnost je prodaja živil, tako da moramo zagotavljati in ohranjati varnost živil in tako se ti dve stvari se ne smeta srečati. Potem so tu stroški. V kolikor do tega pride, so potrebne spremembe v smislu dograditve prostorov ali mogoče neka zunanja rešitev s kontejnerja v sklopu nekih točk. Je pa pomembno, da je v sistemu dopuščeno strojno delovanje tudi z namenom

zmanjševanja volumna. Skoraj ne moremo primerjati vreče plastenk in vreče stisnjenih plastenk. Z našega vidika mora biti zagotovo dopuščena možnost povratne logistike, da lahko razbremenimo lokacije trgovin, se pravi da pobereš iz manjšega in odložiš v večjega. **Jaz:** »Kaj pa izzivi pri odnosu s strankami?«. **Trgovec:** »Kar se tiče odnosov s strankami, oni so ključni deležnik. Če sva prej govorili, kje vidimo našo vlogo v sistemu, moramo vedno imeti pred nami človeka, ki bo ta sistem uporabljal. Torej, ustvariti je potrebno pozitivno uporabniško izkušnjo. Ni dovolj samo namestiti naprave. Zagotovo so človeku bolj prijazne, ker ni tistega ročnega skeniranja, tako, kot je bilo včasih. Se še spomnim kako je bilo včasih, ko si moral najti neko osebo, da je prišla pogledat steklo in tako naprej. Mi si to predstavljamo na tak način, da daš tja moderno opremo. Zdaj so že v avtomati taki, da v bistvu lahko vsako sekundo sprejemajo. Pa še, če imaš 2 ali 3 avtomate, lahko oddaja več strank hkrati. Pomembna je dostopnost, prijaznost sistema in jasna navodila. Zagotovo bi bila potrebna neka kampanja, dodatno ozaveščanje s strani trgovcev pa tudi v sklopu države. Potrebna je enotnost, da ljudje res razumejo kavcijski sistem in ga vzamejo za svojega.«

Jaz: »Kako bi ocenili ekonomske koristi in stroške, povezane z uvedbo kavcijskega sistema (prilagoditev infrastrukture, delovne sile ...)?«. **Trgovec:** »Ogromno je izzivov: logistika, skladiščenje, obremenitev kadra, ekonomske stroški ... bom najprej o stroških govorila ... pa ne samo o stroških, tudi o investicijah, se pravi infrastruktura, avtomati. Pri nas investicija in strošek nista isti pojem, vseeno pa gre za nek input ekonomskih sredstev. Kavcijski sistem je zelo drag, sploh, če investiraš v modernejšega, z ustreznem prostorom, modernimi avtomati. Je pa res, da je potrebno gledati na dolgoročne koristi. Sploh na začetku, v prvem letu, so investicijski stroški ogromni. Potem pa tudi znotraj sistema pride do, ne bom rekla koristi, ampak do povračil. Če je izhajava z vidika trgovca, potem v teh sistemih, kjer smo kot točka za vračilo, razen pri nemškem sistemu, se uskladi neka pristojbina, oz. handling fee, kot se temu terminološko reče. To pomeni, da dobiš povračilo na kos zbrane embalaže. Mogoče tega ne bi opredelila kot ekonomsko korist, ampak zgolj kot povračilo. Gre za nek input, v sklopu tega povračila so pa potem definirani tvoji stroški in to dobiš nazaj. Tako, da več kot zbereš, več dobiš nazaj in to te tudi motivira. Če izberemo malo več materiala, ima to efekt tudi na strošek, ki ga moramo mi kot proizvajalec oz. trgovec plačati za smetenje. V Litvi ali Latviji ... mislim, da je bil v Litvi primer, so takoj za določen del zmanjšali delež plastenk in pločevink v naravi. Zdaj moramo v okviru SUP direktive plačevati stroške smetenja. Če se ta delež manjša, bo tudi naša obremenitev nižja. To je recimo neposredna korist. Zagotovo je prednost tudi v dostopnosti materiala. Kadar material ni uravnan in uide na trg, ni dostopen, v smislu, ni dostopen po normalnih cenah. Imamo še druge industrije, ki so za material pripravljene plačati več, na primer farmacija, avtomobilska industrija itd. Reciklirati so povsod zelo popularni in ta material uide. Če bi mi, oziroma, če bi proizvajalci plačevali material po takih cenah, bi se tudi končni produkt podražil. Recimo voda ne bi bila več 0,25 EUR, ampak 0,50 EUR. Seveda govorim o izmišljenih vrednostih. Prednost kavcijskega sistema je zagotovo v tem, da je material bolj uravnan, da je transparentno dostopen

proizvajalcem. Je pa spet odvisno kako je definiran, ker v Nemčiji, ga pa recimo dobijo trgovci. To je recimo ena korist, ki bi lahko bila ekonomska, ker s tem strankam ponujaš nadstandardno storitev, če izhajamo samo trgovca. K tebi prihajajo vračat embalažo, spotoma opravijo še nakup, če so omogočeni vavčerji. Nemški sistem je tak, da imajo urejeno plačilo z vavčerjem in mislim, da je podobno tudi na Hrvaškem in večini držav. Tako je korist za trgovca tudi ta neposreden profit, če se nekdo odloči opraviti nakup zaradi tega, ker lahko odda plastenke. Ni pa to nujno – lahko ga, lahko pa ne. Je pa treba razumeti v širšem kontekstu. Doseganje evropskih ciljev moramo izpolniti kot država, mi kot proizvajalec jih moramo in če jih ne bomo, bodo nastali stroški, ki bodo potem v nekem efektu prenešeni na gospodarstvo. Lahko pogledamo čisto z mikro perspektive, ali pa pogledamo širše in dolgoročno. Zagotovo prednosti so, ampak ne moremo izhajati samo iz stroškov. Urejeni sistemi pač zahtevajo nek input. Nenazadnje imaš lahko koristi tudi kot fizična oseba, ker imaš manj poln rumen zabojnik in potrebuješ manj odvozov, plačuješ manj za komunalne storitve, za stroške praznjenja. To je bilo opaženo tudi v drugih državah, kjer je bilo ugotovljeno, da imajo občine manj stroškov. Tudi tu lahko nastane ekonomska korist na strani fizične osebe. Tako da to je nekaj primerov, zagotovo jih je še več. Odvisno je tudi o kakšnem sistemu govoriva, centraliziranem ali decentraliziranem, je pa znotraj ogromno različnih implementacij. Postavitev prevzemnega mesta je milijonska investicija. Koristi imajo lahko tudi na komunalni pri obdelavi mešanih odpadkov, ker se ne pojavlja več napačna frakcija. To so že aspekti izven trgovcev, ampak v širši sliki je zagotovo ogromno koristi, ki jih pa vidiš delovati v okolju. Vprašanje, kakšen efekt bi imelo v Sloveniji. Koristi so pa tudi to, da se sistem sofinancira iz prodaje materialov. Ti materiali bi bili dostopni proizvajalcem. Še vseeno bi morali nekaj poravnat. Izkupiček bi šel v sistem in bil namenjen njegovemu delovanju. Ta korist mogoče ni vidna navzven, zagotavlja pa, da nek tak sistem, ki je zelo drag financira samega sebe. Ne smemo pozabiti – imamo materiale, ki imajo tržno vrednost in ta bo, glede na trende, vedno višja.«

Jaz: »Kako bi bilo mogoče doseči trajnostnost in dolgoročno vzdržnost kavcijskega sistema povratne embalaže v Sloveniji?« **Trgovec:** »Zagotovo je potrebno znotraj sistema zagotoviti fleksibilnost. Kot vidimo s primerov drugih držav je pomembno, da se zagotovi neka frekvenca, kjer se upravljalec lahko tudi znotraj sistema odloča, prilagodi stroške, iščejo optimizacijo Se pravi, da ti akti, ki bodo določali praktično delovanje sistema, tudi omogočajo spreminjanje. Mi vemo, da se tudi ostala zakonodaja spreminja, da je ves čas potrebno prilagajati procese tam, kjer imajo fleksibilnost. Mislim, da se v Avstriji na približno vsake dve leti sestanejo in pogledajo kakšna je inflacija, kako so se spreminjali stroški in se glede na to prilagajajo. Vedno iščejo optimizacijo znotraj sistema, kar je v interesu obema stranema. Zelo pomembno je, da gledamo dolgoročno in ne statično. Gre za nekaj spreminjajočega in moramo iti v smeri modernizacije. Mogoče bo v prihodnosti sistem celo toliko napreden, da bo digitalen in preslikan na celotno Evropsko unijo, se pravi, da boš lahko vrnil plastenko na primer v Franciji v Nemčiji ... Trenutno to ni mogoče. Sistemi so nacionalno zaščiteni, funkcionirajo na ta način, da jemljejo samo

izdelke, ki so tam dani na trg, ne pa zunanjih. Mogoče bo nekoč narejen korak v to smer, smo pa še zelo oddaljeni. Treba je razmišljati v smeri, da je sistem prožen, fleksibilen in prilagodljiv. Evropska unija gre v smer zelo drastičnih regulativ in takšen tok lahko pričakujemo še naprej. Če sistem ni nastavljen na ta način, potem prihaja do ogromnih sprememb glede na investicije in stroške. Že na začetku je smiselno zastaviti dolgoročne cilje. Vzdržnost in dolgoročnost zagotoviš tudi s tem, da vključiš relevantne deležnike. Ni vedno vsak deležnik, tisti, ki je smotrni za to oblikovanje. Zakon je jasen, odgovornost nalaga proizvajalcem. Trgovci bi bili vključeni kot prevzemna točka.«

Jaz: »Če poznate prakso kavcijskih sistemov v Evropski uniji, »posnemanje« katere bi bila najoptimalnejša izbira za Slovenijo in zakaj?« **Trgovec:** »Z vidika trgovca je Nemčija zagotovo najbolj zanimiva, ker si v stiku s tem materialom. V vsakem primeru je sistem tam – glede na doseganje okoljskih ciljev – dobro urejen. Na splošno ne bi izpostavila ene prakse, ampak kombinacijo. Slovenija mora glede na danosti, trenutne okoliščine najti svojo pot in najti dobro nadgradnjo. Če bi posnemali ostale države, bi samo prenesli koncept na drugo okolje, kjer to ne bi delovalo. Ker obstaja toliko praks, toliko različnosti, imamo malo prednosti. Za vsako državo lahko pogledamo kaj deluje in kaj je smiselno za nas. Mogoče bi bilo dobro pogledati sisteme, ki so bili pred kratkim zasnovani, pa tudi tiste, ki so bili pred parimi leti. Če pogledamo nemški sistem, ali pa norveški ... Tu ni šlo za en zakon, ki za stalno velja, ampak je šlo za spreminjanje, prilagajanje, izboljševanje. Za Slovenijo bi bilo dobro, da se orientira po državah okoli sebe, posnema, nadgradi te koncepte. Lahko naredimo svoj sistem, ki bo po našem principu. Glede na danostmi, bo to verjetno centraliziran sistem. Zagotovo pa mi želimo biti udeleženi kot trgovec. Vidimo prednost dostopnosti za uporabnika glede frekventnosti zbirnih točk, kar uporabnika tudi manj obremenjuje. V to smer razmišljamo. Je pa ogromno je nekih debat, zadeva je zelo kompleksna, ogromno je vidikov.« **Jaz:** »Pa tudi številke in raziskave.« **Trgovec:** »Tudi številke in raziskave je ogromno, ni pa še jasnih podatkov. Mi letos prvič poročamo za preteklo koledarsko leto. Podatki še niso javni. Gre pa za na trg dano plastično embalažo do treh litrov. Prej uradna evidenca ni obstajala. SUP uredba je zapovedala, da jo moramo voditi. Ti prvi podatki ni nujno, da bodo ustrezni, ker še marsikaj ni jasno, tudi, ko se je sprejelo vprašanje kako vsak to vodi, ni bilo enotnosti, niti kontrole. Nad temi podatki je zelo pomanjkljiv nadzor. Gospodarska zbornica Slovenije je naredila dve raziskavi. To je najboljša ocena iz katere lahko izhajamo. Moram pa poudariti, da je ogromna diskrepanca med podatki Gospodarske zbornice Slovenije in drugih deležnikov, sortirnic, itd. Tu ni nekega jasnega vpogleda v to. Mislim, da bo z letošnjim letom, ko smo poročali rezultate to bolj jasno in transparentno. Delale se bodo tudi fizične analize. Ti podatki so v Sloveniji zelo nevhvaležna stvar. Odločitve je najlažje sprejemati in jih podkrepiti, ko imaš številčno osnovo. Pri nas pa tega ne moreš, ker je razlika med podatki enega in drugega prevelika, mnenja pa neusklajena. Kot trgovsko podjetje smo se že nekaj časa nazaj izrazili z odobravanjem kavcijskega sistema, se pa ne opredeljujemo, kakšen naj ta kavcijski sistem bo. Ravno zaradi razlik med državami in specifikami. Pozdravljamo pa

dialog, z namenom ureditve sistema, njegove transparentnosti in jasnosti razmerij. Pomembna je prijaznost do uporabnika, da ne naletiš na negativen odziv, kar pa tudi mislim, da v drugih državah zelo pozitivno uspeva. Samo na tak način lahko zagotoviš dobro delovanje sistema.«

Priloga 8: Transkript intervjuja z javno komunalno 1

Jaz: »Za začetek bi vas vprašala nekaj osnovnih vprašanj: panoga v kateri delujete, velikost organizacije, vaša doba zaposlitve in delovne izkušnje oziroma trenutni položaj v društvu.« **Javna komunalna 1:** »Spadamo v javno komunalno, javno podjetje. Javna podjetja so v lasti občin.. Imamo 156 zaposlenih. Sam sem vodja službe za ravnanje odpadkov od leta 2007. Na komunalni pa sem zaposlen od leta 2004. Vodim službo, kjer imamo približno 30 ljudi od voznikov do komunalnih delavcev. Imamo 9 vozil, ki pobirajo mešane komunalne odpadke in ločeno zbrane frakcije. Pokrivamo območje osmih občin, kjer domuje približno 65.000 ljudi, oz. 25.000 gospodinjstev. Izkušenj imam kar nekaj, preživeli smo marsikatero težavno obdobje kar se tiče odpadkov, od gospodarske krize 2008, naknadne težave, ki so bile s samo embalažo, ko sistem tega ni »požiral« kot bi moral, nato pa še obdobje COVID-19. Iz vsega smo se nekaj naučili, nekaj znanja smo razvil tudi sami. Poučujem pa tudi na višji šoli, tako da delim izkušnje tudi preko šolskega sistema. S samim kavcijskim sistemom sem malo bolj seznanjen, ker veliko časa preživim na Hrvaškem. Poznam njihove prednosti in slabosti v sistemi in približno vem, kje se nahajamo.«

Jaz: »Kakšen je vaš trenutni pristop do odpadne embalaže v vašem podjetju?« **Javna komunalna 1:** »Upoštevamo vse trenutno veljavne uredbe in direktive, Zakon o varstvu okolja. Kar je zelo pomembno je, da moraš imeti kot komunalec zelo dobro poznavanje odloka občine kjer deluješ. To je sveto pismo smetarja in šele potem pride na vrsto vse ostalo. Zakonodaja pa vemo kako si sledi in kakšni so pravni okvirji.«

Jaz: »Kako bi ocenili potencial uvedbe kavcijskega sistema povratne embalaže v Sloveniji glede na vaše področje delovanja?« **Javna komunalna 1:** »Jaz načeloma ne nasprotujem tem sistemom, imajo svoje prednosti in slabosti. Kot komunalec in nekdo ki je med prvimi nastrojen za varovanje okolje, že zato, da omogočimo kvaliteto življenja. Rad vidim, da se stvari začnejo na začetku, da se ne rešuje samo ena vrsta odpadka, ampak skupina. Nič nimam proti, da se gredo kavcijski sistem, vendar ne na škodo in račun komunalnih podjetij, občanov. Če bo pa kdo sprožil tok financ na račun tega, nimam nič proti. Ne sme pa to pomeniti, da bo zaradi tega trpel prevzem ostale embalaže od komunalcev naprej. To se ne sme zgoditi. Preživeli smo hude čase, od tega, da nas je skrbelo, za požar embalaže v skladišču ... potem močno nasprotovanje ljudi, kvazi strokovnjakov, ki mislijo da nekaj vedo in ne znajo argumentirati, vidijo predvsem, da predelovalni obrati škodijo njihovi okolici, ne vidijo pa, da obrati pripomorejo k njihovi višji kvaliteti življenja. Tu so tudi razna interesna združenja ... da ne govorim naprej ...

Se pravi, kavcijski sistem, ja, vendar ne na račun izvajalca javne službe. Ker smo že sedaj v težavah, ne bi pa radi še globlje potonili.«

Jaz: »Ali menite, da bi z uvedbo kavcijskega sistema prišli do bolj optimalnega ravnanja z odpadno embalažo, kot v trenutnem sistemu? Zakaj?« **Javna komunala 1:** »Če gledam naš slovenski sistem v celoti ... glede na predpisano ločeno zbiranje in predobdelavo pred odlaganjem, bom rekel, da imamo za to dobro poskrbljeno. Imamo zelo dober učinek. Ne znamo pa ga meriti in predstaviti. Kavcijski sistemi so kapric shem in predelovalcev, ki želijo višjo kvaliteto materiala. Ta jim omogoča obdelavo, delo in obračun nižjih stroškov. Če ti nekdo zastonj zbere material in ne rabiš nikogar plačat, je to zelo dobro. Mi brezplačno predajamo odpadno embalažo DROE. Po mojem prepričanju kavcijski sistem ne bo znižal stroškov zbiranja odpadkov občanov, k večjemu bo umaknil prihodke. Količine bodo manjše, ampak le za toliko, kolikor je težka sama plastenka. Embalaža pa ni samo plastenka, pločevinka. Je še kaj drugega in tega je veliko. Kavcijski sistem je s plastenkami samo kaplja v morje. Kar precej sem delal na področju trajnostnega ravnanja. Ne bi si želel, da se za isto količino ukvarja enkrat večja količina ljudi, da se za isto količino porablja enkrat več naravnih virov, upravlja enkrat večji transport. Pri vseh zadevah je potrebno biti pragmatičen in pragmatizma pri kavcijskem sistemu ne vidim. Če je pa potrebno izboljšat količino ločeno zbrane embalaže, nimam nič proti, vendar mislim, da to ni dobra začetna točka. Pri sejalnih analizah mešanih komunalnih odpadkov imamo še vedno veliko napačnega ločevanja. Kavcijski sistem je podobno, kot če bi nekdo gradil hišo s trhlimi temelji.

Jaz: »Pri Gospodarski zbornici Slovenije sem zasledila, da se predlog kavcijskega sistema nas nanaša na odpadno PET embalažo in pločevinke. Zanima če bi ga vi še razširili še na stekleno embalažo, kot bi to storili v Eko krogu?« **Javna komunala 1 :** »Steklena embalaža je zadeva zase. Res je, da povratna embalaža pomeni manj odpadka. Pa vendar se morava vrniti na rabo primarnih naravnih virov. Embalažo, ki jo daš na tržišče, jo moraš tudi pripeljat nazaj. Ne bo prišla sama. To sabo prinese povečano število delovnih ur, voženj, raba nafte ... ali je to smotrno ali ni, bomo videlo. Res je, da moramo primarno preprečevati odpadek, vendar je treba vsako stvar dobro premisliti. Žal, ko se o teh stvareh razmišlja, se po navadi ugotavlja kje je večji profit, ne pa skupno dobro. Dokler bo ta stvar v domeni trga, bo pa žal tako.«

Jaz: »Kako bi se kot deležnik vključili v vzpostavitev in delovanje kavcijskega sistema? Bo to sploh mogoče?« **Javna komunala 1:** »Na nek način spadamo zraven. Morate pa vedeti, da smo zbiralec in to je tudi vse. Odpadka ne moremo predelovat, sortirat, izločat. Iz tega ne moremo kovat profita. Uredba o odpadni embalaži je zelo jasna: zbrati in oddati shemam. Brezplačno. Nikakor ne smeš karkoli zaračunat. Tako da jaz naše dodane vrednosti tukaj ne vidim.«

Jaz: »Če bo v Sloveniji prišlo do uvedbe kavcijskega sistema, kakšna so vaša pričakovanja glede sodelovanja z drugimi deležniki?« **Javna komunala 1:** »Bojim se, da bodo DROE vse napore vložile v spremembe. S slabšo kvaliteto materialov pa noben ne bo želel imeti opravlja. Plačane so pa za kompletno količino. Bojim se, da če ne bo temelj dober, da tudi streha ne bo dobro stala.«

Jaz: »Kako bi lahko kavcijski sistem povratne embalaže vplival na vaše procese ravnanja z odpadki in kako bi se lahko prilagodili tem spremembam?« **Javna komunala 1:** »Vsa zadeva bi se zapeljala mimo nas. Če bi pa ostalo pri nas, bi ostalo v istem obsegu kakor je. Odvisno je tudi, kakšno varianto kavcijskega sistema vzamete. Če vzamete hrvaškega, imajo klasični fizični model. Dejansko bi se zadeva izpeljala mimo nas. Bili bi vzpostavljeni centri, trgovski centri. Pri nas bi se količina na nek način zmanjšala. Ta količina bi bila neznana.«

Jaz: »Kako bi lahko kavcijski sistem povratne embalaže vplival na vaše procese ravnanja z odpadki in kako bi se lahko prilagodili tem spremembam?« **Javna komunala 1:** »O tem bi se dalo pogovarjat. Kot komunalci, oz. izvajalci javne službe ne bi imeli nič. Kot pravim, material ki bi ga zbrali, bi ga oddali naprej in stroške zaračunal občanom. Razen, če nekdo reče, naj ima tudi izvajalec javne službe korist od tega. Verjamem pa, da ni takega ministra. Nekih ekonomskih učinkov pri nas ne vidim. Tega materiala ne moremo zbirati, prodajati posebej in izločati. To bi nas takoj uvrstilo kot predelovalce, kar pa nismo in ne smemo biti. Edini učinek bi bilo neznatno zmanjšanje embalaže, ki jo mi zbiramo po terenu in povečanje stroškov v smislu, da bi nam zastajala količina materiala s katero ne želi imet nihče opravlja. **Jaz:** »Kar pa bi šlo v sežigalnice?« **Javna komunala 1:** »V sežigalnice gre material, ki nima nobenega materialnega potenciala za predelavo. Tudi vrečko, ki je iz polipropilena ne bi hoteli kar tako sežgati. Mogoče govorim malo nehvaležno glede predelovalcev. Predpisane so količine, ne smejo kar tako sežigati. Predpisano je, koliko gre v snovno predelavo, koliko pa v energetske izrabo. Sežiganje materiala, ki ti ni všeč, se ne sme počet. Sežigalnic pa tudi ni blizu in pot do njih tudi nekaj stane. Mi izvažamo v sežigalnice na Madžarsko in v Avstrijo.«

Jaz: »Kakšne izzive in priložnosti vidite pri vzpostavitvi kavcijskega sistema?« **Javna komunala 1:** »Mogoče pa kakšen občan res ne bo odvrzel plastenke ali pločevinke v mešane komunalne odpadke. **Jaz:** »ali pa v naravo ...« **Javna komunala 1:** »Ne, v naravo ne, ker Slovenci radi prijavimo takšne stvari. Odpadki ne ležijo več tako v naravi kot včasih. Vsaj ne tu, kjer delujem jaz. Enostavno nikoli ne veš, kje te kdo opazuje. Spomnite se Hoč, kako se je hitro razvedelo. Ljudje bolj iščejo nepravilne načine. Odpadek hoče čim prej dati iz rok in ga tiščijo v zabojnike, ki niso primerni. Mogoče bi rekel, da bo količina zbrane embalaže v mešanih komunalnih odpadkih manjša. Pri sami embalaži pa pričakujem, da bo prej kakšna zadeva manjkala, vendar spet ne toliko, kolikor nekateri predvidevajo. Pločevinka in plastenka še zmeraj ne predstavljata ne vem kako velikega deleža v mešani embalaži. To moramo vedeti. Če gremo gledat sortirne analize, bi bili presenečeni.

Jaz: »Kako bi bilo mogoče doseči trajnostnost in dolgoročno vzdržnost kavcijskega sistema povratne embalaže v Sloveniji?« **Javna komunala 1:** »Ko govorimo o trajnosti, govorimo o trajnostnem ravnanju. Govorimo o tem, da človek koristi naravne vire na takšen način, da bodo tudi njegovi potomci lahko na enak način koristili iste naravne vire. To je trajnostno ravnanje. Mnogi to mešajo z varovanjem okolja. Trajnostnost je povezana z rabo naravnih virov. Ali s smetenjem uničujete naravne vire, je pa druga zgodba. Naravni vir je tudi lepo urejen park, to pa ne pomeni, da se lahko vsak dan tam sprehaja po 1000 ljudi. Trajnostna raba je takšna, da na razpoložljiv vir priključiš dovolj veliko število ljudi. Če bo kavcijski sistem trajnostno pripomogel, težko rečem. Ne vidim spremembe v obnašanju, vidim samo spremembo v finančnem toku. Denarja ne bo dobila toliko shema, ampak ljudje, ki bodo nosili embalažo v centre, oziroma, če bo digitalni kavcijski sistem, bo še vedno šlo preko naših zabojnikov. Bi pa bilo potrebno vzpostaviti tako infrastrukturo, ki bi to podpirala. Trajnostno ravnanje si mnogi napačno razlagajo. Takoj pomislijo na okoljevarstvo ... ampak ni ... je podrejena kategorija.«

Jaz: »Če poznate prakso kavcijskih sistemov v Evropski uniji, »posnemanje« katere bi bila najoptimalnejša izbira za Slovenijo in zakaj?« **Javna komunala 1:** »Začel bi Hrvaško, ki je ta sistem vzpostavila iz čistih političnih razlogov. Motiv je tam bil popolnoma drugačen. Ljudje iščejo dodatna sredstva po zabojnikih. Ta stvar je na hrvaškem zgrešena zaradi špekulacije z uporabniki. Sistem je tak, da nazaj dobijo veliko več plasten, kolikor jih je bilo vplačanih. Konec koncev naredijo velik minus, vendar se bojijo ta sistem ukiniti. Par tisočim ljudem bi morali razložiti, zakaj ne more več prodajati plasten, ki so jih našli v zabojnikih. Da bi imel dober kavcijski sistem, moraš že prej imeti dober sistem ločenega zbiranja in zajemanja odpadkov. Z novo uredbo o odpadkih imamo mi predpisano – to je sicer posledica evropske direktive, ki pravi, da moramo do leta 2026 zajeti 60 % odpadkov iz gospodinjstva. Na Hrvaškem niso niti blizu, so na približno 24 %. Tragedija je v tem, ko prideš na Hrvaško v neturistični sezoni in vidiš ljudi, ki oddajajo plaste v avtomate, ki jim prikazujejo zaslužek, medtem pa po grmovju ležijo kupi neembalažne plastike, oziroma embalaža, ki ni znotraj kavcijskega sistema. To je tragedija. Tragedija je tudi to, da so njihove deponije mešanih komunalnih odpadkov polne embalaže, ki ni v kavcijskem sistemu. Se pravi, nekdo je nase dal zelo nobel nakit, medtem ko na sebi nima niti solidnih spodnjih hlač. To je tragedija. Nemški sistemi ... tudi v Nemčiji sem bil in jih spoznal. Nemčiji pomagajo njihove kulturne navade. Pri njih je skoraj sramota kupiti poceni pivo v trgovini. Pri njih je pivo v pločevinki zaničevano in nekvalitetno. Načeloma vsi Nemci, ki kupujejo pivo, vzamejo zaboj s steklenicami, enkrat na teden gredo v lokalno pivovarno, zamenjajo polno za prazno in odpeljejo domov. Nekatere pivovarne jim jih pripeljejo celo domov. Pri njih je tak sistem zelo razvit. Celo večji poudarek dajejo na stekleno kot na plastično embalažo. Imajo predsodke, da je hrana ali pijača v plastični embalaži manj kvalitetna. To je že bolj kulturni vidik. Tudi oni so bili zelo zgodaj seznanjeni z zbirnimi centri in pričeli z ločenim zbiranjem odpadkov veliko prej kot pa mi. Zelo hitro so ga tudi uzakonili in nikoli ni bila

fakultativna dejavnost kot pri nas, ki je to bila kar nekaj časa. Pri so danes določeni ljudje še vedno prepričani, da je javni izvajalec komunalne službe čistilni servis. Če ti plačam, to naredi in bodi tiho. Pa temu ni tako. Izvajalec javne službe je primarno zadolžen za varovanje okolja. Iz tega izhajamo naprej in se financiramo iz položnic, ki jih izdamo občanom. V tem je razlika med nami in njimi.«

Priloga 9: Transkript intervjuja z interesnim združenjem iz naslova komunale

Jaz: »Hvala, da ste si vzeli čas in privolili v ta intervju. Za začetek bi vas prosila za nekaj informacij o podjetju in pa o vaših delovnih izkušnjah ter poziciji trenutnega delovnega mesta.« **Interesno združenje iz naslova komunale:** »Združujemo izvajalce gospodarskih javnih služb varstva okolja. Te so: vodooskrbna, odvajanje in čiščenje odpadnih voda, vse tri gospodarske javne službe ravnanja z odpadki, zbiranje, obdelava, odlaganje, urejanje in čiščenje javnih površin. Zraven imamo pa še dimnikarsko dejavnost in pa pogrebne pokopališke dejavnosti. V tem trenutku združujemo preko 95 % vseh izvajalcev gospodarskih javnih služb. Če govoriva o komunalnih podjetjih, pa preko 98 % vseh komunalnih podjetij. Kljub temu, da smo prostovoljna zbornica, je interes združevanja tako velik ravno zato, ker jim nudimo strokovno podporo in uveljavitev interesov, da lahko normalno delujejo. Večina komunalnih podjetij je javnih podjetij, je pa nekaj zasebnih podjetij, ki opravljajo gospodarske javne službe na podlagi koncesijskih pogodb, kljub temu pa morajo spoštovati načela gospodarskih javnih služb. Kot zbornica pokrivamo strokovna vprašanja. Sam sem bil, preden sem stopil v komunalno sfero, okoli 10–12 let na različnih vodstvenih in vodilnih funkcijah v gospodarstvu. Bil sem tudi direktor komunale, od leta 2016 pa sem direktor tega združenja.«

Jaz: »Kakšno je vaše stališče in pristop k ravnanju z odpadno embalažo v vašem podjetju?« **Interesno združenje iz naslova komunale:** »Od leta 2004 naprej je veljala deljena proizvajalčeva odgovornost za embalažo. Ta sistem je bil leta 2004 postavljen z dobrim namenom, da bi DROE poskrbela za vso odpadno embalažo in da bo podaljšana roka proizvajalcev pri zbiranju embalaže, recikliranju in prevzemanju odgovornosti. Sistem je v Sloveniji tekel do izpred štirih let z raznimi vzponi in padci. Leta 2008 se je že začel rahlo rušiti in se porušil leta 2013, ko je teh družb za ravnanje z odpadno embalažo nastalo še več in so začela tekmovati med sabo. Tekmovali so predvsem na področju nizke cene. Ko niso mogli več optimizirati svojih stroškov, so začeli opuščati določene svoje dejavnosti, zato, da so bili še zmeraj konkurenčni v primerjavi z njihovo konkurenčno družbo. Takih družb je bilo 6. Ta zadeva se je razgrajevala do leta 2018/2019 ko je država sprejela interventne ukrepe. Za prvega je namenila skoraj sedem milijonov denarja, da se pospravi embalažo, potem je sprejela še enega. Oba ukrepa sta stala 15 milijonov evrov. DROE enostavno več hoteli pobirati odpadkov, država pa ni zagotovila neke stabilne zakonodaje, ki bi jih k temu prisilila. Potem je pa 2022 prišlo do neke spremembe uredbe o odpadni komunalni, okrog deležev. Od takrat naprej je zadeva stabilizirana in v lanskem letu 2023 in v letošnjem letu ta prevzem teče tekoče. Zadeva je

tudi rezultatsko dobra. Sama reciklabilnost embalaže se je dvignila, ker je organizirano tekoče prevzemanje in ne razpada vse skupaj. Embalaža je stara recimo 10 dni preden gre na sortirnico in izpleni te embalaže so mnogo boljši. Pa tudi doseganje teh ciljev, bom rekel, na en strani ciljev recikliranja odpadne embalaže – ne samo cilji odpadne embalaže, ampak odpadne plastike v Sloveniji so visoko doseženi v primerjavi z drugimi evropskimi državami. Samo 3 nas prehitevajo. Drugače smo v samem vrhu. Obstaja proračunski dokument iz leta 2023, ki obravnava delež nerekicilirane plastike na prebivalca v posameznih državah EU-ja in s pomočjo tega so izračunali, koliko mora posamezna država plačati kazni v proračun. Prej sem povedal, da smo leta 2004 uvedli proizvajalčevo razširjeno odgovornost – deljeno odgovornost. Mi smo bili eni izmed pionirjev v Evropi. Takrat smo postavili sistem z namenom, da bomo vso embalažo zbirali skupaj v rumenem zabojniku. Torej vsa komunalna embalaža v rumen zabojnik, potem mešana embalaža, ločena papirna embalaža, ločena steklena embalaža. Ostalo mešano v en zabojnik. Kar se tega tiče, smo unikat v Evropi. V Evropi so šli v drugo smer. Niso rekli, da bodo zbiralo vso embalažo, ampak embalažo, ki se jo res splača: pločevinke, PET plastenke, vreden material in zato se ostali embalaži sploh niso posvečali, niso razvijali sistemov ne za zbiranje, sortiranje ter recikliranje preostale plastike. Če pogledamo zahodno Evropo ali pa severozahodno Evropo ... tam je razviti sistem, imajo izjemno veliko sežigalnic. Namesto, da bi se ukvarjali s to embalažo in izločevali, so jo zbirali in sežigali kot mešane odpadke. Posledica tega pa je, da imajo tako nizko stopnjo reciklirane plastike na prebivalca. Zato jaz vedno znova in znova pravim, da Slovenija ni primerljiva z nekaterimi evropskimi državami, ki imajo kavcijski sistem in z razvitimi državami, ki na teh kavcijskih materialih dosegajo tudi več kot 90 % zbranih plastenkov v primerjavi s tem, kar je bilo dano na trg. Imamo drugačen sistem in brez kavcijskega sistema že danes dosegamo cilje za leto 2025, oz. presegamo tiste cilje s 77 % procentov, pri čemer tudi vemo, kaj je treba narediti, da jih bomo dosegli prek 80 % in tja na 90 %. Težava je v tem, da pri nas sortirnice, ki to vso embalažo iz rumenega zabojnika sortirajo, delajo po sistemu najnižje cene za celoten zabojnik. To pomeni, da sami pogledajo, ali je v danem trenutku na trgu dovolj visoka cena plastike, ki jo izločajo in dajejo v recikliranje. Pogledajo ali se jim to splača ali se jim bolj splača niti ne sortirati, ampak samo zmleti in sežgati. Ta sistem *all in*, kot ga imenujejo, se pravi, proizvajalci plačajo družbam za ravnanje z odpadno embalažo za ravnanje s to embalažo, družbe za ravnanje z odpadno embalažo, oz. DROE-ti, pa potem naprej iščejo svojega podizvajalca spet po principu najnižje cene. Podizvajalca vprašajo za kakšno ceno je pripravljen poskrbeti za vso mešano komunalno odpadno embalažo in ta proizvajalec se odloči glede na deleže PET-a ali aluminija, ki jih lahko proda naprej. Zraven so še neki drugi materiali, sortiranje in izračunajo ceno. Ko pa on ugotovi, da je s sortiranjem dražji, kot pa da kar v sežig, se odloči, da ne bo sortiral. Zato je kakovost sortiranja pri nas zelo odvisna od gibanja cen materialov na trgu. Takrat, ko je visoka cena materialov na trgu, se potrudijo maksimalno in zelo dobro sortirajo. Če so šibkejša gospodarska gibanja, cena pada, pada tudi cena materialov. Sortirnic v Sloveniji je nekje 10–12. Mi moramo za sortiranje striktno določiti kaj vse je treba izsortirati in količinsko določiti. To se da zelo enostavno narediti: na

vhodu v sortirnico dvakrat ali pa trikrat letno narediš sortirno analizo in ugotoviš koliko katerega materiala prihaja. Nato zastaviš cilj sortirnice, ker so te nekako teritorialno razporejene po Sloveniji. Z nekega območja Slovenije se vedno vozi v isto sortirnico z namenom, da se optimizirajo stroški prevoza. Neko območje je bolj osveščeno in ljudje bolj pridno ločujejo, nekje pa malo manj. Če ves čas voziš odpadke iz istega območja v isto sortirnico, potem obstaja zelo velika verjetnost, da boš na podlagi sortirne analize dobival več ali manj ali manj celo leto približno takšna struktura odpadkov. Seveda z manjšimi nihanji. Vemo, da sta Vrhnika in Lenart izjemno dobra, medtem ko je Kočevje slabše. Pa še po mestnih četrtih se ločuje. No in na podlagi sortirne analize se določi koliko katerega materiala je potrebno izločiti – ne glede na ceno –, ker lovimo okoljske cilje in ne zgolj ravnamo z odpadki za najnižjo ceno. Na podlagi teh ciljev lahko zahtevamo od sortirnic, da bodo kakovostno ločevali. Mi smo na sortirnico pripeljali mislim, da skoraj 85 % vseh na trg danih plastenk. Izločilo se jih je pa 78,6 %. Potem je potrebno omeniti še drugo stopnjo, oziroma tehnološko napako, se pravi plastenke, ki zaidejo med mešane komunalne odpadke in to se rešuje z osveščanjem, z nadzorom, s svetovalnim nadzorom. Se pravi, da nam v Sloveniji pravzaprav sploh ni treba dosti narediti, da bomo dosegli teh 90 % kavcijskih materialov. Aluminij ... aluminiju, sploh se nihče ne pogovarja, ker smo že zelo blizu 97–98 %. To nam uspeva že zdaj brez kavcijskega sistema. PET embalaža je pa tista, pri kateri se še vedno koleba med natančnim ali manj natančnim sortiranjem. Pri natančnem sortiranju bi na trenutnem vzorcu dosegli 84 % PET-a, če pa bi še dodatno osveščali ljudi, bi pa iz mešanih komunalnih odpadkov v mešano embalažo prišlo še več PET-a. S tem prišli na 90 % ali več. Torej mi vemo, stroka ve kaj je potrebno narediti. Opozarjali smo tudi ministrstvo. Zelo pomembno je vedeti, da mi nismo proti kavcijskemu sistemu. Ko sem vam govoril o deležu ne reciklirane plastike v posamezni državi ... če to poveževa še s hierarhijo ravnanja z odpadki: preprečevanje, ponovna uporaba, recikliranje, nam je popolnoma jasno, da moramo spodbujati ponovno uporabo. To se pravi: vračljiva plastenka, vračljiva embalaža, naj ima za sabo kavcijski sistem za to, da bo nekdo sploh imel interes prinašat vračljivo embalažo nazaj. Mi podpiramo kavcijski sistem za vračljivo embalažo, za embalažo za večkratno uporabo pa naj bo to steklo ali plastika. Pri embalaži za enkratno uporabo smo pa direktno v nasprotju s hierarhijo ravnanja z odpadki. Če imamo preprečevanje, ponovno, recikliranje. Potem sledi še energetska obdelava in odlaganje. Celotna družba bi morala strmeti k ponovni uporabi in preprečevanju. Kavcijski sistem pa vskoči v fazo, ko že imamo odpadke. Če bomo zasledovali cilj recikliranja, potem, potem že mi imamo odpadke. Dajmo delati na temu, da do odpadka sploh ne pride in to je ponovna uporaba. Za embalažo za enkratno uporabo pa je to strel v koleno. Če rečemo, da je to prava stvar in damo proizvajalcem v roke, potem jim damo orodje za prihodnjih 10 let, da se jim popolnoma nič prilagajata na sistem ponovne uporabe, ni jim potrebno spreminjati poslovnega procesa, ničesar, tako, kot so na ugodnem položaju sedaj z embalažo za enkratno uporabo. Če še pogledava strukturo slovenske proizvodnje, so jih v večini kupile multinacionalke z namenom, da bodo ustvarjale dobiček in ne, da bodo vlagale v proizvodnjo in spreminjale svoje poslovne procese za ponovno

uporabo. To je ključna zgodba. Na eni strani je doseganje okoljskih ciljev, drugem pa kavcijski sistem. Ta za sabo vleče enormne stroške v primerjavi s tem sistemom, ki ga imamo zdaj. Z obstoječim sistemom lahko dosegamo cilje, celo presegamo jih lahko, če govoriva o 90 %.

Jaz: »Vsak ima tudi svoje podatke glede ločeno zbranih odpadkov, zasledila sem nižje deleže, 63 % za leto 2020.« **Interesno združenje iz naslova komunale:** »Eno je, koliko v Sloveniji zberemo vseh ločeno komunalnih odpadkov, koliko vseh komunalnih odpadkov recikliramo, potem pa prideva počasi na embalažo, kjer se vprašamo koliko se zbere vse embalaže in koliko embalaže, ki bo podvržena kavcijskemu sistemu in to so zelo različni podatki. Operirati je potrebno s pravimi podatki. Tistih 63 % mislim, da je ta podatek resničen. To je bilo takrat, ko je bil COVID-19, ko je šlo vse skupaj drastično navzdol. Takrat se je dogajalo to, da se vsak odpadkov bal, ker so odpadki kužni itd. Takrat so vse zavijali v vreče, si niti niso veliko sortirali v sortirnico, ker se je vsak bal prijeti odpadke. To je bil en vidik. Drug vidik sega v čas, ko je bil sprejet interventni zakon za odstranjevanje odpadne embalaže, ki stala po 2 leti. Ta odpadna embalaža je bila okužena s ščurki s podganami, mišmi itd. Če imaš odpadno embalažo okuženo, je ne sploh ne smeš dati sortirnico. Če jo, se v sortirnico zaredijo ščurki in teden približno traja dezinfekcija, preden lahko spet vrneš embalažo. Ne moreš pa oddat z ličinkami zbalirane reciklate. Zato takrat te embalaže niti niso dajali v sortirnice, ampak direktno v mlin in direktno v sežig. Zato je treba te podatke za leto 2020/21 prefiltrirati in se vprašati zakaj se je to dogajalo, zakaj so nižji rezultati. Ko smo prvič dobili podatke o tako nizkem deležu sem se čudil, kako je to mogoče, da smo bili tako dobri. Kar je bilo stare embalaže je šlo vse v sežig. To je bila stara embalaža iz leta 2016/17, ki sploh ni štela v kvoto tega, kar je bilo danega na trg leta 2019. Zato ne smemo kar potegniti črto čez letnico. To je tista embalaža, ki je bila takrat dana na trg v letu 2019 sploh ni štela in se je sežigala. Stara embalaža nima direktnega vpliva, ima pa ima pa delen vpliv, ker je bil en del nove embalaže pomešan s kupoma staro in je tako šel direktno v sežig. Zdaj ko pa stvar spet funkcionira, so pa rezultati čisto drugačni in še bolj bo s popravljivimi ukrepi.«

Jaz: »Kako bi ocenili potencial uvedbe kavcijskega sistema povratne embalaže v Sloveniji glede na vaše področje delovanja?« **Interesno združenje iz naslova komunale:** »Dobro to za Slovenijo ni, iz več razlogov. Prvi razlog je to, kar sem že prej povedal, in sicer, da rušimo hierarhijo z odpadki. Drug razlog je stroškovni vidik. Mi smo izračunali glede na stroške za leto 2021, da trenutni ali pa takratni celoletni strošek štiričlanske družine za zbiranje PET plastenkov znaša 2,7 EUR. Namreč, pri nas izvajamo primerjalno analizo izvajanja gospodarskih javnih služb zbiranja odpadkov. Zelo jasno je prikazan strošek zbiranja embalaže, koliko PET-a imamo in izračunamo kolikšen je strošek zbiranja PET-a z obstoječim sistemom. Ko smo gledali, kakšni so bili stroški v Litvi ali Latviji ... bi moral še enkrat pogledati. Ena izmed teh dveh je imela v letu 2021 strošek zbiranja PET-a s kavcijskim sistemom 990 EUR/t. Ko smo to preračunali nazaj na plastenko, je bil znesek na plastenko mislim da tri cente. Temu smo dodali še 12 centov kavcije, smo prišli do zaključka, da bo štiri člansko gospodinjstvo letno plačalo 75 EUR

več za te produkte. K temu smo dodali še približno pet EUR pavšala za prevoz embalaže trgovino. Moja žena kupuje potrebščin takrat, ko gre iz službe. Kupi tudi kakšno pločevinko, plastenko, naslednji dan pa tega ne nese v službo, ostane doma in se doma zbira. Če bi bil kavcijski sistem, bi morala to nositi s sabo v službo, po avtobusu, shraniti za osem ur, oddajat po službi itd. No, mi smo računali, da se bo ta embalaža verjetno zbirala doma in da jo bo enkrat na teden, na 14 dni, na mesec nekdo odpeljal trgovino in oddal v avtomat. Ko smo ocenjevali, smo rekli, dajmo še 5 EUR pavšalnega stroška za to in smo v letu 2021 ocenili, da bo približno 80 EUR stroška, oz. ne stroška, narobe sem rekel ... na leto bo več plačanega za ravnanje s temi plastenkami, kot bi bilo sicer. Izhajali smo namreč tudi iz tega, česar nimajo v Nemčiji, na Irskem ... nimajo zbiranja odpadne embalaže, kot jo imamo pri nas preko rumenih zabojnikov. Ljudje so navajeni na te rumene zabojnike. Za en EUR ne bo nihče prenašal sedem plastenk sem pa tja, ampak odvrget v rumen zabojnik. Ocenjujemo, da bodo ti rumeni zabojniki, v kolikor bo prišlo do kavcijskega sistema, eden največjih zaviralcev delovanja kavcijskega sistema, zato, ker bodo ljudje raje odlagali doma v rumen zabojnik, pri čemer se bodo zavedal, da niso storili nobene okoljske škode. Z vidika okolja to ne bo nepravilno ravnanje ali pa povzročanje okoljske škode. Rumeni zabojnik se bo še vedno odpeljal, še vedno se bo sortirjal, plastenka se bo še vedno izsortirala, ker bo šlo to na sortirnico. Ocenili smo ocenili, da velik delež prebivalstva ne bo iskalo 12 centov – mi smo takrat računali, da bo 12 centov kavcije. Ministrstvo pa nekje 10–15. **Jaz:** »V študiji Gospodarske zbornice Slovenije pa predlagajo 20 centov.« **Interesno združenje iz naslova komunale:** »Mislim, da na ministrstvu predlagajo 10–15 centov, mi smo pa rekli 12 centov za lažji izračun. Če bo pa 20 centov, je pa seveda strošek še bistveno višji. Ljudje tega ne bodo dobili nazaj, morali bodo plačati več. Če bo potrošnik plastenko nesel nazaj in jo oddal v avtomat, ne bo zaslužil. Dobil bo nazaj znesek, ki ga je dal. Če pa jo bo odvrget v rumen zabojnik doma, pa ne dobi nič.«

Jaz: »Ali menite, da bi z uvedbo kavcijskega sistema prišli do bolj optimalnega ravnanja z odpadno embalažo, kot v trenutnem sistemu?« **Interesno združenje iz naslova komunale:** »Ne, iz več razlogov. Ravnanje z odpadki ni zgodba, ki preusmeri človeka iz danes na jutri. Jaz to primerjamo s kajakom in z velikim tankerjem. To ne pomeni, da dvakrat zamahneš in greš v drugo smer. Ne, potrebno je izjemno veliko energije in časa, da se tista velika ladja obrne in zavije v drugo smer. Če v Sloveniji uvedemo kavcijski sistem, bo ta močno pod pričakovanji in rezultati. Se pravi, koliko odstotkov bodo dejansko zbrali na trg danih plastenk. Za informacijo, Hrvaška v tem trenutku dosega trenutno 85 % na trg danih plastenk, ki jih dobijo nazaj, pri čemer so zelo veseli Slovencev, če jim slučajno prinesemo embalažo. To jim dviguje cilje, ki ih drugače ne bi dosegali. V 15-ih letih niso prišli na 90 %, mi smo pa brez kavcijskega sistema praktično na 80-ih %. S tega vidika je kakšen sistem v Sloveniji, bom rekel, zaradi navad in znanja ljudi bolj ali manj obsojen na propad. Mi smo dolga leta učili ljudi o komunalni sferi, da je treba vso embalažo zmečkat zato, da zavzame čim manj volumna. Kavcijski sistemi z zmečkano embalažo ne delujejo. Ti moraš imeti lepo poravnano pločevinko. In ko bo

nekdo prišel v trgovino, čakal 20 min, da bo prišel na vrsto, začel odlagat v avtomat ... oddal 40 plastenk in pločevink, priznalo jih bo pa 8, bo rekel: »hvala lepa, pojdite se solit«. Jaz mislim, da tudi, če bodo ljudje na začetku imeli nek motiv za vračanje, je vprašanje, kaj bo potem. Če bo doma vsak dan mečkal in stisnil, da bo vzelo čim manj volumna, sproti odnesel iz kuhinje v zabojnik, bo prej ko slej začel uporabljat ta sistem z rumenimi zabojniki in ne kavcijskega, pri katerem bo potrebno to embalažo hraniti v kuhinji. Potem je tu še stroškovni vidik, o čemer sem že prej govoril. Tretji vidik je v okviru nevarnosti kavcijskega sistema ki nastopa v obliki vrednosti v glavi posameznika. Ljudi smo učili, da morajo vso embalažo odlagati v rumen zabojnik in oni se zavedajo, da je to pravilno. Vedo, da vse kar je embalaža, odlagajo v rumen zabojnik. Tisti ljudje, ki bodo kavcijski sistem začeli striktno spoštovati in nositi v trgovino, bodo izgubili občutek vrednosti za ostalo embalažo. Njih bo zelo težko prepričati, naj še naprej pravilno ločujejo, ker bodo rekli, da jim kavcija nekaj prinese in kar prinese, bodo pravilno ločevali. Kar pa ni predmet kavcijskih embalažnih materialov, recimo vrečko od bonbonov, jogurtov lonček jogurtova plastenka ... tu je pa dilema kam dat ali med mešane komunalne odpadke ali med odpadno embalažo. S tem bo kakovost ločeno zbrane odpadne embalaže zelo padla. Mednarodni strokovnjaki so nas na državnem posvetu opozorili na – jaz niti pomislil na to – vse embalaže v Sloveniji je 280.000 t, kavcijskih materialov je približno 10.000 t. To je približno 4 % in, če bo 4 % manj embalaže, kar bo komunala zbirala, ne bo nobene razlike. Tovornjaki bodo vseeno vozili, vse bo isto. Mednarodni strokovnjaki so nas opozorili, da bodo tisti 4 % v očeh potrošnika vredna embalaža, ostala embalaža bo pa nevredna in je ne bodo več ločeno zbirali tako kot zdaj. Kakovost bo padla. Takrat smo mi začeli opozarjati, da dajmo še enkrat razmisli, če je to res pametna odločitev in takrat smo v bistvu postali tisti edini drugače misleči v Sloveniji. Opozarjamo, da da to ni pametno, hkrati pa je zavajajoče. Zagovorniki kavcijskega sistema pravijo, da bo manjši ogljični odtis. Ogljični odtis – konkretno – spet imejmo v glavi, da je kavcijske embalaže samo 4 %. To pomeni, da tovarnjaki, ki zdaj pobirajo ostalo embalažo, bodo enako. Za 4 % se ne bodo optimizirali, optimizirali bi se za 15 ali 20 %. Takrat je to jasno. Recimo, če ima teden 5 dni, pa če imaš 20 % manj embalaže, imaš en dan viška in se lahko optimiziraš. Za 4 % nimaš nič viška in tovarnjaki bodo vozili isto pot, isto bodo vozili do družb za ravnanje z odpadno embalažo, odvažali od komunalnih podjetij na sortirnice. Na sortirnici se bo isto sortiralo, ker bo še vedno veliko kavcijske embalaže v rumenem zabojniku, ki jo je treba izločiti, če bomo želeli doseči cilje. Če je ne bomo izločili, bomo dobili po glavi kot država. In če ne prej, se bo po mojem mnenju takrat zgodilo, da bo celo predpisano, da je to treba izločati. Zdaj še ni. Tako bo država prihranila denar. Na drugi strani bodo pa uporabniki doma – konkretno jaz, žena bo nanosila čez cel teden embalažo domov. Enkrat na teden jo bom naložil v avto in bom peljal v trgovino. To pomeni povečan ogljični odtis. Iz trgovine bo to embalažo treba odpeljat nekam naprej na predelavo. Povečan ogljični odtis. Tako da ne bo manj ogljičnega odtisa, ampak ga bo več. Ekologi iz Eko kroga trdijo, da bi s kavcijskim sistemom rešili smetenje. To se zelo dobro sliši. Na podlagi analize nasmetenosti ob cestah Ekologov brez meja sem si izračunal. Iz statističnega urada vse

slovenske ceste. Prišel sem do spoznanja, da tista količina, ki so jo oni tam navedli, predstavlja 0,094 %. Toliko je bilo, kar so oni izračunali. Jaz sem potem rekel dobro, ampak to je enkratno pobiranje. Oni so pobirali enkratno. Hipotetično bodo verjetno pobirali dvakrat ali trikrat na leto. Bom jaz kar desetkrat naredil, kot da je desetkratno pobiranje in to nanese 0,94 %. Te embalaže – kar se smetenja tiče – je pod 1 %. Je pa zelo na očeh. Povedati sem želel, da kljub temu, da je 1 procent embalaže – potencialno, ker sem faktorjem 10 pomnožil, kar je preveč, ampak zato da je bolj slikovito vse skupaj – kaj pa tiste države, ki imajo kavcijski sistem, a so rešile smetenja? Pogledamo na Hrvaško. Je Hrvaška bolj čista kot Slovenija? Nikakor ne. Vsa počivališča imajo zabojnike. Ali je tam bolj čisto kot v Sloveniji? Najslabše počivališče v Sloveniji je boljše, kot njihovo najboljši. Pa da ne bomo samo Hrvaške gledali, veva kakšna je mentaliteta ... smo malo Balkanci. Dajmo pogledat Nizozemsko. Nizozemska je tudi država, ki dosega zelo visoko stopnjo zbiranja preko kavcijskega sistema. Tradicionalno kavcijsko zbirajo, imajo sežigalnice, sežigajo ostalo embalažo itd. Nizozemska je bolj umazana kot Slovenija. Se pravi, tudi kavcijski sistem ne bo rešil smetenja. Smetenje se rešuje na drug način. Če poznate Gaussovo krivuljo normalne populacijske porazdelitve ... Znotraj tega območja imamo veliko večino, na koncu je pa tista 2 %, ne gre čisto proti nuli. Tu bodo vedno packe, pa lahko naredimo karkoli. Kavcijski sistem – vse lahko naredimo, ampak te packe se rešuje s kaznovanjem in ne z uvajanjem kavcijskega sistema. Velika večina ljudi bo odlagala v rumen zabojnik in je vse v redu. Vendar pa tisti majhen del po Gaussovi krivulji ... nikdar ne bo drugače, vedno bomo imeli packe. To bodo uporabniki, ki se upirajo sistemu, brezvestneži, ludiste, ki bodo namensko svinjali in rekli: »pa saj vas plačujem, čistite za mano« in bodo metal ven. Ko se pelje z avtomobilom, popije pivo in odvrže. Kdo misli, da tisti, ki pije alkohol v avtu, da bo potem pa to pločevinko nesel v trgovino in tam čakal v vrsti za 20 centov na ovoj ... Še več je takih primerov. Jaz mislim, da kavcijski sistem, sam po sebi fantastičen sistem tam, kjer komunalni sistem ne deluje. Je fantastičen, ker je v zelo kratkem času finančno spodbudiš ljudi zato, da dosežeš neke cilje. Romunija, Bolgarija fantastično. To je dober sistem za kavcijski sistem, v parih letih imaš dobre rezultate. Kjer pa imaš dobro razvit komunalni sistem, na tak način, kot je pri nas, je pa ta sistem brez veze, preveč stane. Samo za PET smo izračunali, da bi kavcijski sistem stal 39 milijonov na leto. Medtem ko ravnanje z vso ostalo komunalno embalažo je pa 17 milijonov. Samo kavcijski sistem za 4 % pa nanese 39 milijonov. No, tega ljudje ne vedo in če jim nekdo fila glavo, da bodo nekaj zaslužili, če bodo prinesli v trgovino ... nihče ne bo nič zaslužil. Dobiš tisto, kar si že dal. Pri čemer moraš najprej doma zbirat, ne smeš zmečkat, moraš skladiščiti, peljat v trgovino, stati v vrsti, vreč noter in upaš, da ni kaj preveč zmečkano, da boš vse dobil nazaj. Potem pa dobiš to nazaj. Zdajšnji sistem je pa ... spiješ, embalažo zmečkaš ali kakorkoli, jo odvržeš v rumen zabojnik in pozabiš na zgodbo. Mi smo kot alternativo predlogu kavcijskega sistema celo navrgli, če že hočete kavcijski sistem ... pa pojdemo v digitalni kavcijski sistem. Digitalni kavcijski sistem je kavcijski sistem, ki ga zdaj razvijajo države, recimo Belgija. V Belgiji se je ena cela regija odločila za testen projekt digitalnega kavcijskega sistema, da vidijo, če ta zadeva špila, kako se obnaša itn. in bi potem šli v ta kavcijski sistem. Avstrija ... podjetje Digi-Cycle

razvija sistem, na Irskem ima poskusen digitalni kavcijski sistem. To pa pomeni, da ima moja steklenica, plastenka ali pločevinka Coca-Cole unikatno kodo. Vsaka ima unikatno kodo, ker veva, da danes s QR kodo to ni več noben problem. Ko jaz doma to popije, grem do zabojnika, ki ima tudi QR kodo. Ta koda se veže na moj poseben račun nekje v oblaku. In ko jaz poskeniram pločevinko, zabojnik, jo odvržem noter, se na mojem računu pojavi tista simbolična kavcija. Potem jaz uporabljam domačo infrastrukturo, ki jo že uporabljam. Finančno sem spodbujen, da bom pravilno ravnal z embalažo in bom vsakič posebej razmišljal okrog tega. Meni se tam na računu nabira pač nek znesek, ki ga potem lahko unovčim kakorkoli ga dam za dober namen, v trgovini ali kakorkoli ... rešitve so različne. Meni je digitalni kavcijski sistem všeč, ker je to platforma ravnanja z odpadki. Tak koncesijski sistem za to pločevinko ima jutri lahko identičen sistem za baterije, za male elektronske aparate, za en kup enih stvari. Ko imaš ti enkrat eno platformo, kot ti pravzaprav usmerja kam kaj paše, kot danes, ko umetna inteligenca vse živo dela. Lahko nekaj slikam in reče: »to je pa za mešane komunalne odpadke«. Mogoče bi dali zraven, da še povezavo do najbližjega javnega eko otoka preko Googla. »Aha, to je pa 130 m stran« in ti da že kar zemljevid za v tisto smer. S tega vidika se mi zdi, da bi bilo to dobro ... ne toliko z vidika kavcijskega sistema, kot z vidika neke platforme, ki bi usmerjala ljudi za celotno ravnanje z odpadke: nevarne odpadke, kosovne odpadke ... umetna inteligenca danes vse to omogoča. **Jaz:** »Eden izmed intervjuvancev mi je že omenil digitalni kavcijski sistem, vendar meni, da je diskriminatoren, sploh do starejše populacije.« **Interesno združenje iz naslova komunale:** »Ko sem bil jaz vaših let, sem kupil letalsko karto v turistični agenciji. Ko sem dobil plačo, sem šel na banko, se lepo postavil v vrsto in sem čakal za upokojenci, da sem dobil tistih toliko in toliko ... Za parkirišče sem čakal ... pravzaprav je eden vedno prišel mimo in pokasiral. Danes vse deluje kartično, preko, interneta naročiš avionsko karto, s kartico plačuješ parkirnino, v trgovini. Koliko pa jih še je, da sploh še plačujejo z gotovino? Verjetno res samo upokojenci. Ampak, to je prihodnost, zaradi ozke skupine starejših ljudi, ki jim pa lahko tudi mi mlajši pomagamo, ne moremo reči diskriminatorno. Konec koncev je diskriminatorno tudi to, da bo moral nekdo peljat do trgovine, ki nima več vozniškega izpita, če bo želel nazaj kavcijo. Moral bo prositi nekoga, ravno tako, kot bi moral prositi nekoga, da mu pomaga pri skeniranju. Roko na srce, digitalni kavcijski sistem mi je všeč predvsem kot platforma. V Sloveniji ne rabimo ne enega, ne drugega, to je jasna stvar. Kot platforma mi je pa dober. Ocenjuje se, da digitalni kavcijski sistem predstavlja približno desetino cene normalnega kavcijskega sistema. To je pa že v redu. Zakaj? Še posebej zato, ker imaš ti platformo, ki osvešča. Ne samo za platenko in za pločevinko... za vse. To je pa v redu, ker imaš človeka enostavno vezanega na platformo. Enostavno, kdor hoče to izkoriščati, bo avtomatsko kliknil in avtomatsko imel preglednost nad odpadki ... kateri odpadki, imaš kamero, posnameš kam gre kaj, gor-dol, zemljevidi, levo-desno. Vse te usmeritve imaš in to je to. Jaz mislim, da prihodnost bi mogla biti v tem – v teh platformah. Digitalni kavcijski sistem je pa pravzaprav en tak trigger, ki te malo potisne v to stvar, ane. Pa tudi malo nadzora. Saj mi je rekel kolega iz Srbije, da bi si doma QR kodo iz zabojnika skopiral poleg štedilnika in tam pri štedilniku mešal vse v

isti zabojnik. Sem rekel: »Čakaj, čakaj, čakaj. Ta možnost sicer obstaja, ampak pogledaš v Sloveniji mentaliteto ljudi. Zelo malo bi bilo takih, ki bi kaj takega naredili, ker so že zdaj navajeni rumenega zabojnika«. Če ne bi bili navajeni rumenega zabojnika, potem obstajajo tudi takšni lumpi, ki bi to naredili, ampak oni so že zdaj navajeni. Navajeni so ločevati in pri nas zberemo, ne vem, 75 % ločeno zbranih odpadkov. O teh številkah lahko, ne vem, na Hrvaškem, v Srbiji in še marsikje samo sanjajo. Samo sanjajo lahko o teh številkah. Pa bova še takole rekla ... tudi, če včasih ne ločite čisto, ampak čez 80 % pa sigurno, ane? Tudi če si imel kdaj slab dan, ali pa nisi vedel ... čez 80 % pa ločite. Zato imamo tako mnenje o kavcijskem sistemu. Zelo smo zadržani okrog tega. Neumno se mi zdi ... mogoče ne toliko z vidika komunalne dejavnosti, kot konec koncev mene. Da pri vseh teh stroških jamramo in ne vem kaj vse, zdaj nam bodo pa prikrito obesili še dodatne stroške. Roko na srce, jaz imam doma rumen zabojnik. Zelo malo možnosti je, da bom jaz karkoli nesel v trgovino in metal v avtomat. Zelo malo možnosti, pa sem okoljsko ozaveščen, zelo. Ampak, ker vem, da ne bom nobene škode naredil doma, mi je malo mar za tistih 1,5 EUR, ali pa 2 EUR na mesec, da bom v vrečah to doma zbiral, pa potem tja nekam vozil. Ne bom. In verjetno je precej takih ljudi, ki podobno razmišlja. Če bi mi ukinili rumen zabojnik in bi imeli mešane komunalne odpadke ... to je druga zgodba. To bi tudi mene prisililo. Toliko pa sem, da vem, da je to treba, da ne sme kar it preč. Ker pa bo rumen zabojnik ostal – še več – celo spodbuja se proizvajalčeva razširjena odgovornost in zahteva, da se vsa vsebina rumenega zabojnika, čisto vsa vsebina razsortira in da se točno ve, da tisti, ki daje folijo bonbonov na trg, ima tak strošek ravnanja s to folijo, tisti, ki daje škatle, takšnega itd. Proizvajalci bodo morali plačevati stroške selekcionirano. Proizvajalčeva razširjena odgovornost pomeni ravno to, da vsak proizvajalec nosi svoje stroške. Se pravi, sortiranje se bo moralo po svoji naravi izboljšati in res, da se bo vse presortiralo, že zaradi tega, da se bodo ugotavljali stroški.«

Jaz: »Kako bi se kot deležnik vključili v vzpostavitev in delovanje kavcijskega sistema?«
Interesno združenje iz naslova komunale: »Pravzaprav težko vidim, kje bi se lahko komunalo vključilo. Kavcijski sistem je eden izmed proizvajalčeve razširjene odgovornosti. Samo eden izmed orodij. V proizvajalčevo razširjeno odgovornost se bo ta orodja na en način moralo nekako vključiti. Ne poznam dobro stvari, ker roko na srce tega nisem niti toliko raziskoval, kako se kavcijski sistemi vključujejo notri. Po logiki se bo moralo, že zaradi tega, ker se bo ugotavljalo doseganje nekih ciljev. Kje je vloga komunalnih podjetij ... Jaz ne vem, kaj se bo zgodilo s temi kavcijskimi materiali, ki bodo rajžali v rumen zabojnik. Od koga bodo ti materiali. Bodo ti materiali od podjetja, ki bo upravljal kavcijski sistem, ali bodo ti materiali od sortirnice, ki jih bo lahko prodajal na trgu ... tega ne vem. Kako bo ta relacija vzpostavljena, jaz ne vem. V končni fazi se komunalna podjetja v sam sistem kavcijskega sistema pravzaprav ... v nekaterih segmentih se bodo nekje srečali s posledicami. Da bi pa komunalna podjetja pripomogla k dvigu pri doseganju ciljev s kavcijskim sistemom, pa pravzaprav ne vem. Razen, če rečemo, da rumene zabojnike umaknemo. Če komunalna podjetja ne bodo več zbiral vse embalaže, takrat bom pa tudi jaz prisiljen, da nesem plastenko v trgovino. Ampak to ni

mogoče zaradi PRO-ja. In glede na to, da v Sloveniji – ravnokar pišem novinarju, glede stanja s samozadostnostjo sežiganja komunalnih odpadkov ... Slovenija proizvede tam 240.000 t letno gorljivih komunalnih odpadkov. Samo iz mešanih komunalnih odpadkov. Imamo pa celjsko sežigalnico s približno 30.000 t pa Anhovo s približno 60.000 t. Zmanjka nam približno 150.000 t. Mi nismo samozadostni. Kdaj bomo imeli tu sežigalnico, je samo vprašanje časa verjetno bo šlo v desetletje, kljub temu, da se Ljubljana zelo trudi. Mi ne moremo iti po poti Nemčije, Nizozemske, Švedske, Francije, Avstrije konec koncev, ki imajo že tradicionalno vse te sežigalnice in v bistvu, kar ne dajo v kavcijski sistem, ali pa kar ne zberejo ločeno kavcijskih materialov vse sežgejo... mi po tej poti ne moremo. Za nas je edina pot ta, da gremo v PRO, da recikliramo in da res, bom rekel, striktno odbiramo. Ne znam si predstavljati, da bomo zdaj rekli, da bomo v Sloveniji imeli dve dodatni sežigalnici in vse mešane komunalne odpadke tam sežigali. To ni skladno s smerjo Evrope. No, pa še pri osveščanju kavcijskih sistemov ne moremo pričakovati, da bodo potem komunalna podjetja opravljala kar že zdaj opravlja, in sicer 100 % vlogo osveščevalca na področju ločevanja. Potem bo ta sistem tako rekoč vzporeden. Za kavcijski sistem ne bodo mogle odgovarjati komunale. Pa pripravljajo neke osveščevalne akcije itd. Tudi tukaj bo recimo neka ne vloga. Sprašujete za vlogo, ampak zagotovo ne bo mogla več biti. Jaz ne vidim neke resne vloge, tudi hipotetično ne, da bi ta kavcijski sistem začel fenomenalno delovati v Sloveniji. Zajel bi – kar sem vam povedal – 4 % embalaže v Sloveniji, to je zanemarljivo. Komunala pravzaprav nič ne pridobi, nič ne izgubi kar se tiče masnih tokov. Tudi zdaj – to veste – kar komunale zberejo odpadne embalaže, jo morajo brezplačno predati. Ni tako kot nekateri pravijo, da komunalcem gre za to, da bodo potem prodajali. Komunala ne more nič prodajati. Komunala zbere, preda naprej družbi za ravnanje z odpadno embalažo, v sortirnico, po sortirnici, na koncu, ko se presortira vse skupaj, se pa ti materiali prodajajo in se s prihodki od prodaje znižuje strošek sortiranja in ravnanja. Komunala nima nič od tega.«

Jaz: »Pri Gospodarski zbornici Slovenije sem zasledila, da se predlog kavcijskega sistema nas nanaša na odpadno PET embalažo in pločevinke. Zanima če bi ga vi še razširili še na stekleno embalažo, kot bi to storili v Eko krogu?« **Interesno združenje iz naslova komunale:** »Če bi slučajno prišlo do kavcijskega sistema, potem je jasno, da je najbolj pametno imeti združeno. Strošek bi se tako malo porazdelil. Glavnina stroška ne bo padla samo na pločevinke in PET plastiko. To definitivno. Mi že imamo kavcijski sistem za stekleno embalažo, žal pa je vedno manj v uporabo. Ljudje so navajeni, da gre to na eko otok. Mi zagovarjamo embalažo za večkratno uporabo, lahko pričakujejo kampanjo. Kavcijski sistem za večkratno uporabo zagovarjamo, tukaj pa ni vprašanja. Če bi pa prišlo do kavcijskega, bi bilo pa smiselno združiti.« **Jaz:** »Sta pa to dva različna tokova?« **Interesno združenje iz naslova komunale:** »Vprašanje, je, kakšni so stroji za sprejem te embalaže. Stroji menda to že omogočajo. Če že postaviš avtomat, boš pa še za steklo dodal. Ni logično, da ga ne bi. Meni je to logično. Je pa potem vprašanje prostora pri trgovcih, ker tega pa ne bo malo. Sploh, če ne smejo biti speštane. To je pa potem spet druga zgodba. Če jaz pravilno razumem, ta avtomat deluje tako, notri daš ti celo

pločevinko, ali pa celo plastenko, jo on obrnejo, jo zazna, da je prazna, da je čista, barvo zazna. Zaznava tudi proizvajalce. Potem verjetno to pločevinko stisne in jo že on avtomatsko stiska, tako da ni potem velikega volumna, ampak jo avtomatsko stisne, mogoče celo zmelje, ne vem kaj naredi. Ključno je, da daš notri tak material, da ga on zazna. Zdaj, če daš steklo in on zazna, da je to steklo, ga dal tja v nek zaboj stekla, je to v redu. V smislu ponovne uporabe, ima vse kljukice. To je prava pot...»

Jaz: »Če bo v Sloveniji prišlo do uvedbe kavcijskega sistema, kakšna so vaša pričakovanja glede sodelovanja z deležniki?« **Interesno združenje iz naslova komunale:** »Trgovci me malce skrbijo. Skrbijo me z več vidikov. Imamo dva velika trgovca, ki podpirata kavcijski sistem. To sta Lidl in Spar. Medtem, ko vsi ostali so zelo zadržani. Zadržani so zaradi prostora, zadržani so, ker bo kar naenkrat poleg trgovcev z živili postali še smetarji. Zadržani so zaradi prostorsko zahtevne zadeve. Namreč vsaka trgovina ima standard. Če hočeš imeti toliko in toliko prodajnih polic, moraš imeti toliko in toliko parkirišč, moraš imeti toliko in toliko skladišč. Zdaj pa, če boš znižal količino parkirišč in skladišč, kjer naj bi bili avtomati pa prostor za logistiko, boš moral znižati kvadraturu prodajnih polic. Tega noben ne mara. To je oportunitetni strošek, tega nihče ne mara. To je en vidik, drug vidik so pa mali trgovci. Mali trgovci ne bodo imeli avtomatov. Avtomat mora imeti ... ne vem koliko ... 100.000 letnega obrata, da se ga sploh splača imeti. Ne bodo ga imeli, imeli bodo vreče in se bodo po vsej verjetnosti izogibali prevzemanju odpadne embalaže. Še tisti mali trgovci v mestih bodo izgubili stranke, ker enostavno bo šla stranka tja, kamor je trgovski center in lahko v avtomat odvrže. Mogoče me tudi malo preseneča, da Trgovinska zbornica ni mogoče bolj jasno, na glas povedala, da so proti. Mogoče ravno zaradi tega, ker Lidl pa Spar pa to podpirata in so, bom rekel, razdvojeni. Kakšno bo sodelovanje med podjetjem, ki bi upravljal kavcijski sistem in na primer trgovci, težko rečem. Na nek način bodo morali vzpostaviti relacije. Premalo poznam ta del, da bi ga znal komentirati. Poznam sistem zbiranja in vse težave, ki iz tega izhajajo. Kako se bodo pa oni med sabo dogovorili pa ne vem. Trgovska zbornica je tudi izpostavila vprašanje o povračilu stroškov, se pravi logističnih prostorov, avtomatov, operativnih stroškov, delovne sile ... V velikem trgovskem centru se bosta eden ali pa dva samo s tem ukvarjala, da bosta odvažala steklenice, plastenke, delala bale, pospravlja. To ne gre skupaj. Ali pa se bo kaj zakompliciralo, bo začel tuliti alarm, nekdo bo moral priti zraven in ne bo sprejemal, ne bo listka, ne bo denarja. Nekdo mora upravljati. Zdaj pa seveda, vsako delovno mesto, tako čez palec, znaša približno 40.000 EUR na leto, mu daš minimalno plačo. Minimalna plača pride tam enih 19.000 EUR, potem pa pride še dopust, bolniška, regres, osebna zaščitna sredstva, ogrevanje, zdravniški pregledi, en kup enih stvari in prideš na 40.000 EUR. To za nek trgovski center, da bo tam imel dva človeka, da bosta delala en dopoldne, en popoldne, je to dodatnih 40 pa 40 plus 80 je 160.000 EUR, pa na letni ravni krat 12 mesecev, pa so spet tam. Nekdo bo to plačal. Ve se kdo bo plačal. Čisto vse bomo plačali potrošniki, to je dejstvo. V ceni bo čisto vse. Zdaj je samo vprašanje, kdo bo dejansko trgovce plačal. Si bodo že prej vzeli, ali bo preko organizacije, ki se bo ukvarjala s PRO-jem, ali kje. Tega

ne vem. Na koncu bomo to plačali mi, to je dejstvo. In kdor pravi, da se nič ne spremeni, da samo kavcijo bo malo krožila ... To je takšno zavajanje. Če ti nekdo na eno izmeno delo, je to toliko in toliko denarja. In to mora nekdo plačati.«

Jaz: »Kako bi lahko kavcijski sistem povratne embalaže vplival na procese ravnanja z odpadki v komunalnih podjetjih in kako bi se lahko prilagodili tem spremembam?«
«Interesno združenje iz naslova komunale: »Nič. Tovornjaki bo vozili iste poti, pobirali, praznili rumene zabojnike. Še enkrat ... hipotetično obstaja možnost, da bodo imeli za 4 % manj embalaže. Hipotetično, ampak, to je v najboljšem možnem scenariju, če bo res šlo vse v trgovine v kavcijski sistem. Nima ne finančnega vpliva, ne organizacijskega vpliva. To je tako majhen del, da pravzaprav nima nobenega vpliva.«

Jaz: »Kako bi ocenili ekonomske koristi in stroške, povezane z uvedbo kavcijskega sistema?«
Interesno združenje iz naslova komunale: »Ekonomske koristi za državo ne bo, razen če bo na kavcijo DDV, potem bi država še od kavcij DDV zaslužila. Jaz ocenjujem, da so lahko samo stroški. V primerjavi s trenutnim sistemom zbiranja vsaj v Sloveniji, so lahko samo stroški. Pustimo zdaj kakšne druge države, ki nimajo razvitega kavcijskega sistema. Tam so koristi. Prej sem omenil Romunijo, Bolgarijo, tam bi jaz šel v to zgodbo. V Sloveniji pa pravzaprav to samo podražilo vse skupaj in pravzaprav bo nižalo kupno moč prebivalstva, kar pa res ne sme biti v interesu države, niti ne politike. Plačevali bi nekaj, kar nam ni treba.«

Jaz: »Kakšne izzive in priložnosti vidite pri vzpostavitvi kavcijskega sistema?«
Interesno združenje iz naslova komunale: »Tukaj bi se navezal nazaj na digitalni kavcijski sistem. Digitalni kavcijski sistem, ne glede na to, da bi nekoliko podražil, jaz opravičujem s tem, da ti prek te platforme osveščaš. Tudi osveščanje ima nek strošek. Če to zapakiraš vse skupaj, lahko nastane lepa zgodba. Meni digitalni kavcijski sistem, roko na srce, kljub temu, da že ves čas govorim, da sem proti kavcijskemu sistemu, ga vidim kot korist, zato ker bi naredil platformo, ki bi lahko koristila vsem ostalim masnim tokovom, za pravilno ravnanje za bolj čisto zbiranje ... S tega vidika se mi zdi, da bi bil pa digitalni kavcijski sistem za zagovarjati. Tudi za tudi za embalažo, se pravi za recikliranje. Ker enostavno, ko pogledaš celoten sistem ... ne smeš ozko gledat celoto, treba je gledat celoto, kaj ti to naredi. Ko ljudi enkrat navadiš, da uporabljajo to platformo, potem jo bodo uporabljali za vse. To kar so vam v zibko položili, to zdaj delate. Je pa proces. Spreminjanje navad in kulture naroda je proces. Ravno zdaj pred kratkim smo diskutirali o stroških morebitnega nacionalnega programa ozaveščanja, ravnanja z odpadki. Na letni ravni je potrebno dati ene 3-4 milijone EUR, če hočeš to res kakovostno osveščat tak način, kot so mene v trgovini prepričali, da primem Persil. Za to so zaslužni mediji, dnevnik ... način bi morali tudi ljudi pripraviti do tega, da bodo vedno pravilno ravnal z odpadki. To pa ne gre drugače, kot da osvešča. Spreminjal, bom rekel, podzavest posameznika. To pa stane. Konkretno bi digitalni kavcijski sistem kot platforma velik del lahko prevzela nase.«

Jaz: »Kako bi bilo mogoče doseči trajnostnost in dolgoročno vzdržnost kavcijskega sistema v Sloveniji?« **Interesno združenje iz naslova komunale:** »Če se vrnem na tole ...če bo sprejet kavcijski sistem za embalažo za enkratno uporabo – klasičen kavcijski sistem – si želim, da bo čim prej padel. Sploh ne razmišljam o tem, da bi mi rabili vzdržen, dolgotrajen tak kavcijski sistem. S tem spodbujamo neustrezno ravnanje z odpadki, nastajanje novih odpadkov in ne ponovne uporabe, preprečevanja, ampak nastajanje novih odpadkov. S tem pravzaprav damo potuho proizvajalcem, da jim ni treba nič delati drugače, kot so delali do zdaj in še naslednjih toliko in toliko let. To je, bom rekel, čisto nasprotju s tem, za kar se naša družba zavezala in k čemur stremi Evropa. Tako, da jaz upam, da če slučajno pride do tega, da čimprej pade.«

Jaz: »Če poznate prakso kavcijskih sistemov v Evropski uniji, »posnemanje« katere bi bila najoptimalnejša izbira za Slovenijo in zakaj?« **Interesno združenje iz naslova komunale:** »Mi imamo tipičen kavcijski sistem 100 km južneje od nas. 15 let obratuje, so na 85 % deleža. Imajo velik problem z ostalo embalažo, ker niso razvijali ostalega. Se pravi, kavcijski sistem pravzaprav zavira ravnanje z ostalo embalažo, tako da ni dobrega sistema. Poznam Nemčijo z 90 % plus, poznam Nizozemsko z 90 % plus. Neke številke so dobre, ampak ko to sestaviš v kontekst ravnanja s celotno embalažo in glede doseganja nekih nacionalnih okoljskih ciljev pa vidiš, da je to v primerjavi s Slovenijo samo slabo. Tako, da pravzaprav edini dober kavcijski sistem, ki bi mu jaz dal zeleno luč, je to, kar bo zdaj Belgija ven dala s tega pilotnega primera, kar bo Irska dala ven ... to je digitalni kavcijski sistem. Definitivno ima potencial. Klasičen kavcijski sistem pa nikakor ne. Konec koncev gre tudi oprema zabojnikov v to smer...opremljajo se s čipi, se modernizirajo. Konec koncev gre tudi vsa komunalna sfera v to smer. Ne vem, če vas je kdo informiral ... vsak zabojnik v Sloveniji, ampak zdaj pa že lahko rečem, da skoraj vsak ima za biološke odpadke, za mešane komunalne odpadke, za embalažo nek čip. In takrat, ko je bil stresen v tovornjak, se evidentira, da je bil stresen. Moj zabojnik se evidentira. Moj zapornik ima čip in ta čip nosi podatek o plačniku, koliko nas je v družini, kako je velik, podatek o lokaciji. In ko pride smetarski avto in to zadevo strese, se odčita in točno se ve, da se je danes zjutraj, 9 pa 15 min pa 30 sekund, moj zabojnik na dvorišču stresel. To imajo vsi zabojniki in to pravzaprav gre v smeri digitalizacije, nadzora, spremljanja, na eni strani zaradi, reklamacij, na drugi strani pa tudi ti veš, s katerega območja pobiraš odpadke. Optimizacija poti je ena zadeva, druga zadeva je pa še osveščanje. Če ti veš, da je neka mestna četrt problematična, greš tja, osveščaš z letaki, nadzorom, izobraževanjem itd. Podjetje Saubermacher nam je dve leti nazaj na komunalni konferenci predstavilo sistem čipov, ki preverjajo pravilnost odvrženih odpadkov v zabojnikih glede na gostoto. Komunalna sfera gre že zdaj v smeri digitalizacije.«

Priloga 10: Transkript intervjuja z družbo za ravnanje z odpadki 2

Jaz: »Najprej bi se vam rada zahvalila za privolitev na ta intervju. Za začetek bi vas vprašala nekaj osnovnih vprašanj: panoga v kateri delujete, velikost organizacije, vaša doba zaposlitve in delovne izkušnje oz. trenutni položaj v društvu.« **DROE 2:** »Naše podjetje je družba za ravnanje z odpadno embalažo, ustanovljena pred več kot 20-imi leti. Je prva PRO organizacija, oz. organizacija, ki je v Sloveniji uveljavila razširjeno proizvajalčevo odgovornost. Jaz prihajam iz vrst ključnih solastnikov. Skratka, gre za okoljsko organizacijo, ki je bila ustanovljena za realizacijo okoljskih ciljev in nič drugega. Zaposlenih je približno 20 ljudi. Osebnost sem po izobrazbi ekonomist. V gospodarstvu sem deloval kot svetovalec uprave, nato sem prevzel podjetje tega podjetja. Ta trenutek sem prokurist. 10-12 let sodelujem operativno, ne samo kot lastnik tovrstne družbe. Sam pa mislim, da še skoraj edini v Sloveniji, ki je vseh 20 let sodeloval tako na strani proizvajalcev, to se pravi lastnikov tovrstne družbe – zavezancev, ki so dolžni financirati ta sistem, do izjemno intenzivne faze pogajanj ob uvedbi vseh teh sistemov v 2000-ih in do vodenja ter nadzora podjetja.«

Jaz: »Kakšen je vaš trenutni pristop do odpadne embalaže v vašem podjetju?« **DROE 2:** »Naše podjetje je pridobilo okoljevarstveno dovoljenje še za pet dodatnih odpadkovnih tokov: za elektronsko in električno odpadno opremo, izrabljene gume, za baterije, zdravila in za fitofarmacevtska sredstva. Od teh so štirje odpadkovni tokovi, organizirani v okviru sistema možne konkurence med s ponudniki storitev ravnanja za upravljanje z odpadki, se pravi PRO organizacije. Dve sta na temelju single use operator sistema, oz. ena družbe, ki ima okoljevarstveno delovanje in te dve predvsem teoretično in evropsko znano dobro delujeta. V Sloveniji imamo na področju razširjene proizvajalčeve odgovornosti vse skupaj osem odpadkovnih tokov. Šest od teh jih soupravlja, oz. eden od prodajalcev je tudi naše podjetje. Z ostalimi konkurenčnimi podjetji na tem področju in vsepovsod, kjer je tako imenovana konkurenca, so problemi, so težave, so neizpolnjevanje ciljev, so prerekanja. Med izvajalci so netransparentne zadeve in podatki itd. Skratka, dejstvo je, da če v Sloveniji analiziramo delujoče sisteme razširjene proizvajalčeve odgovornosti, lahko zelo hitro ugotovimo, da je za Slovenijo Single operator system ob določenih pogojih seveda, edini način, da se z odpadki, ki so vključeni v te sisteme, ustrezno ravna.«

Jaz: »Kako bi ocenili potencial uvedbe kavcijskega sistema embalaže v Sloveniji glede na področje delovanja vašega podjetja?« **DROE 2:** »Ključen je seveda zakonodajalec. Na področju razširjene proizvajalčeve odgovornosti imamo v Sloveniji problem, da smo v letu 2021 sprejeli zakon ZVO-2, s posebnim poglavjem, mislim da je to drugo poglavje. Je kompleksno in relativno natančno, na določenih področjih celo preveč natančno definiral osnovne predpostavke za pravice in dolžnosti deležnikov razširjene proizvajalčeve odgovornosti. Kavcijski sistem ni poceni. Po svojih rezultatih je sicer učinkovit, vendar je ekstremno drag. Z rezultatom pridonosa, ki je v tem primeru

zboljšanje ločenega zbiranja, je zelo, zelo majhen delež. Vse študije, vse države in teh študij imam jaz osebno neizmerno veliko, kažejo na to, da je finančni vložek v to ekstremno, ekstremno drag. Pa pojdimo pogledat kaj je argument tistih, ki zagovarjajo kavcijski sistem in zakaj ga zagovarjajo. Zanimivo je, da na diskusijah v Sloveniji, kavcijski sistem ne zagovarjajo tisti, ki o odpadkih kaj vedo. O odpadkih pa v Sloveniji vedo samo komunalna podjetja in tista podjetja, ki so izvajalci v privatnem sektorju z odpadki. Mene ne interesira mnenje raznih eko-organizacij. Mene interesira mnenje stroke. V Sloveniji se ne pogovarjamo o dejstvih. Ne pogovarjamo se na podlagi verodostojnih podatkov, ker jih ni.«

Jaz: »Menite, da bi z uvedbo kavcijskega sistema prišli do bolj optimalnega ravnanja z odpadno embalažo, kot je v trenutnem sistemu?« **DROE 2:** »V Evropi ne obstaja tako visok standard, kot ga imamo v Sloveniji. Ta visok standard pa sestavljen iz rumenega zabojnika na našem dvorišču, kjer lahko jaz iz dneвне sobe igram košarko in vso embalažo, ki jo proizvedem kot občan, ustrezno odvržem. Tukaj je razlika med sistemi ločenega zbiranja v Evropi. Ko primerjate belgijski sistem z »blue bag« ugotovite, da v tistem fenomenalno uspešnem sistemu ni vsa embalaža, kar pomeni ugotovitev: vsaka država v Evropi ima drugačen sistem ločenega zbiranja odpadne embalaže. Zato je sisteme in rezultate teh sistemov potrebno presojati ekstremno strokovno, s poznavanjem tega sistema in z usklajevanjem rezultatov na isti nivo. Za Slovenijo je pa kristalno jasno, da imamo najvišji sistem. Imamo rumen zabojnik, imamo ekološke otoke, zbirne centre, točke, kjer lahko mi kot povzročitelji teh odpadkov ustrezno odložimo popolnoma vse. Nenazadnje imamo v Sloveniji tudi tiste plastenke, ki so odvržene zaradi nemarnosti, zaradi nekulturnega, neciviliziranega obnašanja kogarkoli od državljanov ali turistov. Komunalna podjetja ali koncesionarji opravljajo službe javne higiene, to počistijo, zberejo tudi ob na avtocestah, cestah ... in kje končajo vse te plastenke, pločevinke? Na komunalnih podjetjih. Komunalna podjetja vso mešano komunalno embalažo – črni zabojnik, kjer na žalost v Sloveniji konča absolutno prevelik delež odpadne komunalne embalaže, izsortirajo. Tam notri je kar zajeten del tudi izsortiranih PET plastenk in aluminijastih pločevink. Vendar zaradi tega, ker regijski centri za ravnanje, za sortiranje, se pravi črnega zabojnika – razen dveh v Sloveniji (Celjskega in Puconcev) nimajo v svojem okoljevarstvenem dovoljenju sploh šifre, ki jo iz sortiranja črnega zaboja dobijo. Bom tako razložil: Ko ti na sortiranje nekaj daš, si s tem uradno začel proces predelave. Po procesu predelave ti mora država omogočiti v tem procesu predelave, da dobiš nekaj drugega, ampak dobiš nekaj, kar si gor dal. Kar hočem povedati je, da če imamo šifro za mešano komunalno embalažo komunalne embalažo 15 01 06, imata samo ta dva reciklarna centra uradno okoljevarstveno dovoljenje, da s tega konglomerata rumenega zabojnika, kjer je materialov ekstremno veliko. Samo plastik je najmanj 15-20 vrst. Da ne govorim o steklu, kartonu, tetrapaku in vsem, kar seveda ni nujno, da sodi v rumen zabojnik, ampak tam je. Samo ta dva centra imata dovoljenje, da iz tega prikažeta, da sta izsortirala plastiko 15 01 03 in da sta izsortirala kovine oz. kovinsko embalažo. Vi ostali centri, ki te količine sortirajo, na koncu prikažejo, da je v sortirne linije prišel material s

šifro 19 12 12 – preostanek po sortiranju. Pa vendar vsi ti centri natančno vedo, da izsortirajo do zadnjega kilograma ves PET, ki je v tem črnem zabojniku, ves aluminij in pločevinke, vse konzerve, ki so železne. Zakaj? Zato, ker ga prodajo. Prodajo ga v svojem imenu, za svoj račun, v sistem pa ne poročajo, da so izsortirali te količine. Torej imamo ekstremno neverodostojne podatke. Že v mešanih komunalnih odpadkih, kjer 20-25 % delež odpadne komunalne embalaže, izsortirajo količine, za katere sploh ne vemo, da so izsortirane. So pa zbrane in izsortirane. Sistem jih pa ne zabeleži. In glede na te podatke bo slovensko ministrstvo sprejemalo zakone, na podlagi katerih bo investiralo 25 milijonov EUR v mašine norveškega proizvajalca in vsako leto generiralo 4-7 milijonov EUR administrativnih stroškov, vzpostavili ločen sistem zbiranja, prevzemanja s teh točk, kajti ta sistem mora biti absolutno ločen od obstoječega sistema. Izpuščali bi dodatne CO2 količine in tako naprej ... Vzpostavljali investicije v pralnice in sortirne oz. preštevalne centre v Sloveniji itd. Skratka podražili za dva minorna masna tokova PET-a in aluminija. Če mene vprašate, je to kriminal. Preden se to naredi ... ne bom rekel, da se ne bo ali ne sme naredit ... ampak, preden se, je treba sistem v Sloveniji postaviti iz glave na noge. Zbrati je potrebno vse transparentne vire. Vse ločeno zbrane frakcije embalaže, tudi predvsem te, ki so predmet diskusij o kavciji, pripeljat evidenčno v sistem. Določeni s tem služijo, sistem pa to generira, kot da teh količin ni niti zbranih in jih za sistem niti ni, ker niso poročane. Dejansko pa so na podlagi tega je sprejemanje takšnih odločitev neresno. Skrajno neresno. In neodgovorno. Toliko o mešanih komunalnih odpadkih. Na drugi strani imamo rumen zabojnik in ekološke otoke, kot dva glavna prostora, kamor mi, kot kulturni občani odlagamo. Tudi tu nimamo pregleda. Zakaj ne? Zato, ker imamo vsi v Sloveniji pri financiranju sistema ločenega zbiranja tako imenovani dualni sistem, oziroma, deljeni sistem finančne odgovornosti. Kaj to pomeni? V Sloveniji nimamo tako imenovanega full cost sistema. Full cost sistem pomeni, da proizvajalec, ki da proizvod na trg, financira ravnanje in doseganje okoljskega cilja, ki mu ga je država postavila za ta proizvod, embalažo, v našem primeru, v celoti – od začetka do konca. V Sloveniji vse stroške v komunalah financiramo mi, občani. Še vedno. Občani smo še vedno edini v Evropi. Jaz osebno, ko sem se pogajal in razpravljal o uvedbi direktive, ki je stopila v veljavo leta 2018, v Sloveniji je pa še zdaj nimamo implementirane, ker je implementirana skozi ZVO-2. Se pravi, mi že 2-3 leta zamujamo in slej ko prej bomo kaznovani s strani Evropske unije zaradi neimplementacije. Ampak, ko sem se pogajal s slovenskimi izkušnjami z gospodi Evropske komisije skozi naše evropsko združenje, sem dobil s strani kar nekaj evropskih predstavnikov, v smislu: »Vi v Sloveniji pa najprej nehajte subvencionirati svoje gospodarstvo in uvedite full cost sistem.« Kar je v bistvu neplačevanje ali pa plačevanje teh stroškov teh stroškov komunale, ki pa na embalaži predstavljajo 60-65 % vseh stroškov sistema, s strani nas občanov. Je direktna subvencija slovenskih proizvajalcev, vključno s proizvajalci pijač, ki zaradi tega v Sloveniji 15 let, oz. 20 let plačujejo bistveno nižje stroške ravnanja s svojo embalažo kot v primerjavi s tujino. Kje je problem z rumenim zabojnikom? Problem je, da tisti kup, ki ga izbere posamezna komunala ... šele od dvorišča te komunale naprej nastopi odgovornost družb za ravnanje z odpadno embalažo. Družbe za ravnanje z odpadno embalažo niti nimajo

ingerence, možnosti in orodja, da kontrolirajo kaj bodo te komunale sploh predale. Komunale seveda niso brezmadežne. Te komunale so ravno nagnjene k temu, da maksimizirajo svoj prihodek. In kjer je le možno, te komunale kakšno tono, dve, 10, kakšnih aluminijastih pločevink lepo na roke ali pa na zelo grob način presortirajo. Ker ni sploh pregleda, kaj je na njihovo dvorišče sploh prišlo. Izsortirajo PET plastenke. Vsem v Sloveniji je jasno, da so komunale pri italijanski meji, ki izsortirajo PET plastenke in v svojem imenu za svoj račun prodajajo v Italijo v reciklažo. To pomeni, da so nam – družbam za ravnanje z odpadki – ukradli te količine in spet ni nič evidentirano. Sistem jih spet ni zaznal. Količine so pa zbrane, celo prodane. Enako kot prej, ko sva govorila o črnih zabojnikih. V Sloveniji pa ostane denar s prodajo PET embalaže in aluminijaste pločevine reciklerjem v tujino. Ker v Sloveniji pač te reciklaže ni. Ravno tako se v manjši meri dogaja z rumenim zabojnikom. To je en deležnik, ki igra svojo igro zaradi neustrežno definiranih vlog deležnikov in odgovornosti v tem sistemu. Druga zgodba so sortirci. Če je sortirec istočasno tudi DROE, je tisti, ki je v tem sistemu in ponuja storitve v sistemu. Konkretno storitve zbiranja. Ima kamione, zabojnike, dvorišče kjer to zbira. Mnogo od njih ima sortirne linije, kar pomeni, da oni kontrolirajo masni tok. Če ima pa še upravljaljsko vlogo, so pa zmagovalci. Ampak na sortirni liniji pa ne presojuje o realizaciji njihovih okoljskih ciljev, oz. njihovih zavezancev. Ti okoljski cilji niso postavljeni s strani DROE, ampak so državni cilji. Oni so podjetno naravnani in delajo kar se jim splača. Če se jim ne splača sortirat slabše kvalitete PET embalaže jo bodo uporabili za povečevanje gorljive vrednosti RDF-a. PET je zbran, ni pa evidentiran, ker je uporabljen v RDF-u. Še tretji kanal, neustreznega evidentiranja ločeno zbranih – dejansko v fiziki – ločeno zbranih količin in PET-a in aluminija, ni pa sistem tega zaznal. In na tej podlagi se mi pogovarjamo o uvedbi tako dragega sistema, ki bo mogoče za 1-2 % izboljšal učinkovitost slovenskega sistema. Moram priznati, da nimam besed ob takih idejah. Kje je argument teh, ki predlagajo kavcijski sistem? V 13. evropskih državah ga že imajo uvedenega in so izjemno povečali deleže ločenega zbiranja PET embalaže in aluminijastih pločevink.

Jaz: »Če bo v Sloveniji prišlo do uvedbe kavcijskega sistema, kakšna so vaša pričakovanja glede sodelovanja z drugimi deležniki? **Izbrano DROE podjetje:** » Pa najprej pojdiva analizirat slovenski rumen zabojnik. V rumenem zabojniku je 15-20 vrst plastike in vse skupaj 30 vrst materialov. Najmanj. Ko stresaš rumen zabojnik na sortirno linijo, streseš približno 100 enot. Tam so na trgi najvrednejši materiali: PET plastenke in aluminijaste pločevinke. Zakaj? Ker je že izoblikoval trg recikliranja. Obstaja tudi trg železa in tudi železne pločevinke so pozitivno ocenjene. Tudi papir je vedno pozitiven, razen izjemnih primerih smo bili v situaciji, ko smo morali plačati nekomu, da bi ga prevzel, ampak se to zelo redko zgodi. Kar se pa tiče PET-a in aluminija, sta pa vedno relativno visoka ovrednotena. Kaj se bo zgodilo, ko bodo ekstremno zavajajočimi izjavami prepričali ministrstvo, da bodo sprejeli ustrezno zakonodajo? Rumena zabojnik bo ostal. Tega sistema ne bomo menjali. Tam notri pa je določen delež PET-a in aluminija. Komunalni strošek za zbiranje, prevzemanje in za vožnjo do dvorišč bo ostal

popolnoma nedotaknjen. Če zdaj stane 100 enot, bo v prihodnje stal 100 enot. Zakaj? Ker komunalna podjetja prevzemajo po svojih dnevnikih poteh. Če imam jaz na mojem dvorišču rumen zabojnik, me zaradi tega ne bodo vprašali koliko je poln. To bo vse ostalo. Samo manjšo količino bodo zbrali. Kaj zdaj to pomeni? Vsi ostali bodo začeli plačevati višje stroške, ker se bo nek segment zaradi takih ali drugačnih nebuloz izločil iz sistema. V tem rumenem zabojniku so tudi navadne embalaže. Če kupite tatarski biftek, ga dobite v PET embalaži. Tudi predpakirana sadje in zelenjava je v PET embalaži. Tudi olje, ampak olje ni primerno za v kavcijo. Ga nočejo. Tudi mleko. Torej, nekdo se je spomnil. Spomnili so se pa izključno proizvajalci pijač, da bi finančno profitirali, če to ven vzamejo, ker bodo tako ali plačevali te stroške potrošniki oz. trgovci. Oni se bodo pa, bom rekel, obogatili z dvema viroma prihodkov, s prodajo materialov. To ne bo šlo, matematika govori drugače. Moje vprašanje je: Zakaj bi vsi tisti, ki bomo odlagali v rumen zabojnik ... za proizvajalce govorim ... zaradi zelo ozkega segmenta plačevali višje stroške. Naj mi eden obrazloži tole logiko: 20 centov dam kavcije. Za 20 centov naj bi jaz prinesel nazaj v trgovino to plastenko? Če, imam jaz na dvorišču rumen zabojnik, se 20 let navajal in izobraževal, da zdaj vse tja odvržem, ne bom zaradi treh plastenk na mesec za 60 centov nosil nazaj umazane in smrdeče stare plastenke. Ne bom jih. Nenazadnje s tem, da ko bi jaz peljal plastenko v trgovino, bi nekomu deloma zmanjšal transportni strošek. Mi pa nič ne da za to. Jaz dobim nazaj samo 20 centov. Vse kar pa ne pride nazaj v trgovino, je pa virtualna kraja. Zagovorniki kavcijskega sistema bodo rekli: »Ja, saj ste si sami krivi! Imate možnost prineset in boste dobili 20 centov nazaj!« A na tej prikriti kraji temelji korekten sistem? Jaz ga ne vidim. In to je glavni vir financiranja tega sistema.«

Jaz: »Pri Gospodarski zbornici Slovenije sem zasledila predlog kavcijskega sistema, ki se nanaša na odpadno PET embalažo in pločevinke. Bi ga vi razširili na stekleno embalažo, kot bi to storili v Eko krogu?« **DROE 2:** »To je pa popolno tehnično vprašanje. Vedeti morate, da jaz prihajam iz trgovine. Verjemite, da poznam to zadevo, ker sem tudi že reševal ta sistem v zgodovini. Ta sistem je enkrat že bankrotiral. V Sloveniji imamo sistem povratne steklene embalaže. Oboje bi delovalo, to je fakt. Je pa to problem trgovcev. Odnosi med njimi so problematični. Vsaka povratna steklenica, ki je vključena v sistem, ima svojo kodo. V tej kodi je tudi podatek, da je v okviru kavcijskega sistema. Obstaja javno objavljen spisek embalaž. Ni samo steklena, je tudi recimo Coca-Cola, svoje čase je bila iz trdne plastike. Ne vem, če jih še ima v Sloveniji, na nekaterih trgih jih še ima in te so bile povratne. Ampak, ozadju te mašine ... to je več ali manj velika soba, skladišče, ki ima trak, kamor v zabojnike padajo te steklenice. So pa tam tudi ljudje, ki morajo nek zabojnik pregledat. Če je v zabojniku Coca-Colina steklenica, je pa zabojnik od Laškega, morajo malo Coca-Colino steklenico fizično vzeti ven, in jo dati v zabojnik za Coca-Cola, skratka sortirati vsaj na grobo. To zahteva dodatne stroške in dodaten prostor. Če pa temu pripelješ še PET embalažo in embalažo aluminija, se pa to samo še multiplicira potrebno delovno silo in potreben prostor. Poleg tega, v manjših trgovinah, ko mašin nimaš, je to še bolj izrazito. V manjših trgovinah, če se spomnite, so

pri blagajnah take žičnate košare, kamor smo ali pa še vedno lahko odložimo povratno steklenico. So na kolesčkih, vsak delovni dan, konec izmen se ta voziček odpelje zadaj v skladišče se strese v nek zabojnik. Če bo to še PET in aluminijaste pločevinke in če bodo ti mali trgovci hoteli to prevzemati, se bodo morali nekako organizirati in ne vem kako bodo to naredili. To je tako veliko, na prvi pogled sploh neznanih vidikov in potencialnih vplivov na obstoječ sistem, da je kakršnokoli forsiranje samo zaradi ene ali dveh odstotnih točk povečanja količine zbrane embalaže res preuranjeno, dokler ne sprejmemo ustreznih ukrepov, sistem stabiliziramo in ga sperfekcioniramo. V Sloveniji imamo že preko PRO sistema 98 % vseh teh materialov zbranih, sortiranih in odpeljanih v reciklažo. Garantiram. Ker je daleč najboljša osnova za to. Vendar to je tako, kot če rož'ce ne zalivaš, bo ovenela . Če je kaktus, se bo boril 10 let, pa iz okolja iz ozračja še tiste malo vlage dobil. Po 10-ih letih bo pri nas podobno s tem sistemom. Tako da ta zadeva s kavcijskim sistemom je res zelo kompleksna.«

Jaz: »Na kakšen način bi se lahko vključili kot deležnik in kakšna so vaša pričakovanja glede sodelovanja z drugimi deležniki?« **DROE 2:** »Deležniki smo v bistvu vsi. Od nas občanov, do komunalnih podjetij, podjetja,, ki naj financirajo ta sistem, do zbiralcev, sortircev, reciklerjev. V sredini tega kolesa, ki v bistvu pomeni uvedbo nekega novega poslovnega modela razširjene proizvajalčeve odgovornosti, oz. krožnega gospodarstva so pa tovrstne firme, kot smo mi. To se pravi družbe za ravnanje z odpadno embalažo, izrabljenimi gumami itd. Te so organizatorke sistema, te so namenske družbe, skozi katere tečejo finančna sredstva od onesnaževalcev, proizvajalcev, ki te proizvode dajejo na trg , do izvajalcev, ki te materialne proizvode zbirajo, sortirajo, če jih je potrebno in oddajajo v reciklažo. Moj komentar v zvezi s kavcijskim sistemom je že bil v enem izmed mojih intervjujev, mislim da leta 2020 ali 2021. Glede na dejstvo, da imamo v Sloveniji vzpostavljen sistem razširjene proizvajalčeve odgovornosti, ki definitivno deluje neoptimalno, zaradi zelo različnih razlogov in zaradi meni neznanega in meni nerazumljivega po vseh teh letih neaktivnosti ministrstva, da se vzpostavi sistem, ki bo ustrezno transparenten, ki bo generiral ustrezno preverljive podatke na inputu in outputu, ki bo generiral ustrezne odnose med deležniki. Ki ne bo v bistvu nezakonit. Če dobro pomislimo, imamo v Sloveniji na embalaži, pa tudi na ostalih sistemih, ker seveda ZVO-2 NI v veljavi, ker je v ustavni presoji. V bistvu je nezakonito stanje. Nezakonito stanje pa je v tem, da 41. ali 42. člen stare uredbe o embalaži pravi, da proizvajalci sami ali se s svojimi podizvajalci ... ta dikcija je ključna ... sami ali s svojimi podizvajalci izvajajo obveznosti, ki jim pritičejo kot tisti, ki daje na trg neko embalažo, ki jo je treba zbrati in reciklirati. V bistvu je zakonodajalec v tem členu združil dva ekonomsko nezdružljiva poslovna modela. Združil je vertikalno povezane skupine, kjer so upravljavski nivo, kot je naša družba, povezal na ena strani in rekel: »Lahko se organizirate kot upravljavski sistem in najamete storitve izvajanja, to se pravi, kamione zabojnike, sortirne linije ... vse kar je potrebno, da svoje okoljske cilje realizirate. Lahko pa ste sami tisti, ki opravljate storitve. Ta dva modela sta zakonsko in ustavno nezdružljiva, vendar teh opozoril ministrstvo zadnjih 15 let ne upošteva. Posledice tega, so vsako leto negativne.

Koordinirane so pa v tistih 15-16 milijonov EUR plačanih iz budžeta. Mi se pa zdaj raje pogovarjamo uvedbi kavcijskega sistema, kjer bo prišlo do iste situacije, se pravi davkoplačevalci bodo nategnjeni, z nekimi obljubami in z nekimi virtualnimi zgodbami.«

Jaz: »Kako bi lahko kavcijski sistem embalaže vplival na vaše procese ravnanja z odpadki in kako bi se lahko prilagodili tem spremembam?« **DROE 2:** »Vpliv na DROE bo skozi manjši količino, kajti DROE so dolžne prevzemat iz sistema tisto, kar sistem generira. Če se izvzamejo plastenke, ali pločevinke, bo v sistemu manj 10.000-11.000 t maksimalno manj. Ne bo šlo čez DROE, ampak kavcijskega administratorja. Nastajata tudi dve zanimivi situaciji s stališča zakonodaje. Po navadi so kavcijski sistemi single operator sistemi – en kavcijski sistem v državi. Na PRO sistemih, ki nosijo 80-90 % teže ravnanja z odpadki, pa nekatere države pravijo, da so za konkurenco. Zakaj pa bi bili ... za PET, ali aluminij, ki se nahaja tudi v rumenem zabojniku kot material. Ti razlikuješ med kavcijskim sistemom ki zbira PET in aluminij in pa med PRO sistemom. Ja, če je tam *single* sistem edini možen, potem ga boš tudi na PRO vzel. Ali pa tudi tam konkurenco vzel. Pa še drugo zakonodajno vprašanje. Ker so kavcijski sistemi, tako kot temeljni PRO sistemi vseh državah različni, imamo probleme tudi na enotnem notranjem trgu. Predstavlja si, prodajalca, na primer Coca-Cole, ki ima fabriko v Nemčiji in ima 27 različnih rešitev PRO, 27 različnih kavcijskih sistemov. Saj se jim bo zmešalo. Zato smo multinacionalkam zelo jasno povedali, da če se že to gredo, zahtevamo, da so pogoji za delovanje, ustanovitev, financiranje v kavcijskem sistemu poenoteni v vseh državah. To je tudi naloga evropske komisije, da v letu, dveh, pripravi usmeritve, ki jih bo uveljavila. To so pa pogoji ob katerih, se lahko organizirajo in delujejo kavcijski sistemi, če se država za to odloči. In tudi ne vemo kakšni bodo, zato je še to še en argument, da v Sloveniji ni potreben. Nenazadnje pa tudi uvedba traja 3-5 let.«

Jaz: »Kakšne izzive in priložnosti vidite pri vzpostavitvi kavcijskega sistema?« **DROE 2:** »Stališče nekega podjetja je, da kavcijski sistem lahko izboljša samo en del odpadne embalaže, bistveno poslabša pa drugi del. To se pravi, da tudi zavezanci ugotavljajo, da tukaj nekaj ne štima. Zelo dobre študije o tem sistemu imajo Italijani, mislim da milanska univerza. Je kar nekaj študij o razširjeni proizvajalčevi odgovornosti v Evropi in analizirajo vse države kako delujejo. Prišle so do ugotovitev o učinkovitosti, plusih, minusih, možnostih za izboljšave in izzivih delovanja sistema razširjene proizvajalčeve odgovornostjo, tako tudi študijo o delovanju, plusih, minusih kavcijskih sistemov. Te študije ne govorijo v prid sistemu, temveč jačanju sistema razširjene proizvajalčeve odgovornosti. Vse te študije imamo tukaj, tako da ni problema nekomu dokazat fact based. Na tem konkretnem srečanju, o katerem vam zdajle berem zaključke, je bil tudi predstavnik tistih, ki so zainteresirani za outpute teh sistemov. Edini argument, po tem, ko je slišal vse te fakte o delovanju, o stroških, o državah sistemov, ki delujejo ... je bil čistost materialov. Če je pa tista faza pranja v sistemu pred reciklažo, ko je treba vso embalažo oprati, da se jo pripravi, da je čista, da se jo pripravi za granule itd. ... če je pa ta faza vredna investicije 20-25 milijonov EUR samo v Sloveniji ... v Italiji, za vašo

vednost, je investicija v kavcijski sistem ocenjena na 820 milijonov EUR. Oni so izračunali, da investicije delovanje sistema z upoštevanjem prodaje materialov, sistem stal 13 EUR na prebivalca. Kajti ti moraš obračunavati tudi amortizacijo. Tega pa pri nas NGO-ji očitno nočejo slišati. Ko jih vprašaš o konkretnih podatkih v smislu stroškov, rečejo da gredo na drugo temo. Oprostite, za tisti strošek pa tisto pralno komoro, ki stane 50.000 EUR, pa jaz ne bi, bom rekel, ena 1:500-krat investiral v sistem. In pa sama izjava Tomre, proizvajalca in tisti ki skozi marsikatero organizacijo tudi promovirajo sistem, kar je logično. Oni tega živijo. Oni so proizvajalci. V Evropi imajo po mojem prevladujoč delež. Kavcijski sistemi so primerni za manj razvite države. A je Slovenija manj razvita država? Kar se tiče ločenega zbiranja, so zadnji podatki, ki sem jih dobil včeraj v poročilu in Eurostata. Mi smo med najboljšimi. Pustimo, če je procent točno pravilen. Ni. Ampak vemo, da ni v nobeni evropski državi. Še vseeno smo med najboljšimi tudi na tem področju. In mi se pogovarjamo o enormnih investicijah, o tem, da bodo trgovci morali spremeniti svoje procese, da bodo morali večji delež trgovskega prostora nameniti skladišču. Ker vsaka mašina rabi skladišče, rabi človeka, da vse razporedi v zaboje. Nenazadnje pa imamo pri nas že kavcijski sistem za povratno embalažo, ki deluje.«

Jaz: »Kakšna je vaša ocena ekonomskih stroškov in koristi, povezanih z uvedbo kavcijskega sistema?« **DROE 2:** »Mi imamo v Sloveniji približno ... mislim, da je to izhajajoč iz študije, ki so jo celo pijačarji naredili, cirka 8500 do 880 t PET plasten, ki so dane na trg. Letos za leto 2023, morajo tisti, ki dajejo PET plastenke na trg poročati ne samo količine v tonah kot do zdaj, ampak tudi v komadih. Moj zadnji podatek je, da so do zdaj poročali o 8300 t. Ne vem, če so vsi že poročali itd.. Pustimo to, da pride do konca procesa poročanja za lansko leto in da bodo to neki vsaj kvazi uradni podatki. Zbralo pa naj bi se po poročilih DROE-tov iz leta 2021 ali 2022, ne vem točno katerega leta, cirka 79 %. Mislim, da je cilj 6.700 t ali 6.900 t, tega pa ne vem. Na komunalni zbornici poznajo ta podatek. Zdaj pa poglejva: 8.800 t je danih. Recimo, da je uradno zbranih 6.800 t . Do 100 % danih manjka 2.000 t . Vrniva se k črnemu zabojniku, kjer so količine zbrane pa niso evidentirane in so prodane. Iz dokumentov lahko se vidi, če da ministrstvo nalog revizijam vseh komunal, RCERO-v koliko so prodali. To je treba poročati v sistem. Prepričan sem, da nam v sistemu manjka maksimalno med 500 in 800 t. Pa greva računat. V toni – 1000 kg, je 31.505 plasten. Plastena je v povprečju težka približno 32 gramov. To se pravi 31.505 plasten v toni krat 600 t . Ali pa reciva 1000. Imava 32.000.000 komadov PET plasten. Zdaj pa malo simulirajva. Imava že uveden kavcijski sistem in za teh 1000 t je že bilo plačanih 20 centov. V finančnem sistemu administratorja je že imel prihodek za 32.000.000 komadov, krat 20 centov, to je 6,4 milijonov prihodkov. Ogromno. Ampak, za teh 6,4 milijonov, mi nismo sprejeli nobenih ukrepov v sistemu rumenega zabojnika. PET plastenke so v rumenem in črnem zabojniku. In če jih bomo evidentirali, pa jih pripeljali nazaj v rumen zabojnik – kajti iz črne bi morala vsa embalaža v rumenega, bodo tam nastali višji stroški. In tam bodo sortirci izsortirali tudi PET embalažo. Kdo bo pa to plačal? Kdo bo pa plačal sortiranje PET plasten? Zbiranje rumenega zabojnika, sortiranje PET plasten ... Če mene vprašate, ta sistem bo moral

tudi kupiti PET embalažo od PRO organizacije, drugače bodo PRO organizacije prodajale to na trgu, zaslužile in v sistemu ne bo identificirano. Potem bodo pa govorili, da ni bilo ločeno zbranih v sistemih. Ampak teh 1000 t ... za teh 1000 t mi investiramo 20-25 milijonov v mašine, plus vsako leto 4-6 milijonov EUR ... ne vemo, nimamo cene, lahko pa ocenimo, ko bo sistem administrativno urejen. Zaradi tega mi uvajamo ločen sistem zbiranja, toliko in toliko kamionov bo vozilo naokrog in spuščalo CO₂ v ozadje? Naša edina agenda v zelenem prehodu je zmanjševanje CO₂ odtisa. Vsi ti sistemi se uvajajo zaradi zmanjševanja CO₂ odtisa. Zato zapiramo TEŠ in izgubljam milijarde. Predlagajo pa uvedbo sistemov, ki bo povečeval CO₂ ... Jutri, 24. 4., se končuje diskusija regulative Packaging waste, kot začasno sprejet dokument. To pomeni, da so se v dialogu zadnjih treh mesecev Evropski svet, Evropski parlament in Evropska komisija nekako s stisnjenimi zobmi poenotili o teh glavnih parametrih te zakonodaje. Vendar so očitno razhajanja pod površjem še vedno relativno velika in zato bo jutri zanimivo, kakšen bo dogovor. Jutri je zadnja diskusija o tem tekstu pred evropskimi volitvami in nastopom nove Evropske komisije. Ta tekst je zelo kompleksen, zelo kontradiktoren in s katerim stroka ni prav zelo zadovoljna, ker je preveč politikantskih elementov. Pustimo špekulacije, ali bo nova komisija to storila in sprejela to konec leta, letošnjega novembra. Tekst, kot ga imamo na mizi govori, da je potrebno do konca 26. leta dokazati, da država ločeno zbere in v reciklažo pošlje 80 % na trg danih količin PET-a in aluminija. V kolikor je to doseženo, potem lahko poda samo izjavo, s kakšnimi ukrepi bo do leta 2029 v obstoječem sistemu prišla do teh 90 %. Če smo prej tiste cifre, ki sva jih prej nametala, pa mislim, da je treba pri Komunalni zbornici preveriti ... mislim, da so tudi že v javnosti nekje ... Imamo mi ta trenutek 600-800 ali koliko – je treba preveriti – ton znanih. Kar pomeni, da smo tik pred zdajci s približno 79 %. Če pa upoštevamo še vse tisto, kar imamo v fiziki na mizi podatkov, v sistemu pa ne, smo pa krepko čez 80 %. To pomeni, da moramo najprej urediti vse, kar nam ne štima. Vse podatke obelodaniti v sistem, preprečiti nelojalno konkurenco. Za zelo majhno razliko delto, ki jo imamo med sedanjimi podatki, ki mislim, da je kristalno jasno vsem, razen NGO-jev, ki bodo to zaradi svojih interesov terali naprej, do uradnih 80 % in potem naprej ... da bi zaradi izjemno majhnih količin – 600 do 1000 t, šli v sistem, ki nas bo stal desetine milijonov ... oprostite, to je pa kontra revolucija. Naj se nekdo pozabava, zakaj imajo pijačarji tako velik interes? Zakaj nočejo tetrapaka v sistem? Tetra Pak je zainteresiran, da bi prišel v ta sistem. Narediva kalkulacijo z zornega kota pijačarjev: na začetku sem rekel, da imamo sistem finančno deljene odgovornosti. Pijačarji in vsi proizvajalci so bili subvencionirani 20 let delujočega sistema. To je dokazljivo dejstvo. Ne plačujejo vseh stroškov za ravnanje z njihovo odpadno embalažo za komunalni del. Po ZVO2, glede na dejstva in direktivo iz leta 2018 – pa že zdavnaj, bi morala Slovenija uvesti full cost sistem, kar pomeni, da bi se morala povečati embalažnina tudi za financiranje tega stroška, ki ga mi kot občani skozi komunalne položnice še vedno plačujemo. In to se bo zgodilo. Kar pomeni, da sedaj vsi embalerji, vsi proizvajalci, ki dajejo embalažo in proizvodnja embalaže plačujejo približno tretjino dejanskega stroška. Dve tretjini plačujemo mi potrošniki. Za nas potrošnike je v tej matematiki vseeno. Kajti, če bo proizvajalec obremenjen s stroški 100

%, bi mi potrošniki plačevali 100 % preko proizvoda. Zdaj pa plačamo tretjino stroška proizvajalcu, dve tretjini pa komunalni. Za nas je to nevtralna operacija, v vsakem primeru plačamo mi. Kako pa zdaj razmišlja pijačar? Če bo full cost sistem, se bo to podražilo še za 400-500 EUR/t. Kako bi se lahko temu izognil? Kaj če rečem, da smo za kavcijski sistem in vprašam potrošnike, če so za 20 centov, ki jih dobijo, ko prinesejo nazaj embalažo? Nihče pa ne bo govoril o prodaji materialov, administrativnih stroških, o podražitvi predvsem obstoječega sistema, preko katerega bomo trikratno ali desetkratno plačali. Dobesedno bodo zbrisali strošek ravnanja z njihovo embalažo. Kdo torej profitira? Pijačarji se želijo izogniti strošku, ki je že 20 let subvencioniran in bi ga morali že zdavnaj plačevati. Če bi ga plačevali, bi slovenski sistem bistveno bolje deloval in pred dvema letoma davkoplačevalcem ne bi bilo potrebni plačati 2.000.000 EUR. Kar pomeni, da govorimo o zelo ostrem, zelo jasnem, natančnem ekonomskem interesu enega od deležnikov. O tej dimenziji pa noben ne razmišlja in vam ne bo nihče nič povedal.«

Jaz: »Če bo do uvedbe kavcijskega sistema prišlo, na kakšen način vidite njegovo trajnostnost in dolgoročno vzdržnost? Bi lahko govorila o desetletjih delovanja?« **DROE 2:** »Načeloma, ko ti nekaj uvedeš in dokler je surovina za to, traja. Ampak, spet se bom vrnil na uredbo, ki bo obveza. Ta ne temelji več na single use materialih. Temelji na reuse materialih. Zdaj pa moje vprašanje. Ali je PET platenka okolju prijazen embalažni material ali ni? Dokaz, o tem da voda iz plastenke vsebuje mikroplastiko govori, da je ta strupena za moje zdravje. Zato vsi propagirajo, vsaj v Sloveniji, kjer imamo še to srečo, da imamo čudovito vodo, naj pijemo vodo iz pip. Verjamem, da nekje v Bruslju s tisto klorirano vodo je mogoče manjše breme tista mikroplastika, ki jo spiješ skozi plastenke. Pri nas pa to ni potrebno. Kar pomeni, da po načelu tudi iz zakonodaje, če je usmeritev v reuse, je steklo bistveno bolj okolju prijazno, ker se ga lahko neskončno reciklira. Vezi v PET plastiki se po treh krogih tako deformirajo, da po četrtem krogu PET plastenke ne moreš več spremeniti v PET platenko, ampak jo lahko pošlješ samo še v sežig. In zaradi tega bom jaz investirati take novce? Pa še sistemsko prisiljuje pijačarje, da gredo v reuse. Definitivno je usmeritev sistem drugačna. Element mikroplastike ne deluje v prid uporabi PET platenk, daleč od tega. Jaz sem član komisije, oz. skupine, ki se pogovarja v okviru Združenih narodov glede težav s plastiko. Točno o tem govorimo. O modelih razširjene proizvajalčeve odgovornosti na globalnem nivoju, tudi tam, kjer ti sistemi še niso uvedeni ... v Afriki, Azijo Preprečiti eksponentno naraščanje uporabe plastike, predvsem pa, če se že uporablja, v povezavi s sistemom ločenega zbiranja. Problem plastike ni v sami plastiki. Problem plastike smo mi. Če mi plastiko vržemo v rumen zabojnik, narava zaradi tega ne bo onesnažena. Nič se ne bo splaknila v vode in oceane. V Sloveniji imamo odličen sistem komunalnega zbiranja. Taki ukrepi ta sistem slabijo. Pri nas smo 22 let navajeni, da odlagamo tja. Zadnjih 10 let ni niti ene širše ozaveščevalne akcije, ki smo jo v našem podjetju imeli že od leta 2004 pa do leta 2014. Osebno sem jo ukinil, ker naši konkurenti temu niso namenili nič. Skratka, sistemsko ta zadeva, ta trenutek, niti slučajno ni primerna. Od NGO-jev bi pričakoval drugačno narativo. Da bi se pogovarjali o optimizaciji obstoječega sistema. To kar imamo sedaj ni v redu in to vsi vedo. Pritisniti

bi morali na zakonodajalca, da čim prej uredi sistem, da uredi odnose med deležniki, jim da orodja za optimizacijo glede na njihov položaj v sistemu. In šele, ko bomo z neodvisnimi analizami pokazali, da obstoječa orodja ne bodo prinesla povečanja ... če bomo rekli, da smo dosegli 85 % brez možnosti zvišanja in če smo se v Evropi zmenili za 90 %, potem bi prišel na vrsto kavcijski sistem in plačajmo. Investirajmo 20 milijonov in vsako leto še 5-8 milijonov pa nosimo tiste stare vreče v trgovino. To je kazen za nas. Ker mi to prvo fazo preskakujemo, pa jaz osebno nisem pristaš kavcijskega sistema. Nisem pa proti, da smo si na jasnem. To kar imamo zavarujemo, izboljšajmo. Imamo ogromno za narediti. Ko bomo pa imeli podatke, se pa mirno lahko pogovarjamo tudi o tem. Zakaj bi šel pijačar spreminjati embalažo v okolju prijaznejšo? Zakaj bi imel steklo, pralnico, izumljal boljši material za pijače? To je v nasprotju z duhom evropske zakonodaje. Mi moramo sprejeti orodja, ki bodo zmanjšala uporabo plastike. PET plastika je ena največkrat uporabljenih materialov, predvsem v živilsko predelovalni industriji. Obstaja tudi trg r-PETA, se pravi granulativ. Uporabnikov je pa vse več. Cene na mesečnem nivoju zelo nihajo. Zakonodaja pa pravi, da morajo do leta 2035 v plastenke vgraditi 30 % r-PET-a. Mimogrede, nobena kemična analiza ta trenutek ni sposobna določiti koliko r-PET-a je v plastenki. Mi želimo, da pridemo do tistega PET-a, ki smo ga mi dali na trg in ne tekstilna industrija, ki je največji porabnik, potem avtomobilska industrija. Na Evropsko komisijo smo naslovili zelo ostro pismo, da želimo hočemo pravico in so rekli, da je to trg in da jo bomo morali izbrati. Žal je tudi preveč stvari zamolčanih v zvezi s to zgodbo in se fokusira samo na populistične, dvoumne, zavajajoče izjave. Najbrž doma zbirate steklo. Kupite 2-5 steklenic povratnih steklenic na leto. Jaz imam doma tak zabojnik in ko je poln, nesem na otok. Ne pa v trgovino v avtomate, čeprav bi dobil 10 centov. Zakaj pa? Ne bom iskal mašin. Vse gre na ekološki otok. Podobno, vsaj v prvi fazi, se bo sigurno dogajalo v Sloveniji. Čez udobje ga ni. Če imaš to na dvorišču, se ne boš naprej ukvarjal.«

Jaz: »Če poznate prakso kavcijskih sistemov v Evropski uniji, »posnemanje« katere bi bila najoptimalnejša izbira za Slovenijo in zakaj?« **DROE 2:** »Povedal vam bom naslednje podatke. Latvija: uvedba kavcijskega sistema: PET embalaža. Pred uvedbo kavcijskega sistema v Latviji je stala 60 EUR/t. Strošek na tono za zbrane in reciklirane količine PETA. Se pravi teh 60 je bilo na osnovi danih na trg ... tukaj je pa cena zbranih in recikliranih 130 EUR/t. Tu se je pa politika zaradi takšnih in drugačnih razlogov, tudi koruptivnih, odločila, da gredo v kavcijski sistem. Zdaj pa posledice za rumen zabojnik. Rumena zabojnik se je podražil, se pravi za zbrano in reciklirano količino na 300 EUR/t. Iz 130 EUR na 300 EUR. Glede na merjenje in izračun na trg danih plastenk pa iz 60 EUR na 120 EUR. Jih pa kavcijski sistem istočasno stane 976 EUR/t. Fantastična matematika. Takih podatkov je še malo morje. Bom šel naprej bom prebral zabeležko, ki sem si jo naredil na posvetu na evropski ravni, ki smo ga organizirali o kavcijskih sistemih in komentarjih iz posameznih držav. Švedska. Predstavnik Švedske je eksplicitno povedal, da uvedba kavcijskega sistema ob istočasno predhodno delujočem sistemu razširjene proizvajalčeve odgovornosti zmanjšuje prihodke tega sistema brez bistvenega

znižanja stroškov za ta sistem. Sistem rumenega zabojnika bo relativno dražji, nominalno bo ostalo enako. Samo drugi bodo bistveno bolj obremenjeni. Tudi jaz kot potrošnik bom zaradi tega, ker bodo pijačarji izvzeli PET, bom kupil plastenko olja dražje, tudi plastenko mleka, tatarski biftek. V glavi bom pa imel iluzijo, ker če sem PET plastenke 20 centov plačal in nominalno dobil nazaj, sem pa nekaj profitiral. Fantastična zloraba logike. Dalje. Litva. Tudi tam imajo door to door sistem, podoben sistem kot v Sloveniji, vendar ni nujno, da zbirajo vso odpadno embalažo, komunalno, občansko, potrošniško ... tega nisem preveril. Glavno je, da sta si ta dva sistema zelo podobna. Estonija. Dejstvo je, da kavcijski sistem dosega višje reciklažne cilje. To je dejstvo, temu nihče ne nasprotuje. Učinkovitost kavcijskega sistema izboljšujejo reveži, ki zbirajo PET plastenke in pločevinke po parkih zaradi vračila kavcije. A si to želimo v Sloveniji? Si želimo to, kar sem doživel in lansko leto namenoma testiral na Hrvaškem? Grozljivo. Da sem mogel stati tri četrt ure in še več v vrsti v Sparu v Umagu, z ljudmi z 200 litrskimi vrečami, kjer so imeli z vseh vetrov zbrane te plastenke. Vsakih 5 min se mašina pokvari, vsakih 5 min so jo očistili. 10-15 % plastenk sploh ni bilo pravih, sistem jih je zavračal. Grozljivo. Mislim, tega si jaz v Sloveniji ne želim. Tudi ni potrebno, ker imamo odlično delujoč sistem. Poudarjam ... kljub pomanjkljivostim. Kljub temu, da vemo, katera orodja je treba uporabiti za izboljšanje tega sistema, kljub temu ministrstvo kot lastnik tega sistem, tega ne naredi. Država ima cilj. Še enkrat poudarjam ... Evropska komisija je postavila okoljske cilje državam. Države, se pa po direktivi lahko organizirajo same. In ko bi pogledali, kje so kavcijski sistemi uveljavljeni ... vsepovsod, kjer osnovna infrastruktura komunalno ni delovala in ne deluje. Predvsem v vzhodnoevropskih državah in manj v zahodnoevropskih. Vam lahko tudi študijo preberem, kako analizirajo in ocenjuje tisti, ki delajo v teh sistemih. To so ogromne države, redko poseljene in v redko poseljenih državah, moraš komunalni sistem organizirati drugače, kot v relativno kompaktnih državah, kot je Slovenija. Saj v bistvu je sistem razširjene proizvajalčeve odgovornosti namenjen temu, da se država in lokalne skupnosti iz financiranje teh sistemov umikajo in breme financiranja v celoti prenašajo proizvajalci. Ja. Ampak v Sloveniji smo že investirali v rumene zabojnike, za katere so šle desetine in desetine milijonov. V RCERO-je, je šlo desetine in stotine milijonov. In ta sistem bi zaradi zelo ozkega interesa nekih deležnikov, ki manipulirajo s podatki, poslabšali ekonomiko celotnega sistema? Ja, če smo tako bogati, super. Jaz se nimam za tako bogatega. Dokler se sredi Ljubljane po dobesedno luknjastih cestah vozim, dokler zdravstveni sistem razpada in zdravnikov ne znamo niti plačati, jaz 20 milijonov ne bi dal. To je moje mnenje. Estonija. Kolegi so eksplicitno poudarili. Ob dobro delujočem sistemu razširjene proizvajalčeve odgovornosti, kavcijski sistem ni potreben. Španija. Prve študije o vplivih ekonomiki kavcijskih sistemov so bili narejeni v Španiji. Španci so naredili fantastičen projekt, skupaj delajo celo z UNEP-om in so dokazali, da so kavcijski sistemi izrazito negativni. S socialnega in ekonomskega vidika. To je tako imenovan ARIADNA projekt. Belgija je v Evropski uniji na področju ravnanja z odpadno embalažo relativno zvezda. Belgija, Nizozemska pa eventualno Češka. Vse tri države so – zanimivo – države, ki imajo single operater sistem, se pravi eno družbo za ravnanje z odpadno embalažo. Čehi samo za

komunalno in nekomunalno. Belgijci imajo to razdeljeno na dve družbi. Ena je za komunalno, druga za nekomunalno. Nizozemci imajo celo samo eno družbo. Belgija je že v sistemu razširjene proizvajalčeve odgovornosti – PRO sistemu zbrala 92 % plastenk. To se pravi, že sedaj. V letu 2022, mislim, da so že to presegli. Se pravi, že zdaj presegajo, kar je Evropska komisija, v regulativi, ki formalno še ni sprejeta, kot končni cilj postavila državam od leta 29 naprej. Ker so okoljsko ambiciozni, predvsem pa ker predvsem pa ker politika pritiska, da je treba te okoljske cilje še dvigniti, se pogovarjajo in delajo pilotne projekte za uvedbo kavcijskega sistema. Vendar ne klasičnega, takšnega kot v Sloveniji nekateri deležniki forsirajo, ampak digitalnega. Razvoj takih sistemov je izjemno hiter. V Španiji ga imamo, v Avstriji ga razvijejo zdaj s pilotni projekti, v Belgiji, itd. To so sistemi, ki so potem, ko urediš hrbtenico tega sistema, to se pravi, pri nas rumen zabojnik, možnost, da se za relativno minimalnimi stroški še tistih par procentkov povleče v sistem. Zakaj pa so digitalni sistemi boljši? Zato, ker je to orodje, ki ga zna uporabljati mladina od mladih nog naprej. Mi, ki smo malo starejši imamo malo izzivov, se pa tudi navadimo. Ampak mi odhajamo. Prihajate pa vi. In vi najbrž ne boste plastno zainteresirani, da bodo v prtljažniku zraven otroškega vozička, še dve gajbi umazanih PET plastenk pa pločevinke, s katerih bo teklo in smrdelo. Odvrgli boste v svojo zabojnik na dvorišču, poslikali in sistem bo to zaznal, da ste pravilno odvrgli. In to je tudi, če jaz dobro berem, razumem predlog, edini pravilen predlog, ki ga ima Komunalna zbornica. Če že forsirate ... najprej se pogovarjajmo o pravih podatkih. V Sloveniji ne moremo zaupati obstoječim uradnim podatkom. Žal. Kdo lahko trdi? Samo mi, ki smo v tej branži in vemo zakaj se gre. Ki vemo, kaj se dogaja v fiziki in vemo, kaj se dogaja na papirju. Slovaška. Študija je leta 2018 najavila, da se bo pristojbina za PET v sistemu podražila za štirikrat, pa je politika kljub temu prisilila, mislim, da so začeli leta 2021. Definitivno se je vsa plastika v rumenem zabojniku, v sistemu, ki zbere 80 % količin, se je podražila za 75 %. Zato, da sem jaz navidezno 20 centov dal in dobil nazaj 20 centov, bom plačeval za 75 %, kajti vsi ti stroški za olje PET, za mleko PET ... vse to jaz plačam skozi mojo potrošnjo v trgovini. Po normalni logiki ... 20 dam, 20 dobim, je nula. Pustimo to, da sem celo še peljal par kilometrov do prvega hipermarketa. Slovaška. Plastika se je podražila za 75 %. Vsak artikel, ki lahko gre v kavcijski sistem, mora imeti svojo kodo. Mi smo zelo majhen trg. Dva milijona nas je. Za slovenski trg bo morala imeti na slovenski trg dana embalaža v prodajo, slovensko kodo, kar bo podražilo embalažo. Slovenija je tranzitna država, turistična država. Veliko Slovencev kupuje v Italiji, Avstriji, na Hrvaškem. Čim je kakršnokoli malo večja diskrepanca v prodajnih cenah, predvsem živilskih proizvodov, odhajajo ljudje 20-30 km od meja po nakupih v sosednje države in prinašajo s sabo embalažo iz teh držav. **Jaz:** »Je to lahko še en izmed izzivov kavcijskega sistema?«

DROE 2: »Seveda, to pomeni, da če so na Hrvaškem kupili PET plastenko, so tam naknadno plačali 50 lip – ne vem, če to še velja ali ne, odvrgli jo bodo pa v Slovenski sistem rumenega zabojnika. Kar pomeni, da je nekdo financiral sistem na Hrvaškem, strošek je naredil pa v Sloveniji. Super. Ne bo se izšlo. Kvota na Slovaškem je bila na začetku 71 %. Je relativno visoka, čeprav bi morala še rasti. To povprečje 88 %, kolikor je rezultat v Evropi, nekateri sistemi pa presegajo pa tudi 90 %. Ko in pa če se bo slučajno

znižala, bodo pa proizvajalci plačali več. Kar je logično, kajti kvota tistega, kar se prinese nazaj, je vir prihodkov za financiranje sistema. Kar pomeni, da je sistem teoretično zainteresiran, da čim manj prinesem nazaj. A je to pravilen sistem? Ni. Če je v jedru sistema nekaj, kar je v nasprotju z normativnim ciljem, ali pa s propagiranim ciljem, ekonomika pa kaže, da je bolje, da nekaj narediš, kar je kontra smer, to ni dober sistem. Dalje. Češka. Češka je zelo zanimiva država. Moram priznati, meni je za vzor. Z njimi smo sodelovali, ko smo uvajali sistem v Sloveniji. Skupaj s kolegi iz Avstrije smo oblikovali ta model. Čehi so bili sposobni sistem obdržati tako, kot so ga na začetku definirali. Pri nas, sem rekel, smo ga po dveh letih spreminjali in je katastrofalen, oni imajo pa stabilen sistem je ena najbolj učinkovitih sistemov v Evropi. Ampak kljub temu, da imajo single operator in ga nekateri imenujejo monopol, pa to ni monopol. Single operator sistem pomeni, da je lastnik te družbe, ki je neprofitna tisti, ki mu ta družba povzroča stroške. Ekonomsko nelogično bi bilo, da bi ta lastnik od te družbe zahteval profit, kajti profit pomeni povišanje cene njihovih storitev in pomeni višji strošek tega, ki to financira. Zato je ta pogoj za single operator sistem nujen. Tam so dali sistem analizirati največji neoliberalni, analitični, ekonomski organizaciji. Zato, ker neoliberalci sovražijo single operatorje ali pa monopole. Logično. Da bodo ja čim bolje, bom rekel, ekonomsko ocenili, ali je ta sistem ustrezno delujoč ali bi bila konkurenca boljša. Ocenili so, da je single operator sistem za Češko najučinkovitejši. Kolega, s katerim se zelo dobro pozna iz tega »Think tanka«, je celo že dvakrat v Sloveniji predaval in natanko isto povedal. Še nekaj, ko je Evropska komisija, ki je naročila študijo o kavcijskih sistemih družbi Eunomija, ki je bila nekaj časa kar tak dvorni pripravljavec stališč za evropsko Komisijo, so šli detajlno analizirati njihove študije in ugotovili, da so pri analizi na podlagi katere so zaključili, da so kavcijski sistem tudi ekonomsko uspešni, uporabljali samo 10 % dejanskih stroškov. Skratka, klasično zavajanje. Vse to kar govorim, je evidentirano na prezentacijah. Stališče združenja FEAD, to je European Waste Management Association. DRS ne sme bit obvezna rešitev. DRS je možen, ni pa uporaben za vse vrste države članice. Se pravi, da tisti ki vedo zakaj se gre, ki ravnaajo z odpadki, ki vedo strukturo stroškov, imajo zelo jasno stališče. Tukaj se vračam na to. Slovenija ni enako Bolgarija, Slovenija ni enako Češka, Norveška, niti Italija. Zato je potrebno celovita presoja sistema. Posamezni sistemi so kot sestavljanje hišic iz lego kock. Če si sestavljal lego kock in do ničesar prišel, ko začneš razstavljat, se bo zgodba začela rušit. Zato moramo tudi uvajanje takih parcialnih rešitev presojat holistično. Kaj bo ta, ne samo za sam sistem, pa za tisto, za kar je namen, ampak kaj bo za vse ostale sisteme? Tukaj kavcijski sistem mene ne prepriča.«

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Panoga delovanja, velikost organizacije, doba zaposlitve in trenutni položaj v podjetju/organizaciji	Okoljevarstveni -ki. Malo društvo (med 5 do 9 člani). Zaposlen od leta 2009. Generalni sekretar.	Društvo za naravovarstvo in okoljevarstvo. Manjše društvo, ki bazira več ali manj na prostovoljstvu. Število osebja je odvisno od projekta. 15 let članica organizacije,	Sektorsko organiziran -a zbornica, ki se deli na združenje, proizvodnjo in polnilce. Ekipa oddelka, ki jo vodi šteje 5 oseb. V podjetju zaposlena že 19 let.	Družba za ravnanje z odpadki, ustanovljena s strani gospodarstva za izpolnjevanje obveznosti proizvajalčev e razširjene odgovornosti. Malo podjetje (s približno 20-imi zaposlenimi). V družbi zaposlen 20 let.	Trgovinska branža: prodaja prehrabnega in neprehrambeneg a asortimenta. Več kot 2000 zaposlenih, veliko podjetje. V podjetju zaposlena več kot 3 leta. Vodja logistike, največ deluje v okviru centralne logistike.	Javno komunalno podjetje. Srednje veliko podjetje s 156 zaposlenimi . Na komunalni zaposlen od leta 2004, vodja službe za ravnanje z odpadki od leta 2007.	Interesno združenje. Veliko združenje: 95 % vseh izvajalcev gospodarskih javnih služb, od tega preko 98 % vseh komunalnih podjetij. Direktor združenja od leta 2016.	Družba za ravnanje z odpadki, oz. okoljska organizacija , ki je bila ustanovljen a za realizacijo okoljskih ciljev. Malo podjetje s približno 20-imi zaposlenimi

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad).

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Panoga delovanja, velikost organizacije, doba zaposlitve in trenutni položaj v podjetju/organizaciji		koordinatorica društva (povezovanje prostovoljcev, njihovih specifičnih in specialnih znanj).	Trenuten naziv je strokovna direktorica. Pijače so sektorsko področje s katerim se ukvarja.	Vodja komercialnega sektorja.				Prokurist organizacije. 10-12 let sodeluje operativno in ne samo kot lastnik.
Stališče in pristop do odpadne embalaže	Prizadevanje za čim bolj smotrno, krožno ravnanje z odpadki.	Osveščanje ljudi in angažiranje za stroške okoljske predpise, aktivnost v kampanji.	Vsako podjetje, ki proizvaja pijačo v Sloveniji, ima po zakonu urejeno ravnanje z odpadno embalažo.	Delujejo preko uredb, krovna je evropska direktiva na podlagi so tudi bili ustanovljeni.	V podjetju se zavedajo vpliva na okolje v okviru dejavnosti, ki jo opravljajo (nastajanje embalaže).	Upoštevanje vseh trenutno veljavnih uredb in direktiv, Zakona o varstvu okolja.		

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Stališče in pristop do odpadne embalaže	V organizaciji si želijo, da je embalaža dolgotrajnejša, varna in, da je pri tem ko nastane odpadek čim manj nevarnih snovi, čim manj zavržkov in tehnoloških izpustov. Želijo dolgoživno embalažo, kar je mogoče doseči s trpežnejšo in trajnejšo embalažo.	Prizadevanje za ustrezno zakonodajo, ki bo podlaga dejanski implementaciji sistem. Prizadevanje za čim manj odpadkov, ki jih nekoristno izrabimo (za sežig ali sosežig), odpadki so vredni več.	Proizvajalčeva odgovornost zahteva od vsakega, ki daje na trg embalažo, da pokrije stroške ravnanja tudi za embalažo, ko ta postane odpadna. Proizvajalci imajo pogodbeno razmerja z DROE.	Po uredbi o Embalaži in odpadni embalaži zagotavljajo predpisano ravnanje z vso embalažo, ne glede na mesto nastanka.	Skrbijo za izobraževanje zaposlenih, dajanje navodil. Del embalaže ne pride v stik s trgovcem in jo predajo DROE.	Dobro poznavanje odloka občine.	V Sloveniji smo pionirji ločenega zbiranja. Kar se tiče zbiranja embalaže, zbiramo vso in ne samo tiste, ki se jo izplača, kot to počnejo drugod po Evropi. Že danes dosežemo cilje za leto 2025, oz. jih presegamo.	Na področju razširjene proizvodnje odgovornosti imamo v Sloveniji osem odpadkovnih tokov, šest od teh jih upravlja to izbrano podjetje, oz. je eden izmed prodajalcev.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Stališče in pristop do odpadne embalaže	Spodbujajo rabo ponovno uporabljive embalaže. Ravnajo se po hierarhiji ravnanja z odpadki, kjer je preventiva na vrhu.	Prizadevanje za zapiranje snovnih tokov: z ločenim zbiranjem bi omogočili, da se materiali v odpadkih čim boljše ponovno izkoristijo za enakovredne izdelke. Spodbujanje ponovne uporabe brez vmesnega koraka recikliranja, ki je energetska, emisijska, itd. potraten.	Meni, da imajo proizvajalci do embalaže od vedno odgovoren odnos. Zadnja leta še bolj. Želijo imeti korekten odnos z lokalno skupnostjo, s komunalnimi podjetji, občinami.		Za gospodinjstvo embalažo so dolžni tako kot prodajalec in kot proizvajalec poravnati ostale dajatve (okoljske dajatve, embalažnino, strošek smetenja, ki se je letos pojavil prvič) in odgovorno poskrbeti za odpadke do konca poti odpadka.		Kakovost sortiranja pri nas je zelo odvisna od gibanja cen materialov na trgu (glede na ceno plastike se odločijo, če se jo izplača reciklirati ali sežgati).	V odnosu z ostalimi podjetji, oz. kjer je konkurenca, so problemi, težave, neizpolnjevanje ciljev in prerokanja. Meni, da je za Slovenijo, ob določenih pogojih, Sigle operator sistem edini način ravnanja z odpadki.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabelarni prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Stališče in pristop do odpadne embalaže					Trud podjetja z ustreznim poročanjem DROE, dodatna zahteva o poročanju na kakšen način so odpadki obdelani, trajnostno poročilo revizorja.		Z obstoječim sistemom lahko dosežemo, oz. presežemo cilje 90 % ločeno zbrane embalaže. Z natančnim sortiranjem bi na trenutnemu vzorcu dosegli 84 % PET-a, z osveščanjem ljudi še več.	

se nadaljuje

Priloga 11: Tabelarni prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Stališče in pristop do odpadne embalaže					Izpolnjevanje zakonodajnih obveznosti. Zastavljanje ciljev ponovne uporabe in ne zgolj reciklaže. Meni, da v Sloveniji zakonodaja ni ustrezno urejena: visoki cilji na eni strani in na drugi omejevanje.		Aluminija zberemo 97–98 %. Stroka ve, kaj je potrebno narediti za doseganje ciljev.	

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Stališče in pristop do odpadne embalaže							Ne nasprotujejo kavcijskemu sistemu, podpirajo kavcijski sistem za ponovno uporabo.	
Ocena potenciala uvedbe kavcijskega sistema embalaže v Sloveniji glede na področje delovanja	Ogromen potencial.			Pomembno je, kaj bodo rekli plačniki sistema, torej gospodarstvo.	Podjetje v sistem zbiranja povratne embalaže ni vključeno.	Sistemu ne nasprotuje, vidi pa tako prednosti, kot slabosti	Kavcijski sistem za Slovenijo ni dobra odločitev.	Kavcijski sistem je ekstremno drag.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Ocena potenciala uvedbe kavcijskega sistema embalaže v Sloveniji glede na področje delovanja	Rešuje problematiko smetenja, onesnaževanja, izboljšuje snovno učinkovitost. Del trgovcev, industrije in Zbornica komunalnega gospodarstva se kavcijskemu sistemu upirajo, pijačarska industrija ga podpira.	Meni, da približno 95 % ljudi v Sloveniji podpira uvedbo kavcijskega sistema (spletna anketa ZPS in raziskava agencije Valicon. Na obe se je odzvalo približno 1000 ljudi). Potencial v Sloveniji je zelo velik, to kažejo tudi izkušnje drugih evropskih držav.	Potekalo je veliko pogovorov in diskusij, tudi z Združenjem slovenskih pivovarn glede pločevink. Izdelali so 3 analize, 2 glede obstoječega delovanja sistema na področju ravnanja z odpadnimi plastenkami pijač.	V podjetju samo izvajajo storitve za katere imajo zakonsko obvezo. Meni, da so trendi v Evropi v smeri kavcijskega sistema, ki je dražji, vendar ima boljše rezultate.	Glede kavcijskega sistema nepovratne embalaže vidijo ogromen potencial z vidika zelo visoko predpisanih ciljev (podjetje nastopa kot trgovec in proizvajalec).	Želi si, da se rešuje cela skupina odpadkov, ne samo ena vrsta. Ne želi, da se kavcijski sistem vzpostavi na račun izvajalca javne službe in občanov.	Za leto 2021 so izračunali, da bi potrošniki letno plačevali 80 EUR več za ravnanje s plastenkami Kavcijski sistem je v nasprotju s hierarhijo ravnanja z odpadki: odpadki: preprečevanje, ponovna uporaba, recikliranje.	Ločeno zbiranje bi se izboljšalo za zelo majhen delež. V Sloveniji bi se bilo potrebno pogovarjati o dejstvih, zanima ga mnenje stroke.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Ocena potenciala uvedbe kavcijskega sistema embalaže v Sloveniji glede na področje delovanja	Kavcijski sistem je prisila, da dosežemo visoko stopnjo zbiranja. Tudi z uveljavljanjem izjeme bi jo težko dosegli. Nadgradili bi še obstoječe kavcijsko zbiranje stekla.	V društvu so pregledali več evropskih držav s kavcijskimi sistemi in izkušnje kažejo, da se zelo hitro pokažejo visoki deleži vračanja.	Prišli so do skupnega mnenja, da kavcijski sistem v Sloveniji potrebujemo. Prepričani so, da Slovenija brez kavcijskega sistema ne bo dosegla ciljev Evropske unije.	Ne more komentirati pravih podatkov o količini embalaže dane na trg in o količini zbranih PET plastenk, ker podatki še niso znani.	Meni, da kjer imajo kavcijske sisteme, so rezultati hitro vidni, manj je smetenja, večja gospodarnost.	Komunala je preživela in preživlja težke čase, tudi nasprotovanje s strani ljudi, kvazi strokovnjakov, interesnih združenj brez ustrezne argumentacije. Ne sme se zgoditi, da bi trpel prevzem ostale embalaže od komunalnih podjetij naprej.	Drugod po Evropi ne poznajo zbiranja odpadne embalaže v rumen zabojnik, ki bo eden največjih zaviralcev kavcijskega sistema.	V Sloveniji ni verodostojnih podatkov.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trгоvec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Ocena potenciala uvedbe kavcijskega sistema embalaže v Sloveniji glede na področje delovanja		Kavcijski sistem omogoča čistost zbranih materialov, zmanjševanje porabe energije, zmanjševanje emisij, izredno zmanjševanje smetenje v naravi, omogoča prihranke občinam, manj čiščenja uličnih smetnjakov.	Meni, da morajo proizvajalci povedati mnenje na glas, ker so oni tisti, ki bodo morali poskrbeti za embalažo in zapreti zanko.	Ko nosilci skupnih načrtov oddajo poročila in ko bo država združila poročila, bodo na vrsti analize. Takrat bi lahko bolj podrobneje komentiral glede ciljev za 2029 in vmesne cilje.	Kavcijski sistem zagotavlja najvišjo možnost zbranih čistega materiala, ki se lahko kot reciklat uporabi v novi embalaži. Z vidika proizvajalca je to zelo pomembno.		Ljudje bodo embalažo raje odvrgli doma v rumen zabojnik, ne da bi pogrešali kavcijo. S tem ne bodo ravnali nepravilno ali povzročali okoljsko škodo.	

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trгоvec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Mnenje o uvedbi kavcijskega sistema kot optimalnejšim ravnanjem z odpadno embalažo v primerjavi s trenutnim sistemom	Odgovor je pritrdilen. Sistem je dražji, če se ne upošteva negativnega vpliva, kot je goljufanje z nizkimi cenami pri ravnanju z odpadki. V izogib nepravilnostim, bi moral biti sistem neprofitno naravnano.	Prepričani so, da je uvedba kavcijskega sistema pri nas optimalnejša z vseh zornih kotov, tudi z ekonomskega. Proizvajalci bi dobili nazaj materiale, drugače jih bodo prisiljeni uvažati.	Z vidika embalaže pijač je odgovor pritrdilen, prišli bi tudi do bolj krožnega sistema ravnanja. Trenutni sistem je dober, vendar ima določene pomanjkljivosti.	Meni, da se s kavcijskim sistemom zajame zgolj en del odpadne embalaže. Po njegovi strokovni presoji obstaja preveč neznank, da bi lahko ocenjeval, če bi bil kavcijski sistem dober ali ne.	Ima potencial tudi glede na prakso držav, kjer podjetje deluje. Kavcijski sistem bi lahko bil nadgradnja obstoječega sistema. Komunalne storitve so v vsakem primeru potrebne.	Trenutni slovenski sistem z ločenim zbiranjem ocenjuje kot dobrega, z dobrim učinkom, je pa pri sejalnih analizah mešanih komunalnih odpadkov še vedno veliko napačnega ločevanja.	Odgovor je ne. Če v Sloveniji uvedemo kavcijski sistem, bo ta pod pričakovanji in rezultati. S kavcijskim sistemom na hrvaškem v 15-ih letih niso prišli na 90 % zbrane embalaže, v Sloveniji smo brez kavcijskega sistema nekje pri 80 %.	v Evropi ne obstaja tako visok standard, kot ga imamo v Sloveniji: rumen zabojnik, ekološki otoki, zbirni centri itd.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trгоvec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Mnenje o uvedbi kavcijskega sistema kot optimalnejšim ravnanjem z odpadno embalažo v primerjavi s trenutnim sistemom	Trenutno so določene sheme zelo dobro vertikalno povezane ali pa so mednarodna podjetja, ki ponujajo celotno storitev od kamionov do storitev in gledajo samo skozi dobiček. Gredo se damping cen in na koncu v sistem ni dovolj plačano, da bi z odpadki lahko pravilno ravnali.	Nasprotnik gospodarskega sistema je komunalno gospodarstvo, ki trdi, da bo razpadel sistem ravnanja z odpadno embalažo. V nobeni državi, kjer so ga uvedli, se to ni zgodilo.	Kavcijski sistem bi morali uvesti na ravni države. S tem bi zagotovili zapiranje zanke in prednostni dostop do materialov.	Teoretično, če bi bila mreža kavcijskih mest dovolj široka in kavcija dovolj visoka, bi lahko bili za plastenke dobri rezultati.	Kavcijski sistem bi omogočil čistost materiala, transparentnost embalažnega toka z relevantnimi deležniki, jasna razmerja med deležniki, dostopnost materiala za proizvajalce.	Trenutnega sistema ne znamo meriti in ga predstaviti. Kavcijski sistem je kaprica shem in predelovalcev, ki želijo višjo ceno materiala. Ta omogoča obdelavo, delo in obračun nižjih stroškov.	Pri vpeljevanju kavcijskega sistema so problem trenutno znanje in navade ljudi. Komunalna sfera je dolgo poučevala, da je treba vso embalažo zmečkat, da zavzame čim manj volumna, pri kavcijskem sistemu zmečkana embalaža ne pride v poštev.	Komunalna podjetja v trenutnem sistemu opravljajo službo javne higiene in počistijo na primer: plastenke in pločevinke, ki jih v naravo odvržejo nekulturni ljudje.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Mnenje o uvedbi kavcijskega sistema kot optimalnejšim ravnanjem z odpadno embalažo v primerjavi s trenutnim sistemom	Gospodarstvo skrbi, da bi ostalo brez vrednih materialov, kot sta aluminij in plastenke.	Slovenija se glede ločenega zbiranja embalaže zgleduje po Nemčiji in Avstriji, kjer načrtujejo kavcijski sistem kljub podobnemu deležu zbrane embalaže kot v Sloveniji. Težava v Sloveniji so nepreverjeni podatki o ločenem zbiranju	Prav tako industrija pijač ne bo mogla prispevati k doseganju ciljev za vsebnost recikliranega materiala, ki ga določa uredba SUP. Slovenija brez kavcijskega sistema ne bo imela dostopa do recikliranega materiala visoke kakovosti.	Slaba lastnost s katero se v Sloveniji nihče ne ukvarja je poročanje: Če je na trg danih 100 plastenk, prijavi se jih 70 in jih manjka 30, so cilji na koncu zelo uspešno izpolnjeni. Ne smemo upoštevati zgolj zbiranja, ampak celoto.	Zavedati se moramo evropskih ciljev, ki so za vse enaki. V podjetju vidijo rešitev v urejenem in transparentno delujočem kavcijskem sistemu, ker gre za vreden material.	Komunalne službe odpadno embalažo brezplačno predajajo DROE. Kavcijski sistem ne bo znižal stroškov zbiranja odpadkov. Embalaža je samo en del odpadkov.	Na začetku bodo imeli motiv za vračanje v kavcijski sistem, obstaja pa dvom za prihodnost. Ljudje so navajeni na rumen zabojnik. Kavcijski sistem ni optimalnejši niti s stroškovnega vidika.	V črnem zabojniku za mešanje odpadke je prevelik delež odpadne Komunalne embalaže. V zdajšnjem sistemu imamo ekstremno neverodostojne podatke: prihaja do načrtnih nepravilnosti v sortirnih centrih in prodaje materiala na trgu.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Mnenje o uvedbi kavcijskega sistema kot optimalnejšim ravnanjem z odpadno embalažo v primerjavi s trenutnim sistemom			Brez kavcijskega sistema, se bodo morali proizvajalci boriti za material na trgu po nesprejemljivih cenah. Meni, da ni pomemben zgolj delež zbrane embalaže, ampak kakšne kakovosti je.			Ne želi si, da se za isto količino ukvarja enkrat večja količina ljudi, porabi enkrat več naravnih virov, upravlja enkrat večji transport. Pri kavcijskemu sistemu ne vidi pragmatizma.	Kakovost ločeno zbrane odpadne embalaže bo padla: Ljudje, ki bodo striktno spoštovali kavcijski sistem, bodo izgubili občutek vrednosti za ostalo embalažo.	Meni, da je vzpostavitev kavcijskega sistema brez vseh transparentnih virov kriminal: investicija 25 milijonov EUR za avtomat za povratno embalažo, 4-7 milijonov EUR vsakoletnih administrativnih stroškov, vzpostavitev ločenega sistema zbiranja, povišani CO2 izpusti, investicije v pralnice, sortirne oz. preštevalne centre itd.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Mnenje o uvedbi kavcijskega sistema kot optimalnejšim ravnanjem z odpadno embalažo v primerjavi s trenutnim sistemom							Kavcijski sistem je zavajajoč: za 4 % se tovornjaki, ki pobirajo embalažo ne bodo optimizirali, na sortirnici bo še vedno veliko kavcijske embalaže, potrošniki bodo odpadno embalažo vozili v trgovine. Ogljični odtis bo povečan. Kavcijski sistem ne bo rešil smetenja. Smetenje se rešuje s kaznovanjem.	

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trгоvec	Izbrano podjetje 6: Javna komunalna 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Mnenje o uvedbi kavcijskega sistema kot optimalnejšim ravnanjem z odpadno embalažo v primerjavi s trenutnim sistemom							Kavcijski sistem je fantastičen sistem tam, kjer komunalnimi sistem ne deluje. Izračunali so, da bi kavcijski sistem samo za PET embalažo (za 4 % kavcijskih materialov) stal 39 milijonov letno. Ljudje imajo zmotno prepričanje, da bodo zaslužili preko vračanja v kavcijski sistem. Kot alternativo klasičnemu kavcijskemu sistemi predlaga digitalni kavcijski sistem.	

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Predlog kavcijskega sistema pri nas se nanaša na odpadno PET embalažo in pločevinke volumna od 0,1 l do 3,0 l, bi ga razširili še na stekleno embalažo, kot bi to storili pri kampanji Eko kroga?	Za stekleno embalažo že imamo kavcijski sistem, se pa v društvu strinjajo z Eko krogom. Potrebno je še nekaj standardizacije.	Večina evropskih sistemov zbira vse troje naenkrat. Društvu se zdi pomembno, da se v isto sistem vključi še steklena embalaža za vnovično polnjenje, kjer je infrastruktura popolnoma ista in jo je enostavno ključiti.	S kavcijskim sistemom, ne bi radi rušili obstoječega in uspešnega sistema zbiranja povratnih steklenic (delež ločeno zbranega stekla je 95 % ali več). Glasno zagovarjajo vpeljavo kavcijskega sistema za embalažo za enkratno uporabo.	Gre za dva ločena snovna tokova, zato tega dela ne moremo združiti. Mogoče samo na področju zbiranja, za strojem se pa tokova ločita.	Obstoječ sistem zbiranja povratne steklene embalaže je urejen in uspešno delujoč. Kavcijski sistem v Sloveniji bi pričeli z enostavnim modelom: z zbiranjem plastenk in pločevink.	Steklena embalaža je zadeva zase. Embalažo, ki je dana na trg, jo je treba pripeljati nazaj. To pomeni povečano število delovnih ur, voženj, rabo nafte ...)	Najbolj pametna je združitev, ker bi se porazdelil strošek. Obstoječ sistem za stekleno embalažo je vedno manj v uporabi: Ljudje so navajeni odlaganja na eko otoke.	Zbiranje povratne steklene embalaže zahteva dodatne stroške in dodaten prostor. Pri nadgradnji s PET in embalažo in pločevinami, se to še multiplicira.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trгоvec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Predlog kavcijskega sistema pri nas se nanaša na odpadno PET embalažo in pločevinke volumna od 0,1 l do 3,0 l, bi ga razširili še na stekleno embalažo, kot bi to storili pri kampanji Eko kroga?		V prihodnjih letih lahko pričakujemo, da bo Evropa zviševala obvezne delež ponovne uporabe. Vsa infrastruktura bi že bila pripravljena.	Avtomati za plastenke in pločevinke so zelo podobni, zato ne bi bilo težav pri povezavi sistema za plastenke in pločevinke.	Pri stekleni embalaži je pomembno katerega proizvajalca je, da se k njemu tudi vrne. Pri zbranih plastenkah in pločevinkah pa je vseeno, ker gredo v reciklažo.	Zaradi prihajajočih evropskih uredb, je dobro razmisliti v smeri nadgradnje. Pred sprejetjem uredbe v teh smeri, je potrebno upoštevati okoljski odtis prevoza odpadkov, porabo vode, izračun smotrnosti takšnega sistema v Sloveniji.	Ker je vse v domeni trga, se žal ugotavlja kje je večji profit, šele potem je na vrsti skupno dobro.	Avtomati za vračanje embalaže že omogočajo zaznavo embalaže. Problem je prostor pri trgovcih.	V manjših trgovinah brez avtomatov, bi bili izzivi še bolj vidni. Trgovci se bodo morali organizirati.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Predlog kavcijskega sistema pri nas se nanaša na odpadno PET embalažo in pločevinke volumna od 0,1 l do 3,0 l, bi ga razširili še na stekleno embalažo, kot bi to storili pri kampanji Eko kroga?					V podjetju razširiti zbiranja ne nasprotujejo, za trgovca pa predstavlja upravno, logistično in prostorsko obremenitev. Konkretno je izziv že pri prvih dveh tokovih, pri steklu še večji: nesreče s stekom, postopek zbiranja je časovno intenziven, zahteva dodatno potrebo po delovni sili, dodatno zagotavljanje standardov itd.			

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trгоvec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Vključitev v vzpostavitev in delovanje kavcijskega sistema kot deležnik	Glede vključevanja v vzpostavitev aktivno pomagajo pri kampanji Eko kroga. Vsake toliko časa imajo skupne sestanke za namen planiranja.	Društvo si aktivno prizadeva, da se kavcijski sistem v Sloveniji sploh vzpostavi, da osveščajo in informirajo javnost, odločevalce in druge deležnike sistema. Nadaljnega sodelovanja kot nevladna organizacija ne vidijo, bodo pa sodelovali pri vzpostavitvi zakonodaje z namenom, da bo sistem enostaven za končne uporabnike, transparentno delujoč in postavljen na temeljih, ki omogočajo dolgoročno delovanje in ekonomsko vzdržnost.	Vloga proizvajalcev je odgovorna že sedaj in bo ostala odgovorna: Za embalažo želijo poskrbeti od začetka do konca. Opravili so že številna srečanja, javne diskusije, predstavili študijo, debatirali v državnem svetu.	Meni, da bi morali naprej vedeti kakšen kavcijski sistem se vzpostavlja.	Zagotovo vidi aktivno vlogo v soupravljanju sistema. Sistem bi soupravljanju skupaj s proizvajalci v razmerju 50 % – 50 %.	Meni, da na nek način spadajo zraven, vendar pa neke druge dodane vrednosti ne vidi. Edina naloga komunale je, da zbere odpadke in jih brezplačno odda shemam.	Komunala ne bo sodelovala pri osveščanju o kavcijskih sistemov, ker že zdaj 100 % sodeluje pri osveščanju na področju ločevanja. Težko vidi vlogo komunale pri kavcijskem sistemu.	Deležniki smo vsi. Sodelovati bi morali občani, komunalna podjetja, podjetja, ki sistem financirajo, zbiralci, sortirci, reciklerji, v sredini pa so DROE.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Vključitev v vzpostavitev in delovanje kavcijskega sistema kot deležnik	Društvu se zdi koristno, da pri upravljavski shemi sodeluje kakšen nevladnik kot predstavnik okolja. So člani evropskih mrež in imajo dober dostop do znanja glede delovanja sistemov drugih držav.		Potrebno bo formirati dovolj močno koalicijo v podporo kavcijskemu sistemu		Trgovci imajo vlogo kot zbirna točka razpršenosti, frekventnosti in dostopnosti		Komunala ne bi nič pridobila ali izgubila kar se tiče masnih tokov, ne bi imela niti nič več profita. Sprašuje se, kaj se bo zgodilo in čigava bo odpadna embalaža, ki bo odvržena v rumen zabojnik. V nekih segmentih se bo komunala srečala s kavcijskim sistemom, ni pa prepričan, oz. informiran v katerih	

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Pričakovanja glede sodelovanje z drugimi deležniki, v primeru vzpostavitve kavcijskega sistema	V društvu si želijo odprtega procesa komunikacije; pomembno je, da z združevanjem olajšajo in se dogovorijo okrog vseh detajlov. Ne želijo si vpletanja politike in medijev.	Komuniciranje je že zdaj zelo oteženo, ker je sedanji sistem netransparenten. Ker ni podatkov, se je težko pogovarjati o deležih, koliko več bi lahko bilo potencialno zbrano, koliko stroškov bi bilo itd. Preverjene podatke in informacije je nemogoče pridobiti. Zaključevanje na podlagi pretiranega analiziranja zato ni smiselno.	Obstajajo izzivi glede kavcijskega sistema, eden izmed njih je sodelovanje z drugimi deležniki.	Na vprašanje glede sodelovanja s proizvajalci pijač odgovarja, da bi v primeru vzpostavitve kavcijskega sistema še vedno sodelovali kar se tiče na primer. ovojnin, ki obdajajo plastenke. Poročanje glede plastenkov pa bi se preneslo na družbo, ki bi skrbela za kavcijski sistem.	Podjetje z drugimi deležniki sodeluje že zdaj, dialog uspešno poteka. Pričakujejo aktivnosti in izražanja mnenj ostalih, zasledovanje skupnih ciljev in pristop k proizvajalcem.	Skrbi ga, da bodo DROE vložile napore v spremembe v smislu, da s slabšo kvaliteto materialov ne bodo želeli imeti opravka, medtem pa so plačani za celotno količino.	Ima pomisleke glede delovanja trgovcev v kavcijskem sistemu (glede prostora, ki ga imajo na voljo in opravljanja neke vrste komunalnih storitev).	Rumen zabojnik bo ostal zaradi določenega deleža PET-a in aluminija. Komunalni strošek bo ostal enak, ker bodo dnevne poti komunalnih podjetij enake, le količine bodo manjše.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Pričakovanja glede sodelovanje z drugimi deležniki, v primeru vzpostavitve kavcijskega sistema		Zdaj vsak brani svoj poslovni model. Nasprotniki kavcijskega sistema se poslužujejo taktike zavlačevanja, da se sistem čim kasneje uvede.	Obstajajo izzivi glede kavcijskega sistema, eden izmed njih je sodelovanje z drugimi deležniki.		Uspešen sistem vidijo v 50 % – 50 % deležu. Ugotavljajo dva možna kompleksna izziva: snovni tok, kar se tiče bolj komunalnih podjetij in pa monetarni tok.		Mali trgovci ne bodo imeli avtomatov (potrebno imeti določeno število letnega obrata, da je nakup opravičen), embalažo bodo zbirali v vreče, po vsej verjetnosti se bodo izogibali prevzemu odpadne embalaže. Izgubljali bodo stranke, ki bodo šle v večje trgovske centre z avtomati za povratno embalažo. Trgovci bodo morali na nek način vzpostaviti relacije, vendar ta del premalo pozna.	Ideja o kavcijskem sistemu prihaja s strani trgovcev. Razlog je finančni profit. Vloga potrošnikov in trgovcev pa bo financiranje sistema

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Pričakovanja glede sodelovanja z drugimi deležniki, v primeru vzpostavitve kavcijskega sistema					Proizvajalci so ključni v v kavcijskem sistemu. Če ne sodelujejo ali pa so proti, sistem ne more delovati. Enako je s trgovci. Potrebno je definirati izjeme znotraj sistema.		Trgovska zbornica je izpostavila vprašanja o povračilu stroškov (logistični prostori, avtomati, operativni stroški, delovna sila). Potrošniki bodo plačevali stroške kavcijskega sistema, gre za zavajanje.	

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Priložnosti in izzivi kavcijskega sistema	Meni, da je v praktičnem smislu potrebno razmisliti, če bomo potrošniki embalažo vračali s pomočjo avtomatov ali na kakšen drug način.	Priložnosti so našete že v obsegu drugih vprašanj: čistost zbranih materialov, zmanjševanje porabe energije, zmanjševanje emisij, izredno zmanjševanje smetenje v naravi, omogoča prihranke občinam, manj čiščenja uličnih smetnjakov itd.	Priložnosti so: vpeljava krožnega sistema, zmanjšanje porabe osnovnega materiala, zapiranje zanke, sledenje okoljskim ciljem, zmanjšanje izpustov CO ₂ , visoka razpoložljivost materiala, ki je primeren za ponoven stik z živili.	Na voljo je premalo informacij za realno naštevanje koristi. Vseeno pa so možne koristi: nadzor nad materiali, dostop do materiala kot korist za proizvajalce, izpolnjevanje obveznosti, ki jih imamo kot država.	Pomembna priložnost je dopuščeno strojno delovanje tudi z namenom zmanjševanja volumna embalaže, priložnost z vidika zelo visoko predpisanih okoljskih ciljev, hitro vidni rezultati, manj smetenja, večja gospodarnost, najvišja možnost zbranih čistega materiala itd.	Po vsej verjetnosti bi bil manjši delež plastenk in pločevink v zabojniku za mešane komunalne odpadke. V naravi smetenja ni, oz. ga ne bi bilo, ker se smetenje prijavlja ustreznim organom.	Boljšo priložnost vidi v digitalnem kavcijskem sistemu, kjer se lahko potrošnike tudi osvešča.	Obstaja mnogo študij o razširjeni proizvodnji odgovornosti in kavcijskih sistemih, ki temeljijo na objektivnih dejstvih. Niso naklonjene kavcijskemu sistemu, temveč jačanju sistema razširjene proizvodnje odgovornosti. Trenutni sistem v Sloveniji je med najboljšimi v Evropi.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Priložnosti in izzivi kavcijskega sistema	Poda primer Litve, kjer imajo trgovci v interesu, da se vračila izvršujejo pri njih, da potrošnik dobi listek za dobropis in popust, ni pa to nujno (višanje lojalnosti strank).	Izzivi so možni pri trgovcih, ki mogoče niso dovolj seznanjeni s prednostmi dobrega kavcijskega sistema.	Izzivi so: odziv potrošnika (Mnenje Zveze potrošnikov je, da je Slovenec, sploh mlajše generacije, pripravljen vračati platenke in pločevinke), starejšim generacijam bi bilo mogoče tuje. Tega izziva se ne boji.	Izzivi: kam plasirati zbrano odpadno plastično embalažo, ali se zmanjšajo transportni stroški, je vzpostavitev ekonomsko smiselna, vzpostavitev regijskih centrov za zbiranje in morebitno proizvodnjo linijo, ozaveščanje potrošnikov, višina kavcije itd.	Trenutnih izzivov glede embalaže ni, bi bili pa v kavcijskem sistemu: povratna logistika, različne lokacije poslovalnic, različne danosti, velikost prostora za skladiščenje embalaže, skladišča so trenutno namenjena zgolj asortimentu.	Izzive izrazi že v predhodnih odgovorih: Sheme in predelovalci zgolj želijo višjo ceno materiala, stroški zbiranja odpadkov se kljub kavcijskem sistemu ne bodo znižali, kavcijski sistem rešuje samo en del odpadkov.	Glede digitalnega kavcijskega sistema, izziv predstavlja spreminjanje navad in kulture potrošnika, morebitnega nacionalnega programa osveščanja.	Tudi uspešno delujoč kavcijski sistem za povratno embalažo že imamo. Izzivi so: poslabšanje drugega dela zbiranja embalaže. Poleg enormnih investicij v sistem, je pomembno upoštevati še amortizacijo (glede tega kritizira nevladne organizacije, ki pozabljajo

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec						
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale
Priložnosti in izzivi kavcijskega sistema	Proizvajalca avtomatov ne bi bil izziv dobiti, ker jih večinoma proizvaja znan proizvajalec Tomra.	Komunalno gospodarstvo in nekateri trgovci si za vzgled ogledujejo hrvaški kavcijski sistem, ki ni primer dobre prakse, se pa njegova pomanjkljivosti lahko preprosto odpravijo.	Z dobro komunikacijo, dobro kampanjo v Sloveniji in analizo, ki so jo naredili na Zvezi potrošnikov, je tudi slovenski potrošnik zrel za zbiranje prazne embalaže doma in predajo na zbirno mesto v trgovino.		Izziv je kopičenje embalaže, stroški dograjevanja prostorov ali zunanje rešitve s kontejnerjem. V podjetju vidijo rešitev v logistiki, ki bo opravljala naloge povratne logistike (lahko preko zunanjega proizvajalca), da lahko razbremenijo lokacije trgovin.	Potrebno je enkrat večje število delovne sile naravnih virov, enkrat večje upravljanje transporta	na ta strošek), proizvajalec avtomatov povratne embalaže in drugih organizacij, ki se poskušajo promovirati preko kavcijskega sistema. Trgovci bi morali spreminjati svoje procese, večji delež trgovskega prostora nameniti skladišču, dodatno delovno silo. Vsak artikel, ki lahko gre v kavcijski sistem, mora imeti svojo kodo. Za slovenski trg bi to bila slovenska koda, kar bi podražilo embalažo.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							Izbrano podjetje 8: DROE 2
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	
Priložnosti in izzivi kavcijskega sistema	V manjših krajih je embalažo možno zbirati v vreče.	Embalažne družbe delujejo po svojem poslovnem modelu in se prihodkom modela ne bodo odpovedali, zato kavcijskem sistemu tudi nasprotujejo.	Vzpostavitev kavcijskega sistema zahteva vsaj leto in pol do dve leti. Tako izključno samo z diskusijo zelo zamujamo.		Stranke so ključni deležniki: ustvariti je potrebno pozitivno uporabniško izkušnjo z moderno opremo (2-3 avtomate, da lahko oddaja več strank hkrati).			Čim je kakršnokoli malo večja diskrepanca v prodajnih cenah, predvsem živilskih proizvodov, ljudje odhajajo 20-30 km od meja po nakupih v sosednje države in s sabo prinašajo embalažo.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Priložnosti in izzivi kavcijskega sistema	V praksi ne bo zmede s strani uporabnikov: Cena izdelka posebej izraža vrednost izdelka in vrednost kavcije. Začetni izziv so investicije, ki pa se po parih letih poplačajo. Izziv je poenotenje na evropski ravni (standardizacija vračil po Evropi).	V društvu upajo, da bo politika, ki bo odločevala prisluhnila argumentom, manj populističnim glasovom, ki niso argumentirani in niso konkretni podatki.	Izziv je lahko višina kavcije: Kavcija mora biti dovolj visoka, da se potrošniku splača vračati, ampak hkrati taka, da je sistem vzdržen (v študiji so modelirali z 0,15 in 0,20 EUR). Pri tem spremljajo še sosednje države.		Potrebna bi bila kampanja, dodatno ozaveščanje s strani trgovcev in v sklopu države.			To pomeni, da če kupijo PET plastenko npr. na Hrvaškem in jo odvržejo v Sloveniji, financirajo hrvaški sistem in povzročajo stroške rumenega zabojnika v Sloveniji. Edini razlog »za« je čistost materialov. se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Priložnosti in izzivi kavcijskega sistema	Trgovci se velikokrat pritožujejo glede prostora in infrastrukture. Iz prakse predlaga ladijski kontejner, opremljam z avtomatom za vračanje embalaže na parkirišču ob trgovini. Z aktivnostjo akterjev na trgu, se rešijo še izzivi glede delovne sile, organizacije dela, pravne podlage, internih aktov.	.	Hrvaška z relativno nizko postavljeno kavcijo ni najboljši primer modela, prav tako misli, da ga upravlja in nadzoruje izključno država.					

se nadaljuje

Priloga 11: Tabelarni prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trгоvec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Ocena ekonomskih stroškov in koristi	Stroški proizvajalcev se bodo v vsakem primeru zvišali, komunala pa bi dobila več izplačane osnove. To ne more biti argument za nasprotovanje uvedbi.	Izjave komunalnega gospodarstva, da je kavcijski sistem izjemno drag in da bi morali zgolj posodobiti in nadgraditi dober obstoječ sistem ne držijo. Trditve ne stojijo na neodvisnih podatkih in argumentih.	Stroškovni izziv je vzpostavitev kavcijskega sistema, vendar so v okviru študije predstavili model pri katerem na začetku proizvajalci oz. deležniki vložijo začetna sredstva, na dolgi rok pa sistem postane samovzdržen.	Težko komentira, saj imamo v Sloveniji problem, ker kot država zamujamo z uvedbo full cost sistema. Odvisno pa je tudi od tega kakšen bi bil kavcijski sistem: ali samostojni snovni tok ali digitalni.	Sploh v prvem letu, so investicijski stroški kavcijskega sistema enormni, vendar je potrebno gledati na dolgoročne koristi..	Ekonomskih učinkov komunalnih podjetij ne vidi: materiala ne morejo zbirati, prodajati in izločati, ker bi jih to uvrstilo med predelovalce.	V primerjavi s trenutnim sistemom, ki ga imamo v Sloveniji, so možni samo stroški (vse skupaj bi podražilo in znižalo kupno moč prebivalstva).	Meni, da je kontrarevolucionarno, da bi zaradi manjkajočih 600-1000 t plastenk (opozori, da je podatek potrebno preveriti pri Zbornici komunalnega gospodarstva Slovenije) vzpostavili sistem, ki bi nas stal desetine milijonov (20-25 milijonov EUR za avtomate in še dodatnih 4-6 milijonov EUR letno). Točno oceno lahko poda, ko bo sistema administrativno urejen.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Ocena ekonomskih stroškov in koristi	Nasprotniki kavcijskega sistema bi raje uvedli digitalni kavcijski sistem, ki pa je nedostopna rešitev, sploh do starejših. Sistem bi obsegal večino odpadkov, da bi jih lahko identificirali, lažje in pravičnejše obračunavali in plačevali razne prispevke za razširjeno odgovornost.	DROE so tudi verjetno zato večji nasprotniki vzpostavitve kavcijskega sistema, ker se embalažnina prenese na kavcijski sistem in s tem izgubijo material.	Smiselno je, da kavcijski sistem ustanovijo proizvajalci pijač, možni ustanovitelji so tudi trgovci, saj so možni lastniki svojih blagovnih znamk pijač. Slednji so tako v vlogi proizvajalca in ponudnika storitev trgovine.	Tam, kjer so sistem uvedli, se je strošek embalažnine povišal.	Sčasoma znotraj sistema ne pride do koristi, temveč do povračila, pri trgovcih je to pristojbina (handling fee). Gre za povračilo na kos zbrane embalaže; več kot zbereš, večje je povračilo.	Neznatno bi bila zmanjšana količina embalaže, ki jo zbirajo po terenu in povečanje stroškov v smislu zastajanja količine materiala s katero nihče ne želi imeti opravka. V sežigalnice gre pa zgolj material, ki nima nobenega materialnega potenciala za predelavo	Ekonomskih koristi za državo ne bo, razen, če bo na kavcijo vključen še DDV.	Trenutno smo na približno 79 % ločeno zbranih plastenk, če upoštevamo še tiste, ki niso evidentirane pa krepko čez 80 %. Nevladne organizacije, pijačarji in proizvajalci imajo svoje interese.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Ocena ekonomskih stroškov in koristi	Kljub zmede z vseh strani, nas veže obveza z evropske strani.	Trenutni sistem v Sloveniji ni slab, je netransparenten. Z njim nikakor ne bomo dosegli 90 % cilja ločenega zbiranja. Težava so nekonkretni podatki.	Primarno ne more govoriti o ekonomskih koristih, so pa koristi v smislu okoljskih koristi, prednostnega dostopa do materiala za proizvajalce pijač in smotrno ravnanje z odpadno embalažo.		Iz vidika trgovca, ki je tudi proizvajalec zberejo več materiala, ima to efekt na višino stroška, ki ga morajo plačati za smetenje. Trenutno v okviru SUP uredbe plačujejo stroške smetenja. Če se količina plastenk in pločevink v naravi zmanjša (kot v Litvi), bo finančna bremenitev nižja.	Komunalna podjetja, oz. zbiralci ne bi imeli posebnih koristi. Material, ki bi ga zbrali, bi ga oddali naprej in stroške zaračunali občanom.		Pijačarji in proizvajalci so bili subvencionirani 20 let delujočega sistema: ne plačujejo vseh stroškov za njihovo ravnanje z odpadno embalažo in za komunalni del. Slovenija bi morala že zdavnaj uvesti full cost sistem.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabelarni prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Ocena ekonomskih stroškov in koristi					Če material ni uravnan, ni dostopen po normalnih cenah, kar se pozna pri višini cene končnega produkta. Stroški bodo nastali, če kot država in kot proizvajalec ne bodo dosegali evropskih ciljev in bodo prenešeni na gospodarstvo.			V primeru, da bi bil proizvajalec 100 % obremenjen s stroški, bi potrošniki plačevali 100 % preko proizvoda. Proizvajalci razmišljajo v smeri, da se izognejo full cost sistemu, kar bi bilo mogoče s kavcijskim sistemom. S tem bi zbrisali strošek ravnanja z njihovo embalažo.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Ocena ekonomskih stroškov in koristi					Ekonomska korist, oz. neposreden profit za trgovca je nudenje nadstandardnih storitev strankam: vračanje embalaže v trgovino in opravljanje nakupov, če je mogoče z listkom v vrednosti kavcije (Tak sistem imajo v Nemčiji in misli, da tudi na Hrvaškem in večini držav). Korist fizične osebe: manjši volumen rumenega zabojnika, manj odvozov, nižja položnica komunalnih storitev. Praksa drugih držav kaže na prihranke občin.			Eden izmed deležnikov ima zelo oster, jasen in natančen ekonomski interes, ne da bi govorili o prodaji materialov, administrativnih stroškov, podražitvi obstoječega sistema.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabelarni prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Ocena ekonomskih stroškov in koristi					Koristi komunalnih podjetij: v pri obdelavi mešanih komunalnih odpadkov se ne pojavlja napačno zbrana frakcija odpadkov. Korist je tudi sofinanciranje iz prodaje materialov, izkupiček bi bil namenjen delovanju sistema. Zelo drag sistem bi financiral samega sebe.			

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Omogočanje trajnosti in dolgoročne vzdržnosti kavcijskega sistema	Ključno je, da je to že od začetka skupen projekt vseh deležnikov. V organizaciji, ki bo upravljala kavcijski sistem mora biti, nadzorni odbor, ki ni nujno lastniško povezan. Nadzorni odbor bi poleg države spremljal finančno vzdržnost sistema, optimizacijo, stanje deleža vračil embalaže.	Pomembna je zasnova sistema, ki omogoča enostavno in pregledno vključevanje vseh deležnikov, stalno komuniciranje upravljalca kavcijskega sistema z ljudmi in zajete nekatere značilnosti slovenskega prostora. Ljudem mora biti omogočena široka mreža vračilnih točk.	V Sloveniji ne rabimo odkrivati tople vode: kavcijski sistem je preverjen sistem, ki ga zdaj tudi uzakonja Uredba za embalažo in odpadno embalažo, trajnosten in vzdržen sistem na podoben način funkcionira v drugih evropskih državah.	Verjame, da je sistem zamišljen tako, da bo vzdržal v dobrih in slabih časih. Študije, kaj je potrebno narediti so narejene, je pa potrebno še prediskutirati par stvari.	Znotraj sistema je potrebno zagotoviti fleksibilnost aktov praktičnega delovanja sistema: praksa drugih držav kaže, da je pomembno zagotoviti, da lahko upravljalca sistema tudi znotraj sistema odloča, prilagodi stroške, prilagodi optimizacijo ... Pomembno je, da na sistem gledamo dolgoročno, da gremo v smeri modernizacije, fleksibilnosti, prilagodljivosti.	Težko komentira, če bo kavcijski sistem trajnostno pripomogel. Spremembo vidi zgolj v finančnem toku.	Če bo sprejet klasičen kavcijski sistem za embalažo za enkratno uporabo, si želi, da bo čim prej propadel – takšnega kavcijskega sistema ne potrebujemo. S klasičnim kavcijskim sistemom spodbujamo neustrezno ravnanje z odpadki.	Načeloma, če se nekaj uvede in obstaja surovina za to, to traja. Uredba pa temelji na materialih za ponovno uporabo..

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Omogočanje trajnosti in dolgoročne vzdržnosti kavcijskega sistema	Skrbel bi za morebitno višanje zneska kavcije. S tem bi privabili ljudi, da vračajo embalažo. V sistemu je možno vzpostaviti dovolj fleksibilnosti za prilagodljivost na kakršnekoli spremembe, dodatno uvedbo embalaže.	Pomembno je, da je sistem naravnan nepridobitno. Dobiček se tako ne deli med lastnike sistema, ampak se nameni v izboljšave delovanja sistema. Če bi bili naravnani pridobitno, bi bile vračilne točke po velikih centrih, kar je za ljudi izjemno neprijazno in nepravilno. Pomembna je razmejitev odgovornosti in način koristi med proizvajalci pijač in trgovci.	Diskusija o trajnostnosti ni potrebna, ker je sistem dober. Dolgoročno vzdržnost bi dosegli z dobro zasnovo sistema na začetku, ki je na neprofitni osnovi, deluje transparentno in je pod budnim očesom Ministrstva za okolje, podnebje in energijo.		Obstaja možnost, da bo kavcijski sistem v prihodnosti tako napreden, da bo digitalen in preslikan na celotno Evropsko unijo (na primer., da bo plastenko možno vrniti tudi drugod v Evropski uniji). To trenutno ni mogoče, ker so kavcijski sistemi nacionalno zaščiteni.		S klasičnim kavcijskim sistemom dajemo potuho proizvajalcem, kar je v nasprotju z zavezo naše družbe in strmenjem Evrope.	PET plastika niti ni okolju prijazen embalažni material. Po treh krogih se vezi v PET plastiki tako deformirajo, da je po četrtem krogu PET plastenka primerna samo še za sežig.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabelarni prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trгоvec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Omogočanje trajnosti in dolgoročne vzdržnosti kavcijskega sistema		Za kavcijo mora biti postavljena ustrezna višina. Od trgovcev zahtevajo, da avtomate redno praznijo, ker je pomembna izkušnja uporabnika. Trgovine bi v zameno za trud in vložek v sistem, od sistema dobile povrnjene določene stroške.	Kavcijski sistem mora biti samovzdržen.		Evropska unija gre v smer zelo drastičnih regulativ in če sistem ni nastavljen na tak način, lahko prihaja do ogromnih sprememb glede investicij in stroškov (Na začetku je smiselno zastaviti dolgoročne cilje).			Pritisniti bi morali na zakonodajalca, da čim prej uredi obstoječ sistem, da uredi odnose med deležniki, jim da orodja za optimizacijo glede na njihov položaj v sistemu. In šele, ko bi z neodvisnimi analizami pokazali, da obstoječa orodja ne bodo prinesla zvišanja ločenega zbiranja, potem bi prišel na vrsto kavcijski sistem. To kar imamo zavarujmo, izboljšajmo. se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Praksa kavcijskih sistemov v Evropski uniji in najoptimalnejša izbira za Slovenijo	Dozdeva se mu, da gre večina sistemov po podobnemu vzorcu delovanja. Prikaže podatke, ki jih je zabeležil na evropskem posvetu o kavcijskih sistemih in komentarjih posameznih držav:	Primerno bi bilo posnemanje baltskih držav, ker so po ekonomskih parametrih, pa tudi glede poseljenosti, število prebivalcev zelo podobne Sloveniji. Slovaška je zelo dober primer, ker mogoče nam je bližje in, ker so v dveh letih naredili res ogromno – imajo dobro postavljen sistem, dobro komunicirajo.	Ogledali so si več primerov delovanja kavcijskih sistemov drugih držav v praksi. Dober primer za Slovenijo je glede na velikost in število prebivalstva estonski model.	Najprimernejše bi bilo ravnanje po skandinavskih državah, je pa vprašanje o podobnosti naše kulture in miselnosti. Vse je odvisno od finančne motivacije in dostopnosti vračilnih točk.	Z vidika trgovca in stika z materialom, je nemški sistem najbolj zanimiv. Na splošno ne bi izpostavljala ene prakse, ampak kombinacijo. Slovenija mora upoštevati danosti in trenutne okoliščine, se orientirati po državah okrog sebe itd.	Hrvaška je sistem vzpostavila iz čistih političnih razlogov (ljudje iščejo dodatna sredstva po zabojnikih). Nazaj dobijo veliko več plastenk, kolikor jih je bilo vplačanih. Negativno poslujejo, vendar se sistem bojijo ukiniti.	Kavcijski sistem zavira ravnanje z ostalo embalažo, zato dober kavcijski sistem ne obstaja. Kavcijski sistem na Hrvaškem deluje 15 let, so pa na 85 % deleža zbrane embalaže. Velik problem imajo z	Prikaže podatke, ki jih je zabeležil na evropskem posvetu o kavcijskih sistemih in komentarjih posameznih držav: Latvija: Kavcijski sistem ima vpliv na rumen zabojnik. Zbrana in reciklirana količina vsebina se je podražila. se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trгоvec	Izbrano podjetje 6: Javna komunalna 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komune	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Praksa kavcijskih sistemov v Evropski uniji in najoptimalnejša izbira za Slovenijo	Ne pozna podrobnosti vseh kavcijskih sistemov po Evropi, da bi lahko govoril o najbolj primernem sistemu za Slovenijo, izpostavi pa Litvo. Litva je približno iste velikosti kot Slovenija, imajo visoko stopnjo ločenega zbiranja odpadkov.	ločeno zbrane embalaže do več kot 90 %. Za Slovenijo je z geografskega zornega kota, poseljenosti in glede količine embalaže dane na trg ter zbrane, popolnoma nesmiselno, da bi šli v decentraliziran sistem, kot ga ima Nemčija.	V vsakem primeru so mnenja, da je, glede na velikost Slovenije, dobro imeti centraliziran sistem, mogoče z dvema glavnima središčema pripravo ločeno zbranih plastenk in pločevink za nadaljnjo reciklažo.		koncepte. Zgolj s posnemanjem pa bi samo prenesli koncept na drugo okolje, kjer to ne bi delovalo. Glede na danosti, je za Slovenijo je primeren centraliziran sistem.	Da bi imel dober kavcijski sistem, moraš že prej imeti dober sistem ločenega zbiranja in zajemanja odpadkov.	ostalo embalažo. Kavcijski sistem na Hrvaškem deluje 15 let, so pa na 85 % deleža zbrane embalaže. Velik problem imajo z ostalo embalažo.	EUR, glede na merjenje in izračun na trg danih plastenk pa iz 60 EUR na 120 EUR. Istočasno jih kavcijski sistem stane 976 EUR/t. Švedska: predstavnik Švedske je eksplicitno povedal, da uvedba kavcijskega sistema ob istočasno predhodno delujočem sistemu PRO se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trгоvec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Praksa kavcijskih sistemov v Evropski uniji in najoptimalnejša izbira za Slovenijo	V Litvi se niso poskušali mikro optimizirati z ločevanjem iz rumenih zabojnikov, temveč uvedli kavcijski sistem. V starejših kavcijskih sistemih so imeli težave, na primer. na Hrvaškem.	Pomembno je, da kavcijski sistem ostane nepridobiten in ne pridobiten, kot je sistem ravnanja z odpadno embalažo in sortirci danes (zaradi netransparentnega ravnanja ni preverljivih podatkov).	Vsak sistem upoštevati nacionalne karakteristike. Postaviti ga moramo na podlagi lastnosti slovenskega potrošnika, slovenske trgovine, slovenske proizvodnje pijač, lokacije, značilnosti trgovine itd.		Pri nemškem ali norveškem sistemu gre za konstantno spreminjanje, prilagajanje in izboljševanje. Kot trgovsko podjetje so se že nekaj časa nazaj izrazili z odobravanjem kavcijskega sistema, vendar se ne opredeljujejo kakšen naj ta kavcijski sistem bo.	Na Hrvaškem v neturistični sezoni ljudje oddajajo plastenke v avtomate, ki jim prikazujejo zaslužek, medtem pa v naravi ležijo kupi neembalažne plastike, oz. embalaža, ki ni znotraj kavcijskega sistema.	Seznanjen je z dobrimi rezultati zbiranja embalaže preko kavcijskega sistema v Nemčiji, na Nizozemskem (preko 90 %), vendar so v primerjavi s Slovenijo glede na ravnanje z vso embalažo in glede na doseganje nacionalnih okoljskih ciljev slabši.	zmanjšuje prihodke tega sistema brez bistvenega znižanja stroškov sistema. Sistem rumenega zabojnika bo relativno dražji, nominalno bo ostalo enako.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trгоvec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Praksa kavcijskih sistemov v Evropski uniji in najoptimalnejša izbira za Slovenijo	Kupovali so nove plastenke v Bolgariji in jih vozili na Hrvaško. Z vidika transparentnosti snovnega toka je tudi to odlično, ker je za vsako plastenko znano kje se nahaja. Pridobi se dobre podatke.		Zanimiva je tudi Slovaška zaradi relativno novega sistema in Skandinavija, ki je vodilna glede na rezultate (krepko preko 90 % ločeno zbrane embalaže).		Pozdravljajo dialog, z namenom ureditve sistema, njegove transparentnosti in jasnosti razmerij. Pomembna je prijaznost do uporabnika, brez negativnega odziva, za kar pa meni, da v drugih državah zelo pozitivno uspeva.	polne embalaže, ki ni v kavcijskem sistemu. Pobližje je spoznal tudi Nemški sistem. Meni, da Nemcem pomagajo njihove kulturne navade.	Edini kavcijski sistem, ki bi ga podprl in ima potencial, je digitalni kavcijski sistem (trenutno Belgija in Irska v okviru pilotnega projekta). Komunalna sfera gre že zdaj v smeri digitalizacije.	Litva: Ima podobno organiziran sistem od »vrat do vrat« kot pri nas, ni pa preveril, če zbirajo tudi vso odpadno embalažo, komunalno, občansko in potrošniško.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	Izbrano podjetje 8: DROE 2
Praksa kavcijskih sistemov v Evropski uniji in najoptimalnejša izbira za Slovenijo			Za Slovenijo je primeren centraliziran sistem s podjetjem, ki bo zgolj in samo skrbelo za opravljanje kavcijskega sistema.		Kot trgovsko podjetje so se že nekaj časa nazaj izrazili z odobravanjem kavcijskega sistema, vendar se ne opredeljujejo kakšen naj ta kavcijski sistem bo (zaradi razlik med državami in specifikami). Pozdravljajo dialog, z namenom ureditve sistema, njegove transparentnosti in jasnosti razmerij.			Estonija: Sistem dosega višje reciklažne cilje, vendar na učinkovitost sistema vplivajo reveži, ki zbirajo PET plastenke in pločevinke po parkih zaradi vračila kavcije. Hrvaška: ima osebno izkušnjo s hrvaškega mesta, kjer so bile težave z avtomati za vračanje embalažo, s časovno potratnostjo in gnečo. Tega si v Sloveniji ne želi se nadaljuje

Priloga 11: Tabela prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							Izbrano podjetje 8: DROE 2
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	
Praksa kavcijskih sistemov v Evropski uniji in najoptimalnejša izbira za Slovenijo								Kavcijski sistemi so uveljavljeni povsod, kjer osnovna komunalna infrastruktura ni delovala in ne deluje (predvsem v vzhodnoevropskih državah in manj v zahodnoevropskih). Španija: Izdelali so projekt (ARIADNA) in dokazali, da so kavcijski sistemi izrazito negativni tako iz socialnega in kot ekonomskega vidika. Slovaška: Študija je leta 2018 najavila, da se bo pristojbina za PET v sistemu podražila za štirikrat, vendar so odločevalci vseeno določili kavcijski sistem.

se nadaljuje

Priloga 11: Tabelarni prikaz intervjujev z deležniki kavcijskega sistema (nad.)

	Intervjuvanec							Izbrano podjetje 8: DROE 2
	Izbrano podjetje 1: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 1	Izbrano podjetje 2: Okoljevarstvena in nevladna organizacija 2	Izbrano podjetje 3: Industrija pijač	Izbrano podjetje 4: DROE 1	Izbrano podjetje 5: Trgovec	Izbrano podjetje 6: Javna komunala 1	Izbrano podjetje 7: Interesno združenje iz naslova komunale	
Praksa kavcijskih sistemov v Evropski uniji in najoptimalnejša izbira za Slovenijo								Belgija, Nizozemska in eventualno Češka dosegajo dobre rezultate na področju ravnanja z odpadno embalažo. Imajo urejen sistem ene družbe za ravnanje z odpadno embalažo, oz. tudi razdeljeno na družbo, ki skrbi samo za KOE in družbo, ki skrbi za NKOE. Belgija se dogovarja v smeri digitalnega kavcijskega sistema kljub visokemu deležu zbranih plastenk (92 %) preko sistema razširjene proizvajalčeve odgovornosti. Češka: imajo single operator sistem, ki ga nekateri imenujejo monopol. Slovenija je s Češko sodelovala pri oblikovanju zdajšnjega modela, vendar smo ga mi spreminjali, Čehi pa so ga ohranili.